

BISERICA ORTODOXĂ

REVISTA SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI
ANUL XVII, NR. 2 IULIE - DECEMBRIE 2015

BISERICA ORTODOXĂ

Revista Sfintei Episcopii
a Alexandriei și Teleormanului

ANUL XVII, NR. 2
Iulie - Decembrie
Editura Cartea Ortodoxă
Alexandria 2015

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte
Preasfințitul Părinte Episcop
† Galaction

Vicepreședinte
P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Membrii
P.C. Pr. Lector Univ. Dr. Ionuț Vlădescu
P.C. Pr. Păunescu Eugen - Cătălin
Consilier Administrativ-Bisericesc
Stângă Alin - Vasilică
Redactor responsabil

Tehnoredactare - Valentin Holban
Copyright 2015 © Editura Cartea Ortodoxă
– Toate drepturile rezervate –
ISSN 1582-1544

Cuprins

PASTORALA LA NAȘTEREA DOMNULUI

† **GALACTION**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului 5

ARTICOLE ȘI STUDII

Asumarea Crucii lui Hristos ca paradigmă de mărturisire a dreptei credințe - partea I

Pr. **Ștefan DAMIAN** 13

Ascultarea - Taină a Bisericii

Pr. **Răzvan SISEA** 60

Etnogeneza românilor - Nașterea unui popor „din apă și din duh”

Pr. Conf. Dr. **Ionuț VLĂDESCU** 91

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

Misiune și slujire prin familia preotului

Prof. Dr. **Pavel LALA** 101

VIAȚA BISERICESCĂ

Agenda de lucru a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction

Secretar Eparhial Pr. **Vasile NEACȘU** 115

BISERICA ȘI SOCIETATEA

Dimensiunea calitativ-apreciativă a demersului evaluativ în educația religioasă - partea a IV-a

Pr. dr. **Emil M. LAZĂR** 131

Rolul cântării liturgice ortodoxe în formarea personalității religioase a tinerilor - partea II-a

Valentin VĂCĂRELU 228

DIN VIAȚA EPARHIEI

Mâna Sfintei Maria Magdalena din Muntele Athos a binecuvântat Episcopia Alexandriei și Teleormanului

Protos. **Sebastian SERDARU** 292

<i>Dezvelirea bustului Domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica</i>	
Redacția	296

POEZIE CREȘTINĂ

<i>Lumina ascunsă</i>	
Adriana MIU	299
<i>Prunc minunat</i>	
Carmen MUTU	300
<i>Curând în univers</i>	
Rodica CONSTANTINESCU	301

RECENZII

<i>Juliana SCHMEMANN, „Bucuria de a sluji”. Gânduri pentru preoteasa și pentru femeia ortodoxă, traducere din limba engleză de Mirela Scăunașu, Editura Teofilia, Făgăraș, 2013, 77 pag.</i>	
Prof. Tanța-Mirela CÎRNARU	302

RESTITUIRI

<i>Despre Sfânta Taină a Mărturisirii</i>	
Diac. Prof. Orest BUCEVSCHI	307

† GALACTION

**DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPAL SFINTEI
EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI**

**TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,
CINULUI MONAHAL, PREA CUCERNICILOR
ȘI PREA CUVIOȘILOR PĂRINȚI DIN ACEASTĂ
SFÂNTĂ ȘI DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR, PACE, SĂNĂTATE ȘI ALEASĂ BUCURIE
DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI
PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE ȘI ARHIEREASCĂ
BINECUVÂNTARE**

*„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu
și pe pământ pace, între oameni bunăvoie!”*

(Luca II, 14)

Iubiții noștri fii duhovnicești,

Întâmpinând și noi astăzi, cu negrăită bucurie, cu cântări de laudă și de mulțumire acest Praznic Sfânt al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, gândurile noastre pornesc pe calea sfintelor amintiri și călătoresc pe firul vremii spre acea noapte binecuvântată și plină de lumină când Fiul lui Dumnezeu a coborât din înălțimile slavei dumnezeiești și - prin lucrarea Sfântului Duh - S-a întrupat din Preacurata Fecioară Maria. Așezați cu evlavie înaintea peșterii din Betleemul Iudeii, cu ochii înlăcrimați

de trecerea iremediabilă a timpului, încercăm să aflăm răspunsuri și să găsim definiții personale față de ceea ce înseamnă pentru noi Nașterea Mântuitorului. Cu toții știm și mărturisim că Hristos Domnul, Mântuitorul lumii, S-a născut în ieslea cea săracă a Betleemului acum două mii de ani, dar simțirea noastră, simțirea ortodoxă, nu sărbătorește această Naștere ca pe un fapt al trecutului, înscris pe paginile prăfuite ale istoriei. Pentru noi toți taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu se repetă în fiecare an cu aceeași putere și măreție: atunci în Betleem, iar acum în sufletul nostru! De aceea și cântăm în aceste zile cu inimă curată: „*Hristos se naște, măriți-L! Hristos din ceruri întâmpinați-L!*” Pentru aceea am și trăit fiecare zi din post ca pe o treaptă ce ne-a adus mai aproape de acest moment, ascultând și punând la inimă glasul Sfințelor Evanghelii pentru a ne modela viața și conștiința spre primirea Mântuitorului.

Fiecare sărbătoare rânduită de Biserica noastră strămoșească ne face contemporani cu sfântul sau cu evenimentul respectiv. Suntem părtași prin toată trăirea noastră la ceea ce memoria și viața Bisericii nu a dat uitării. Dar, pentru a trăi ceva este nevoie să fie înțeles. Noi nu putem trăi autentic decât ceea ce înțelegem și ne este confirmat de înțelegerea și trăirea celor dinaintea noastră. Orice sărbătoare are un conținut istoric bine conturat în timp dar și un conținut duhovnicesc, care pătrunde adânc în sufletele noastre. Astfel este nevoie să înțelegem și să trăim autentic fiecare sărbătoare pentru că de fiecare dată suntem schimbați, timpul ne brăzdează chipurile, dorințele noastre se schimbă, prioritățile vieții se rearanjează, într-un cuvânt, în fiecare sărbătoare suntem alții.

Noi suntem alții dar „*Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este Același*”¹, iar Preacurata Sa Naștere este și a fost evenimentul prin excelență al păcii și al împăcării omului cu Dumnezeu. Solia sfântă adusă de cetele îngerești: „*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie*” a reprezentat suspinul cel mai adânc al inimii omenesci, încă din zorii istoriei. Starea de pace din care a căzut Adam prin neascultare era dorită de toate neamurile pământului. Proorocii din vechime Îl numeau pe Hristos „*Domn al păcii*”², iar odată cu venirea Lui în lume era așteptat veacul păcii desăvârșite. Isaia nădăjduia că popoarele vor prefăce atunci „*săbiile lor în fiare de pluguri și lăncile lor în cosoare*”³, iar Iezechiel vestea că „*locuitorii*

---

1. Evrei XIII, 8;

2. Isaia IX, 5;

3. Isaia II, 4;

*cetăților... vor arde armele, scuturile, arcurile, săgețile, lăncile și sulițele*⁴.

Și, într-adevăr, vremea mult așteptată a și venit: după ce veacuri multe popoarele au umblat în întineric și în umbra morții – în ceasul sfânt al Nașterii Domnului – Lumina și Soarele dreptății au răsărit peste ele. Cel care era „mai înainte de a fi lumea”⁵, Cel „prin care s-au făcut veacurile”⁶, Cel întru care „au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute”⁷, S-a coborât pe pământ luând chip omenesc pentru „ca să se mântuiască prin El lumea”⁸.

Cuvintele proorocilor n-au rămas deșarte. Mântuitorul a adus „pe pământ pace și între oameni bunăvoie”. Acest adevăr străbate de la un capăt la altul Sfânta Scriptură și este cheazășia mântuirii noastre. Hristos Întrupat este „pacea noastră, El care a făcut din cele două - una, surpând peretele din mijloc al despărțiturii, desființând vrăjmășia în trupul Său...ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să întemeieze pacea, și să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi...binevestind pace și celor de departe și celor de aproape”⁹. Mântuitorul este „pacea noastră” căci „printr-Însul toate cu Sine le-a împăcat, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El”¹⁰, iar împărăția Sa „este dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt”, după cum ne învață Sfântul Apostol Pavel. Așadar, prin Întruparea Mântuitorului noi am dobândit darul cel mai de preț: Pacea cu Dumnezeu.

Însă această împăcare cu Dumnezeu nu poate fi desăvârșită decât prin viețuirea în pace și în dragoste cu aproapele nostru, cu toți semenii noștri. De aceea, întreaga propovăduire a Mântuitorului Hristos a fost o neîncetată rostire a păcii și a înfrățirii între oameni. Pacea și bunăvoirea între oameni sunt temeiurile veșnice ale dobândirii și desăvârșirii păcii noastre cu Dumnezeu, sunt mărturia dragostei noastre către Dumnezeu și calea către mântuire, după care însetează sufletul fiecărui creștin adevărat. Pacea și bunăvoirea între oameni sunt moștenirea și porunca pe care Domnul nostru Iisus Hristos le-a lăsat Bisericii Sale: „Pace vă las vouă, pacea Mea

---

4. Iezechiel XXXIX, 9;

5. Ioan XVII, 5;

6. Evrei I, 2;

7. Coloseni I, 16;

8. Ioan III, 17;

9. Efeseni II, 14-17;

10. Coloseni I, 20;

o dau vouă”¹¹, iar ucenicilor Săi le spune: „*trăiți în pace unii cu alții*”¹². De asemenea la prima trimitere a Sfinților Apostoli, îi îndeamnă pe aceștia: „*Și intrând în casă, urați-i zicând: „Pace casei acesteia”*”¹³.

Urmând poruncii Mântuitorului și Sfinții Apostoli ne îndeamnă să mergem pe calea păcii (*Romani III, 17*), să căutăm pacea (*I Petru III, 11*) și cele ale păcii (*Romani XIV, 19*), să trăim în pace între noi (*I Tesaloniceni V, 13*) și cu toți oamenii (*Romani XII, 18*), căci numai astfel „*Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu noi*”¹⁴.

Și slujitorii sfintelor altare se roagă neîncetat pentru „*vremuri cu pace*” și pentru „*pacea a toată lumea*” și însăși Sfânta Liturghie, bolta cultului Sfintei Biserici, începe prin cuvintele: „*Cu pace Domnului să ne rugăm*” și se încheie apoi prin îndemnul: „*Cu pace să ieșim!*”. Se arată astfel că pacea este temelia și cheia înțelegerii întregii învățăături creștine.

Analizând, însă, obiectiv lumea în care trăim, am putea spune că pentru cineva din afara spațiului creștin care ar citi în Sfânta Scriptură despre solia păcii adusă de îngeri la Nașterea Domnului, aceasta nu ar fi decât un strigăt pe nimbul cerului și un suspin al oamenilor, îngropat în lacrimi. Și aceasta pentru că în lume nu este pace. Ura încă există, conflicte armate încă se petrec, oamenii nu trăiesc în pace unii cu alții.

Numai că pacea are mai multe dimensiuni. Hristos prin Sfânta Sa Întrupare ne-a adus pacea cu Dumnezeu și ne-a dat cale pentru a împlini pacea lăuntrică cu noi înșine și pacea cu semenii noștri. De pacea cu Dumnezeu ne putem bucura numai dacă le lucrăm și pe celelalte două. Luând trup omenesc, Iisus Hristos a venit să ne răscumpere din robia păcatului strămoșesc și a morții veșnice. Aceasta însă nu înseamnă că suntem mântuiți fără nici o strădanie din partea noastră. Prin faptul Întrupării, Mântuitorul a dat fiecăruia posibilitatea de a se mântui, după cum El Însuși ne învață: „*Împărăția cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea*”¹⁵. Atunci când pacea există ea trebuie păstrată, iar când lipsește trebuie căutată, după cum citim în Sfânta Scriptură: „*Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul*”¹⁶, iar „*Cel ce voiește să*

11. Ioan XIV, 27;

12. Marcu IX, 50;

13. Matei X, 12;

14. II Corinteni XIII, 11;

15. Matei XI, 12;

16. Evrei XII, 14;

iubească viața și să vadă zile bune...să caute pacea și s-o urmeze”¹⁷.

Dreptmăritori creștini,

Cântarea îngerilor, care a răsunat odinioară deasupra staulului din Betleem, a descoperit inimilor credincioase adevărul despre neasemănata iubire a lui Dumnezeu față de întreaga omenire, hărăzită a se bucura și de slava cea de sus și de pace și de bunăvoință pe pământ. De-a lungul vremurilor, mințile luminate de har ale Sfinților Părinți, mari dascăli și ierarhi ai Bisericii au zăbovit cu luare aminte asupra acestui adevăr pentru a desluși bogăția și preaplinul de roade ce se revarsă asupra întregului neam omenesc prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu.

Astfel, vorbind despre semnificația acestui praznic preamărit, Sfântul Macarie Egipteanul ne învață: „Astăzi omul este chemat din robie și din surghiun, căci s-a apropiat Împărăția cerurilor. A ajuns la sfârșit vremea lanțurilor și a temniței, a osândirii la întuneric a lui Adam. Astăzi acesta a fost izbăvit și eliberat prin împăcare; s-a împărțit de Duhul și s-a unit cu Dumnezeu. Astăzi rușinea feței lui s-a șters și i s-a dat îndrăzneală spre a privi cu fața descoperită și a se uni cu Duhul. Astăzi mireasa își primește Mirele. Astăzi s-a făcut unire, împărțire și împăcare între cele cerești și cele pământești, prin Dumnezeu – Omul”¹⁸.

Această unire, împărțire și împăcare s-a făcut nu doar pentru evrei sau doar pentru o generație, pentru cei în timpul cărora El a venit, ci cuprinde întreaga creație divină, toate neamurile din toate timpurile. Dumnezeu nu discriminează, ci El voiește ca „toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină”¹⁹ deoarece „harul mântuitor al lui Dumnezeu S-a arătat tuturor oamenilor”²⁰, după cum ne învață Sfântul Apostol Pavel. Același Apostol ne deslușește lămurit că de la Înomenirea Fiului lui Dumnezeu „nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus”²¹. Nașterea Mântuitorului cuprinde pe toți oamenii, învăluindu-i în iubirea divină, înaintea căreia diferențele de ordin religios (iudei și păgâni), social

17. I Petru III, 10-11;

18. Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii*, în P.S.B. - 12, Editura Basilica, București, 2014, p. 120;

19. I Timotei II, 4;

20. Tit II, 11;

21. Galateni III, 28;

(robi și liberi) sau natural (bărbați și femei) își pierd consistența.

Vorbind despre nemăsurata bucurie prilejuită de acest praznic tuturor oamenilor, Fericitul Augustin subliniază tocmai această dimensiune universală a mântuirii adusă de Nașterea Domnului, când zice: „*Să se bucure bărbații, să se bucure femeile: Hristos S-a născut bărbat, S-a născut din femeie și amândoi au fost ridicați la loc de cinste...Bucurați-vă, tineri sfinți, care ați ales să-L urmați pe Hristos înainte de toate...Bucurați-vă, fecioare sfinte; Fecioara v-a născut vouă pe Cel cu care puteți să vă căsătoriți fără să vă pierdeți fecioria; voi care nici zămisbind și nici născând nu puteți să pierdeți ceea ce iubiți! Bucurați-vă dreptilor! Este ziua de naștere a lui Hristos*”²².

Nașterea Domnului este sărbătoare de dimensiune cosmică și cu implicații universale și devine activă și lucrătoare pentru fiecare om numai dacă este asumată. Însă aceasta nu înseamnă că, neasumată, Sfânta Naștere este inactivă sau nelucrătoare, ci înseamnă că Dumnezeu și harul său nu se impun omului. Nașterea Domnului nu anulează libertatea omului, ci este un dar, cel mai mare dar făcut vreodată omenirii și omul trebuie să se deschidă liber înaintea harului lui Dumnezeu, ca Dumnezeu să lucreze în el. Aceeași deschidere liberă și credință au avut-o și păstorii cei cu sufletul curat cărora îngerii li se arată și îi fac părtași dumnezeieștii Nașteri.

Într-o frumoasă omilie rostită, se pare, chiar lângă ieslea din Betleem, Fericitul Ieronim vorbește despre acești primi pelerini - păstorii de lângă turmele de oi - în astfel de cuvinte: „*Și erau păstori în același ținut care vegheau. Nu-L află pe Hristos dacă nu veghează: ține de păstori să vegheze. Hristos nu se descoperă decât păstorilor care veghează...Erau și Irod și marii preoți, erau și fariseii; însă aceștia dorm când Hristos se arată în pustie. Păstorii care vegheau, păzeau turma ca să nu năvălească lupul în timp ce dorm. O vegheau, căci era turma Domnului, dar nu aveau putere să o izbăvească: de aceea se rugau să vină Domnul și să izbăvească turma. Și iată îngerul Domnului a stat lângă ei. Erau vrednici să vină la ei îngerul, de vreme ce vegheau așa. Și, fiindcă au fost cuprinși de teamă, li se dă ca o fașă pentru răni care să-i vindece și li se zice: „Nu vă temeți. Vi S-a născut astăzi Mântuitorul, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David”. Și pe când se mirau ei, s-a văzut mulțime de oaste cerească laudându-L pe Domnul și zicând: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!”*”²³

22. Fericitul Augustin, *Predici la marile sărbători*, vol. I, în P.S.B. - 13, Editura Basilica, București, 2014, pp. 106-107;

23. Fericitul Ieronim, *Omilii la Evanghelia după Marcu. Omilii diverse*. Editura IBMO, București, 2014, pp. 157-158;

Asemenea păstorilor, vom deveni și noi părtași ai Nașterii numai dacă vom trăi cu tot sufletul vremea praznicului, făcându-ne inima „iesle” și veghind cu toată stăruința la împlinirea celor ale păcii, cu inimi și buze curate, grăitoare de bunăvoință.

Iubiți fii sufletești,

Sărbătorim marele praznic al Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, sărbătoarea nădejdiei de mântuire, când Dumnezeu ne trimite pe Fiul Său cel iubit să se nască și să crească în sufletele noastre. Este potrivit prilej să ne cercetăm pe noi înșine și să ne întrebăm: Mai are El loc în inimile noastre, ale creștinilor de astăzi? Îl cunoaștem? Îi urmăm sfintele Sale învățături?

Pentru noi cei de astăzi, cu griji, cu probleme, cu dorințe neîmplinite, ce mai poate însemna o sărbătoare în care auzim: „*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie*”? Hristos se naște, dar războaie sunt în lume, oameni nemângâiați întâlnim la tot pasul, boli și suferințe se așează peste multe suflete. Oamenii se ceartă și se învrăjesc între ei și de multe ori jignirile devin un limbaj cotidian. De ce oare, dacă Dumnezeu S-a întrupat, omenirea încă suferă? De ce „*sudoarea frunții*” pentru „*pâinea cea de toate zilele*” devine o luptă între oameni, de multe ori nedreaptă? De ce istoria este martorul tăcut și neputincios al unor fapte condamnabile, asumate a fi „*normale*”?

Toate acestea se petrec deoarece în lume nu există iubire! Din iubire Dumnezeu a trimis pe Fiul Său în lume, dar noi oamenii ne arătăm de multe ori nevrednici în a cultiva acest dar neprețuit, darul iubirii. Pruncul dumnezeiesc, nevinovat și blând, ne aduce acest mesaj al iubirii: „*Să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu*”²⁴. În Sfânta Sa Naștere toate sunt cu pace și pentru pace deoarece pacea este terenul fertil al iubirii, al dăruirii și al bunei înțelegeri. Numai când vom înțelege acestea și le vom și lucra, armonia, pacea și bunăvoirea se vor statornici în lume. Nașterea Mântuitorului Hristos devine înnoire și viață nouă numai pentru cei ce cred că bunătatea, iertarea, iubirea, mila și pacea sunt fapte ce se pot împlini concret în viața noastră. Hristos Domnul ne învață: „*Fericiți făcătorii de pace, că aceia fii lui Dumnezeu se vor chema*”²⁵. Să observăm însă că spune această fericire după ce vorbește despre cei smeriți, blânzi, flămânzi de dreptate, milostivi și curați cu inima. Cu alte cuvinte, pacea se câștigă numai dacă vom fi smeriți,

---

24. Ioan XV, 12;

25. Matei V, 9;

milostivi, blânzi, curați cu inima, iar în urma dobândirii păcii vom câștiga calitatea de fii ai lui Dumnezeu.

Frumoase cuvinte, greu de împlinit! Așa am putea zice, dacă am fi singuri! Dar nu suntem singuri căci un Prunc S-a dat nouă, Emanuel, ce se tâlcuiește „*Dumnezeu este cu noi*” și unde vrea Dumnezeu se biruiește legea firii. Să ne punem toată nădejdea și credința în Pruncul plin de iubire, să-L lăsăm să intre în inimile noastre și locaș cald să-I gătim, lucrând numai „*câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt vrednice de iubit, câte sunt cu nume bun, orice virtute*”²⁶, încredințați fiind că „*Dumnezeul păcii*” va fi cu noi.

Stăpâniți de asemenea gânduri să rugăm pe „*Hristos, pacea noastră*” să binecuvinteze strădaniile noastre în împlinirea voii Sale sfinte și să dăruiască darurile cele bogate ale Nașterii Sale întregii lumi, zicând cu inimă bună, într-un glas cu proorocul: „*Doamne, revarsă pacea peste noi, căci toate lucrurile noastre, pentru noi le-ai făcut!*”²⁷

Vă îmbrățișăm părintește pe toți și vă urăm să petreceți Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului și ale Bobotezei cu pace deplină, iar Anul Nou 2016 să vă fie luminat și spor întru toate cele de folos spre mântuire să aveți!

LA MULȚI ANI!

Al vostru către Domnul, pururea rugător
și de tot binele doritor,

† GALACTION

EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

---

26. Filipeni IV, 8;

27. Isaia XXVI, 12;

ARTICOLE ȘI STUDII

ASUMAREA CRUCII LUI HRISTOS CA PARADIGMĂ DE MĂRTURISIRE A DREPTEI CREDINȚE*

- partea I -

Pr. Ștefan DAMIAN

Introducere

Pentru multă vreme Sfânta Cruce a fost pentru mine o mare și de nepătruns taină, care mă atrăgea spre contemplarea ei, dar pe care din pricina neputinței slăbiciunii sufletului meu păcătos nu puteam să o primesc în suflet, dar îi simțeam măreția și eram cuprins de mare evlavie cugetând la ea. Taina Crucii este într-adevăr măreață și nu poate fi cuprinsă de cei neinițiați în exersarea ei, cel care nu trăiește crucea în sine, nici nu o poate înțelege vreodată. Misterul ei de nepătruns se descoperă numai unui suflet care s-a curățit pe sine mai întâi prin osteneala crucii, deci în taina Crucii nu se poate pătrunde decât prin cruce.

Astfel, motivația lucrării o reprezintă asumarea Sfintei Cruci ca Putere a lui Dumnezeu descoperită omului, pornind de la jertfa supremă pe Cruce, înțelegere însoțită de purtarea evlavioasă a fiecărui creștin ca asumare personală a urcușului prin Cruce spre Înviere și Eshatologie.

În viziunea Bisericii cel mai uimitor lucru care poate fi înțeles cu privire la taina Crucii este acela că ea se află în centrul universului, că este temelia universului, că este modul de unire a creației cu Dumnezeu

---

* Lucrare metodică-științifică susținută pentru obținerea gradului didactic I la Universitatea București, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, coordonator științific: Pr. Conf. Dr. Gheorghe Holbea

și că este modul lui Dumnezeu de a se uni cu omul, chenoza fiind forma supremă a iubirii dumnezeiești față de neamul omenesc. De fapt, că tot ceea ce există are o structură stavrocentrică și că toate cele create sunt cuprinse de o dinamică a crucii, prin cruce sau în chipul crucii, dar și că, mai ales pentru Dumnezeu, Crucea este mod de relaționare cu creația Sa. Pe scurt, Crucea este locaș al tuturor tainelor, împlinire a tuturor tainelor și simbol al tuturor simbolurilor.

În Sfânta Cruce este concentrată o teologie extrem de profundă, adâncul ei duhovnicesc se cere întotdeauna contemplat. Dar mai ales, în Cruce este concentrată esența creștinismului, a ortodoxiei. Crucea joacă un rol decisiv în toate planurile vieții creștine, ea este mod de închinare, gest sfințitor prin care preotul sfințește întotdeauna, este chip al ascezei și nevoinței creștine, este adânc de teologie și tocmai de aceea venerarea ei în cursul anului liturgic este destul de frecventă, existând mai multe sărbători închinare ei, însă ceea ce este mai important este faptul că există nu doar mai multe sărbători dedicate Sfintei Cruci, ci chiar și o întreagă perioadă care se află sub semnul Crucii, fiind puternic marcată de simbolistica Sfintei Cruci. Această perioadă deosebită din cursul anului bisericesc este perioada Triodului sau perioada Postului Mare. În acest cadru liturgic Sfânta Cruce apare revelată sub toate aspectele sale, perioada Triodului devenind expresia cea mai deplină și cea mai profundă a sensului pe care îl are Sfânta Cruce în Ortodoxie.

Dezvoltarea sensului Sfintei Cruci ca pocăință este prezentă în cântările Triodului, care reprezintă un adevărat catehism al pocăinței adevărate. Pocăința este văzută ca fiind singurul efort real și eficient pe care îl poate face omul în vederea mântuirii sale, ea însumând atât elemente spirituale cât și practice, deoarece ea trebuie să angajeze omul în integritatea sa de trup și suflet. O pocăință strict spirituală, care să nu se manifestă în trup și prin trup este de neconceput în spiritualitatea ortodoxă. Toate manifestările nevoinței ascetice sunt de fapt o concretizarea a crucii interioare pe care trebuie să o realizeze fiecare credincios în sine.

Crucea ca semn al învierii este o idee care de asemenea se regăsește în cântările Triodului. Acesta este un aspect important, prin care se evidențiază legătura intimă indisolubilă, care există între Cruce și Înviere. Crucea trimite întotdeauna spre Înviere, harul și bucuria Învierii iradiază întotdeauna din Cruce. Relația omului cu Dumnezeu este mediată de Cruce, dacă Dumnezeu S-a unit cu omul prin Cruce, prin crucea smereniei

Sale, nici omul nu se poate uni altfel cu Dumnezeu decât prin cruce, prin crucea pocăinței și a smereniei. Realizarea mântuirii este legată de modul în care credinciosul poate să realizeze în sine taina Crucii.

Prin toate acestea, perioada Triodului devine un chip al trăirii ortodoxe autentice, chip care trebuie permanentizat în viața de zi cu zi a fiecărui credincios. Intensitatea deosebită a momentelor duhovnicești care este resimțită în această perioadă, face din Postul Mare un punct culminant al nevoinței practicate pe întreg parcursul anului bisericesc, atât în timpul celorlalte posturi, cât și în afara lor.

Toate aceste elemente semnificative au condus la realizarea unei legături între taina Sfintei Cruci, revelarea și dezvoltarea ei deosebită din cadrul Postului Mare și caracterul specific al spiritualității ortodoxe. Spiritualitatea ortodoxă care are o formă hristocentrică, își regăsește expresia cea mai cuprinzătoare și exactă în manifestările cultice și în imnografia Triodului, perioada Triodului oferind cea mai amplă și profundă dezvoltare a sensurilor Sfintei Cruci.

Semnificația mistică a crucii

Prin cruce, sau în cruce, înțelegem în primul rând calitatea de Creator a lui Dumnezeu adică preaplinul iubirii dumnezeiești perfecte dintre Persoanele Sfintei Treimi care doresc să creeze un cer (lumea minților netrupești cu ierarhia lor) și un pământ (întreg cosmosul cu cele din el) precum și pe om ca chip al Său, prin care, „la plinirea vremii” să readune, să recapituleze în Sine cerul¹ și pământul prin umanitatea asumată în Ipostasul dumnezeiesc al Fiului lui Dumnezeu. Și astfel, readunând în Sine rațiunile tuturor celor create, Dumnezeu se face maximum de accesibil pentru toți, după măsura fiecăruia, astfel încât fiecare să înainteze în cunoașterea lui Dumnezeu și în iubirea către El, realizând o comuniune de intimitate maximă cu Dumnezeu. Această accesibilitate maximă s-a realizat prin asumarea Crucii, adică prin gestul dumnezeiesc de pogorâre, de chenoză, prin care Dumnezeu Cel Necuprins S-a lăsat cuprins de firea omenească fără micșorare prin nașterea din Preasfânta Fecioară. Coborârea lui Dumnezeu,

1. În interpretarea Sf. Ioan Gură de Aur cu referire la Efes. 1, 10 și Colos. 1, 20 se spune că și îngerii au fost recapitulați împreună cu oamenii în Capul comun al Bisericii- Hristos. Astfel întreaga creație, adunată fiind în Hristos, să fie un chip luminos al Sfintei Treimi, care să oglindească unitatea perfectă care există între Persoanele dumnezeiești datorită supremei iubiri dintre Ele.

smerirea Lui, crucificarea Lui I-a dezvăluit slava, El S-a făcut cunoscut prin această coborâre tuturor, inclusiv ierarhiilor cerești, străbătând cerurile și îndumnezeindu-le atât la coborâre cât și la înălțare, prin aceea că li S-a descoperit într-o formă nouă, mai apropiată, mai accesibilă cunoașterii lor.

Așadar, Crucea este, pe de o parte, crearea lumii în ansamblu, stând la baza creării ei ca principiu al comuniunii ei cu Creatorul ei. Prin Cruce Dumnezeu păstrează o legătură permanentă cu cele create sălășluindu-Se în chip tainic în creația Sa, adică luând un chip smerit în creația Sa. Gestul creator este unul de smerenie, de cruce, deoarece înseamnă de la început existența și menținerea unei relații vii și veșnice cu Dumnezeu cel viu și veșnic prin energiile Sale necreate, adică păstrarea unei relații stabile cu toate cele create, dar mai ales este cruce, facerea unui om după chipul și asemănarea Sfintei Treimi, om în care Dumnezeu își întipărește Chipul său dumnezeiesc și îl dorește să devină icoană a Sa. Oferirea Sa ca subiect al cunoașterii pentru un alt subiect conștient dar creat este crucea, inițierea unui dialog al iubirii de către Persoanele dumnezeiești cu alte persoane omenești este o preaslăvită cruce, prin care Dumnezeu Se oferă ca Persoană unor alte persoane pentru bucuria unei comuniuni veșnice între Creator și făpturile create, între Cel Necreat și cei creați, adică intrarea omului prin har în relația comuniunii intertreimice- „Duhul elimină prin har distanța între eu-ul nostru și eu-ul Lui, creând prin har între noi și Tatăl aceeași relație pe care El o are după ființă cu Tatăl și cu Fiul”² - participarea lui la Iubirea treimică. De aceea bine spune Sfântul Isaac Sirul că smerenia este veșmântul lui Dumnezeu în om, însă, taina Crucii, „cea din veac ascunsă” se împlinește, se desăvârșește, deoarece în om Dumnezeu îndeplinește planul Său veșnic de îndumnezeire a lumii și de transformare a ei într-un mediu transparent și chiar într-un mediu prin care toată creația rațională să se împărtășească de Dumnezeu, așa cum se întâmplă în Taina Sfintei Euharistii, unde întreg cosmosul, în chipul pâinii și a vinului, prefăcut fiind de Duhul Sfânt, devine Trupul și Sângele Domnului, de care se împărtășesc și îngerii și oamenii, și cei din viața vremelnică și cei trecuți la cele veșnicie.

Altfel spus, crucea înseamnă și întreaga economie a mântuirii pe care Dumnezeu a lucrat-o după căderea protopărinților, pentru a reface chipul schimonosit al celui căzut de la comuniunea cu Dumnezeu Iubirii. Restaurarea omului în Iisus Hristos este o lucrare a crucii, prin care omul

---

2. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, EIBMBOR, București, 2003, p. 297.

este înnoit, prin care Dumnezeu reface într-un fel lumea și pe om. Crucea este prefigurată încă din Vechiul Testament unde găsim multe manifestări duhovnicești ale crucii³ care vor fi împlinite în Hristos, în mod evident prin răstignire, moarte și pogorârea la iad dar mai ales prin întruparea Sa din Născătoarea de Dumnezeu și viețuirea Sa ca om printre oameni, dar neatinș de păcat⁴ Apogeul acestei cruci iconomice, de răscumpărare a neamului omenesc din robia morții, smerirea cea mai adâncă, se înfăptuiește atunci când Mântuitorul gustă moartea, se lasă palmuț de ea, își lasă călcâiul înțepat (Facere), atunci când, pe cruce fiind, bea paharul deznădejdiei noastre și ca om, nevinovat fiind, este părăsit de Dumnezeu și moare, moartea noastră desființând-o. Iubirea smerită a lui Dumnezeu se vede tocmai din această coborâre și jertfire dumnezeiască; întruparea Fiului lui Dumnezeu este arătarea iubirii dumnezeiești, care se coboară până la om, aduce în Ipostasul său dumnezeiesc, alături de firea dumnezeiască și firea omenească și prin aceasta reface în om puțința comuniunii în iubire cu Dumnezeu și prin om readuce întregul cosmos la valoarea inițială.

De aceea putem spune despre cruce că este temeiul îndumnezeirii întregii creații, dar și modul apropierii omului de Dumnezeu, modul conlucrării sale cu harul divin și modul participării sale la dialogul iubirii cu Iubirea supremă. Acolo unde este iubire este și cruce, crucea este iubire și iubirea este cruce, de aceea Crucea se află în centrul cultului ortodox, ea închipuind dintr-o dată Întruparea, Răstignirea, Moartea și Învierea Domnului.

a) Crucea lui Hristos - chenoza iubirii dumnezeiești

Taina crucii este omniprezentă în toată creația atât ca element structural intim al fiecărui aspect din cele create, ca o pecete a Treimii Sfinte în adâncul creației, astfel încât toate cele create sunt menite să împlinească dinamic acest sens al crucii, prin manifestarea iubirii față de Creatorul a tuturor împreună și a fiecăruia în parte, precum și a iubirii lor unele pentru altele. Dar mai ales, crucea este un mod al iubirii intertreimice care se

---

3. De exemplu, aducerea lui Isaac de către Avraam ca jertfa lui Dumnezeu este o arătare dinainte a Crucii lui Hristos Fiul lui Dumnezeu pe care Tatăl L-a dat pentru lume.

4. „Hristos a trăit crucea în viața Sa nu pentru că s-a răstignit, ci mai ales pentru că S-a îmbrăcat cu acest trup muritor și pătimitor și a trăit fără păcat în toate împrejurările vieții noastre. În acest fel a devenit model pentru noi.”, Ierotei Vlahos, Mitropolit de Nafpaktos, *Monahismul ortodox ca viață profetică, apostolică și martirică*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2005.

revarsă în permanență în creație atât ca energie susținătoare, de conservare a creației cât și ca energie proniatoare, de conducere a creației spre scopul ei final, eshatologic, de unire mistică în taina nunții duhovnicești cu Mirele ceresc.

Simpla creare a lumii este un act chenotic al lui Dumnezeu, o arătare a crucii, pentru faptul că Dumnezeu creează lumea nu dintr-o necesitate oarecare, El fiind deplin desăvârșit în iubire, Persoanele dumnezeiești realizând o comuniune în iubire perfectă și suficientă Sieși, actul de creație fiind unul deplin liber și nenecesar⁵ -necesar doar într-o logică a Iubirii intertreimice care dorește a se împărtăși unor persoane conștiente și libere, pentru a le îndumnezei, făcându-le părtașe la toată frumusețea și bunătatea care țin de Ființa dumnezeiască. Ci Dumnezeu creează lumea ca un chip al Său pe care îl pecetluiește pentru totdeauna cu energiile Sale necreate și spre care Se coboară mereu prin aceste energii într-o veșnică purtare de grijă, dar pe care o și înalță la Sine prin coborârea Lui la ea- în felul acesta iubirea lui Dumnezeu se manifestă în cheneză întotdeauna și astfel devine posibil dialogul iubirii dintre Cel Necreat și creație, întreagă creație fiind înlănțuită de această iubire. Astfel „pogorârea Celui de sus e un dar. El pogoară pentru a se dărui, orice pogorământ e un dar, iar lumea creată de El e întruparea acestui dar. Lumea aceasta e darul lui Dumnezeu”. În legătură cu acest dar al iubirii lui Dumnezeu pentru om crucea pusă peste acest dar ni-L descoperă pe Dăruitor, ni-L face transparent, ajutându-ne să nu rămânem atașați în mod pătimăș de dar, ci să ne unim cu Cel care a făcut darul, pentru că dăruind, Cel ce dăruiește Se dăruiește de fapt pe Sine. Acesta este sensul pentru care Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă că „ toate cele văzute se cer după cruce, adică după deprinderea de a stăvili afecțiunea față de ele a celor ce sunt duși prin simțuri spre ele. Iar cele inteligibile toate au trebuință de mormânt, adică de nemișcarea totală a celor ce sunt purtați spre ele de minte”. Și astfel „răsare Cuvântul singur existând de Sine, ca ridicat din morți, circumscriind toate cele ce au provenit din El”⁶ Dar creația poate deveni în același timp și darul nostru pentru Dumnezeu, încât crucea pusă peste dar se arată ca o jertfire adusă lui Dumnezeu, prin care ne arătăm

5. „Fire mai presus de fire, Dumnezeu nu are a sui mai sus la înălțime, la slavă mai mare. El se înalță în cele de jos... din a Se pogori și smeri în făpturile Sale. Slava Celui preînalt este pogorârea la cele smerite.”, Sf. Grigorie Palama, *Cuvânt la Nașterea lui Hristos*, la Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simțuri*, traducere M-rea Neamțu, 1826, cap. XI, trimiterea 81, p.381

6. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op.cit.*, p.358, citat din *Capete gnostice*, pp. 66-67.

recunoștința față de El spunându-I „ale Tale dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate”.

Dacă prima arătare a crucii este chiar în gestul creator și chipul crucii se menține veșnic în creație ca o permanentă chenoză a lui Dumnezeu spre cele create, care sunt legate ontologic de Dumnezeu⁷ - sensul lor suprem, și mai inteligibilă devine taina crucii în actul răscumpărării realizat prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, încât iubirea dumnezeiască se descoperă deplin, în formă plenară, în acest gest de chenoză prin care Dumnezeu se unește dumnezeiește, tainic, de necuprins și neînțeles cu făptura Sa cea după chip, luând firea omenească în Ipostasul Său dumnezeiesc. Prin această nouă cruce, iubirea lui Dumnezeu pentru om, pentru omul căzut, rănit de păcat, se arată mai intens, El dovedindu-Se îndrăgostit de făptura Sa pe care vine să o vindece și să o readucă la Sine, în sânurile Sale. Firea omenească fusese atât de profund rănită în adâncurile legăturii ei cu Dumnezeu, încât devenise imposibilă o refacere completă a legăturii, iar pentru ca omul să poată să se afle din nou într-o intimitate ontologică deplină cu Dumnezeu a fost nevoie ca Dumnezeu să jertfească pe Fiul Său Cel unul Născut și Acesta să îmbrățișeze firea omenească prin întruparea Sa și devenind om desăvârșit să ispășească vina noastră, nevinovat fiind El. Adică, a fost nevoie ca Fiul lui Dumnezeu întrupat să-Și asume consecințele păcatului nostru și să vindece în Sine firea noastră rănită de păcat; și nu doar că a vindecat-o, ci a și îndumnezeit-o.⁸

Pentru că a fost om adevărat, om deplin, Hristos a putut „să crească cu Duhul”, dezvoltând în formă maximă potențialul uman și biruind toate ispitele prin care satana l-a cernut (Matei 4, 1-11) S-a dovedit vrednic de Dumnezeu. Tot ca om, simțind greutatea crucii a cerut îndepărtarea paharului spunând totuși „nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești” (Matei 26, 39). La fel, fiind batjocorit și răstignit de ostași a cerut de la Dumnezeu ca să fie iertați pentru că sunt în necunoștință (Luca 23, 34), iar înainte de a-Și da duhul a strigat că este părăsit de Dumnezeu (Matei 27, 46). În toate aceste momente se vedește firea umană a lui Hristos, prin care Fiul lui Dumnezeu a lucrat mântuirea și îndumnezeirea neamului omenesc și în care a întărit firea noastră comună, de care țarie ne putem împărtăși, fiecare în parte, după măsura râvnei noastre.

7. „... lumea se luminează în relația ei ontologică cu Dumnezeu...” , Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op.cit.*, p. 63.

8. Pr. Constantin Galeriu, *Jertfi și răscumpărare*, ed. Harisma, București, 1991, p. 42.

Crucea lui Hristos a fost prevăzută din veci în planul lui Dumnezeu, ca modalitate de refacere a omului și prin el a întregului cosmos, care a fost cuprins și el de acea dinamică a căderii pe care a determinat-o neascultarea lui Adam. Dacă în Dumnezeu nu ar fi existat dintotdeauna crucea ca mod de salvarea, de răscumpărare a lumii, Dumnezeu nu ar fi spus niciodată: „să facem om” (Facere 1, 26). Și acest lucru deoarece toate cele pe care le-a creat, le-a creat spre a se împărtăși de bucuria veșnicei comuniuni cu El în libertatea pe care a garantat-o ființelor raționale de la facere. Această libertate este un dar dumnezeiesc și un semn al înrudirii celor raționale cu El, Cel atotliber, fără ea nu ar fi fost posibil dialogul iubirii la care este chemată întreaga creație, deoarece iubirea adevărată este un gest liber al unei ființe conștiente și libere.

Prin cruce înțelegem deodată întreaga economie dumnezeiască prin care Dumnezeu se revelează în creația Sa în chipul cel mai inteligibil și deplin, în Hristos „locuind trupește toată plinătatea dumnezeirii” (Col. 1, 9). Această coborâre a lui Dumnezeu la cele create și căzute atrage după sine o înălțare, o ridicare din cădere a creației, pentru că El înnoiește firea lucrurilor, „reîntregind lumea în dragoste”.⁹ Prin Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, întreaga creație se hrănește în chip tainic cu harul dătător de viață al învierii și mustește de perspectiva eshatologică a acestei învieri comune, de care se vor împărtăși nu doar oamenii ci întreg cosmosul care va fi „un cer nou și un pământ nou” (Apoc. 21, 1), după cuvântul dumnezeiesc „iată, noi le fac pe toate” (Apoc. 21, 5); după cum mărturisește și proorocul David despre înnoirea cosmosului printr-o lucrare a Duhului, atunci când zice: „Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului..” (Ps. 103, 31). Deși această perspectivă finală are a se împlini la momentul Parusiei, ea trebuie lucrată încă de acum, de la prima parusie a lui Hristos, Duhul Sfânt care S-a pogorât la Cincizecime, întemeind Biserica lui Hristos, prin faptul că a împlinit și împlinește lucrarea de desăvârșire a mântuirii, încălzește Biserica și întreg cosmosul, le „clocește”, pregătindu-le pentru momentul final. Prin Duhul Sfânt există o parusie permanentă în Biserică, astfel încât făgăduința Mântuitorului: „Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Mat. 28, 20) este mereu reală în Biserică. Cei care sunt ai lui Hristos se fac părtași învierii Acestuia încă din viața de acum, participând

---

9. Iar „dragostea aceasta atotprisositoare și atotdăruitoare a constituit esența revelației Fiului lui Dumnezeu întrupat și ea a constituit și temelia pe care s-a ridicat Crucea răstignirii și a răscumpărării”, Pr. Constantin Galeriu, *op.cit.*, p. 14.

în mod subiectiv la mântuirea obiectivă dăruită de Hristos, arătându-I prin această lucrarea a mântuirii dorința de a fi mântuiți, fără de care mântuirea ar fi fost un act forțat la care ar fi fost supuși oamenii, ceea ce ar fi exclus libertatea și, în consecință, și caracterul personal al omului, în virtutea căruia este posibilă comuniunea în iubire cu Persoanele dumnezeiești.

Crucea în sensul unei chenoze a iubirii dumnezeiești înseamnă modul de revelare suprem a lui Dumnezeu în lume, a lui Dumnezeu-Iubire în lume, revelare prin care se îmbogățesc nespus nu numai oamenii ci chiar și puterile netrupești, pentru că și lor li s-a poruncit să se închine Fiului lui Dumnezeu întrupat: „Iar când aduce în lume pe Cel întâi Născut spune: „Să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu” (Evr. 1, 6). Și acest lucru deoarece „în Hristos toate ființele raționale, îngeri și oameni deopotrivă, s-au învrednici de iubirea Creatorului și de iubirea întreolaltă pentru a aduce o singură mărturisire/ laudă Unului Dumnezeu, Domnul a toate»¹⁰. Crucea înțeasă în acest fel este cinstită, venerată de toată creația rațională, deoarece prin ea, adică prin întrupare, Dumnezeu se smerește pe Sine fără micșorare din iubire pentru creația Sa, pentru a Se face deplin cunoscut, pentru a Se dăruia în iubire celor care îl iubesc, pentru a ridica întreaga creație (cerul și pământul) reunită în Biserica cea una, pentru faptul că a fost recapitulată, adunată în Hristos, „ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ- toate într-o El” (Efes. 1, 10), la un partener ideal al dialogului iubirii, încât întreaga creație să se împărtășească de o comuniune în iubire, de intimitate maximă cu Cel care a creat-o. Crucea înseamnă posibilitatea unei nunți duhovnicești, supra firești, a Miresei lui Hristos, Biserica, având adunată în sine în chip unitar și în același timp distinct toată creația, cu Mirele Hristos, iar această nuntă a Celui Necreat cu creația Sa mijlocită prin taina Crucii înseamnă ceea ce s-a lucrat de către Dumnezeu prin umanitatea asumată în Ipostasul Său, astfel încât „Dumnezeu L-a urcat la cer la El însuși, în locul în care nici o ființă creată nu pusese piciorul, dar unde prin lucrarea Sa a chemat toate ființele raționale, îngeri și oameni, la acea fericită intrare, ca să se desfete în lumina dumnezeiască în care l-a îmbrăcat pe acest Om plin de toată sfințenia și care e acum cu Dumnezeu într-o cinste și strălucire negrăită.”

Crucea este așadar chipul veșnic al descoperirii Iubirii dumnezeiești și temeiul veșnic al împărtășirii și comuniunii rațiunilor create cu Creatorul

---

10. Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici, partea II recent descoperită*, ed. Deisis, Sibiu, 2003, p.281.

lor, „fiindcă Dumnezeuirea locuiește în umanitate în chip inseparabil, fără sfârșit și pe veci, adică nemărginit”.¹¹

În această perspectivă, prin înomenirea Fiului lui Dumnezeu și prin toate cele ce se împlinesc prin aceasta se descoperă taina omului ca cruce, chipul său fiind pecetluit de cruce, deoarece prin om, în Omul Hristos se împlinește crucea lui Dumnezeu, chenoza Iubirii dumnezeiești. Omul este Crucea pe care Se răstignește Dumnezeu, omul este Crucea lui Dumnezeu și de aceea este și chipul Său cel mai deplin, chipul Său cel mai propriu, chipul Său creat cel mai intim. Calitatea de chip al lui Dumnezeu este valorificată maximal prin întrupare; Dumnezeu se întrupează, adică Se sălășluiește în chipul Său creat special ca un loc sfânt al chenozei Sale, ca o cruce a slavei Sale. Prin aceasta putem înțelege centralitatea omului în creație, locul privilegiat pe care îl ocupă, legătura lui unică, specială cu Dumnezeu; firea umană a fost ridicată la o cinste egală cu cea a lui Dumnezeu, deoarece „I-a dat să fie închinat împreună cu El în chip indistinct printr-o singură și aceeași închinare, deopotrivă pentru Omul care a devenit Domnul și pentru Dumnezeu, chiar dacă firile își păstrează proprietățile, fără să fie însă vreo deosebire în cinstirea lor ... Căci credem că toate cele ale lui (Omului) au fost ridicate la (Cuvântul) Cel Care le-a primit pentru El însuși, vrând să-l facă să se împărtășească de cinstirea Lui. Și toate acestea ni s-au făcut cunoscute în Cruce, iar prin acest lucru ... am primit cunoașterea exactă a Creatorului.»¹² Calitatea de chip al lui Dumnezeu pe care o are omul, s-a arătat în aceea că omul, firea omenească, a devenit loc al teofaniei dumnezeiești, prin care Dumnezeu se face cunoscut tuturor și prin care le adună pe toate într-o unitate asemănătoare unității perfecte din Sfânta Treime.

b) Crucea și mântuirea personală

Numim mântuire personală dorința omului de a-și însuși efectele mântuirii oferite prin Jertfa Mântuitorului pe Cruce. Mântuirea nu este o stare obținută din oficiu, ci este o stare care se cere împărtășită și la care se cere o participare conștientă și activă, prin care omul își lucrează propria mântuire împreună cu Hristos. În acest sens, crucea are și un înțeles personal, ea reprezintă drumul unic al fiecărui om pe cale îndumnezeirii, fiecare om își are propria cruce prin care se mântuiește și se sfințește, este un mod unic de a trăi Crucea lui Hristos. O mântuire fără cruce este imposibil de

11. *Ibidem*, p.281.

12. *Ibidem*, p.281.

conceput, deoarece însăși firea noastră căzută se cere reabilitată prin cruce. Crucificarea, răstignirea este singurul mod prin care omul poate săvârși în chip mistic și profund real moartea sa față de păcat, sau moartea păcatului din el și învierea sa în Hristos sau învierea lui Hristos în el.

Prin cruce înțeală ca efort de renunțare la viața pătimasă și prin cruce înțeală ca renunțare la însăși viața omului pentru Dumnezeu, se realizează trecerea omului de la moartea păcatului la viața virtuții și apoi la o viață deplin dedicată lui Hristos (Gal. 2,20), până la odihna din eshaton, când Dumnezeu se va odihni în zidirea Sa. Așadar de cruce este legată taina omului ca ființă care poartă chipul lui Dumnezeu în sine, precum și taina întregii creații.

Crucea ni s-a făcut nouă aducătoare de nenumărate bunătăți, ne-a izbăvit din înșelăciune, aceasta, într-un întuneric șezând noi, ne-a luminat, învrăjbiți fiind noi, cu Dumnezeu ne-a împăcat, înstrăinați fiind ne-a împrietenit, departe fiind aproape ne-a adus. Aceasta este surparea vrajbei, întărirea a păcii și vistierie de nenumărate bunătăți. Pentru aceasta, nu ne mai rătăcim în pustietăți, căci Calea cea adevărată am cunoscut-o. Nu mai petrecem afară de curțile împărătești, căci am aflat Ușa. Nu ne mai temem de săgețile cele aprinse ale diavolului, căci am aflat Izvorul. Nu mai stăm în văduvie, căci am aflat Mirele. Nu ne mai temem de lup, căci avem Păstorul cel bun. Și pentru toate acestea prăznuim, săvârșind pomenirea Crucii.¹³

Prin cruce se realizează urcușul făpturii spre desăvârșire în Dumnezeu, deoarece urcușul acesta infinit spre o tot mai mare desăvârșire nu se poate realiza fără o stare de smerenie prin care să fie posibilă recunoașterea unei stări superioare celei din acel moment. Această recunoaștere este de fapt o chenoză, prin care făptura rațională se poate auto-depăși, evitând să rămână încrămențată la un anumit nivel. Chenoza este cea care generează și susține mișcarea întregii creații văzute și nevăzute spre Dumnezeu. De aceea și omul nu poate să realizeze în sine chipul lui Hristos (Gal. 4,19), fără a trăi sau fără a realiza în sine mai întâi taina Crucii lui Hristos. Participarea la iubirea supremă dintre Persoanele Sfintei Treimi implică o stare permanentă de mișcare, de progres, adică o stare chenotică, fără de care nu se poate în comuniunea de iubire a Treimii.

Un prim sens al crucii pe care trebuie să o trăiască omul este acela al pocăinței ca schimbare a minții, ca lepădare de sinele împătimit (Gal.

---

13. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii și cuvântări I*, Introducere și traducere, Irineu Slătineanu, Ed. Părinți Orientali, p.19.

5,24). Pocăința este cel mai mare dar pe care îl avem în Iisus Hristos, doar în El și prin El putem cu adevărat să stingem legea păcatului din firea noastră căzută. Pocăința este marea taină prin care omul păcătos poate să redobândească slava cea dintâi, poate să se împace cu Domnul și să devină fiu al luminii și prieten al Domnului.¹⁴ Pocăința este de fapt marele dar al Crucii lui Hristos, pentru că numai prin Cruce ea poate fi înțeleasă ca drum spre desăvârșire și îndumnezeire, ca mod de dobândire a vieții veșnice, ca realizare a comuniunii de iubire cu Dumnezeu. Omul nu poate intra în comuniune cu Dumnezeu decât prin cruce, altfel spus, crucea este modul unic de comuniune cu Dumnezeu.

2. Crucea- mijloc de pocăință, sfințire și binecuvântare

a) Ideea pocăinței în cultul bisericii - Triod

Perioada Triodului este prin excelență un timp de pocăință, un timp dedicat trăirii profunde a stării de pocăință. Pocăința este starea în care trebuie să se afle în permanență omul după cădere, ea trebuie să fie permanentizată chiar după ce Iisus Hristos ne-a împăcat cu Dumnezeu prin Jertfa Sa cea făcătoare de viață. Chiar bucuria învierii nu poate fi trăită deplin decât în duh de pocăință. Pocăința este starea celui care îl caută pe Dumnezeu, este starea celui care se apropie de Dumnezeu și care nu trebuie să-1 părăsească pe nici un om, oricât de cuvios ar fi, nici pe patul de moarte.¹⁵ Pocăința este marea taină a mântuirii, este darul cel mai de preț pe care ni-l oferă Hristos prin Jertfa Sa și aceasta deoarece pocăința celor care cred în Hristos Mântuitorul celor păcătoși, este o pocăință luminoasă, o pocăință plină de nădejdea învierii, este o stare paradoxală de deznădejde care nu mai nădăjduiește decât în Domnul. Ea este la sfinți fericita sărăcie cu duhul care coboară împărăția lui Dumnezeu în inimile lor, este „iadul smerenie” despre care ne vorbește și Sfântul Siluan Atonitul. Bucuria învierii nu o trăiește cu adevărat decât cel care se pocăiește cu adevărat, cel care are în inimă pururea aprins focul pocăinței.

14. „Ci pe cei ce firbinte se pocăiesc, cu mila îndurării în curățești și îi luminezi și cu lumina îi unești, pătași Dumnezeirii Tale făcându-i fără pizmuire, și lucru străin de gândurile îngerești și omenești vorbești cu ei, de multe ori, ca și cu niște prieteni ai Tăi adevărați.” Rugăciunea a șaptea, a Sf. Simeon Noul Teolog din Rânduiala Sfintei împărtășiri, Ceașlov, EIBMO, București, 1993, p.644.

15. Așa se zice de exemplu despre Avva Sisoe, care fiind pe patul de moarte a fost întrebat: „Ce vezi avvo?” și el a zis: „Văd pe unii care vin la mine și-i rog să mă lase puțin să mă pocăiesc”, *Slava deșartă*, Ed.Cathisma, București 2007, p.107.

Tocmai din aceste rațiuni Biserica a rânduit ca marea sărbătoare a Învierii, „praznicul praznicelor”, să fie precedată de o perioadă de pregătire intensă în sensul unei pocăințe care să cuprindă toate aspectele vieții omului, iar această perioadă este Triodul. Ideea pocăinței străbate întreg Triodul și face ca centralitatea cântărilor cultice cuprinse în Triod să se refere la pocăință și la Sfânta Cruce ca simbol al acestei pocăințe. Dintre toate cărțile de cult folosite în Biserica Ortodoxă, în Triod se găsește cea mai amplă și profundă perspectivă asupra drumului crucii pe care trebuie să-l urmeze orice credincios pentru a ajunge la înviere. În Triod ni se descoperă toată durerea omului căzut, toată tragedia păcatului, dar și bucuria care se naște din această tragedie asumată corect, în duh de pocăință. În Triod fiecare își poate citi propria dramă, dar poate descoperi și marea iubire a lui Dumnezeu pentru omul rănit de moartea păcatului, iubire care lucrează în om pocăința. Conștient sau subconștient, în toate luptele pe care le duce în umanism, omul tinde să readucă în el „chipul” pierdut al lui Dumnezeu. Și în parte chiar izbutește. Atât cât este necesar, să simtă că el singur, cu natura lui omenească lipsită de Dumnezeu nu poate nicicând să-și îndrepte spiritul, să restabilească „chipul lui Dumnezeu” al ființei lui. Prin toate nostalgiile sale umaniste, omul strigă cu toată ființa lui după Dumnezeu-om.¹⁶

Alături de întrupare și de viețuirea pe pământ, răstignirea Fiului lui Dumnezeu Cuvântul a însemnat smerirea Acestuia, însă chenoza a fost în același timp și o umplere, pentru că golindu-Se, Fiul lui Dumnezeu l-a umplut pe om de îndumnezeire. Tocmai de aceea Crucea este semn al biruinței și al slavei. Prin răstignirea Sa, Hristos a arătat modul în care a slobozit neamul omenesc de sub robia diavolului și a morții, dar și felul în care împărătește asupra oamenilor. De aceea, hagiografia (grecească) a înlocuit inițialele cuvintelor Iisus Nazarineanul Regele Iudeilor (INRI) pe care Pilat le-a pus pe Cruce, cu cele care corespund cuvintelor „Împăratul Slavei”. Aceste cuvinte arată că, prin Cruce, Hristos este adevăratul împărat al slavei și al biruinței. Dacă Cel răstignit este împăratul slavei, înseamnă că sfânta Cruce este tronul împăratului slavei. În vechime, împărații aveau tron de pe care își conduceau supușii; la rândul Său, Hristos împărătește de pe Cruce. Desigur, moartea împărătească pe Cruce arată chipul străin al

---

16. Arhimandritul Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu – Om*, traducere Pr. Prof. Ioan Ică și diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997, p. 119.

împărăției lui Hristos, așa cum ne spune Sfântul Nicolae Cabasila.¹⁷

Întregul demers al credinciosului în drumul său spre desăvârșire este legat indisolubil de starea de metanoia, de o înnoire continuă a vieții în Hristos, de un efort permanent de autodepășire, de o împotrivire păcatului până la sânge și de o continuă ridicare din multele căderi pe care le suferă cel care se nevoiește pentru sfințenia vieții. Triodul concentrează într-o anumită perioadă a anului bisericesc acest demers constant al creștinului, și îl intensifică în același timp prin acordarea tuturor elementelor cultice la starea de metanoia. Biserica în unitatea ei de Trup al lui Hristos îmbracă haine cernite și îi adună pe credincioși într-un efort comun de trăire a dramei lui Adam, pentru ca tot împreună să învieze în Adam cel Nou.

Intrarea în Postul cel Mare se face printr-o perioadă pregătitoare de patru săptămâni, în care credincioșii sunt introduși în atmosfera duhovnicească a postului prin rememorarea a două chipuri de pocăință, gândul la înfricoșătoarea Judecată și prin amintirea izgonirii potopărinților din rai. Aceste patru duminici introduc de fapt principala temă a Postului Mare, care este pocăința.

Cu duminica vameșului și a fariseului intră în uz cartea Triodului și începe perioada deosebită de pregătire pentru întâmpinarea praznicului învierii. Chipul vameșului, care prin smerenia sa a atras milostivirea lui Dumnezeu ne este oferit de sfintele cântări ca model de rugăciune și de trăire a relației intime cu Dumnezeu, în contrast cu imaginea fariseului, pentru care faptele bune săvârșite sunt motiv de îngâmfare, de disprețuire a aproapelui și de pierdere a legăturii cu Dumnezeu. La vecernie este introdusă, pe lângă altele, o cântare deosebită în această privință:

„Să nu ne rugăm ca fariseul, fraților, că cel ce se înalță pe sine se va smeri; ci să ne smerim înaintea lui Dumnezeu ca vameșul, prin postire, strigând: Dumnezeule, milostivește-te spre noi păcătoșii” și în continuare: *„Fariseul de slavă deșartă fiind biruit, iar vameșul cu pocăință plecându-se, au venit la Tine însuși Stăpâne. Ci acela lăudându-se, s-a lipsit de bunătăți; iar acesta negrăind, s-a învrednicit darurilor. În aceste suspinuri întărește-mă, Hristoase Dumnezeule, ca un iubitor de oameni”*.

Chipul vameșului devine, prin urmare, un dreptar pentru orice creștin, pentru că doar într-o smerenie și pocăință se poate cineva apropia de Domnul și, în același timp, purtarea fariseului arată că faptele bune fără

---

17. Arhim. Hierotheos Vlachos, *Predici la marile sărbători*, traducere de Daniela Filioleanu, Editura Egumenița, Galați, 2004, p. 196.

smerenie nu aduc nici o îndreptare și duc la pierderea sufletului. Pocăința înseamnă asumarea propriei stări de păcătoșenie înaintea lui Dumnezeu, înseamnă cunoașterea și recunoașterea sinelui în lumina harului, sau confruntarea sufletului cu starea virtuală și potențială cu care l-a înzestrat Stăpânul spre devenire, iar experiența acestei confruntări înseamnă trăirea unei profunde căințe care îl introduce pe om în taina Crucii. Metanoia este un dar și o lucrare a lui Dumnezeu în noi, a Duhului care strigă în inimile noastre „Avva, Părinte”, este însuși Dumnezeu care se pocăiește în noi, sau este intrarea omului în căința lui Dumnezeu pentru noi, iar această împreună simțire a omului cu Dumnezeu este un fapt al Crucii lui Hristos. Chenoza Fiului lui Dumnezeu înseamnă și chenoza Duhului Sfânt și de fapt o coborâre a Sfintei Treimi la om și o ridicare a omului în comuniunea cu Dumnezeu, astfel se poate spune că Duhul Sfânt în stare de chenoză îl ajută pe om să se pocăiască.

În slujba utreniei acestei duminici este introdusă o altă cântare specifică Postului Mare, în care se dezvoltă aceeași temă a pocăinței: „*Slavă... glasul al 8-lea: Ușile pocăinței deschide-mi mie, Dătătorule de viață; că mâneacă duhul meu la Biserica Ta cea sfântă, purtând locaș al trupului, cu totul spurcat. Ci ca un îndurat curățește-l, cu mila milostivirii Tale. Și acum... a Născătoare: În cărările mântuirii îndreptează-mă, Născătoare de Dumnezeu, căci cu păcate grozave mi-am spurcat sufletul și cu lenevire mi-am cheltuit toată viața mea; ci cu rugăciunile tale, Preacurată, spală-mă de toată necurăția. Apoi stih: Miluiește-ne, Dumnezeule, după mare mila Ta, și după mulțimea îndurărilor Tale, curățește fărădelegile noastre. Și stihira aceasta, glasul al 8-lea: La mulțimea faptelor mele celor rele, cugetând eu ticălosul, mă cutremur de înfricoșătoarea zi a judecății; ci îndrăznind spre mila milostivirii Tale, ca David strig Ție: Miluiește-mă Dumnezeule după mare mila Ta.*»¹⁸

În această cântare este foarte frumos ilustrat faptul că puțința de a trăi o căință adevărată este dată de Dumnezeu, „ușile pocăinței” se deschid doar în prezența lui Dumnezeu, de către harul iubirii Lui pentru omul păcătos. Prin aceste uși ale pocăinței pe care le deschide Domnul omul intră în împărăție, ușile pocăinței sunt ușile împărăției, după cum ne arată și tâlharul cel înțelept care prin aceste uși ale pocăinței a intrat în Rai (Lc. 23, 41-43). Acest lucru este mai cert ilustrat de făgăduința dată de Domnul celor săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor (Mt. 5,3). Prin această

18. *Liturgier pentru strană. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 18

imagine a ușilor se arată că pocăința are o finalitate dincolo de ea. Că ea duce înspre ceva, că durerea, deznădejdea, tristețea căinței sunt o deschidere spre Dumnezeu, sau deschid sufletul lui Dumnezeu și aduc bucuria iertării. Așa cum Crucea lui Hristos a adus învierea, la fel căința aduce bucuria iertării și a învierii din păcat, așa cum prin Cruce a deschis Domnul Raiul¹⁹, la fel prin pocăință își deschide și fiecare om Raiul.

Duminica fiului risipitor aduce în prim plan o pildă de pocăință mult mai cutremurătoare și mai profundă, iar cântările Triodului o interpretează cu o adâncime duhovnicească deosebită: „Să cunoaștem, fraților, puterea tainei, că preabunul părinte, întâmpinând pe fiul cel desfrânat, care s-a întors de la păcat la casa părintească, îl îmbrățișează și iarăși îi dăruiește cunoașterile slavei sale; și veselie de taină face celor de sus, înjunghiind vițelul cel îngrășat; ca noi să viețuim cu vrednicie Celui ce a junghiat, Celui iubitor de oameni Părintelui și Celui slăvit, ce s-a junghiat, Mântuitorului sufletelor noastre.” Sau de la Luminândă: „Risipit-am avuția Ta Doamne, cheltuind-o, și m-am supus eu ticălosul demonilor în chip viclean; dar, Tu, preamilostive Mântuitorule, îndură-Te de cel desfrânat și curățește pe cel spurcat, dându-mi haina cea dintâi a împărăției.”²⁰

Există în acest model de pocăință un aspect interesant și oarecum inedit, care se referă la sensul pozitiv pe care îl poate avea o cădere. Căderea fiului cel tânăr care își părăsește casa părintească, vedește faptul că deși el se afla în casa tatălui, el nu cunoștea cu adevărat nici pe tatăl și nici cinstea de a se afla împreună cu el, ceea ce înseamnă că el de fapt nu trăia deplin starea de fiu. Însă, odată ce iese în lume și își cheltuiește toată avuția ajungând într-o stare deplorabilă, el conștientizează în urma acestui demers valoarea stării pe care o avea mai înainte, își dă seama că nu mai este vrednic de ea și că nici nu a fost, de vreme ce a putut să o lepede în mod disprețuitor. Această venire în sine este o consecință a căderii, căzând și-a venit în sine și ea îl face să se apropie în mod real de tatăl și să revină la cinstea pe care avându-o mai înainte • nu o trăia deplin. Astfel de căderi, aduc o creștere în cel care are o anumită nevinovăție, o naivitate care provine dintr-o stare duhovnicească insuficient de matură. Pe de altă parte, trebuie remarcată atitudinea tatălui care știe să aprecieze just întoarcerea fiului său și îi

19. „Stricat-ai cu Crucea Ta moartea, deschis-ai tâlharului raiul [...]” Troparul învierii, glasul al 7-lea. *Ceaslov*, EIBMO, București, 1993, p.205.

20. *Liturgier pentru strană. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012 p. 19.

cunoaște profunzimea pocăinței, îi știe căderea, dar și ridicarea. Este foarte important, deoarece din purtarea tatălui se înțelege o asemănare cu cea a Tatălui ceresc față de toți păcătoșii care se întorc de la viața lor păcătoasă și prin aceasta se încurajează lepădarea păcatului și nădejdea în milostivirea lui Dumnezeu. În această duminică ni se aduce tuturor aminte de starea de înstrăinare de Dumnezeu pe care o trăim adesea, dar ni se amintește în același timp faptul că există un mod de remediere, că Dumnezeu dorește și așteaptă în tot chipul întoarcerea și mântuirea noastră și că nu trebuie să ne deznădăjduim din pricina păcatelor, ci să râvnim la pocăința fiului pierdut.

Apoi, în duminica înfricoșătoarei Judecăți ni se aduce la cunoștință valoarea veșnică a faptelor noastre, sensul etern pe care îl are viețuirea noastră în lumea aceasta, faptul că trecerea noastră prin timp va reverbera puternic în veșnicie și în funcție de ea va depinde calitatea veșniciei pe care o vom dobândi. Numai pentru faptul că viața de pe pământ are un sens eshatologic, ea are de fapt un sens și se poate spune că nu este o viață absurdă. Mai mult decât atât, chiar relațiile cu semenii noștri sunt determinante în vederea Judecății finale, modul în care ne-am raportat cu iubire creștină față de aproapele nostru va arăta de fapt chiar iubirea noastră față de Dumnezeu. Cele două porunci care cuprind toată legea și proorocii nu pot fi separate, ele se intercondiționează și iubirea de Dumnezeu se vede în iubirea aproapei, sau iubirea aproapei care poartă chipul lui Dumnezeu urcă la Arhetip. Perspectiva Judecății finale îndeamnă la pocăință: „*Vino, suflete al meu, de ia aminte la ziua aceea și ceasul în care Dumnezeu de față va veni și te tânuiește și plângi, ca să te afli curat în ceasul cercetării*”.²¹

Acesta este motivul pentru care se amintește despre A doua Venire a Domului, când Hristos va apărea în ipostaza Dreptului Judecător și prin prezența Sa în slavă deplină va lumina în toate adâncurile și ascunzișurile, descoperind toate cele ascunse și nevăzute, pentru a le supune judecății Sale. A Doua Venire înseamnă și sfârșitul chipului acesta al lumii, trecerea la o altă dimensiune a viețuirii și imposibilitatea săvârșirii vreunui lucru în vederea mântuirii. Pocăința în acel moment nu mai are nici o eficiență și tocmai de aceea ea devine tot mai valoroasă pentru prezentul pe care îl trăiește fiecare.

În sfârșit, ultima duminică dinaintea Postului Mare, duminica izgonirii lui Adam din Rai, ne amintește despre istoria căderii protopărinților

---

21. *Liturgier pentru străna. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012 p. 23.

din raiul fericirii prin neascultarea poruncii lui Dumnezeu. Prin aceasta se accentuează tragicul condiției umane și se intensifică nostalgia stării paradisiace pierdute, contribuindu-se astfel la întărirea voinței de a redobândi prin lupte și pocăință harul pierdut. În același timp, se vorbește despre izbăvirea adusă de Mântuitorul prin jertfa Sa, prin care ni se oferă și nouă putința de a redobândi fericirea pierdută: „*De veșmântul cel de Dumnezeu ținut m-am dezbrăcat eu ticălosul, prin sfatul vrăjmașului, neascultând porunca ta cea dumnezeiască, Doamne. Și m-am îmbrăcat acum cu frunze de smochin și cu haine de piele; căci m-am osândit a mânca prin sudori pâine cu muncă; și pământul a fost blestemat să-mi rodească spini și pălămidă. Ci Tu, Cel ce Te-ai întrupat din Fecioară în anii cei de apoi, chemându-mă, iarăși adu-mă în rai.*”²²

Prin aceste patru duminici speciale se face pregătirea pentru intrarea în rânduiala Sfântului și Marelui Post, prin care se întâmpină Praznicul Învierii Domnului, cea mai mare sărbătoare a creștinilor. Această parte introductivă a Triodului servește drept acomodare cu temele principale care vor fi aprofundate pe parcursul acestei perioade, constituind deja o pătrundere în atmosfera de plângere a postului.

b) Elementele pocăinței: smerenia, înfrânarea, postul

Pocăința este o stare de har care trebuie fructificată cât mai profund, ea este o putere prin care omul poate să se schimbe, poate să lupte cu patimile, cu ispitele. Fără pocăință omul nu poate să-și lucreze mântuirea, nu se poate concentra în sine însuși pentru a-și aduna ființa risipită de patimi. Ea este, după cum am mai spus, o energie care susține sufletul în lupta sa spre îndumnezeire, deoarece creează în cel în care s-a sălășluit acea golire de sine, acea sărăcie cu duhul, care îl face pe om capabil să primească în sine bogăția nesfârșită de har a împărăției lui Dumnezeu. Mulțumirea de sine este cea mai mare piedică spre desăvârșire, omul rămâne înțepenit într-o anumită stare și nu mai poate să sporească. Simțirea unui gol lăuntric și a unei sărăcii interioare îl face pe om să înseteze după Dumnezeu și să nu se sature niciodată, fiind veșnic purtat spre alte înălțimi duhovnicești.

Smerenia este parte integrantă a pocăinței, nu există pocăință fără smerenie, precum nici smerenie care să nu rodească pocăință. Pocăința omului păcătos îl face pe acesta să urască păcatul, dar și să simtă profund rănilor cauzate de păcat în sufletul său și de aceea îi dă omului puterea să se

22. *Ibidem*, p.27.

smulgă din brațele păcatului. Cel care nu se pocăiește nu conștientizează starea în care se află, nici nu simte durerea pe care o poartă în suflet și trăiește ca un înstrăinat de propria lui ființă, lucrând potrivit ei, ca un vrăjmaș al propriei sale vieți. Omul păcătos suferă de o schizofrenie profundă în intimitatea ființei sale. Pe de o parte, el este despărțit de Dumnezeu și trăiește o realitate virtuală, inconștientă, născocită de propria voință rătăcită de la Dumnezeu, iar pe de altă parte, el este despărțit chiar și de sinele său, fiind străin lui însuși, având o conștiință scindată, trăind o sfâșiere cumplită. Înstrăinându-se de Dumnezeu, omul se înstrăinează de fapt și de propriul său firesc care este în relație cu Dumnezeu, omul nu poate fi el însuși decât în Dumnezeu.

Schizofrenia păcatului este totuna cu iadul veșnic în care se vor chinui sufletele care au ales să se despartă de Dumnezeu. Pocăința este din acest punct de vedere o conștientizare a stării de iad în care se află sufletul și o trăire a acelui iad, adică o consumare a lui prin lacrimi și păreri de rău. Conștientizarea vine printr-o coborâre a lui Dumnezeu însuși în adâncurile de iad ale acelui suflet, pentru că numai în lumina lui Dumnezeu omul își poate vedea păcatele, își poate simți rănilor și își poate conștientiza nebunia.

Dar pocăința nu se limitează doar la aspectul interior, ci se extinde și în manifestările exterioare, iradiază din ființa celui care o trăiește și îl transformă deplin. Astfel, cel care se pocăiește trebuie să facă roade vrednice de pocăință. Primul rod al pocăinței este părăsirea păcatului, ura față de el și schimbarea vieții, prin schimbarea minții. Desigur, schimbarea nu poate fi radicală dintr-o dată, legea păcatului nu poate fi anihilată printr-un simplu act al voinței, este nevoie de lupta cu omul cel vechi și de timp în care să se verifice statornicia în bine a celui care a renunțat la viața de păcat. Lupta născută din pocăință ia forma ascezei, a înfrânării, prin care omul se exersează pe cale virtuților și se obișnuiește cu viețuirea cuvioasă, după cum se ilustrează și în câteva din cântările Triodului din duminica lăsutului sec pentru Postul mare.

Așadar, Crucea lui Hristos se află în centrul nevoițelor ascetice, reprezintă temelul înfrânării și în ea se săvârșește biruința asupra păcatelor și a patimilor. Din Cruce izvorăște harul de viață făcător al virtuților, deoarece în ea se află concentrat ca într-un simbol unic și atotcuprinzător toată înțelepciunea dumnezeiască cu privire la sensul creației și ea este semnul supremei iubiri a lui Dumnezeu față de neamul omenesc (In. 3,16). În ea se întemeiază nu doar nevoința ascetică ci și scopul spre care se tinde,

prin ea, anume lumina învierii, zămislirea făpturii celei noi care se jertfește din iubire pentru Dumnezeu. Răstignirea față de patimi este urmată în mod firesc și de răstignirea față de toată zidirea, pentru a rămâne într-o contemplație curată a lui Dumnezeu (Gal. 6,14).²³

În această perioadă a Postului Mare înfrânarea capătă un sens mai nuanțat, anume acela de post. Postul se remarcă printr-o rânduială deosebită în ceea ce privește alimentația, o strictețe și o rigoare specială care nu se regăsesc în cadrul celorlalte posturi din cursul anului bisericesc. Întreaga rânduială din Postul Mare este străbătută de o încordare în sensul unei pocăințe profunde, prin care sufletul să se curățească și să poată vedea cu ochii duhovnicești lumina învierii, împărtășindu-se de harul acestui mare praznic. Postul este pus în legătură cu neînfrânarea protopărinților din rai și este recunoscut ca necesitate a firii noastre căzute, pentru a putea reface drumul spre rai.

„Lepădat a fost Adam din desfătarea raiului, prin mâncarea ce a amară, pentru neînfrânare, nepăzind porunca Stăpânului, și a fost osândit să lucreze pământul din care a fost luat și cu multe sudori să mănânce pâinea sa. Pentru aceasta noi să iubim înfrânarea, ca să nu plângem afară din rai ca și acela, ci să intrăm într-însul.”²⁴ Totodată, asprimea postului, tristețea și sobrietatea care caracterizează această perioadă liturgică sunt străbătute de bucurie, este o „tristețe strălucitoare”. Deznădejdea păcatului, a căderii în care zac este străbătută de nădejdea învierii în Hristos. Din toate cântările Triodului se străvede această bucurie a învierii și nădejdea împlinirii acestei bucurii este cea care susține întreg efortul ascetic, prin el se ajunge la gustarea bucuriei. Prin nevoințele postului omul își ascute simțurile duhovnicești pentru a putea trăi din plin bucuria duhovnicească a învierii.

„Strălucit-a harul Tău Doamne, strălucit-a luminarea sufletelor noastre. Iată vreme bineprimită, iată vremea pocăinței. Să lepădăm lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm cu armele luminii. Ca trecând noianul cel mare al Postului, să ajungem al învierea ce a de a treia zi a Domnului și

23. „Taina întrupării Cuvântului cuprinde în sine înțelesul tuturor ghiciturilor și tipurilor din Scriptură și știința tuturor fapturilor văzute și cugetate. Cel ce a cunoscut taina crucii și a mormântului, a înțeles rațiunile celor mai înainte spuse; iar cel ce a cunoscut înțelesul tainic al învierii a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate cele de mai înainte.” Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete gnostice sau teologice (întâia sută)*, Filocalia 2, EIBMO. București, 2008, p.182.

24. *Ibidem*, sedealna la Utrenia duminicii izgonirii lui Adam din rai, p.90.

Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Cel ce mântuiește sufletele noastre.”²⁵

„Prea cinstitul Post să-l începem cu bucurie, strălucind noi cu razele sfintelor porunci ale lui Hristos, Dumnezeu nostru, care sunt: fulgerul rugăciunii, sfințenia curăției, tăria bărbăției. Ca să ajungem luminați la sfânta înviere cea de-a treia zi, care luminează lumea cu nestncaciunea.

Chiar de la începutul postului se vorbește în sfintele cântări despre sfârșitul acestuia și despre scopul său, tocmai pentru a-i întări pe credincioși pe drumul aspru al ascezei. De fapt, taina Crucii are în sine nelipsit harul învierii, Crucea vestește învierea, ea este înțeleasă împreună cu învierea. De aceea Crucea este plină de putere și este semn de biruință, amintirea ei întărindu-i pe credincioși în sfintele nevoințe ale desăvârșirii.²⁶

De aceea, perioada Triodului pare să reflecte cel mai exact modul spiritualității ortodoxe, legătura indisolubilă dintre faptul mântuirii și Crucea lui Hristos. Mântuirea omului este în modul cel mai intim legată de taina crucii, de modul în care credinciosul participă la moartea și învierea lui Hristos cu propria lui viață. Fără cruce nu există înviere, fără moarte nu există viață, toată osteneala crucii este plină de lumina învierii. Perioada Triodului concentrează esența spiritualității ortodoxe puternic ancorată în taina Crucii și întemeiată pe o nevoie ascetică riguroasă, având în centru Crucea lui Hristos, înțeleasă ca jertfă, moarte și înviere în același timp.

Postul însă, deși în acesta perioadă are un caracter trupesc, pragmatic mai evident, el nu se rezumă la acest aspect. Niciodată postul nu înseamnă doar nevoința trupului, ci participarea trupului la nevoința sufletului. Este o formă de manifestare în trup a nevoinței duhovnicești sau a evlaviei sufletești, prin care omul întreg este integrat în efortul ascetic. Postul trupesc este și o completare a celui sufletesc, dar și un element ajutător, prin care nevoința duhovnicească este înlesnită. Aspectul trupesc al postului este deosebit de important pentru evidențierea caracterului unitar al omului care este în mod nedespărțit atât trup cât și suflet.

„Postul cel curat este: depărtarea de păcate, înstrăinarea de patimi, dragostea cea către Dumnezeu, nevoința spre rugăciune, lacrimile cu umilință și îngrijirea de săraci; așa a poruncit Hristos în Scripturi.”²⁷

25. *Liturgier pentru strană. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 18.

26. Alexander Schmemmann, *Postul cel Mare*, Ed.Doris, București, 1998, p.36.

27. *Liturgier pentru strană. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 21.

Este propriu sufletului să-și manifeste dispoziția și calitatea prin trup, iar trupul are această calitate de a manifesta sufletul, de a fi un perfect instrument al exercițiului spiritului. Neparticiparea trupului la virtutea, la pocăința sau la nevoința sufletului înseamnă o nedeplină participare a omului la aceste gesturi de evlavie și, prin urmare, reprezintă o insuficiență și au drept consecință neputința atingerii scopului pe care îl implică. Omul trebuie să se manifeste integral, atât atunci când se raportează la Dumnezeu, cât și atunci când se raportează la aproapele său. Credința trebuie să fie dublată de fapte, la fel iubirea și toate celelalte fapte ale evlaviei creștine. De aceea, nevoința trupească, postul trupului este un element indispensabil al spiritualității ortodoxe, în care omul este înțeles ca entitate unitară de trup și suflet, chipul lui Dumnezeu din om străbătând prin suflet și în trup. Prin aceasta se evidențiază legătura tainică dintre trup și suflet, trupul fiind templu al Duhului Sfânt (I Cor. 6,19). Un post exclusiv trupesc este imposibil de înțeles și nu are nici un sens, deoarece, așa cum trupul nu este valoros prin sine, ci prin sufletul al cărui trup este, la fel și postul trupului nu are sens decât dacă este un reflex al postului sufletului.

c) Metaniile

Vorbind despre importanța participării trupului la activitatea ascetică a sufletului, trebuie menționată și metania ca formă de pocăință exterioară. Metania mare sau mică (închinăciunea) sugerează metanoia sufletului și reunește în întregul act de cădere cu fruntea la pământ, ridicare și însemnare cu semnul crucii (sau plecare cu mâna dreaptă până la pământ, ridicare și închinare în cazul metaniei mici) o simbolistică destul de complexă. Prin gestul metaniei se recapitulează esența economiei mântuirii săvârșite de Fiul lui Dumnezeu întrupat, semnificând moartea și învierea lui Hristos și participarea credinciosului la acestea prin propria lui viață de moarte față de păcat și de înviere în Hristos. Căderea sau plecarea la pământ mai înseamnă căderea omului din slava lui Dumnezeu, căderea lui din cer pe pământ, renunțarea la verticalitatea virtuții și coborârea la înțelesurile întunecoase ale patimilor. Ridicarea înseamnă revenirea la starea de comunicare cu cerul, redobândirea demnității dintru început, ridicarea din robia patimilor, scularea din mormântul păcatelor, dobândirea harului luminos al vieții celei noi ascunse în Hristos. Iar pecetluirea cu semnul Sfintei Cruci amintește de faptul că mântuirea omului s-a făcut prin Hristos, prin Crucea lui Hristos și că puterea credinciosului de a birui păcatul vine

din Hristos, prin asumarea Crucii.

Metaniile sunt un element care însoțește viața creștinului aproape în permanență și mai ales canonul său particular este însoțit de metanii. În biserică, în cadrul slujbelor se folosesc prea puțin, cu excepția mediului monahal unde există un anumit tipic în această privință, însă în perioada Postului Mare metaniile sunt introduse în cadrul slujbelor și însoțesc serviciul religios public, existând o anumită rânduială în legătură cu momentele executării lor și cu numărul lor, ușor diferită în unele mănăstiri sau după unele tipice. Metania este de asemenea în mod obligatoriu însoțită de rugăciunea lui Iisus rostită cu atenție deosebită în timpul executării ei.

Rolul metaniilor în cadrul oficiului liturgic este acela de a dinamiza și de a accentua în același timp starea de pocăință care este generalizată în timpul Postului. Prin participarea trupului în actul pocăinței prin intermediul săvârșirii metaniilor se dramatizează și mai mult pocăința, dar se pune în valoare și sfârșitul luminos al ei. Executată în biserică, metania este un gest specific perioadei Postului Mare și corespunde atmosferei generale de pocăință care însoțește toate slujbele zilnice, cu excepția duminici, care rămâne chiar și în Postul Mare o sărbătorire a învierii Domnului și cu excepția praznicelor împărătești.

Metaniile sunt o altă formă de simbolizare a Crucii, deoarece prin mișcările pe care le impune sugerează chiar sensul Crucii ca moarte și înviere. Iar însoțirea lor de către însemnarea cu semnul Crucii face și mai evidentă legătura acestora cu sensul Crucii. Metaniile sunt așadar un simbol al pocăinței și al economiei mântuirii realizate prin Iisus Hristos și prezența lor mai frecventă în perioada Postului Mare este explicabilă.

d) Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul

Această rugăciune, însoțită de metanii se rostește după o anumită rânduială pe întreg parcursul Postului Mare în cadrul slujbelor. Ea este un element specific acestei perioade închinată unei mai profunde pocăințe. Rugăciunea Sfântului Efrem sintetizează esența pocăinței și sensul Crucii de care este legată. Așa cum am arătat, Crucea este temeiul pe care se realizează mântuirea personală a fiecăruia dintre credincioși, în Crucea lui Hristos omul își poate trăi deplin crucea sa. Tot efortul ascetic, toată lupta pentru nepătimire, toată nevoința este de fapt o realizare personală a Crucii. Răstignirea trupului împreună cu patimile și cu poftete (Gal. 5,24), răstignirea omului cel vechi (Rom. 6,6), duce la nașterea fapturii celei noi

(I Cor. 5,17) care este moartă față de păcat și vie în Dumnezeu. Răstignirea patimilor se face pe de o parte prin opoziția fermă față de ele, prin ura față de păcat, iar pe de altă parte, prin cultivarea virtuților. Această dublă lucrare poate fi semnificată de semnul crucii, de către cele două drepte încrucișate, răstignirea patimilor și cultivarea virtuților fiind două elemente esențiale și inseparabile în vederea îndumnezeirii.

Rugăciunea Sfântului Efrem punctează într-un mod foarte concis toate aceste aspecte, oferind o viziune exactă și completă asupra ascezei creștine, al cărei scop se împlinește în dobândirea dragostei duhovnicești. Rugăciunea este structurată în trei părți care rezumă coordonatele nevoinei creștine.

„Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert depărtează-1 de la mine (nu mi-1 da mie).”

În primul rând, se arată că temeiul mântuirii, a izbăvirii de patimi este piatra cea din capul unghiului, Hristos. Omul nu poate să se mântuiască de sinele său împătimit decât prin Hristos, cu Hristos, deoarece el nu se poate apropia de Dumnezeu prin sine însuși. Chipul lui Dumnezeu în om are acest caracter dinamic, relațional, dialogic, chipul lui Dumnezeu în om înseamnă un veșnic dialog al lui Dumnezeu cu omul, o veșnică chemare a omului către Sine, spre realizarea comuniunii de iubire. Pentru această rațiune mântuirea omului, îndumnezeirea lui se face în împreună lucrare cu Dumnezeu. Omul nu se poate izbăvi de patimi în vederea comuniunii cu Dumnezeu fără Dumnezeu, deoarece chiar toate gesturile omului de a se apropia de Dumnezeu sunt un răspuns la chemarea Lui și răspunsul acesta este o rodire a chemării în cel chemat sau a Celui care cheamă în cel pe care îl cheamă, deci Cel care cheamă rodește răspunsul în cel care vrea să răspundă și prin voință se deschide spre comuniunea dialogică a iubirii (Filip. 2,13). Asceza are acest scop duhovnicesc și nu se limitează la o lucrare trupească, ci are această verticalitate și tocmai de aceea în lupta cu patimile nu se poate birui decât prin puterea lui Hristos Biruitorul. O asceză fără verticalitate nu duce niciodată la Hristos, fără Hristos nu îl poți găsi pe Hristos și în El pe Dumnezeu - Tatăl. De aceea, nu se poate susține că diferitele practici ascetice din unele religii sau filosofii pot să ducă la îndumnezeirea omului. Supra-omul pe care ele în propovăduiesc nu are nimic în comun cu fiii lui Dumnezeu după har, el nu este decât rezultatul unui efort deznădăjduit al unui om care nu l-a cunoscut niciodată pe Dumnezeul iubirii.

Primele cuvinte ale rugăciunii „Doamne și Stăpânul vieții mele” mărturisesc despre unitatea dintre Mântuitorul și cei care vor să se mântuiască, despre legătura tainică dintre Hristos și mădularele Trupului Său, despre Cel care stăpânește cu adevărat peste toate patimile și în Care poate și cel credincios să stăpânească. Efortul omului care iese de sub acoperirea harului lui Dumnezeu este inefficient „de n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc” (Ps. 126,1) sau „cine nu adună cu Mine risipește” (Mt. 12,30). Dacă Domnul este Stăpânul vieții mele înseamnă cu eu nu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine (Gal. 2,20) și dacă El trăiește în mine, atunci pot să biruiesc toate, pentru că „toate le pot întru Hristos, Cel ce mă întărește” (Filip. 4,13). Această sălășluire tainică și lăuntrică în inimile credincioșilor este premisa luptei pentru nepătimire, pentru îndumnezeire, pentru câștigarea împărăției celei veșnice.

Duhul trândăviei de care se face pomenire înaintea celorlalte patimi, este un duh care se naște din mulțumirea de sine, la rândul ei generată de necunoașterea de sine, nepăsarea față de păcate, precum și din încrederea în sine, în puterile proprii. Din această scurtă genealogie a duhului trândăviei, se vede clar că el crește în sufletul care a nesocotit stăpânirea lui Dumnezeu în el însuși și s-a făcut pe sine însuși stăpân al vieții sale, rupând legătura intimă cu Hristos. Mulțumirea de sine zămislește în scurtă vreme acest duh al trândăviei, deoarece acela care este deplin mulțumit de sine nu mai are cum să se îngrijească de mântuire, de vreme ce socotește că nu mai are nimic de îndreptat și că nu îi lipsește nimic. Duhul trândăviei slăbănogeste puterile sufletești și îl face pe om incapabil de a se mai concentra la lucrarea mântuirii sale. Acest duh produce și plictiseala, o neliniște nesănătoasă care degenerază de cele mai multe ori în preocuparea pentru satisfacerea unor diferite patimi. Duhul trândăviei se identifică akidiei pomenite adesea în tratatele marilor asceți. Termenul grecesc desemnează faptul de a neglija, deci akedia este o stare de negrijă față de propria mântuire.²⁸

Trândăvia unită cu plictisul îl fac pe nevoitor să își îndrepte atenția și grija spre lucruri care nu au nimic în comun cu mântuirea. Se naște în sufletul celui cuprins de această patimă un fel de împrăștiere, de risipire a minții și a atenției din încordarea și îndeletnicirea ei obișnuită cu paza gândurilor și supravegherea văzduhului inimii, spre lucruri exterioare fără importanță. Această risipire se numește grijă de multe sau grija de lucruri

---

28. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia, 1995, p. 28.

inutile, deșarte. Omul în loc să se îngrijească de un singur lucru (Lc. 10,41-42), de mântuirea sufletului său, începe să se îngrijească de orice altceva în afară de aceasta. Grija de multe înseamnă grija de patimi, de satisfacerea lor, fie sub o formă mai subtilă sau foarte evidentă și prin ea se iese deja din coordonatele mântuirii și se cade sub robia patimilor. În cel care s-a robit patimilor, cu siguranță nu mai stăpânește Hristos, pentru că El nu transgresează libertatea nimănui, omul fiind liber să hotărască în privința vieții sale. Cel care a căzut prin trândăvie în grija de multe se împrietenește foarte ușor cu patimile care prind rădăcini în acel suflet și îl slăbănogesc, până devine incapabil de a le mai opune rezistență.

Pe de altă parte, cel care nu mai este rob al lui Hristos și nu se mai supune de bună voie Stăpânului vieții, devenind propriul său stăpân, prin autonomia egoistă și trufașă, nu se mulțumește cu aceasta, ci este tentat să stăpânească și pe alții. Fiind el însuși lipsit de libertatea fiilor lui Dumnezeu, nutrește iluzia unei false libertăți încercând să stăpânească pe alții. Dobândește o logică demonică prin care măsura libertății lui este invers proporțională cu libertatea celor pe care îi poate stăpâni. Iubirea de stăpânire îl face pe om incapabil de iubire, deoarece această patimă îl face să-și aservească în mod utilitar orice persoană cu care relaționează la un moment dat. Iubirea de stăpânire provine dintr-un mare egoism, dintr-o iubire de sine exacerbată și poate îmbrăca forme din cele mai subtile și elegante până la cele mai barbare și grosolane. Cel care iubește să stăpânească este incapabil de jertfă și se consideră pe sine deasupra tuturor celorlalți, el este de aceea un vrăjmaș al Crucii lui Hristos.

Duhul grăirii în deșert este și el o consecință a duhului trândăviei. Omul cuprins de trândăvie și de plictiseală, nu numai că face lucruri fără rost, dar și vorbește lucruri deșarte, inutile pentru mântuire și vătămătoare. În primul rând rugăciunea este lipsită de consistență și devine neserioasă, vorbire deșartă. Ea devine astfel dintr-un fapt al evlaviei, un gest care aduce osândă. Rugăciunea care este împreună vorbire cu Dumnezeu este deturnată de la sensul ei și devine defăimare a lui Dumnezeu în loc de slăvire. Omul nu mai reușește să comunice cu Dumnezeu pentru că nu îl mai interesează și pentru că nu mai crede foarte mult în prezența Lui. Iar dacă vorbirea sa cu Dumnezeu devine deșartă, omul ne mai împlinindu-și vocația de ființă dialogică după chipul lui Dumnezeu în relație cu Dumnezeu, el nu mai poate comunica firesc nici cu semenii săi. Cuvântul său își pierde sensul, sau este lipsit de sens, deoarece nu este impregnat de veșnicie, nu mai poartă

încărcătura veșnică a ființei care l-a rostit, adică nu mai rezonază în el Dumnezeu, pentru că nici persoana care l-a rostit nu mai este în dialog cu Dumnezeu.²⁹ Astfel întreaga viață a unui astfel de om devine o vorbire deșartă, un nonsens, o mișcare haotică spre o țintă nedeterminată.

Această primă cerere este încheiată cu o metanie mare, ca și când ar fi pecetluită cu semnul Crucii, cu mărturisirea morții și învierii în Hristos. Prin acest gest credinciosul arată hotărârea de a nu se mai supune patimilor, ci de a se supune lui Dumnezeu, întru Care poate birui cu adevărat ispitele vrăjmașului.

A doua parte a rugăciunii se referă la virtuțile pe care trebuie să le dobândească și să le practice credinciosul pentru a se împotrivi prin acestea patimilor și pentru a înlocui lucrarea patimilor prin lucrarea virtuților. Celor patru patimi principale le sunt opuse patru virtuți de căpătâi, fără de care omul nu poate deveni cu adevărat făptură nouă în Hristos.

„Iar duhul curăției, al gândului smerit, al răbdării și al dragostei dăruiește-l mie slugii Tale.”

Duhul curăției este un duh al nepătimirii, al nevinovăției, al gândului neviclean și nefățarnic. Mai exact, este vorba despre întreaga înțelepciune, cumințenia sau integritatea duhovnicească, termeni prin care se arată mai nuanțat sensul curăției. Curăția este de fapt deplina înțelepciune, adică dobândirea unei cunoașteri duhovnicești superioare, dar este și integritate în sensul unei concentrări a tuturor puterilor sufletești spre interior. Curăția înțelege că integritate se opune împrăstierii, grijii de multe pe care am descris-o mai sus. Așadar întreaga înțelepciune atotcurată vine din adunarea tuturor simțurilor în Dumnezeu, o minte adunată în cugetări dumnezeiești se face curată și atotînțeleaptă. Numai în sufletul curățit de lucrarea patimilor poate să rodească raiul virtuților și de aceea prima luptă pentru desăvârșire se concentrează asupra dezrădăcinării patimilor. Prin duhul curăției pot fi alungate din suflet patimile pomenite mai înainte. Duhul curăției mai arată că vindecarea de patimi se face nu din voința și din puterea omului ci de către harul lui Dumnezeu. Prin tot ceea ce face omul în vederea izbăvirii de patimi el își arată voința spre aceasta, își face cunoscută disponibilitatea de a le părăsi, însă nu poate să le lepede prin el însuși, doar harul Duhului poate stârpi cu adevărat lucrarea patimilor din inima omului. Deci duhul curăției este această lucrare deosebită a harului dumnezeiesc, prin care sufletul rănit de păcate este vindecat și întărit în nepătimire. Acest

29. *Ibidem*, p. 29.

har ține sufletul nelipit de patimi, îi oferă un fel imunitate față de patimi, câtă vreme omul reține acest har prin smerenia sa. Cel care a dobândit în sine lucrarea dumnezeiască a duhului curăției s-a mutat din moarte la viață și a intrat în treapta vederilor dumnezeiești, pentru a fi inițiat și condus spre chiar vederea lui Dumnezeu „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Mt. 5,9). Duhul curăției este duhul nepătimirii, prin care omul nu mai poate păcătui, aflându-se sub lucrarea harului, lucrarea patimilor este cu totul oprită în el. Această stare fericită poate să nu rămână în suflet mereu, ci uneori sufletul este copleșit cu totul de lucrarea harului și se mută din cele pătimitoare, precum și din cele firești, după care revine la starea dinainte. Doar ce cei desăvârșiți și bine statorniciți în viața duhului nu mai simt deloc mișcarea patimilor în ei înșiși.

Duhul curăției însă, nu se poate sălășlui decât într-un suflet plin de smerită cugetare. Duhul curăției este atras în suflet de sărăcia cu duhul, cel care nu este smerit nu poate primi în suflet cunoașterea dumnezeiască cea preacurată, el însuși fiind murdar, pentru că este incapabil să o sesizeze, nu are ochiul curățit pentru a o vedea în chip înțelegător. De aceea smerita cugetare este premisă nu doar a pocăinței (cel mândru nu poate să se pocăiască, pentru că nu vrea să-și recunoască greșelile), ci și pentru îndumnezeire, smerenia este condiție sine qua non în viața duhovnicească. Adevărata viață a Duhului nu se realizează decât prin smerenie, înaintarea în viața duhovnicească este același lucru cu înaintarea în smerenie. Toată osteneala trebuie să fie îndreptată înspre dobândirea smereniei, pentru că ea este adevărata vedere duhovnicească. Fără duhul smeritei cugetări nimeni nu poate să înainteze pe cale desăvârșirii în Dumnezeu.

Duhul răbdării se naște din duhul smeritei cugetări, cel care este smerit, cu siguranță va fi și răbdător și îndelung răbdător, pentru că smerenia care locuiește în el îl învață să rabde toate neajunsurile și nedreptățile ca pe un dar al pronoiei dumnezeiești. Smerenia naște răbdare, dar și răbdarea la rândul ei naște smerenie, sau o face să crească și să înflorească, cel care rabdă își exersează smerenia, răbdând se smerește și smerindu-se rabdă. Există astfel o legătură foarte strânsă între cele două virtuți, potențându-se una pe alta. Totuși, ele nu pot exista fără dragoste, care este de fapt focul nestins care le întreține pe amândouă.³⁰

Duhul dragostei este cel mai de preț, este cel mai mare, singur

---

30. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia, 1995, p.30.

desăvârșit, „care le întrece pe toate” (I Cor. 12,31) și fără de care nici un bun duhovnicesc, nici o faptă a evlaviei nu mai are valoare. Duhul dragostei poartă în sine toate virtuțile, el este desăvârșit, le adună pe toate și le naște pe toate, el este izvorul tuturor virtuților și în afara dragostei nu există mântuire. Primul gest al dragostei este acela de a se smeri, dragostea este smerită, se smerește, se jertfește și se dăruiește, pătimește în chip dumnezeiesc pentru toată făptura și își împarte bunătățile oricui le primește. Dragoste duhovnicească fără smerenie nu există, iar smerenia este ca un pânțec duhovnicesc în care se naște de la Duhul dragostei. Nici smerenie fără dragoste nu există, deoarece smerenia atrage și sălășluiește pe Dumnezeu în sufletul care a dobândit-o, pe Dumnezeu care este iubire. Dar dragostea dumnezeiască, dar al Duhului Sfânt, nu poate să fie dăruită unui suflet care nu are smerenie, deoarece acesta nu o poate înțelege și de aceea nici nu o poate primi în sine. Numai cel smerit poate să iubească în mod real și adevărat, pentru că doar el înțelege rațiunea iubirii, doar lui i se poate dăruia „gândul lui Hristos”, Care Și-a pus viața pentru prietenii Săi. Dragostea „îndelung răbdă” (I Cor. 13,4), pentru că „toate le crede” (I Cor. 13,7), ea are o capacitate extraordinară de a înțelege, de a pătrunde în intimitatea cea mai profundă a ființei, de a-i sesiza adâncurile, de a-i cunoaște rănilile. Ea crede toate pentru că are un fel dumnezeiesc de a compătimi cu cel aflat în necaz, ea crede în sensul de a înțelege și de a cunoaște tragedia oricărei ființe care stă departe de Dumnezeu. Ea este străvăzătoare și pătrunde cu priviri înțelegătoare abisurile întunecate ale ființei, îndelungă răbdarea ei este îndelungă răbdarea lui Dumnezeu (II Petru 3,9), ea îndelung răbdă pentru că vrea, asemenea Lui, ca toți să vină la lumina cunoștinței de Dumnezeu și să se pocăiască. Cel care iubește cu adevărat nu poate iubi decât prin Dumnezeu și din Dumnezeu, sau împreună cu Dumnezeu. Cel care iubește îl are pe Dumnezeu în sine, Care iubește prin el. Cel care a dobândit iubirea L-a dobândit pe Dumnezeu însuși, unindu-se deplin cu El.

Această nouă cerere se încheie tot cu o metanie, prin care se arată că „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor” (Iac. 1,17), prin Crucea lui Hristos. Deoarece în Hristos primim pe Duhul Sfânt, pogorării Fiului îi urmează Pogorârea Duhului, Care pogoară darurile de la Părintele luminilor.³¹

Ultima parte a rugăciunii revine la gândul pocăinței și al smereniei și

---

31. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia, 1995, p.33.

arată grija deosebită pe care trebuie să o aibă credinciosul față de cunoașterea sinelui său, slab și păcătos, pentru ca nu cumva să se cuibărească în inima lui vreun gând trufaș al iadului.

„Așa Doamne, împărate, dăruiește-mi să-mi văd păcatele mele, ca să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat ești în vecii vecilor. Amin.”

Grija pentru păcate, aducerea aminte de păcate și pomenirea lor permanentă „că păcatul meu înaintea mea este pururea” (Ps. 50,4) ține sufletul treaz și smerit. Gândurile de mândrie pot fi foarte subtile și se pot furișa lesne în mintea și în inima celui care a uitat de păcatele sale, ducându-i astfel la pierzare sufletul. Vederea păcatelor este un dar de la Domnul, deoarece ea se face printr-o apropiere a harului de sufletul omului. Doar în lumina harului omul își poate vedea cu adevărat starea decăzută. Vederea păcatelor este un mare dar al harului, socotit de părinți mai mare chiar decât vederea îngerilor și aceasta deoarece vederea păcatelor ține sufletul în smerenie, pe când vederea îngerilor îl poate duce în mândrie. Cel care își vede păcatele plânge și se pocăiește, deschizând ușile raiului prin lacrimile sale, dar cel care vede îngeri poate lesne uita lacrimile și încuind izvorul lacrimilor de umilință să se încuie pe sine afară de împărăție. De asemenea, cel care nu își mai vede păcatele poate să cadă în judecarea aproapei, osândindu-l pentru păcatele lui și prin aceasta osândindu-se de fapt pe sine. Vederea păcatelor face imposibilă realizarea Crucii lui Hristos în cel credincios, pentru că acela care nu își mai vede păcatele, nu se mai vede de fapt pe sine, știut fiind faptul că „dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (I Ioan 1,8), și se află într-o stare de inconștiență, de ieșire din sine păcătoasă. Un astfel de suflet care nu se mai vede pe sine așa cum este nu poate să îl vadă nici pe Dumnezeu și se află în rătăcire, fiind în afara comuniunii cu Dumnezeu, prin care ar fi primit vederea păcatelor. Apropierea de Dumnezeu este cea care permite vederea păcatelor, pentru că „Dumnezeu este lumină” (I Ioan 1,5) și numai în lumină se poate vedea în modul cel mai real urâtenia păcatului.

Și această cerere este însoțită de o a treia metanie mare, prin care se cere din nou ajutorul Sfintei Cruce și se face pomenire de Crucea Fiului lui Dumnezeu întrupat, prin care am dobândit împăcare cu Dumnezeu și am devenit părtași ai firii Sale cele dumnezeiești. Împărtășirea de darurile aduse prin Cruce se face tot prin cruce, prin însușirea crucii personale, care înseamnă angajarea în lupta pentru îndumnezeire.³²

32. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba

Ordinea în care sunt prezentate aceste cereri are și ea o logică și o semnificație. Faptul că mai întâi sunt menționate cererile negative arată că lucrarea despățimirii începe prin sesizarea patimilor de care este luptat sufletul și prin împotrivirea directă față de ele. Duhul trândăviei este cel care trebuie anihilat primul, deoarece el zădărnicește orice efort încă de la început, slăbește voința și face imposibilă inițierea unui demers de eliberare din legăturile patimilor. Akidia are practic un efect paralizant asupra sufletului și îl secătuieste de toată energia, făcându-l incapabil de a-și mai dori schimbarea. Grija de multe, risipirea în lucruri inutile ca rezultat al akidiei, de asemenea vlăguiește sufletul și îl distrage de la grija față de propria mântuire, împrăștiindu-i atenția de la cele ale sufletului spre multe lucruri exterioare și făcându-l incapabil de a se orienta spre ținta desăvârșirii sale în Dumnezeu. Sufletul bântuit de duhul grijii de multe și copleșit de trândăvie este ca o corabie în derivă, care nu mai poate ajunge la destinație. Iubirea de stăpânire este una din manifestările cele mai evidente ale trufiei, ale iubirii de sine și de slavă deșartă. Cel stăpânit de această patimă nu poate face nici un progres în viața duhovnicească chiar dacă se angajează în ea, până ce nu se eliberează de această patimă. De aceea este una din patimile care trebuie stărpite de la început, iubirea de stăpânire face cu neputință de pus temelia vieții duhovnicești, care este smerenia. Cel care clădește pe iubirea de sine este ca unul care clădește deasupra unei prăpăstii, face o muncă în zadar. Iar grăirea deșartă risipește agoniseala sufletului și împiedică vegherea lăuntrică la propriile gânduri, precum și sustrage mintea de la rugăciunea neîncetată, sau o face cu neputință de practicat. Cel care nu se îngrijește de tăcere și nu își ține limba în frâu, arată mare lipsă de înțelepciune și se dovedește cu totul nepriceput în cele duhovnicești după cuvântul apostolului: „dacă socotește cineva că este cucernic, dar nu își ține limba în frâu, ci își amăgește inima, cucernicia acestuia este zadarnică” (Iac. 1,26) și iarăși „dacă nu greșește cineva în cuvânt, acela este bărbat desăvârșit, în stare să înfrâneze și tot trupul” (Iac. 3,2). Eliberarea de aceste patimi face posibilă începerea lucrării virtuților, sădirea lor în sufletul curățit și pregătit ca să le primească și să devină un pământ roditor în care acestea să poată crește.³³

Întreaga înțelepciune este pe de o parte chiar un efort prin care

---

Iulia, 1995, p. 231.

33. „Să cinstim cu laude pe nevoitorul Domnului ca unul care a omorât toate năvălirile patimilor prin înfrânare și răbdare tare”- din sluba Sf. Antonie cel Mare, Mineiul pe ianuarie, ziua 17 (Utrenie, sedea 3, troparul 1).

mintea se adună din risipirea spre lucruri deșarte, iar pe de altă parte este dobândirea curăției sau capătul strădaniei ascetice. Gândul smerit este temelia adevărată pe care se clădește casa sufletului în Hristos, fără smerenie orice strădanie este zadarnică și nu duce la nici un progres, ci poate chiar la un regres. Răbdarea are pe lângă sensurile prezentate deja și pe acela de consecvență, de perseverență, de statornicie și stăruință, adică înseamnă efortul personal conjugat cu darul harului de a rămâne statornic în calea cea strâmtă, în ciuda greutăților, obstacolelor sau căderilor. Răbdarea se împletește cu orice nevoie și se amestecă în toată asceza, o viață de asceză înseamnă o viață de răbdare, după cum se vorbește adesea și despre nevoia sfinților”. Răbdarea este legată de credință și de smerenie în același timp. Credința și nădejdea în ajutorul și în mila Domnului îl face pe nevoitor să fie atât de stăruitor în lupta sa. Răbdarea este însoțită întotdeauna de smerenie, deoarece prin ea omul primește toate întâmplările în pace, ca din mâna Domnului și nu se răzvrătește și nici nu cârtește în necazuri sau încercări grele pentru că știe că îi sunt de folos și că Domnul le-a rânduit pentru păcatele sale. Iubirea are și ea un sens mai practic la fel ca răbdarea, ea fiind modalitatea cea mai potrivită de domolire a patimii irascibilității și prin aceasta este un mijloc de reglare a relațiilor cu semenii și de a preveni reacțiile ostile față de aceștia în situații incomode. Iubirea se manifestă în acest sens ca milă față de neputințele aproapelui și compătimire a sa. Prin iubire sufletul este ferit de excesele irascibilității și se menține netulburat în diferite ispite cu aproapele. Iubirea aceasta este unită și cu răbdarea sau se manifestă și ca răbdare atunci când nevoitorul nu se opune și nu se răzbună pe aproapele pentru necazurile suferite de la acesta, ci le primește în pace.

Ultima parte a rugăciunii încheie cererile pozitive, sau le încununează, pentru că vederea păcatelor proprii este ca un acoperământ sau ca un scut împotriva mândriei, care degenerază în judecarea aproapelui. Cel care lucrează virtuțile poate fi ispitit de a disprețui pe fratele său care este mai neputincios și prin aceasta el anulează orice sporire. De aceea este foarte necesar ca acela care se îndeletnicește cu lucrarea duhovnicească să aibă mereu aducere aminte de păcate și să păstreze mereu în inimă duhul pocăinței, altfel fiind imposibil să scape de înfumurare.

„Rugăciunea Sfântului Efrem reprezintă, o invocare concisă și bine structurată a ansamblului programului vieții duhovnicești propus de Triod. Articulându-și cererile în perechi de termeni opuși, ea sugerează scopul comun: isihia și concentrarea menite să liniștească humusul compusului

uman, ca harul dumnezeiesc să poată pătrunde în el și să-l facă să înflorească diferitele virtuți spre lauda lui Dumnezeu.”³⁴

e) Modele de pocăință: canonul Sfântului Andrei Criteanul, Sfintei Maria Egipteanca

Dacă tema principală a Postului mare este pocăința, Părinții au rânduit și anumite modele de pocăință, care să-i ajute și să îi încurajeze pe credincioși în lupta cu păcatul. Chiar prima săptămână a postului, care se caracterizează printr-o severitate ascetică deosebită este luminată de un astfel de model, oferit de alcătuirea imnografică numită Canonul Sfântului Andrei Criteanul. El se cântă în primele patru zile din această săptămână, fiind împărțit în patru părți, la slujba pavecerniței.

Canonul Sfântului Andrei este un model de pocăință personală, după cum reiese din însăși viața sfântului, care se pare că ar fi scris canonul spre sfârșitul vieții, ca un gest de căință profundă pentru căderea pe care ar fi avut-o la un moment dat, când a fost pentru o perioadă scurtă de vreme partizan al ereziei monotelite. „În acest fel, el poate fi cinstit drept „mistagogul căinței”, care-i conduce în mod sigur pe credincioși, pe calea pe care a străbătut-o el însuși.”³⁵

Canonul este deosebit de profund și de important deoarece aduce o notă inedită asupra problemei pocăinței. Trecerea în revistă a tuturor personajelor biblice, atât din Vechiul Testament cât și din Noul Testament, care au păcătuț înaintea lui Dumnezeu și identificarea cu ele, face ca pocăința să fie extrem de acută și de eficientă. Chiar de la începutul canonului, se zice cu glas plângător:

„Răvnind neascultării lui Adam celui întâi zidit, m-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumnezeu, de împărăția cea vecuitoare și de desfătare, pentru păcatele mele”³⁶

Omul care se pocăiește pentru păcatele sale uneori simte durerea comună a tuturor celor care au greșit lui Dumnezeu. El este pătruns de o jale pentru întreg neamul omenesc cuprins de păcat și depărtat de har. Cel care plânge pentru sine va dobândi o sensibilitate a inimii care îl va face să

34. Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p.143.

35. *Ibidem*, p.367.

36. *Liturghier pentru strană. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 16.

nu se limiteze la sine, ci să verse lacrimi pentru toți ca pentru sine. Dar în același timp, cel în care lucrează harul pocăinței simte că el este cel mai mare păcătos și trăiește această stare cât se poate de autentic și de aceea cunoaște deznădejdea iadului. Acestea sunt ilustrate și în cântările canonului, pentru că enumerând diferite chipuri ale căderii, autorul se regăsește pe sine cu mult mai păcătos decât aceia.

„Greșit-am mai mult decât toți oamenii, însumi am greșit Ție; ci te milostivește Mântuitorule, ca un Dumnezeu spre făptura ta.”...„Greșit-am Ție singur eu, greșit-am mai mult decât toți, Hristoase Mântuitorule, nu mă trece cu vederea.”

Pocăința autentică trebuie să atingă această intensitate arzătoare a deznădejzii, pentru că numai prin ea se va găsi mângâierea adevărată. Iubirea lui Dumnezeu revărsată în sufletul păcătos, îl face pe acesta să ajungă la o astfel de sensibilitate, încât să se vadă pe sine despărțit chiar de cei mai mari păcătoși, pentru răutatea sa fără de margini. Din această conștientizare se naște sentimentul deznădejzii, este apogeul pocăinței, este nivelul maxim de disperare pe care îl poate suporta un om. Tânguirea lui este fără de sfârșit și nimeni nu o poate mângâia, fără numai Domnul, în care își păstrează nădejdea.

„Strigat-am cu toată inima mea din iadul cel mai de jos către înduratul Dumnezeu și m-a auzit și a scos din stricăciune viața mea.»³⁷

Abia când omul ajunge în această stare paroxistică a pocăinței, purificat de intensitatea durerii, cu simțurile cele duhovnicești ascuțite de urgia deznădejzii, poate să audă iertarea Domnului și să înțeleagă prin experiență „iubirea nebună” a lui Dumnezeu pentru om. O astfel de stare corespunde celei pe care a trăit-o Domnul pe Cruce, când a strigat „Eli, Eli, lama sabahtani?” (Mt. 27,46). Este strigătul oricărui om care se vede pe sine așa cum este în starea de păcat, adică părăsit de Dumnezeu, este deznădejdea celui care se descoperă pe sine singur, dezbrăcat de har.

Deci troparele de deznădejde sunt alternate din când în când cu unele de nădejde în mântuirea Domnului.

„De am și greșit Mântuitorule, dar știu că ești iubitor de oameni; lovești cu milă și te milostivești fierbinte; pe cel ce plânge îl vezi și alergi ca un părinte, chemând pe cel risipitor.”

„Izvor de viață te-am câștigat pe Tine surpătorul morții și strig Ție din inima mea mai înainte de sfârșit: greșit-am, milostivește-te și mă

37. *Ibidem*, p.17, cântarea 6, tropar 1.

mântuiește.”³⁸

Puterea imaginilor de pe întreg parcursul canonului sugerează foarte viu și extrem de real durerea din sufletul unui om care își vede păcatele și care trece prin chinurile pocăinței, care este mistuit de focul pocăinței din adâncul ființei și pentru care conștiința iubirii lui Dumnezeu este cu atât mai arzătoare. Într-adevăr, pocăința este rodire a iubirii lui Dumnezeu în om, este o împreună plângere a omului cu Dumnezeu, iar faptul iertării și iubirii lui Dumnezeu sunt un motiv de și mai multă umilință și căință. Bunătatea lui Dumnezeu amplifică durerile pocăinței, iar vederea păcatelor aduce multă umilință sufletului care a cunoscut iubirea lui Dumnezeu. Cu cât este mai intensă iubirea față de Dumnezeu, cu atât mai mari sunt și durerile pocăinței, după măsura pocăinței omului se cunoaște măsura iubirii de Dumnezeu la care a ajuns.

Canonul cel mare este cu adevărat, un model uimitor de pocăință, imaginea unei splendide pocăințe, dar și a unei înfricoșător de lucide conștiințe de sine. Tânguirile lui nu pot să nu rezoneze, oricât de pal, și în inimile cele mai încremenite și în conștiințele cele mai întunecate. Acest model de pocăință se cere să fie însușit, pe cât este cu putință, de către fiecare credincios, pentru că numai în duh de pocăință și de smerenie se poate intra în împărăția lui Dumnezeu. Pocăința este un mărgăritar de mare preț, un dar al Duhului, știut fiind că El însuși „se roagă pentru noi cu suspine negrăite” (Rom. 8,26) și singurul mod de mântuire, pentru că toate se dobândesc prin lacrimi. „Cel ce voiește să se izbăvească de păcate prin plâns se izbăvește, și cel ce voiește să agonisească fapte bune, prin plâns le agonisește. Căci plânsul este calea pe care ne-au dat-o nouă Scriptura și Părinții noștri, zicând: Plângeți!, căci altă cale decât aceasta nu este.”³⁹ La Hristos nu se poate ajunge decât prin cruce, pe calea crucii, după cum El însuși a îndemnat: „Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze Mie” (Mc. 8, 34), iar crucea este în primul rând crucea pocăinței, pe care nimeni, din cei care vor să fie cu Domnul în viața veșnică, nu poate să o evite. Crucea este cheia care descuie împărăția lui Dumnezeu în inimile credincioșilor încă din viața aceasta, prin cruce și prin pocăință se poate intra în comuniune cu Hristos, pentru că El însuși a venit la noi prin Cruce, prin Crucea dumnezeiască a chenozei sale.

38. *Ibidem*, p. 18, cântarea 3, tropar 2.

39. *Liturghier pentru strană. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 20.

Importanța deosebită ce se acordă Canonului Mare se arată și în faptul că în afară de primele patru zile ale primei săptămâni din post, în care este cântat la slujba pavecerniței, el mai este cântat și în miercurea săptămânii a cincea, dar în întregime, ca denie. Canonul se însoțește de asemenea de numeroase metanii și închinăciuni prin care se participă și cu trupul la actul de pocăință a sufletului. În această săptămână a cincea el este conjugat cu viața Măriei Egipteanca, a cărei amintire se face în duminica acestei săptămâni. În cadrul canonului se citește viața acestei minunate sfinte, ca un chip de pocăință înălțător, prin care toți păcătoșii dobândesc îndrăzneală în a pași pe calea anevoioasă a mântuirii. Viața sfintei integrată în rânduiala canonului leagă între ele aceste modele de pocăință, sugerând un fel de continuitate sau o complementaritate. În vreme ce Canonul cel Mare vorbește într-un mod nu foarte direct despre o situație concretă și reală de viață, putând da impresia unei alcătuiți literare de calitate dar fără o aderență exactă la real, viața cuvioasei vine să întregască frumoasele și înfricoșătoarele cântări ale canonului cu un exemplu cât se poate de real și de năucitor prin spectaculosul întoarcerii unui suflet păcătos la pocăință. Dacă uneori comparațiile și tânguirile Canonului pot să pară simple hiperbole, viața sfintei vine să arate „pe viu” durerile pocăinței, dovedind că pocăința este totuna cu progresul duhovnicesc pe drumul îndumnezeirii și că ea nu se consumă prin câteva lacrimi, ci îl însoțește pe nevoitor până pe patul morții.

Sfânta Cuvioasă Maria Egipteanca este un alt model de pocăință care uimește prin măreția întoarcerii și măsura înălțimii la care poate să ajungă cineva cu harul lui Hristos din adâncul păcatului. Modelul ei este deosebi de important și pentru faptul că în viața ei se păstrează relatarea sfintei cu privire la drumul pocăinței, care a fost extrem de anevoios. Se pune în evidență aici aspectul dinamic al pocăinței, faptul că ea nu este doar o stare intensă dar trecătoare, ci este mai degrabă un fel de a fi, cel care se pocăiește nu plânge puțin și apoi se ocupă de altele. Omul care a primit harul pocăinței trebuie să-și lucreze pocăința în permanență, să facă fapte vrednice de pocăință. Măria Egipteanca nu a plâns doar la icoana Născătoarei de Dumnezeu, ci a plâns patruzeci și șapte de ani în pustie, a plâns cu toată viața ei și s-a pocăit prin felul viețuirii până la sfârșitul vieții. La fel și viața fiecărui creștin trebuie să fie o viață de pocăință, pentru că numai pe calea pocăinței se ajunge la Dumnezeu, cine merge pe alte căi, ocolind crucea nu va afla învierea.

De asemenea, prin viața sfintei se arată că între adâncimea întunecoasă a păcatului și înălțimea de neajuns a sfințeniei nu există o ruptură iremediabilă. Fiecare om, oricât de păcătos ar fi, are această chemare și vocație a sfințenie, ființa oricărui om cuprinde virtualitatea sfințeniei în ceea ce numim chip al lui Dumnezeu în om. Însă omul poate să aleagă să nu devină ceea ce este în mod potențial prin darul Creatorului, el are această libertate deplină de a-și determina viața și de a deveni ceva cu totul contrar firii sale. Însă drumul înapoi din neființa sau desființarea păcatului la ființa luminoasă a celui care trăiește în Dumnezeu este perfect realizabil prin harul lui Hristos, El însuși a străbătând întunericul ne-ființei noastre cu lumina ființei Sale dumnezeiești.⁴⁰

Dar mai ales viața cuvioasei este o nădejde pentru fiecare creștin care se confruntă cu propria sa stare de păcătoșenie. În ea omul vede că pentru cel care vrea să se apropie de Dumnezeu nu există nici un zid suficient de puternic pentru a nu fi zdrobit de tânguirile căinței. Din viața ei credinciosul mai înțelege că Dumnezeu ajută pe oricine vrea să se întoarcă de la o viață de păcat și îi oferă darul Său din destul. Iubirea de oameni a lui Dumnezeu este cu adevărat peste puterile noastre de înțelegere și măreția ei se vede mai ales în viețile acestor sfinți, care din mare păcătoși au ajuns prieteni și casnici ai lui Dumnezeu. Evanghelia care se citește în duminica săptămânii a cincea în cinstea Cuvioasei (Lc. 7,37-50) ne pune în vedere un aspect interesant în legătură cu relația păcătosului care se pocăiește și primește iertarea păcatelor sale și Dumnezeu. „Cel căruia i se iartă puțin, puțin iubește» (Lc. 7,47), iar cel căruia i se iartă mai mult, iubește mai mult (Lc. 7, 43), prin aceasta se arată că acela care se pocăiește trăiește mai profund iubirea lui Dumnezeu, cu cât păcatele sunt mai mari și mai multe, cu atât iubirea lui Dumnezeu devine mai arzătoare în acel suflet, mai puternică și mai de neînțeles pentru păcătos. Cu cât se vede pe sine mai păcătos, cu atât omul se consideră și se simte mai nevrednic de iubirea lui Dumnezeu, dar în același timp o simte mai autentic, ca pe un gest cu totul gratuit din partea lui Dumnezeu. Domnul îi iubește pe toți la fel, și pe cei dreپți și pe cei păcătoși, iubirea sa este egală, neschimbătoare și nediferențiată calitativ, deși ea este unică pentru fiecare persoană în parte. Iubirea lui Dumnezeu pentru fiecare om este personală, are o unicitate irepetabilă, aceasta datorându-se atât faptului că Dumnezeu este treime de Persoane unice și

---

40. Makarios Simonopetrul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 54.

irepetabile, persoane perfecte, dumnezeiești, dar și faptului că omul poartă chipul personal al lui Dumnezeu ca pe o pecete veșnic întipărită în sine. Deci între persoane unice nu poate exista decât o legătură de iubire unică. Dumnezeu îi iubește pe toți oamenii la fel, adică iubirea Sa față de fiecare în parte este desăvârșită, dumnezeiască, are o calitate constantă, provenind din Cel pururea stabil și neschimbabil, dar ea este și altfel pentru că se adresează în mod unic unor persoane unice.⁴¹ Omul care se pocăiește, văzând marea milostivire a lui Dumnezeu și trăind o iubire care i se dăruiește, dar pe care are conștiința că nu o merită, se întoarce spre Dumnezeu cu o recunoștință deosebită, recunoștință care este rodirea iubirii lui Dumnezeu în acel suflet. Cel căruia i se iartă mult dobândește o sensibilitate deosebită față de iubirea lui Dumnezeu și îi răspunde într-un mod mai intens și mai radical uneori, după cum vedem și în viața Cuvioasei. S-ar părea că păcatele ne ajută să-l iubim pe Dumnezeu mai mult, să avem o întoarcere reală față de El și un atașament deosebit de puternic față de Cel care ne-a dăruit iertarea. Într-adevăr, iubirea unui păcătos care a fost iertat are ceva deosebit de puternic în ea, după cum se poate vedea și la cei doi apostoli, Petru și Pavel, care amândoi au cunoscut căderi adânci, direct proporționale cu înălțimile la care au ajuns. Are multă smerenie amestecată în ea, deosebit de multă recunoștință și o statornicie de nezdruccinat. Însă iubirea autentică a celui care nu a cunoscut păcatul este cu atât mai deosebită și mai rafinată, întrucât își lucrează smerenia nu din materia păcatelor ci din însăși iubirea pe care o are. Dacă smerenia celui păcătos pare justificabilă, smerenia celui sfânt este cu atât mai înspăimântătoare și mai de neînțeles și mai dumnezeiască așa cum este smerenia Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, sau smerenia lui Hristos ca om. Dar noi știm că zicând că suntem fără de păcat „ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (In. 1,8), pocăința este așadar absolut necesară și imposibil de evitat în relația cu Dumnezeu, de ea fiind legată dobândirea sfințeniei, pocăința este calea spre sfințenie.⁴²

În viața sfintei mai este evidențiat și un alt aspect legat de pocăință și anume, cel al luptei cu patimile și a încordării deosebite pe care trebuie să aibă nevoitorul pentru a rezista atacurilor patimilor și demonilor. Această latură a pocăinței ca luptă, este poate cea mai dură parte a ei, deoarece aici,

---

41. Makarios Simonopetrul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 55.

42. Arh. Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeul – Om*, traducere de Pr. prof. Ioan Ică și Diac. Ioan. I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1997, p. 71.

mai mult decât oriunde, sufletul se află aproape singur în fața propriilor sale păcate și deprinderi păcătoase, trebuind să dea dovada neatașamentului față de patimile pe care altădată le iubea. Sufletul este părăsit în această arenă a patimilor sale, ajutorul lui Dumnezeu vine numai atunci când sufletul s-a opus prin propriile sale puteri „până la sânge”, adică din toată ființa sa, atunci când nu mai poate cu nimic să-și intensifice opoziția. Abia atunci, harul vine și întărește sufletul care a dovedit că nu mai este iubitor de patimi, dacă harul nu ar veni, sufletul nu ar putea să se opună până la sfârșit patimii. Desigur, chiar și acest efort al omului este umbrit de puterea harului, dar nu suspendă în nici într-un fel efortul care trebuie depus din partea nevoitorului, ci doar îl ajută să-și folosească întregul potențial. Această etapă a pocăinței nu este ușoară, dar cu darul lui Hristos omul poate să biruiască.

Toate aceste aspecte provenite din viața Sfintei Cuvioase Maria Egipteanca întregesc în mod fericit înțelegerea tainei pocăinței. Astfel, viața Sfintei rămâne un model permanent pentru toți credincioșii care au pornit pe drumul despătimirii și al îndumnezeirii, încurajându-i să-și poarte în răbdarea crucea mântuirii lor, luptând până la sânge pentru dobândirea vieții veșnice. Oferirea acestor modele de pocăință în perioada Postului Mare ajută la o mai eficientă parcurgere a postului și la o pregătire adecvată în vederea sărbătorii Învierii. Numai prin pocăință omul se poate curăți pentru a primi lumina Învierii.

3. Asumarea Crucii din perspectiva creștinului ortodox

a. Duminica Sf. Cruci

Venerarea Sf. Cruci în timpul Postului Mare are o deosebită importanță, mai ales pentru faptul că sărbătorirea ei a fost așezată chiar la momentul înjumătățirii postului, în săptămâna a treia. Această așezare specială a sărbătorii Sfintei Cruci indică faptul că întreaga osteneală a postului trebuie să fie orientată spre sensul crucii, să aibă în vedere Crucea, pentru că de ea este legată Învierea. Drumul spre înviere este un drum al crucii și de aceea sărbătoarea Sfintei Cruci la înjumătățirea postului atrage atenția credincioșilor asupra scopului spre care trebuie să tindă nevoințele lor, asupra puterii care le vine din Sfânta Cruce spre a putea săvârși cu bine calea postului, dar sărbătoarea Crucii este și o trimitere directă spre învierea lui Hristos, trimitere prin care se dezvăluie și se face simțită bucuria tainică a Crucii.

Toate cântările Triodului de până aici au purtat un sens al Crucii, fie cel al pocăinței, fie cel al nevoinței, al smereniei, sau al luptei cu urgia patimilor, acum însă Crucea este revelată în plinătatea ei, cu sensurile ei cele mai profunde. Osteneala postului de până aici i-a ajutat și i-a pregătit pe credincioși pentru a putea primi în inimile lor descoperirea Crucii. Cântările acestei sărbători aduc în prim plan cele referitoare la Jertfa lui Hristos și vorbesc despre efectele acestei Jertfe.

„Ca să ridici blestemul lui Adam, ai luat fără întinare trupul nostru și te-ai răsignit și ai murit, Iisuse preabunule. Pentru aceasta cinstim cu credință Crucea Ta și sulita, buretele, trestia și cuiele; și cerem să vedem învierea Ta.”⁴³

Sărbătoarea Sfintei Cruci concentrează cele mai dramatice momente din istoria mântuirii neamului omenesc: moartea și învierea lui Hristos. Este o sărbătorire concomitentă a Răstignirii și a Învierii, este un amestec uluitor de tristețe și bucurie nemăsurată. Această sărbătoare este o anticipare atât a răstignirii și a morții lui Hristos, comemorate în Vinerea Mare din săptămâna a șaptea, cât și a Marelui Praznic al Învierii. Mai mult decât de tristețe, care este destul de vagă, sărbătoarea Sf. Cruci este străbătută de bucuria învierii, de bucuria izbăvirii și a mântuirii. De altfel, „cântările-temă (irmoase) ale Canonului Duminicii sunt luate din slujba pascală „Ziua învierii” iar Canonul este o parafrază a Canonului Paștelui”.

„Ziua aceasta de prăznuire este, că prin învierea lui Hristos moartea s-a arătat deșartă; lumina vieții a răsărit; Adam sculându-se dănuiește cu bucurie; pentru aceasta strigăm cântând cântare de biruință.”

„Hristoase Dumnezeuul nostru, Cel ce ai primit răstignire de bunăvoie, spre învierea cea de obște a neamului omenesc, și prin trestia crucii sângerându-ți degetele prin vopsele roșii, Te-ai milostivit a iscăli pentru noi, ca un împărat, cele ce sunt de iertare; nu ne trece cu vederea pe noi cei ce suntem amenințați iarăși cu depărtarea de la Tine. Ci te milostivește Unule, îndelung Răbdătorule, spre poporul Tău, cel ce este în nevoi, și se scoală și biruiește pe cei ce se luptă împotriva noastră ca un atotputernic.”⁴⁴

Așezarea acestei sărbători, prin care se face atât de prezentă amintirea învierii, la mijlocul postului, are și misiunea de a-i întări pe credincioși să continue nevoința postului, indicând spre sfârșitul ostenelilor.

43. *Liturghier pentru străna. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 24.

44. Alexander Schmemmann, *op.cit.*, p.98

Înjumătățirea Postului Mare se face odată cu sărbătoarea cinstirii Sf. Cruci din duminica a treia a postului, Crucea având o semnificație și un rol deosebit mai ales în această perioadă, cu toate că și în cursul anului liturgic se poate remarca importanța care i se acordă. Profunda legătură care există între Cruce și Persoana Mântuitorului Iisus Hristos, face din ea icoana cea mai fidelă a lui Hristos, dar și semnul prin care se recapitulează și se face prezentă taina Sfintei Treimi cu privire la mântuirea neamului omenesc. În cadrul Triodului există numeroase tropare și cântări în legătură cu Sf. Cruce, ea fiind un semn specific al postului în general și al Postului Păresimilor în special.

Gestul prin care Sf. Cruce este scoasă în procesiune de către preot, pe creștetul capului și pe disc la fel ca la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, face legătura dintre Cruce și Jertfă cu atât mai evidentă, cu cât cântarea care se rostește în debutul acestei slujbe reformulează textul de la intrarea cu Sf. Daruri de la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite: „*Acum ostile îngerești însoțesc lemnul cel cinstit, cu bună cucernicie înconjurându-l, și cheamă pe toți credincioșii la închinare. Deci veniți cei ce vă luminați cu postul, să cădem la el cu bucurie și cu frică, strigând cu credință: Bucură-te cinstită Cruce, întărirea lumii.*”

Analogia care se face între Sf. Cruce și Sf. Daruri mai înainte sfințite arată existența unei granițe fluide între icoană și euharistie în sens de comuniune intimă cu Hristos. Venerarea Sf. Cruci este un mijloc de cuminecare, este o altă modalitate de a intra în comuniune cu Hristos. Coincidența Patimii cu învierea în Sf. Cruce, face din acest semn dumnezeiesc un adevărat loc al prezenței lui Hristos în stare de jertfă. Numai cei care, curățiți prin nevoița postului primelor trei săptămâni, au putut primi în inimi descoperirea tainei Sf. Cruci, numai aceia vor putea să-și lumineze inimile prin participarea la Patimile lui Hristos, pentru ca apoi să poată primi bucuria Învierii și arată în același timp un drum al inițierii ce urmează să fie trecut în săptămânile de post ce urmează. Sărbătoarea Crucii pregătește dispoziția credincioșilor pentru marea săptămână a Sf. Patimi.⁴⁵

„Lumina sufletelor noastre văzând-o acum, Hristoase, adică preacurată Crucea Ta, și închinându-ne ei cu bucurie, strigăm luminat: Slavă Ție, Celui ce ai voit a te înălța pe ea; slavă Ție, celui ce ai luminat prin

---

45. Makarios Simonopetrul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 80.

ea toată făptura; prin care cu cântări te slăvim.”⁴⁶

În această sărbătoare Crucea apare iradiind de lumina învierii spre care duce însăși răstignirea prin nevoințele postului. Sensul ei sobru, de suferință, de moarte este străbătut de lumina învierii, spre care se îndreaptă întregul efort al Postului. Crucea apare astfel în ipostaza de înaintea vestitoare a învierii, după cum interpretează și Nichifor Calist.⁴⁷ Tot astfel devin explicabile și irmoasele cu tema învierii din canonul duminicii a treia, canonul fiind o adaptare după Canonul învierii a Sfântului Ioan Damaschin. De aceea, înălțarea Crucii în mijlocul Postului îndreaptă privirile înțelegătoare ale credincioșilor nevoitori spre ținta pe care și-au propus-o de la început, dar pe care calea anevoioasă a postului a făcut-o să pară greu de atins. Astfel credincioșii sunt reînviați în luptele ascetice prin harul învierii care deja se revarsă în inimile lor prin contemplarea tainei Crucii. De acum se vede în mod cert că pe calea Crucii se ajunge la înviere și întreaga simbolică a Crucii este activată și actualizată mai deplin în sensul nevoinței postului ce urmează să fie străbătut.

„Preacinstita Cruce, care sfințește vremea postului, se vede; căreia închinându-ne astăzi să strigăm: Stăpâne, Iubitorule de oameni, dă-ne nouă prin ajutorul ei să trecem și cealaltă vreme a postului cu umilință, și să vedem și dăătoarele de viață Patimi, prin care ne-am mântuit.”⁴⁸

Rolul acesta anticipativ este deosebit de important deoarece prin anticipare se realizează o pregătire a credincioșilor pentru participarea la marea taină a Răstignirii lui Hristos, la taina chenozei Sale și de fapt la taina iubirii Sale nemărginite pentru neamul omenesc. Iar extinderea sărbătorii Crucii din duminica a treia în zilele săptămânii a patra, ale cărei sunt slujbe sunt marcate printr-o deosebită rânduială referitoare la Cruce, are un rol catehetic și pedagogic evident, parcurgându-le cu evlavie, credincioșii sunt pregătiți și inițiați în taina Crucii, dar și în taina învierii.

b) Raționalitatea crucii în cosmos

Structura stavrocentrică a postului se justifică și prin centralitatea Crucii în cosmos, în sensul că „toate cele văzute se cer după cruce, adică după deprinderea de a stăvili afecțiunea față de ele a celor ce sunt duși prin

---

46. *Liturgier pentru străna. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 15.

47. *Ibidem*, duminica 3, sinaxar, p. 24

48. *Ibidem*, vineri, săptămâna 4, Utrenie, sedealna 1, p. 25.

simțuri spre ele; cele inteligibile toate au trebuință de mormânt, adică de nemișcarea totală a celor ce sunt purtați spre ele de minte”. Legătura aceasta dintre sărbătoarea Crucii în înjumătățirea postului și sensul crucii din creație este revelat și în unele cântări ale Triodului din săptămâna a patra, deoarece duminica a treia nu face nici o referire în textele slujbei la tema înjumătățirii Postului.

„La înjumătățirea postului stând pusă înainte în mijlocul tuturor, ca în mijlocul pământului, preacinstita Cruce, Preabunule, pe care Te-ai înălțat de bunăvoie, Iubitorule de oameni, sfințește lumea cu închinarea ei și alungă taberele demonilor.

Sintagma „mijlocul pământului” face referire la Cruce ca esență și centru a tuturor celor create. Răstignindu-Se, Hristos se face ca un Centru de atracție pentru întreaga zidire văzută și nevăzută, adunând în Sine întreaga creație, de aceea centralitatea sărbătorii Crucii în cadrul Postului Mare trimite spre acest adevăr tainic. Prin Crucea lui Hristos întreg cosmosul este străbătut de lumina învierii care urmează Crucii.

Cinstirea Crucii în mijlocul Postului sugerează în mod analogic plasarea ei în mijlocul timpului, deoarece ea a fost sădită în centrul creației, adică „în punctul în care, ca într-un cerc, extensiunea totală a virtualităților spațiului își găsește obârșia și sinteza”⁴⁹. Acest sens al Crucii lămurește încă o dată faptul că în Cruce întreaga creație se desăvârșește, se împlinește, se sfințește și se luminează.

Aceste adevăruri despre Cruce sunt simbolizate în cântări și în ritualul liturgic. De exemplu, în centrul bisericii din Ierusalim se găsește un loc special, care este socotit ca fiind locul exact în care a fost înfiptă Crucea Domnului. De aceea Crucea din mijlocul pământului a fost transpusă în formă liturgică în mijlocul Postului Mare, arătându-se prin aceasta că atât timpul, cât și spațiul se organizează în jurul Crucii. *„Întru amiază răstignindu-Te în mijlocul pământului de bunăvoie, ai smuls marginile lumii, Îndurate, din mijlocul gâtlejului balaurului. Pentru aceasta închinându-ne în mijlocul săptămânii dumnezeiescului post, slăvind cinstită Crucea Ta, strigăm: Pe Domnul lăudați-L și-L preînălțați întru toți vecii.”*⁵⁰

Prin toate acestea se evidențiază faptul că planul lui Dumnezeu cu privire la creația Sa este un plan unitar, care desfășoară în jurul Crucii

49. *Liturgier pentru strană. Perioada Triodului*, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012, p. 23.. Makarios Simonopetrilul, *op.cit.*, p.347.

50. *Ibidem*, p.24.

atât crearea lumii, cât și răscumpărarea ei, precum și desăvârșirea ei din eshaton. „Înălțându-Se astfel între cer și pământ și întinzându-Și mâinile pe Cruce, Hristos nu l-a răscumpărat numai pe Adam, ci a circumscris toate dimensiunile spațiului, arătând că este în același timp Centrul și Axa tuturor lucrurilor și că în El umanitatea restaurată și adunată e chemată să se înalțe spre Dumnezeu.”

În același timp acest sens al Crucii de element unificator, se cere a fi transpus în plan duhovnicesc în intimitatea fiecărui credincios, deoarece sensul unificator al Crucii se regăsește în efortul ascetic de adunare din risipirea minții spre lucruri deșarte, din risipirea întregii ființe printr-o viețuire pătimasă. Crucea devine astfel un centru al ființei fiecărui credincios, centru în care el se adună pe sine din risipire prin rugăciune și se regăsește deplin în actul răstignirii sale în iubirea de Dumnezeu. „Anticipând astfel „intențional” Crucea, actualizăm în noi înșine planul (skopos) divin pe care îl manifestă însăși forma ei. Astfel că adunarea puterilor sufletului e o consecință și o imagine a adunării cosmice realizate Cruce.”

c) Asumarea crucii ca mărturisire

Iisus a spus apostolilor Săi: „*Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea în fiecare zi și să - Mi urmeze Mie*” (Lc. 9, 23). Ce înseamnă să-ți iei crucea în fiecare zi? Aceasta este o întrebare la care Sfântul Teofan Zăvorâtul a încercat să răspundă într-o serie de predici din 1885.⁵¹

„Domnul a împlinit mântuirea noastră prin moartea Sa pe Cruce; pe Cruce El a șters păcatele noastre; prin intermediul Crucii, El a revărsat peste noi daruri și binecuvântări cerești.”

Dar e mai mult decât cele spuse mai sus, și noi trebuie să ne luăm crucea personală. Sfântul Teofan spune: „*Când crucea personală a fiecăruia dintre noi e unită cu Crucea lui Hristos, puterea și efectul celei din urmă se transferă nouă și devine, un canal de legătură prin care «toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus» (Iacov 1, 17) este revărsat asupra noastră de la Crucea lui Hristos.*” Pe lângă Crucea Lui, crucea noastră personală este de asemenea esențială pentru mântuirea noastră.

Dar ce e crucea noastră personală? Sfântul Teofan schițează trei tipuri: unul vizibil, altul lăuntric, și al treilea spiritual.

51. Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Predici*, Traducere din limba rusa de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2005, p.80.

1. Crucea vizibilă implică încercările și necazurile din viața noastră. Sfântul Teofan le descrie, după cum urmează:

„Acestea sunt: necazurile, nenorocirile, pierderea celor dragi, eșecuri la locul de muncă, orice fel de lipsuri sau pierderi, probleme familiale, ispite venite din împrejurări exterioare, insulte, ofense, acuzații nedrepte, și, în general firea noastră pământească. Nici rangul, nici bogățiile, nici cinstea, nici orice fel de faimă pământească va mântui pe unul din ei.”⁵²

El scoate în evidență că **noi trebuie să folosim toate aceste greutăți în viață, în conformitate cu planul lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră**. Deci, de ce Dumnezeu ne îngăduie aceste greutăți în viață? Sfântul Teofan spune că El ni le-a dat nouă **„astfel încât noi să trăim pe pământ, nu ca cineva în țara lui, ci ca un necunoscut și străin într-o țară străină.”** Ca străini, noi trebuie să căutăm întoarcerea în Împărăția Sa. Pentru a înțelege aceasta trebuie să ne reamintim semnificația istorisirii despre Adam și Eva spusă în Geneză, și felul în care ei trăiau în Rai în comuniune cu Dumnezeu. Dar, nu l-au ascultat pe El și de aceea au suferit consecințele: moarte, durere și boală și izgonirea din Rai. Aceasta e crucea noastră vizibilă, asumarea dificultăților vieții muritoare în afara Raiului. Și cum putem noi să le suportăm? Sfântul Teofan ne spune să **„le îndurăm și să nu fim tulburați... să le acceptăm cu stăpânire de sine”**.

Amintiți-vă că aceste greutăți întâmpinate în viață sunt aceleași pentru toți dintre noi. Suntem cu toții supuși necazurilor și durerii. **Dumnezeu le îngăduie spre folosul nostru**. Sfântul Teofan spune:

„Domnul vrea să ne curățe de păcate, sau să ne depărteze de o faptă păcătoasă, sau să șteargă urmele unei patimi printr-un necaz, sau să ne îngăduie un prilej pentru a ne demonstra răbdarea și credința în Dumnezeu, așa încât să preamărească cinstea dumnezeirii Sale în noi mai târziu... Dacă tu nu vezi clar ceea ce Dumnezeu a vrut să-ți dea prin intermediul necazului care te-a covârșit, înalță inima ta și încrede-te că tot ce ne vine de la Dumnezeu este spre binele nostru, și mișcă-ți astfel sufletul tulburat: acest lucru îi este plăcut lui Dumnezeu. Rabdă! Cel pe care El îl pedepsește, Îi este ca un fiu.”⁵³

Răbdând necazurile tale cu credință înseamnă să-ți asumi crucea personală. Răbdând cu dragostea lui Dumnezeu, mulțumind pentru tot

52. *Ibidem*, p.81.

53. Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Predici*, Traducere din limba rusa de Adrian Tanasescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2005, p. 85.

ceea ce El îți dă, îți asumi crucea într-un mod care îți aduce mântuirea. Sfântul Teofan spune: „Trezește în tine recunoștința, smerește-te sub mâna puternică a lui Dumnezeu, căiește-te și îndreaptă viața ta.”⁵⁴

2. Al doilea tip de cruce este cel lăuntric (interior).

Aceasta este lupta împotriva patimilor. Sfântul Pavel spune: „*Iar cei ce sunt ai lui Hristos Iisus și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele.*” (Gal. 5, 24). Sfântul Teofan spune:

„Există o cruce pe care aceste pofte și patimi sunt răstignite. *Să răstignești patimile înseamnă să le slăbești, să le înăbuși, să le dezrădăcinezi...* Când cineva luptă împotriva patimilor, uneori are impresia ca și cum mâinile sale ar fi pironite, ca și cum el poartă coroană de spini pe capul său, ca și cum inima îi este străpunsă”⁵⁵

Sfântul Teofan ne învață că vinovată pentru aceasta este iubirea de sine. El scrie:

„Accesul de furie arde, invidia usucă, pofta slăbește, zgârcenia nu lasă să mănânce sau să doarmă, iar mândria ucigătoare roade pe dinăuntru. Atâta vreme cât există iubire egoistă, toate acestea sunt patimi. Pentru că aceasta (iubirea egoistă) este mama tuturor patimilor.”⁵⁶

Deci ce este de făcut? Sfântul Teofan spune: „Pentru a lovi patimile din lăuntru, omul nu trebuie decât să lupte până la sânge, iar nu să-și satisfacă patimile, luptând împotriva lor și împotrivindu-se lor în toate. Trebuie să spui fiecărei persoane pătimase: «Ești pe crucea trecătoare a patimilor. Distruge această cruce și înalță alta: crucea luptei împotriva patimilor. Și vei fi răstignit pe ea pentru mântuire!» Mergi cu îndrăzneală la crucea răstignirii sinelui, continuând răstignirea și dezrădăcinând patimile și poftele. Să ne îndepărtăm de autocompătimire și să devenim cuprinși de stăruință în autoînvinuire. Crucea este pomul vieții.”⁵⁷

3. Cea de-a treia cruce este lăsarea în voia lui Dumnezeu.

Nu este de ajuns să-ți răstignești patimile. Acest lucru este numai pregător pentru această etapă care implică lăsarea noastră în voia lui

54. *Ibidem*, p.86.

55. *Ibidem*, p.87.

56. Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Predici*, Traducere din limba rusa de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2005, p.87.

57. *Ibidem*, p. 89.

Dumnezeu. Acum suntem gata ca să ne oferim pe noi înșine ca jertfă lui Dumnezeu. Noi urmăm exemplul lui Hristos în Grădina Ghetsimani înainte de răstignirea Sa. Hristos s-a rugat ca să fie cruțat, dar a fost neclintit în a spune: «Dar nu ce voiesc Eu, ci ceea ce voiești Tu!» (Mc. 14, 36). Hristos, ca om deplin, a unit voința Sa cu cea a lui Dumnezeu. Așa cum spune Pavel: «M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine.» (Gal. 2, 20). Sfântul Teofan spune că aceasta este „înălțimea desăvârșirii creștine... aceasta este începutul viitoarei condiții de după înviere, când Dumnezeu va fi «toate în toți» (I Cor. 15, 28). Cei care sunt desăvârșiți, trăiesc și acționează numai după Dumnezeu.”

Sfântul Teofan mai adaugă: „Mulți sunt de părere că trăirea creștină se face în același mod ca pentru orice fel de viață, dar nu este așa. **Ea începe cu pocăința, se maturizează prin lupta continuă împotriva patimilor și este desăvârșită atunci când sufletul este curățit, cufundat în Dumnezeu, este răstignit împreună cu Hristos...** Dacă creștinii au plăceri ele sunt pur și simplu întâmplătoare. Caracteristicile cele mai distinctive ale ființei lor sunt suferințele și boala – lăuntrică sau externă, intenționată sau neintenționată. Noi trebuie, prin intermediul multelor neazuri să intrăm în Împărăție și în ceea ce este în interiorul ei. **Dacă îți vrei binele, îndepărtează-te de plăceri și intră pe drumul crucii cu pocăință, răstignește-ți sinele, stăpânește-ți lacrimile de pocăință – și vei deveni aur, sau argint, sau o piatră prețioasă, iar la plinirea vremii vei fi luat de Împăratul Ceresc ca cea mai luminoasă podoabă pentru Palatul Său.**”⁵⁸

---

58. *Ibidem*, p. 91.

ASCULTAREA - TAINĂ A BISERICII -

Pr. Răzvan SISEA

Introducere

În secolul acesta zbuciumat, al culturii materialiste, când oamenii au devenit robi vrednici de milă ai betonului și oțelului, când totul se mișcă într-o goană înfrigurată către întunecatul și necunoscutul „înainte spre viitor”, când suflă furtuna nimicirii a toate, când mările și oceanele clocotesc din pricina „delfinilor uriași” ce le străbat, când pământul se cutremură de tunete, când cerul vuieste de zgomotul ucigaș al moștrilor apocaliptici, care varsă flăcări și seamănă distrugere și moarte, când moartea înfricoșătoare, cu o seceră uriașă în mână a ieșit printre oameni la înfricoșător seceriș, când toți sunt cuprinși de ură față de alții, într-un cuvânt, astăzi când pământul se încovoie sub apăsarea ultimelor noastre patimi dezlănțuite, mai are, oare, sens să vorbim despre ascultare? **Mai are, oare, cine să asculte?** Mai are cine să înțeleagă? Nu sunt, oare, cuvintele înțelepciunii Evangheliei în totală contradicție cu conceptele lumii de azi?

Mândria este prețuită de societatea modernă ca fiind cel mai mai puternic impuls al progresului personal și al celui național. Omul fără stimă de sine, o societate fără constituția onoarei și a demnității, și un popor lipsit de mândrie națională sunt socotite a fi condamnate la distrugere și dispariție. Într-o astfel de atmosferă cine să mai asculte cuvintele lui Hristos: „Cine se va înălța pe sine se va smeri”? lumea de astăzi este diferită de cea din vechime. Învățăturile evanghelice pline de blândețe sunt înăbușite de vârtejul lumii înnebunită într-o activitate febrilă. Activitatea cotidiană grăiește într-o

limbă diferită de cea a Sfinților Părinți, acești minunați înțelepți ai Bisericii.

Epoca noastră este prin excelență dialectică. Instrucția sporită, ridicarea nivelului culturii, mulțimea ideilor crează tipuri dialectice. Oamenii sunt supuși, astăzi, unei încercări înfricoșătoare. O mulțime de curente filosofice heteroclite, ca număr și intensitate, îl revendică pe om. Toate sunt contestate.

Confuzia, falsificarea, erezia sub felurite forme au intrat în spațiul Bisericii. Însuși „Satan cel ce se preface în înger de lumină” (II Corinteni 11,14) – „cel ce amăgește întraga lume” (Apoc. 2, 9) – „răpește continuu oile” (In. 10, 12) din turma sfântă a lui Hristos. Când omul consideră că trebuie într-adevăr „să se apropie și să cunoască pe Dumnezeu” (Ps. 45, 10) urmează ca tumultul „grijilor vieții” din condițiile vieții contemporane și răul inevitabil provocat sufletelor de „tulburarea patimilor” nu oferă prea multe speranțe omului să-l cunoască pe Dumnezeu, mai mult îl duc pe om mai degrabă la disperare.

Aceasta cunoaștere a lui Dumnezeu nu se poate realiza decât prin ascultare. Ascultarea înseamnă smerenie și facerea voii lui Dumnezeu.

Omul din ziua de azi nu dorește să primească învățăturile evanghelice. El nu iubește ascultarea. Dacă omul va începe să săvârșească ascultarea, cu timpul pacea va pătrunde în inima sa. Făcând aceasta, și cerul și pământul vor fi în pace cu el. Numai urmând calea ascultării, ce are ca fundament smerenia și facerea voii lui Dumnezeu, vom putea ajunge la Dumnezeu.

Scopul esențial al fiecăruia dintre noi, pentru a intra în Taina Ascultării și a săvârși Taina Ascultării, fie că ești mirea ori monah, este unul singur: să reușim să ne vedem pe noi înșine, să ne criticăm, să ne socotim cei mai păcătoși și răspunzători și vinovați de orice și să nu dăm atenție dacă aproapele nostru este vinovat sau nu.

Pe drumul adevăratei vieți duhovnicești, ascultarea merge totdeauna înainte, iar faptele vin în urmă și, la capătul ei se întrezărește limanul liniștit al Libertății și al Împărăției Cerurilor. De aceea spune Sfântul Ioan Scararul că cel ascultător „care se dă pre sine în robie, de bună voie, primește în schimb ADEVĂRATA LIBERTATE”. Astfel, în cele din urmă, experiența ascultării devine experiența adevăratei libertăți în Dumnezeu.

Nu este cu puțință a cuprinde această vastă și nesecată temă. Ascultarea are multe fețe și cele mai felurite situații se pot întâlni. Regula generală, însă, este: a nu se încrede în sine. Dacă aceasta este deosebit de

importantă începătorilor, ea în schimb, nu se leapădă nici de către cei ce îmbătrânesc în nevoința ascultării.

Astfel, folosindu-ne de numeroase materialele bibliografice am încercat să realizez o prezentare cât mai succintă și bogat instrumentată a tot ce înseamnă Ascultarea ca Taină a Bisericii.

Prin ceea ce vom prezenta în această lucrare, vom arăta că viața creștină trebuie trăită în Hristos și pentru Hristos, iar cei ce nu au făcut-o până acum să urmeze îndemnul pe care Sfântul Apostol Pavel la propovăduit, zicând: „Să vă lepădați de omul cel vechi, sticat de poftele înșelăciunii și să vă îmbrăcați în cel nou, după chipul lui Dumnezeu în dreptate și sfințenie” (Efeseni 4, 22), aceasta putându-se face doar printr-o îndelungă, permanentă și persistentă ascultare.

CAPITOLUL I

GENERALITAȚI PRIVIND ASCULTAREA

1.1 ÎNTEMEIEREA TEOLOGICĂ A ASCULTĂRII CREȘTINE

Izvorul și arhetipul ascultării creștine este Însuși Mântuitorul Hristos. Ascultarea creștină nu poate fi înțeleasă cu adevărat decât în cadrul ascultării Fiului față de Tatăl, această ascultare reprezentând modelul desăvârșit pentru creștin. Iubirea profundă care există în sânul Sfintei Treimi este principiul determinat al ascultării Fiului care s-a golit pe Sine de toată slava cea dumnezeiască și S-a jertfit pentru răscumpărarea neamului omenesc. Iisus Hristos este model și izvor al ascultării creștine, întrucât, prin exemplul Său, oamenii au putut cunoaște chipul comuniunii desăvârșite al Sfintei Treimi și anume, iubirea slujitoare și ascultarea jertfelnică a unei persoane față de cealaltă. Urmând modelul ascultării lui Hristos Care este „Calea, Adevărul și Viața” credincioșii doresc să ajungă la comuniunea desăvârșită cu Dumnezeu care constituie scopul vieții umane.¹

1.2 ASCULTAREA FIULUI LUI DUMNEZEU FAȚĂ DE TATĂL

Mântuitorul nostru Iisus Hristos a venit în lume pe calea ascultării, și a ascultat de Părintele Său până la moarte, și încă moartea pe cruce astfel,

---

1. Gheorghe Holbea, *Dogmă și Spiritualitate – suport de curs pentru studenți*, București, 2012, p.19

„S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce. Pentru aceea și Dumnezeu L-a preînălțat și I-a dăruit Lui Nume care este mai presus de orice nume; ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl” (Filipeni 2, 8-11)².

Aflăm de la început faptul că Hristos, „Care Dumnezeu fiind în chip”, (Filipeni 2, 6) s-a făcut ascultător până la moarte față de Dumnezeu Tatăl și încă moarte pe cruce, iar această predare totală a Mântuitorului în mâinile lui Dumnezeu reprezintă răscumpararea neamului omenesc din păcatul neascultării.

Astfel se poate observa fără putință de tăgadă faptul că Dumnezeu chiar de la început a cerut omului să asculte de El dar mai cu seama poporului ales, astfel în Ieremia 22, 21 spune: „Ți-am vorbit când îți mergea bine; dar tu ziceai (poporul evreu): „Nu pot să ascult!” Așa ai lucrat din tinerețea ta și n-ai ascultat glasul Meu”. Iar despre Iisus, Sf. Apostol Pavel grăiește „măcar că era Fiu, a învățat ascultarea prin lucrurile pe care le-a suferit” (Evrei 5, 8).

Domnul Iisus a învățat ascultarea din copilărie. Observăm deci că în Luca cap. 2, 51, când Domnul Iisus avea vârsta de 12 ani S-a dus la Ierusalim, la sărbătoarea Paștilor și s-a întors la Nazaret. Mai ales, v. 51 spune pe scurt viața Lui așa: „le era supus”. Biblia nu ne comunică prea multe informații despre viața lui Iisus înainte de a începe lucrarea Sa mesianică. Însă în Luca cap. 2 se spune că atunci când a fost El de doisprezece ani, s-au suit la Ierusalim, după obiceiul sărbătorii. De obicei, toți iudeii se adunau în Ierusalim la această sărbătoare. Părinții se întorceau socotind că era în ceata de călători, dar peste câteva ore au observat că nu era cu ei. S-au întors din nou și L-au găsit la templu, stând în mijlocul învățătorilor, ascultând-i și punându-le întrebări. Când începea lucrarea mesianică, El a fost botezat de Ioan Botezătorul. În Vechiul Testament, preotul când împlinea vârsta de 30 de ani își spăla trupul prin botez și începea lucrarea de preot. Astfel, pentru a împlini lucrarea Sa ca Mesia El a fost botezat și botezul Lui este botezul ascultării. Când Iisus a ieșit din apă și din ceruri s-a auzit un glas care zicea: „Tu ești Fiul Meu preaiubit; în Tine Îmi găsesc toată desfătarea. Când El a

---

2. Arhimandrit Ilie Cleopa, *Predici la Duminicile de peste an*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1990, p. 187

ascultat, atunci și Dumnezeu s-a bucurat. Fără ascultare este cu neputință să fim plăcuți Lui Dumnezeu”³.

În lumina revelației făcute de Hristos Iisus, ascultarea este un lucru voit de Tatăl ceresc și se reflectă pe pământ ca o rază a armoniei care există între cele trei persoane divine. Autorul scrisorii către Evrei spune despre Iisus că la venirea Sa în lume a zis: Tu nu ai voit nici jertfe, nici ofrande, ci mi-ai plămădit un trup. Arderile de tot și jertfele pentru păcate nu ți-au plăcut; atunci am zis: Iată vin să fac voia ta, Dumnezeule! (10, 5-7). Iisus se face ascultător față de voința Tatălui și se întrupează, născându-se în timp. Or, întruparea, zămislirea în timp, încadrarea în istoria omenirii, este o reflectare a nașterii Fiului din veci din Tatăl, realizată pe baza unei relații de iubire. Ascultarea constituie tocmai această relație de iubire din sânul Preasfintei Treimi. Iisus o spune clar: M-am coborât din cer, nu ca să fac voința mea, dar voia celui care m-a trimis (In. 6, 38); Eu fac mereu ceea ce îi place Lui (In. 8, 29); Hrana mea este să fac voia celui care m-a trimis (In. 4, 34). Avem două expresii de o forță nemaiauzită: 1) M-am coborât din cer și 2) Hrana mea este voința Tatălui⁴.

M-am coborât exprimă un act suprem de ascultare, care nu duce la o despărțire de acela de la care a plecat, ci exprimă o unire esențială prin voință. Înțelegem aceasta printr-o asemănare cu razele care pornesc din soare. Dacă o rază se rupe de soare, devine întuneric. Acela care s-ar putea întoarce spre soare pe unda de lumină, poate ajunge la unitatea solară. Ascultarea este raza de soare – Iisus este soarele care răsare din înălțime (Lc. 1, 78) – care ne duce la unitatea cu Dumnezeu⁵.

Hrana mea este voința Tatălui. Și hrana Tatălui este propria sa voință împlinită de Fiul în care își află toată plăcerea. Ascultarea lui Iisus este esențială pentru hrana Tatălui, este esențială și pentru viața omului, așa cum o cere Tatăl: Pe dânsul să-l ascultați (Mc. 9, 7). Ca să nu ne fie frică de ascultare, Iisus s-a făcut ascultător pentru noi până la moartea pe cruce (Fil. 2, 8) care i-a adus preamărirea prin învierea, înălțarea la cer și șederea de-a dreapta Tatălui (Crezul)⁶.

Fiindcă voința Tatălui a fost actul prin care Fiul s-a născut din veci

3. Ducan Anton, *Teologia Ascultării*, articol aflat pe pagina Web: www.Predici.cnet.ro

4. *Ibidem*

5. *Ibidem*

6. *Ibidem*

pentru vecie în sânul Său, de aceea face din voința Tatălui rațiunea existenței Sale temporale. Deși ascultarea este unită cu umilința până la moartea de pe cruce, Mântuitorul nu se simte zdrobit, trist, resemnat, ci fericit, tresaltă de bucurie că poate fi recunoscător Tatălui că l-a născut. Această recunoștință față de Tatăl îl îndeamnă să ia o atitudine foarte severă față de oricine ar îndrăzni să-l îndepărteze de voința Tatălui: pe Satana îl pune pe fugă de trei ori în pustiu (Mt. 4, 1-11), iar pe Petru nu ezită să-l numească Satană, fiindcă nu cugetă la voința lui Dumnezeu (Mt. 16, 21). Când firea omenească și slăbiciunile ei îl copleșesc în grădina Măslinilor și încearcă să-l tragă de partea lor, să se menajeze, Iisus se roagă cu lacrimi de sânge ca să poată împlini voința Tatălui. Primește această putere printr-un înger pe care Tatăl i-l trimite (Lc. 22, 43), ca să se facă voia sa precum în cer, așa și pe pământ (Mt. 6, 10)⁷.

Ascultarea pe care Mântuitorul Hristos a făcut-o în această lumea este fructul relației Sale de iubire și comuniune permanentă cu Dumnezeu Tatăl. În epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel, apostolul spune: „Iată vin; în sulul cărții este scris despre Mine că fac voia Tatălui Meu”. Această ascultare nu este o faptă simplă de subjugare care vine din convingere, ci este un act profund, este reprezentarea consimțământului total plin de iubire a Fiului la planul de mântuire a neamului omenesc al Tatălui ceresc⁸.

Este foarte clar că motivul principal al lucrării Mântuitorului nostru Iisus Hristos prin ascultare de voia Tatălui este acela de a înlătura urmările neascultării protopărinților. Prin această totală ascultare Iisus a înlăturat rădăcina răului din firea umană și a restabilit destinul original al omului și anume acela de a trăi în ascultare iubirea față de Dumnezeu.

De aceea Mântuitorul mărturisește în virtutea acestei ascultări: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic. Precum aud judec, dar judecata Mea este dreapta pentru că nu caut voia mea ci voia Celui Care M-a trimis” (Ioan 5, 30).

Iisus Hristos a făcut aceasta ascultare venind ca un al doilea Adam, desfăcând ceea ce făcuse primul Adam.

Adam, după căderea în păcat a trăit o sută treizeci de ani și „a născut

---

7. Ducan Anton, *Teologia Ascultării*, articol aflat pe pagina Web <http://www.predici.cnet.ro/page/159/?s>

8. Gheorghe Holbea, *Dogmă și Spiritualitate – suport de curs pentru studenți*, București, 2012, p. 21

un fiu după chipul și asemănarea lui”. Asta înseamnă că fiul pe care l-a primit Adam era după chipul și asemănarea unui om căzut, care era un păcătos și stătea sub judecata lui Dumnezeu – al unui om care inițial a fost în legătură cu Dumnezeu, dar care a părăsit această poziție. El s-a ascuns dinaintea lui Dumnezeu. Omul, fiul lui Adam era un păcătos, pentru că tatăl său era un păcătos; căci acesta este marele principiu, pe care noi îl avem în Cuvântul lui Dumnezeu, că omul are o natură care este în concordanță cu familia căreia îi aparține. Și așa cum ni se spune în Faptele Apostolilor 17, 26, tot neamul omenesc, bărbat și femeie, au luat naștere dintr-o familie; înseamnă, deci, că toți aparțin acestei familii, familiei lui Adam.

Cunoaștem locurile din Noul Testament, unde Cuvântul lui Dumnezeu vorbește despre un al doilea Adam, ultimul Adam. Dacă citim aceste locuri, de exemplu: Romani 5, 12 și I Corinteni 15, 47, recunoaștem că ceea ce am văzut aici despre familia primului Adam, se potrivește și la toți cei care sunt în legătură cu cel din urmă Adam și aparțin familiei Sale, fiind părtași caracterului pe care îl are El, acest al doilea Adam. Am putea spune despre cel de „al doilea Adam”, însă Cuvântul lui Dumnezeu îl numește „ultimul Adam”, pentru că nu mai poate fi un al treilea. Cuvântul lui Dumnezeu cunoaște numai două feluri de oameni: oameni care stau în legătură cu Dumnezeu și oameni care au natura lor de la Adam cel căzut. Și Cuvântul lui Dumnezeu vorbește despre familia primului Adam și despre familia ultimului Adam.

Dacă citim locurile din Cuvântul lui Dumnezeu care vorbesc despre aceste două familii, atunci vedem cât de mare este diferența care există între ele. Nici unul dintre cei care sunt în legătură cu primul Adam nu poate să stea în prezența lui Dumnezeu. Ei toți au caracterul celor fărădelege, care au fugit din prezența lui Dumnezeu și singurul bun pe care îl mai au, conștiința lor, nu este ceva care să-i îndrepte spre Dumnezeu, ci dimpotrivă, ceva care lucrează ca să-i îndepărteze din prezența lui Dumnezeu, ca să se ascundă de El. Acesta este caracterul lor și Dumnezeu nu poate avea părtășie cu ei și nici nu poate să-i binecuvânteze.

Însă se găsește un al doilea Adam, Unul despre care Dumnezeu spune că Și-a găsit plăcerea în El. Și toți câți Îi aparțin, împart locul Său cu El, locul plăcerii lui Dumnezeu.

Dacă întrebăm când au luat ființă aceste două familii, observăm cum primul Adam a devenit capul unei familii, după ce el a făcut o faptă,

faptă a neascultării față de Dumnezeu. Tot așa a devenit și ultimul Adam capul unei familii, după ce El a făcut o faptă; și noi știm ce faptă, ce lucrare a fost aceasta! Fapta Lui de ascultare desăvârșită față de Dumnezeu a condus la o slăvire infinită a lui Dumnezeu. Dar rezultatele acestei fapte unice se socotesc nu numai Lui, ci, potrivit cu acest principiu pe care l-am văzut, și tuturor acelor care se unesc cu El prin credință⁹.

Decăderea la care ajunsese firea umană, face ca împlinirea voii lui Dumnezeu să fie considerate o umilință. Mântuitorul Hristos a venit arătându-ne noblețea binecuvântarea și dimensiunea dumnezeiască a ascultării. El ne-a aratat cum trebuie să îmbrăcăm această haină minunată a purității sublime care este ascultarea în iubirea față de Cuvântul lui Dumnezeu.

Iisus Hristos devine Mântuitor al neamului omenesc mai ales prin ascultare și ne arată că numai ascultarea ne poate duce la iubirea dumnezeiască. De aceea și spune: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care mă iubește. Iar cel care mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui” (Ioan 14, 21-23). Rezultă deci fără echivoc faptul că ascultarea este o dimensiune a iubirii, o realitate dinamică ce capacitează persoana umană să acționeze în sensul împlinirii binelui pentru cel ce se face subiectul iubirii sale.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos este Fiul Tatălui, Fiu vrednic să poarte acest Nume, ascultător și împlinitor desăvârșit al voii Tatălui, „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” (Ioan 1, 29). Această ascultare a Fiului față de Tatăl, ni se dă nouă ca exemplu în permanență, ca unora care suntem și noi fii ai lui Dumnezeu pentru că am primit prin botez „darul înfierii, prin care strigăm: Ava! Părinte!” (Romani 8, 15). Ne-am botezat în Hristos deci se cuvine nouă să fim următori ai lui Hristos întru toate, pătimind împreună cu El, ca unii care suntem și împreună moștenitori cu Hristos, pentru că împreună cu El să ne și preamărim. Dar toate acestea le trăim și le simțim doar ascultând de Dumnezeu și plinid Cuvântul Lui. Ascultând de Dumnezeu rămânem în comuniune de dragoste cu Dumnezeu, rămânem fii ai lui Dumnezeu¹⁰.

Hristos e modelul ascultării desăvârșite fiindcă ascultarea Sa L-a

9. Heijkoop H.L., *Slava lui Hristos în jerfe*, Editura GBV, Dillenburg, 1991, pag.14

10. Timotei Episcop al Spaniei și Portugaliei, *Cuvânt pastoral la Învierea Domnului*, Madrid, Sfintele Paște, 2011

adus pe cruce și, împlinind voia Tatălui, El a dăruit mântuirea oamenilor. Foarte adeseori ascultarea cere de la cel care o alege un sacrificiu care poate merge până la moarte (cf. Fip. 2,8)¹¹. În Scara sa, Sfântul Ioan Scărarul spune că monahul moare nu doar pentru că măririsește Numele lui Hristos, ci pentru că păzește cu credință poruncile Lui¹².

1.3 ASCULTAREA SFINTEI FECIOARE

Preasfânta Fecioară Maria întruchipează însăși ascultarea creștină. Vestea Arhanghelului Gavriil este consemnată la Luca 1,30-35. Răspunsul Fecioarei Maria: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul Tău” (Luca 1,38), ne arată că Sfânta Fecioară Maria este prima care Îl acceptă pe Iisus Hristos și Evanghelia Sa prin ascultarea manifestată de planul lui Dumnezeu, răspunzând la chemarea Sa. Din acest motiv, Sfinți Părinți ai Bisericii au afirmat că Fecioara Maria l-a conceput pe Pruncul Iisus mai întâi în inimă și apoi în pânțe. Ascultarea Mariei față de Dumnezeu nu s-a manifestat numai prin împlinirea a ceea ce ea a crezut că este bine înaintea lui Dumnezeu, ci s-a manifestat prin împlinirea a ceea ce Domnul i-a cerut prin alții, adică prin arhanghelul Gavriil, Dreptul Simeon, și prin cel născut al său – Iisus¹³.

Sfinții Părinți au văzut în ascultarea Fecioarei Maria de voința lui Dumnezeu și încuviințarea „Fie mie după cuvântul Tău” punctul de cotitură al istoriei umane. Momentul în care neamul omenesc s-a ridicat, prin cel mai sfânt reprezentant al lui, Fecioara Maria, din păcat și din neascultare. Părinții spun că obiceiul Scripturii este să se facă o afirmare simplă, fără prea multă iscodire, despre cele greu de înțeles, și într-adevăr din Evanghelia Bunei Vestiri se înțelege esențialul. Dumnezeu a vrut vindecarea și mântuirea neamului omenesc, iar Fecioara Maria s-a făcut ascultătoare voinței lui Dumnezeu. Voia Născătoarei de Dumnezeu s-a supus desăvârșit vocii lui Dumnezeu. Sfinții Grigorie Palama și Teofan al Niceei au văzut în smerenia Fecioarei Maria, în starea ei de nepătimire și în supunerea față de voia lui Dumnezeu o întrupare desăvârșită a idealurilor monahilor și asceților care se nevoiau în diferite chipuri și îndeosebi cu rugăciunea inimii. Ei au spus

11. Vasile cel Mare, *Regulae brevoires* 116, PG31, 1162AB, [PSB 18, p. 367]

12. Scara Paradisi 4, Scholion, 13, PG 88, 731C

13. Gheorghe Holbea, *Dogmă și Spiritualitate – suport de curs pentru studenți*, București, 2012, p. 23

că Fecioara Maria este premergătoarea isihăștilor, a călugărilor care căutau liniștirea sufletului și biruirea patimilor, iar unii autori au vorbit chiar de o viață isihastă a Născătoarei de Dumnezeu. Părinții Bisericii spun că Maica Domnului ar fi locuit de la vârsta de 6 ani până la momentul Bunei Vestiri în Sfânta Sfințelor a Templului din Ierusalim, unde a fost hrănită de îngeri și prin lucrarea harului a fost curățită treptat de toate urmările pătimitoare ale păcatului strămoșesc. Sfântul Teofan al Niceei spune că Maica Domnului s-a unit cu Dumnezeu mai înainte ca Dumnezeu să se unească cu ea, adică mai înainte de momentul zămislirii Fiului lui Dumnezeu. Și Sfântul Grigorie Palama acordă o importanță atât de mare Maicii Domnului, încât spune că orice har care este împărtășit Bisericii de către Dumnezeu nu este despărțit de Maica Domnului, și că ea este comântuitoarea neamului omenesc alături de Dumnezeu.¹⁴

Ascultarea Preasfintei Fecioare Maria, ca și cea a lui Iisus Hristos, nu s-a manifestat prin mijloace alese de ea înseși, ci s-a supus ca și dumnezeiescul său Fiul: „Facă-se voia Ta!”. Sfinții Părinți au asemănat-o și au prezentat-o pe Preasfânta Fecioară ca pe noua Evă sau „Eva cea înțelegătoare”. Răul săvârșit de prima Evă a fost desființat de noua Evă prin ascultarea sa. Eva a fost maica lumii vechi, neascultătoare, iar Preasfânta Fecioară, prin ascultare, devine Maică a lumii celei noi. Devenind Maica lui Hristos, Preasfânta Fecioară Maria, devine Maica noastră a tuturor, și prin autoritatea sa maternă, ne cheamă la ascultare față de Fiul Său: „Faceți orice vă va spune”.

1.4 ASCULTAREA CRESTINĂ PROPRIU-ZISĂ

Înainte de toate a asculta, înseamnă a crede în Dumnezeu. De aceea, Apostolul Pavel vorbește despre „ascultarea credinței” în epistola către Romani 1,5 și 16, 26.

În Everghetinos se spune despre Avva Moise că, referindu-se la ascultarea credinței, îl sfătuiește pe un frate: „Frate, să venim la adevărata ascultare. Aici se află smerenia, puterea, bucuria și răbdarea. Aici se găsește stăruința, iubirea frățească și iubirea. Cine ascultă bine, împlinește toate poruncile lui Dumnezeu. Dar cine nu face ascultare, chiar dacă postește sau face alt lucru care i se pare bun, nu va găsi nici măcar o singură virtute și nu va ști ce înseamnă monahul”¹⁵.

14. Marius Nedelcu, „Viața isihastă a Maicii Domnului”, în Ziarul *Lumina*, din 24.03.2012

15. P. Everghetinos, *Synagoge*, I, 19,5

Viața sub ascultare, ne conduce în mod sigur la scopul duhovnicesc, fiindcă cel ce ascultă este eliberat de toate grijile și posedă astfel lipsa de griji, pacea și liniștea. Aceasta dovedește că ascultarea duhovnicească trebuie împlinită oriunde, atât în lume cât și în pustie și în singurătate.¹⁶

În ochii gândirii profane, problema ascultării apare sub forma unei antiteze dificil de conciliat între ordine și libertate. Mari admiratori ai ordinii și armoniei, grecii erau la fel de sinceri apărători ai libertății. În antropologia stoică, opoziția față de sclavie se întemeiază pe principiul libertății interioare de care se bucură orice individ și pe principiul dreptului de a dispune liber de viața proprie. În același timp, în gândirea greacă, găsim convingerea că legile impun anumite necesități vieții umane și drept urmare libertatea omului nu poate fi o libertate pură¹⁷.

Philon din Alexandria este cel care a pus libertatea umană în legătură cu libertatea lui Dumnezeu, Care poate săvârși minuni, respectiv, poate împlini acte cu totul libere într-o lume guvernată de legi cosmice¹⁸. Philon din Alexandria a încercat să evidențieze faptul că ascultarea și libertatea sunt conciliabile, dar numai într-un plan superior.

Învățătura Sfintelor Scripturi este antitetică, adică, ascultând pe Dumnezeu omul devine liber și dimpotrivă, prin neascultare, considerată liberă, el se face rob al păcatului. În ceea ce privește Sfintele Scripturi, este important să observăm că numai ascultarea de Dumnezeu este eliberatoare. Orice altă formă de ascultare, devine robie, sclavie, supunere față de lume sau față de trup.

Atitudinea de ascultare a Mântuitorului față de Tatăl nu este socotită o supunere ci o ascultare. Mântuitorul Hristos primește de bunăvoie cuvântul lui Dumnezeu și cum El Însuși este Cuvântul deoființă cu Tatăl, El este ascultarea în persoană. Ascultarea caracterizează cel mai bine relațiile lui Dumnezeu Tatăl cu Dumnezeu Fiul. Capitolul al XVII-lea al Evangheliei după Ioan este un imn al armoniei dintre voința Tatălui și voința Fiului. Prin acest exemplu personal suntem cu toții chemați să înțelegem și să trăim ascultarea ca pe o urmare a lui Hristos în ascultarea Sa, în calitatea

16. Dorotei, *Doctrinae*, I,17, PG 88, 1640D

17. Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, vol. III, *Monahismul*, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000

18. H.A. Wolfson, *Philo. Foundations of Religious Philosophy in Judaism, Christianity and Islam*, Cambridge (Mass.), 1948, vol. I, p.424

Sa de Fiu Care ascultă și împlinește cuvântul Tatălui. Sfântul Apostol Pavel arată că Iisus Hristos a devenit prin ascultarea Sa Domnul și prin ascultarea aceasta a devenit unica lege a creștinismului.

Trebuie să fim însă atenți să nu exagerăm acest aspect dureros al ascultării. Monahii care „mor în fiecare zi față de voia lor”, față de viața lor fizică, ajung adeseori să trăiască până la o sută de ani și mai bine. Și, în general, ei erau gata să mărturisească tuturor că în ciuda „martiriului ascultării”, a astfel de viață e totuși ușoară și pașnică.¹⁹

Ascultarea față de autoritățile umane legitime este recomandată cu condiția ca în ele să se recunoască autoritatea lui Dumnezeu. Ascultarea este în același timp semn și rod al credinței sau, cum spune Sfântul Apostol Pavel, rod al credinței care ne eliberează din robia legii (Gal. 2, 16). Tradiția biblică vede în credința lui Avraam exemplul normativ al legii firești dintre ascultare și credință (Evr.11, 8). De aceea majoritatea apologetilor creștini au trebuit să se apare împotriva ispitei de a preciza adevărurile credinței creștine drept concluzii spre care ar duce o înlănțuire de argumente logice. Adevărata credință este prezentată ca inspirație de la Duhul Sfânt care coboară la noi, dar așa cum ne spune Clement Alexandriei, este o inspirație acceptată de bună voie căreia îi spunem în mod liber DA și pe care ne-o însușim.

În Regulile Sfântului Ioan Casian, primul organizator al vieții de obște în Apusul Europei, aflăm că sfatul evanghelic al ascultării este absolut necesar pentru păstrarea celorlalte două voturi ca și pentru buna rânduială din sânul unei comunități. Sfântul Ioan Casian spune: „din lepădarea de lume și de toate lucrurile lumești și disprețuirea lor, se naște ascultarea, iar din ascultare provine smerenia din care se trage dezbrăcarea de toate poftele. Prin aceasta se câștigă curăția inimii și se ajunge astfel la dragostea desăvârșită”.

În literatura monahală este frecvent lăudată forma de ascultare care nu judecă. Călugărul ascultător se lasă condus asemenea unei ființe necunoscătoare. A avea îndoieli sau a reflecta prea mult asupra corectitudinii poruncii primite, este considerat un act de neascultare, o atitudine ireconciliabilă cu desăvârșirea ascultării monahale.

Autorii ascetici arată că ascultării trebuie să i se supună nu numai

---

19. Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, vol. III, *Monahismul*, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p.72

trupul ci și mintea. Sfântul Vasile cel Mare observa marea diferență între creaturile lipsite de rațiune și om. Primele execută voia lui Dumnezeu, dar fără să o înțeleagă, prin instinct, spre deosebire de om, care este chemat să sesizeze voia lui Dumnezeu în virtute, să o cunoască și să o înțeleagă. Astfel, cuvântul înțeles devine obiectul unei viziuni și convingeri personale²⁰.

Numai astfel putem explica antinomia aceasta: cine ascultă „orbește” devine „văzător”. Dacă ascultarea este pătrunsă de credință, ea poate constitui începutul vederii duhovnicești. Potrivit Sfântului Ioan Scărarul „cine ascultă astfel este vindecăt de orbirea sa trupească, și pentru că este vorba de o vindecare, aceasta se manifestă treptat”. De aceea, în aceeași regulă în care se interzice reflectarea asupra poruncii unui superior, Sfântul Vasile cel Mare arată că scapă acestei reguli cei care, prin dreptatea și chibzuința lor, sunt aproape de întâinstătător și sunt consultați de el pentru a se sfătui asupra treburilor obștești²¹.

La început Sfinții Părinți vorbesc despre o supunere a voinței proprii întru totul voinței dumnezeiești. Aici este vorba așadar despre o stare lăuntrică în care se arată că esențialul vieții duhovnicești este renunțarea la voința proprie și îndeplinirea voinței divine. Ceea ce trebuie să precizăm este că Sfinții Părinți, atunci când vorbesc despre necesitatea unei supuneri totale a judecății, se referă la relația dintre părintele duhovnicesc și fiul său, relație care nu este de ordin juridic. Textele Sfinților Părinți evidențiază faptul că părintele duhovnicesc, cel mai adesea un monah în vârstă, se bucură din partea ucenicului său de încredere totală și, de aceea, acesta din urmă îl ascultă orbește.

Doar Mântuitorul Hristos este modelul ascultării desăvârșite, fiindcă ascultarea Sa a fost până la răstignirea pe crucea și moartea Sa, și din partea creștinilor se cerea aceeași ascultare și aceeași jertfă care poate merge până la moarte. În Scara sa, Sfântul Ioan Scărarul spune că monahul moare nu pentru că mărturisește numele lui Hristos, ci moare și pentru că păzește cu credincioșie poruncile lui Hristos²². Monahii care mor în fiecare zi față de voia lor trupească ajung adeseori să trăiască până la vârste înaintate și în general, ei sunt gata să mărturisească tuturor că în ciuda „martirului

20. Ioan Scărarul, *Scara Paradisi* 4, Scholion 14, PG 88, 731D

21. Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, vol. III, *Monahismul*, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p.72

22. Ioan Scărarul, *Scara Paradisi* 4, Scholion 13, PG 88, 731c

ascultării”, o astfel de viață este ușoară și pașnică.

În ceea ce privește pustnicii și monahii rătăcitori, aceștia se străduiesc să păzească poruncile lui Dumnezeu. Și totuși adeseori îi călăuzește voia lor proprie. Cei care viețuiesc sub autoritatea unui întâistătător simt că îndeplinesc cu adevărat voia lui Dumnezeu.

Dorința de a împlini voia lui Dumnezeu este prima condiție a ascultării. Ascetul merge în iubirea voii lui Dumnezeu atât de departe, încât până și în domeniul inițiativei personale, el vrea să aibă certitudinea că nu înșală niciodată și că urmează exemplul lui Hristos²³. În acest sens, Sfântul Grigorie Sinaitul spune: „numai credința din har, lucrătoare prin har întru Duhul, este îndeustulătoare pentru mântuire dacă o păzim și nu o alegem pe cea moartă și nelucrătoare în locul celei vii și lucrătoare în Hristos. Căci credinciosul trebuie să primească chipul și viața cea întru Hristos lucrate de credință”.

Marea problemă care se pune pentru ascultător este: unde anume se arată voia lui Dumnezeu? Sfinții Părinți arată că **Taina ascultării** este strâns legată de taina vieții evanghelice și împlinește toate aspectele adevăratei revelații. Unii Sfinți Părinți arată că trebuie să acceptăm că între diferite cuvinte ale Lui Dumnezeu, în multe cazuri concrete, cineva sesizează cel mai bine un cuvânt decât celălalt. Dumnezeu în Care credem este în primul rând Părinte care veghează asupra făturilor Sale și Se îngrijește de nevoile lor. Această pronie se manifestă mai ales în istorie și în evenimentele sale. Pronia se revarsă prin oamenii aleși ai lui Dumnezeu, din fiecare epocă istorică față de care ceilalți fac ascultare.

În ceea ce privește termenul folosit pentru ascultare, se vorbește despre o **ascultare activă** și una **pasivă**. *Hypakoe* este **ascultarea ca auzire a cuvântului rostit în mod explicit**, iar *Hypomone* evocă **ascultarea ce constă în rămânerea în condiția în care ne așează Dumnezeu, a ne supune voii lui Dumnezeu care străbate evenimentele pe care nu le alegem**.²⁴ Răbdarea creștină se deosebește de răbdarea pe care stoicii o urmăreau, *macrothimia* adică măreția sufletului. Această *macrothimie* face din necesitate o virtute, care aduce înțelepciune și tărie în durere, la o retragere

23. Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, vol. III, *Monahismul*, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p.73

24. I. Hausherr, „Vocation chrétienne et vocation monastique selon les Pères”, în *Études de spiritualité orientale*, OCA 183 (1969), p.475

demnă în sine care îi îngăduie individului să rămână fidel lui însuși.

Creștinii trebuie să rămână credincioși lui Dumnezeu, să primească voia lui Dumnezeu chiar dacă aceasta apare ca o durere, o suferință, un martiriu. De aceea, în Apoftegmele Sfinților Părinți, apare expresia „fericiți cei ce suferă chinul cu mulțumire”. Creștinul trăiește un fel de **martiriu duhovnicesc**. Sfântul Ioan Scărarul arată că **stăruința și răbdarea în necazuri** face ca **monahul să moară înainte de mormânt**.²⁵

Bineînțeles că expresia „ascultare pasivă”, în ceea ce privește viața duhovnicească, nu este corectă. Dimpotrivă, ascultarea cere întotdeauna un efort activ pentru a înțelege ce vor să spună evenimentele. În prima lor chemare monahii recunosc glasul lui Dumnezeu Care le-a vorbit prin evenimentele vieții lor, dându-și seama că pentru a-i mântui, Dumnezeu le-a făcut semn prin ele. Știința de a interpreta corect un semn ține de darul duhovnicesc al profeției. Glasul lui Dumnezeu care se manifestă în afară trebuie primit în inimă. Această primire a glasului lui Dumnezeu înlăuntrul ține tot de dimensiunea activă ascultării.

Ascultarea ca împlinire a poruncilor lui Dumnezeu nu este specifică numai vieții monahale ci tuturor creștinilor. De aceea Sfântul Vasile cel Mare spune: „Este îndoielnic că toți oamenii și monahii și cei căsătoriți trebuie să dea socoteală de castitatea, de sărăcia și de ascultarea lor pe drumul ales pe calea Evangheliei. Când Hristos vestea poruncile Tatălui Său, vorbea tuturor celor care trăiau în lume, întrucât El spune: „ceea ce vă zic vouă, zic tuturor”. Și adaugă Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Deci să nu crezi că dacă ți-ai luat femeie, îți este permis să duci o viață desfrânată”²⁶.

1.5. ASCULTAREA CA TAINĂ A BISERICII

Sfântul Siluan acordă o importanță cu totul deosebită ascultării duhovnicești față de egumen și de părintele duhovnicesc, socotind-o un dar al harului, **o Sfântă Taină a Bisericii**, mai ales din momentul în care, la spovedanie, l-a văzut pe Mântuitorul Hristos în locul starețului Avraamie căruia i se spovedea.

Sfântul Siluan arată că ucenicul merge la părintele său duhovnicesc

25. Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, vol. III, *Monahismul*, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p.74

26. Gheorghe Holbea, *Dogmă și Spiritualitate – suport de curs pentru studenți*, București, 2012, pag.23

pentru a-i descoperi cele mai mici gânduri și orice înclinație a inimii sale. Și primul cuvânt pe care îl rostește duhovnicul, acela este descoperirea lui Dumnezeu. Și această voie se descoperă cu atât mai mult cu cât ucenicul este deschis spre a primi cuvintele duhovnicului său. Dar la cea mai mică împotrivire din partea lui sau la cel mai mic semn de îndoială, taina dispare și nu se mai împlinește voia lui Dumnezeu, ci voia omului, supusă de cele mai multe ori greșelii. Duhovnicul știind că nu are răspuns în fața lui Dumnezeu pentru cel care vine la el, se roagă pentru ca Domnul să lumineze și să-i dea cuvinte de folos pentru mântuirea ucenicului. Așadar, Părintele este luminat de Duhul Sfânt deoarece fără Duhul Sfânt nici un om nu poate judeca drept; de aceea, Sfântul Serafim spune că, atunci când dădea sfaturi după mintea sa, se întâmpla să greșească. Așadar este nevoie de rugăciune profundă pentru cunoașterea voii lui Dumnezeu²⁷.

În convorbirea dintre egumenul Mănăstirii „Sfântul Pantelimon”, arhimandritul Misail, și Sfântul Siluan, acesta îl întrebă: „Cum poate cunoaște un monah voia lui Dumnezeu?” Iar starețul Misail îi răspunde: „Trebuie să primești întâiul meu cuvânt ca expresie a voii lui Dumnezeu. Harul dumnezeiesc va odihni peste cel care face așa, dar dacă cineva mi se împotrivesc, atunci ca om, mă retrag”²⁸.

Aici starețul Misail s-a referit la faptul că, văzând o cât de mică rezistență launtrică din partea ucenicului, el nu va insista pe ceea ce a spus.

Această conștiință se exprimă foarte clar în viața egumenului Misail. Odată el a chemat la sine pe un monah începător, Părintele S., și i-a încredințat o ascultare grea și complicată. Acesta a primito cu toată inima și, făcând închinăciunea cuvenită, s-a îndreptat spre ușă. Deodată egumenul l-a chemat din nou la dânsul. El s-a oprit. Atunci, egumenul, înclinând capul în piept, i-a spus liniștit, dar expresiv:

- Părinte S., ia aminte: **Dumnezeu nu judecă de două ori. De aceea, când faci ceva din ascultare pentru mine, atunci eu voi fi judecat de Dumnezeu, iar tu vei fi liber de răspuns.**²⁹

Sfântul Siluan afirmă în repetate rânduri că predarea voii omului voii

27. *Ibidem*, p.30

28. Arhimandrit Sofronie, *Viața Sfântului Siluan Atonitul – text integral*, Schitul românesc Lacul Sfântul Munte Athos, 2001, p. 98

29. Arhimandrit Sofronie, *Viața Sfântului Siluan Atonitul – text integral*, Schitul românesc Lacul. Sfântul Munte Athos, 2001, p. 99

lui Dumnezeu se învață cu multă osteneală și este nevoie de timp îndelungat de ascultare și smerenie și de o cât mai bună cunoaștere a propriei persoane cu măsura ei. Sfântul Siluan spune: „Trebuie să ne silim spre bine, dar cu măsură, și cunoscându-ne măsura. Trebuie să ne cunoaștem sufletele ca să știm ce ne este de folos. Unuia îi este de folos să se roage mult, altuia să citească sau să scrie. Noi nu-L vedem pe Domnul, dar El ne vede și noi trebuie să învățăm să trăim după voia lui Dumnezeu”.

Voia lui Dumnezeu se poate afla prin rugăciune, prin care, în orice clipă în orice încercare și necaz, putem să-L întrebăm pe Dumnezeu. Și datorită smereniei celui care întreabă, Dumnezeu îl povățuiește prin mijloacele prin care El le consideră folositoare. Mijlocul cel mai sigur de a fi povățuit de Dumnezeu este cel prin intermediul duhovnicului. Astfel, se poate evita căderea în înșelare deoarece mai ales începătorul în viața duhovnicească se lasă sedus de înălțimea cugetărilor sale și nu-și dă seama că de fapt este influențat de cel viclean. „Sufletul necunoscător și lipsit de experiență nu înțelege voia lui Dumnezeu și îndură multe întristări înainte de a învăța smerenia. Părintele duhovnicesc este cel prin care Dumnezeu ne descoperă voia Sa, iar cel care face ascultare de duhovnic, acela face ascultare de Însuși Dumnezeu. Cel care ascultă, încredințându-și voia duhovnicului său, se eliberează de grijile care apăsau asupra lui și astfel, se poate ruga cu mintea curată. De aceea părinții spun: „Monahul neascultător nu va ști niciodată ce este rugăciunea curată. Omul mândru și cel căruia îi place să-și facă voia proprie, chiar dacă a trăit o sută de ani în mănăstire, nu va cunoaște nimic duhovnicește”³⁰

Iată credința în puterea Tainei, certitudinea faptului că Dumnezeu îl iubește pe om și nu îl părăsește niciodată pe cel ce s-a lepădat de voia sa proprie și de judecata sa individuală din dragoste pentru numele Său și sfânta Sa voință, îl fac pe ucenic să fie ferm și hotărât. Un adevărat ucenic, primind de la părintele său duhovnicesc o poruncă sau pur și simplu o păvățuire, va merge în dorința de o împlini până la disprețul față de moarte; aceasta pentru că „a trecut de la moarte la viață”³¹.

Cel ce merge pe acest drum va primi repede și cu ușurință darul

30. Gheorghe Holbea, *Dogmă și Spiritualitate – suport de curs pentru studenți*, București, 2012, p.31

31. Arhimandrit Sofronie, *Viața și învățătura starețului Siluan Athonitul*, ediția a II-a, Editura Deisis, Sibiu, 2004, p.90

milostiviri dumnezeiești, iar cei ce lucrează după propria voie și rațiune, oricât ar fi ei de învățați și mintoși, pot să se ucidă pe sine cu cele mai severe nevoițe ascetice sau științifico-teologice și abia, abia se vor putea hrăni cu frământările căzute de la Prestolul Milosârdiei, vor putea trăi mult și bine închipuindu-se pe sine deținători de bogății, dar în realitate fiind altfel³².

Sfântul Siluan certifică faptul că „una este să crezi în Dumnezeu și alta să-l cunoști pe Dumnezeu”.

Așadar, **ascultarea ca taină** are ca premisă esențială **smerenia** urmată de **recunoașterea voii lui Dumnezeu**, elemente ce vor fi analizate în capitolul următor.

CAPITOLUL II

PREMIZE ESENȚIALE ALE ASCULTĂRII CA TAINĂ A BISERICII

2.1 SMERENIA

„Luați jugul Meu asupra voastră și învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihna sufletelor voastre.” (Matei 11, 29)

Analizând cele relatate mai sus, putem vedea cât de mare este smerenia între virtuți, fiindcă își are izvorul în Mântuitorul Iisus Hristos Împăratul Cerului și pământului

„Învățați-vă de la Mine – ne spune, dar nu să înviați morți și să faceți minuni ci – că sunt blând și smerit cu inima” (Matei 11, 29). Smerenia singură se împotrivesc fațiși mândriei, ne ferește de această patimă rea, atrage darurile lui Dumnezeu asupra noastră și ne ferește și de moarte.³³

Părintele Arhimandrit Arsenie Papacioc spune: „Procesul care a rânduit întreaga stare de lucruri, soarta întregii creații a lui Dumnezeu și care a fost făcut printr-un act de mare smerenie, înfricoșându-se îngerii și toate puterile cerești, este întruparea Mântuitorului. Singur, Dumnezeu fiind, închipuiți-vă ce pogorământ dincolo de orice putere de înțelegere, a

32. Arhimandrit Sofronie, *Viața Sfântului Siluan Atonitul – text integral*, Schitul românesc Lacul, Sfântul Munte Athos, 2001, p. 105

33. Părintele Hristofor Panaghiotis, *Smerenia creștină*, Editura Panaghia, Colecția „Rugul aprins”, 2004, p. 22

făcut, pentru a lua chip de om. Actul acesta era necesar să se facă, pentru că, printr-un act de mândrie nesăbuit, Lucifer a pretins că este Dumnezeu, că ar fi vrut să fie Dumnezeu”³⁴

Unul dintre aspectele cele mai originale ale învățăturii Sfântului Siluan în ce privește această virtute este faptul că el o centrează pe „smerenia lui Hristos”: „Mare lucru bun este a învăța smerenia lui Hristos”; „Rugați-vă pentru mine, toți Sfinții, ca sufletul meu să învețe smerenia lui Hristos!”; „Smerenia lui Hristos e de netâlcuit și nesfârșit de dulce!”; „Duhul Sfânt ne învață smerenia lui Hristos, ca sufletul să poarte mereu în el harul lui Dumnezeu”; „Ziua și noaptea cer de la Dumnezeu smerenia lui Hristos”; „toată viața sa omul învață smerenia lui Hristos”. De aici, neîncetata lui rugăciune: „Doamne, dă-mi duhul smereniei Tale!”³⁵

Smerenia este cuvântul cu conținut pur creștin și se înțelege ca un dar de sus și o cunoaștere de sine în raport cu Dumnezeu și semenii noștri, dar care trebuie cultivat și păstrat fiind totodată și o virtute³⁶. Ea este o imitare a Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Care, Dumnezeu fiind, „S-a deșertat de Sine (de slavă), lund chip de rob”, „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte și încă moartea pe cruce”³⁷. Și „întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat”³⁸. De aceea El îndeamnă pe cei ce-L urmează: „Luați jugul meu asupra voastră și vă învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima”³⁹.

Sfântul Siluan a cunoscut smerenia lui Hristos când Domnul i S-a arătat, înțelegând atunci ce este adevărata smerenie și cât de profundă poate fi. De aceea, smerenia lui Hristos este pentru el pilda supremă. Vederea smereniei Lui l-a făcut să o dorească și s-o caute neîncetat, căci nu smerenie pur și simplu trebuie să caute sufletul, ci „smerenia lui Hristos”⁴⁰.

Smerenia, astfel, își pierde orice înțeles umanist și nefiresc; ea nu

34. *Ne vorbește Părintele Arsenie*, vol.I, Mănăstirea Sihăstria, 2004, p. 83

35. Jean-Claude Larchet, *Dumnezeu este Iubire – Mărturia Sfântului Siluan Atonitul*, Editura Sofia, București, 2003, p. 239

36. Preot dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995, p. 487

37. Filipeni 2,6-8

38. Fapte 8,33

39. Matei 11,29

40. Jean-Claude Larchet, *Dumnezeu este Iubire – Mărturia Sfântului Siluan Atonitul*, Editura Sofia, București, 2003, p. 240

mai este o virtute a celui înțelept, ci, întemeindu-se pe însăși Persoana lui Hristos, ea devine o virtute specific creștină: „Când sufletul vede pe Domnul, vede cât este de blând și smerit, și atunci se smerește până la capăt și, mai presus de orice, dorește smerenia lui Hristos”⁴¹.

A fost necesar ca Iisus Hristos să se smerească, pentru că smerenia este singura putere care poate elibera orice suflet și orice popor, în toată creația lui Dumnezeu. Noi creștinii, ca să putem fi alături de Hristos, trebuie să purtăm aceeași identitate. Dacă El S-a smerit, El care a făcut cerul și pământul și Care a făcut tot ce există, sigur creația Lui să stea la dispoziția Lui, tot smerită.

Coborârea și smerenia Fiului lui Dumnezeu întrupat sunt exprimate de Apostolul neamurilor în textul chenotic, din Epistola către Filipeni astfel: „Cel ce dintru-nceput fiind chipul lui Dumnezeu... S-a golit de Sine, luând chip de rob, făcându-se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-se ca om. S-a smerit pe Sine făcându-se ascultător până la moarte – și încă moarte pe Cruce” (Fil. 2, 6-8).

Prin venirea Sa în trup, făcând voia Tatălui, prin primirea celei mai sărace și umile vieți, prin răbdarea în tăcere a tuturor ocărilor și defăimarea din vremea Patimilor Sale – pentru răscumpărarea noastră din robia morții și prin desăvârșita ascultare față de Tatăl, Iisus Hristos, Mântuitorul reprezintă modelul desăvârșit de smerenie și ascultare pentru toate timpurile și locurile ce au fost și vor fi de acum înainte.⁴²

Părintele Dumitru Stăniloae spune despre Mântuitorul nostru: „avea blândețe și smerenie, fără ostenele și durerile care sunt proprii omului, dar era în blândețe, în smerenia Lui o atracție, o ceață spirituală mai presus de cea a blândeții și smereniei omenești, iar oboselile și durerile le trăia cu o răbdare care întărea firea noastră asumată de El, dar ca un jug ușor și odihnitor. Căci în blândețea Lui e prezența dumnezeirii care eliberează pe om de toate ostenele ce I le produc pasiunile și grijile”⁴³.

Domnul Nostru Iisus Hristos ne îndeamnă să luăm pilda de smerenie a inimii, cugetului și gândului, de blândețe și ascultare de la El

---

41. *Ibidem*

42. Părintele Hristofor Panaghiotis, *Smerenia Creștină*, Editura Panaghia, Colecția „Rugul aprins”, 2004, p. 16

43. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul evanchielic al lui Iisus Hristos*, Editura Centrului Mitropolitan, Sibiu, 1981, pag.181

Însuși, adică din locuirea, din luminarea și din lucrarea Sa în noi. Pentru a înțelege însușirile și lucrarea Mântuitorului trebuie mai întâi să ne sârguim cu studiul Sfintei Evanghelii și cu îndeplinirea poruncilor dumnezeiești.

„Acum sunt puțini „stareți” („bătrâni”) care cunosc iubirea Domnului pentru noi și care cunosc lupta cu vrăjmașii și știu că, pentru a-i birui, trebuie smerenia lui Hristos. Domnul iubește atât de mult pe om, încât îi dă darurile Sfântului Duh, dar pînă cînd sufletul se învață să păstreze harul, suferă mult. În primul an după ce am primit pe Duhul Sfînt, gîndeam: „Domnul mi-a iertat păcatele: harul dă mărturie de aceasta; de ce mai am nevoie?” Dar nu trebuie să gîndim așa! Chiar dacă păcatele ne-au fost iertate, toată viața trebuie să ne aducem aminte de ele și să ne întristăm, ca să păzim zdrobirea (inimii). N-am făcut așa și am încetat zdrobirea și mult am fost hărțuit de demoni. Eram nedumerit ce să fac cu mine și-mi spuneam: „Sufletul meu cunoaște pe Domnul și iubirea Lui. Cum de-mi vin gînduri rele?” Dar Domnului i S-a făcut milă de mine și m-a învățat El Însuși cum trebuie să mă smeresc: „Ține mintea ta în iad și nu deznădăjdui!” Și prin aceasta vrăjmașii au fost biruiți. Dar de îndată ce las mintea mea să iasă din foc, gîndurile rele cîștigă din nou putere”⁴⁴.

Smerenia se recomanda atât săracilor (Matei 5,3), cât și bogaților (Iacov 1,10; 4,10) sporindu-le harul și lucrarea Duhului Sfînt. Dumnezeu răsplătește smerenia și pe cei smeriți. „Îmbrăcați-vă în smerenie – zice Sfîntul Apostol Petru – pentru că Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har” (I Petru 5,5); sau cum zice sfîntul Iacov: „celor smeriți le dă mai mare har (Iacov 4,6)”. El pe unii îi înalță dar pe alți îi coboară. „Pogorât-a pe cei puternici de pe sacun și a înălțat pe cei smeriți” (Luca 1, 52). De aceea și Hristos zice: „Cine se va smeri pe sine ca pruncii, acela este cel mai mare în împărăția cerurilor” (Matei 18,4) sau „cine se va înalță pe sine se va smeri și cine se va smeri pe sine se va înalță” (Matei 23,12; Luca 14,11;18,14 ; Iacov 1,9). Dumnezeu caută la smerenia robilor săi și mîngăie pe cei smeriți.

„Domnul iubește pe oameni, dar îngăduie întristări, ca oamenii să-și cunoască neputința și să se smerească și, pentru smerenia lor, să primească pe Duhul Sfînt, iar cu Duhul Sfînt toate sînt bune, toate sînt pline de bucurie, toate sînt frumoase. Dacă cineva suferă mult de sărăcie și de boală și nu se

---

44. Cuviosul Siluan Atonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, ediția a IV-a revizuită, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 81

smerește, suferă fără folos. Dar cine se smerește, acesta va fi mulțumit de soarta lui, oricare ar fi ea, pentru că Domnul e bogăția și bucuria lui, și toți oamenii vor fi uimiți de frumusețea sufletului său”⁴⁵.

„Sufletului mîndru nu se arată Domnul. Chiar dacă ar învăța toate cărțile, sufletul mîndru nu va cunoaște niciodată pe Domnul, fiindcă mîndria lui nu lasă loc în el pentru harul Sfîntului Duh, iar Dumnezeu nu e cunoscut decît prin Duhul Sfînt⁴⁶. [...] Omul mîndru se teme de reproșuri, dar cel smerit nicidecum. Cine a dobîndit smerenia lui Hristos dorește totdeauna să i se facă reproșuri și primește cu bucurie ocările și se întristează cînd este lăudat. Dar aceasta nu este decît începutul smereniei. Dar cînd sufletul cunoaște prin Duhul Sfînt cît de blînd și smerit e Domnul, atunci se vede pe sine însuși mai rău decît toți păcătoșii și este bucuros să stea pe gunoaie în zdrențe ca Iov și să vadă pe oameni în Duhul Sfînt strălucind și asemenea lui Hristos. Dă, Milostive Doamne, tuturor să guste smerenia lui Hristos care e de netîlcuit în scris și atunci sufletul nu va mai dori nimic, ci va trăi veșnic în smerenie, iubire și blîndețe”⁴⁷.

De aceea, smerenia creștină cere ascultare, supunere sinceră interioară și exterioară în toate. Față de Dumnezeu cere credință, evlavie, iubire, recunoștință, iar față de semenii prețuirea lor sinceră.... Smerenia sinceră are totdeauna preț în ochi lui Dumnezeu⁴⁸. Și aceasta pentru faptul că, dacă trufia împiedică desfășurarea virtuților, ucide sînguința spre ele, alungă liniștea cugetului și înăsprește inima, apoi smerenia e temeiul virtuților, e înflăcărarea spre ele, e odihna sufletului și pacea inimii. De aceea nici o virtute nu-și poate merita acest nume, dacă la temelie n-are smerenia⁴⁹. Aceasta (smerenia) trebuie să stea pe tronul inimii. Numai de aici se ridică ea ca un parfum spre toate însușirile sufletești, spre a le însufleți și îndrepta⁵⁰.

Sfîntul Vasile cel Mare ne spune că „prin smerenie, omul a fost

---

45. *Ibidem*, p. 88

46. *Ibidem*, p. 89

47. *Ibidem*, p. 90

48. P. Feige, *L'humilité*, Paris, 1919, p. 72

49. Preot Ioan Gh. Chirvasie, „Smerenia ca temei al virtuții creștine”, în *Revista Glasul Bisericii*, anul XIX (august-sept. 1960), nr.7-8, p. 643

50. P. Feige, *L'humilité*, Paris, 1919, p. 72

ridicat la o înălțime excepțională”⁵¹. Dumnezeu S-a pogorât și S-a micșorat, iar omul s-a făcut mare, foarte înalt, încât a întrecut cerurile. Și reușește aceasta dacă se supune și se smerește.

Smerenia este virtutea care trebuie să încununeze sufletul oricărui creștin dornic de mântuire, fiindcă prin ea, omul își recunoaște, voit, nimicnicia, recunoaște că toate darurile și însușirile bune le-a primit de la Dumnezeu, prin harul Duhului Sfânt și, de aceea, nu trebuie să se mândrească cu ele. Acest lucru este afirmat de Sfântul Apostol Pavel: „Ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit de ce te fălești așa cu el, ca și cum nu l-ai primit?” (I Cor. 4,71)

Sfântul Isaac Sirul spune: „Omul care a ajuns să-și cunoască măsura neputinței lui a ajuns la desăvârșirea smereniei”⁵².

Ar trebui să spunem de la bun început că, în general umilința stă în recunoașterea de către om a mărginirii sale, a slăbiciunii, neputinței și a deplinei lui neștiințe. Aceasta este una dintre definițiile patristice fundamentale ale smereniei, aflată între cele pe care le prezintă Sfântul Ioan Scărarul.

„Smerenia este poarta Împărăției introducând înăuntru pe cel ce se apropie”⁵³

Smerenia este poarta care introduce în Împărăția Iubirii. Căci ea este semnul despărțirii oricărei mândrii care închide pe om în sine și-i închide orice poartă. Smerenia e semnul supremei prețuiri a lui Dumnezeu și a altora⁵⁴.

„Smerita cugetare este acoperământul dumnezeiesc, spre a nu fi văzute izbândirile noastre”⁵⁵. Ea acoperă virtuțile noastre, ca să nu ne mândrim și să le pierdem prin aceasta. Le acoperă chiar față de noi. Numai Dumnezeu trebuie să le vadă.

51. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia 20 despre smerenie*, 6, PSB 17, p. 549, apud Arhimandrit Emilios, *op.cit.*, pp. 237-238

52. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Cuvântul I, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. X, traducere, introducere și note de Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1993, p. 365

53. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuș*, în *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. IX, traducere, introducere și note de Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2002, p. 293

54. *Ibidem*

55. *Ibidem*, p.292

Pe omul smerit trebuie să-l caracterizeze adevărul: „Gura celui smerit în cugetare grăiește adevărul, iar cel ce i se împotrivese se aseamănă cu sluga care a palmuit peste obraz pe Domnul”, ne spune Sfântul Marcu Ascetul⁵⁶.

Un lucru și mai mare și mai minunat este că smerenia nu constă numai în a recunoaște o neputință și o puținătate a meritelor pe care cu adevărat le are omul, ci și, chiar și atunci când el are unele virtuți, să se micșoreze pe sine în chip voit. Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune: „Atunci când ești smerit, deși ai pricină să te lauzi, te micșorează pe tine însuși, te smerești, te umilești”⁵⁷.

Cel smerit se socotește pe sine întotdeauna nevrednic și mai mic decât toți și de nimic.⁵⁸

Sfântul Cosma de Aitolia (1714 - 1779), marele Apostol al Greciei moderne, numea smerenia, alături de dragoste, „una din aripile care îl înalță pe creștin spre rai”⁵⁹. Smerenia este începutul și culmea virtuților creștine, ea „nu cade, ci ridică din cădere pe cei ce o au.”⁶⁰

Așadar, smerenia reprezintă „temelia virtuții”⁶¹. Fiecare creștin trebuie să pună smerenia la temelia virtuților sale, căci ea singură dă culoare ostanelilor noastre. Ea este o „scară” ce înalță sufletul, treptat, la Dumnezeu.

Unii oameni, din fire par a fi smeriți și blânzi, alții se smeresc cu gândul, pomenindu-și păcatele și căderile lor. Dar nici una din acestea nu este smerenia cea adevărată, după cum arată Sfântul Isaac Sirul, care zice: „Nu tot cel din fire domol, blând, lin sau înțeleghător a ajuns pe treapta

56. Sfântul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în 200 de capete*, în *Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. I, trad, introducere și note de Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1993, pag. 231

57. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri, Partea I, Omilii la Facere, Omilia a XII-a*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 436

58. *Patericul, ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Părinți*, în colecția *Izvoare duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române Alba-Iulia, 1997, p. 177

59. Sfântul Cosma din Aitolia, apud. Arhiepiscop Chrysostomos, *Smerenia în tradiție patristică ortodoxă*, Editura Vremea, București, 2002, p. 37

60. Sfinții Varșanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, în *Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. XI, trad. introducere și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1990, p. 169

61. Ilie Ecdicul, *Culegere din sentințele înțelepților*, în: *Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol IV, trad. introducere și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 2000, p. 309

smereniei cugetări și nici cel ce întru pomenirea căderilor și a greșelilor sale se smerește cu cugetul, fiindcă își aduce aminte de ele. Ci smerit cugetător este cel ce are în ascuns ceva vrednic de mândrie și nu se mândrește, ci se socotește pe sine ca pe niște țărână, pământ și cenușă.”⁶²

Singura virtute care nu poate fi umilită de diavol este smerenia, ne împărtășește un părinte filocalic, Ilie Ecdicul. Iar Sfântul Proroc David mărturisește că smerita cugetare este „turn de tărie în fața vrăjmașului” (Ps. 60, 3). Iar Avva Dorotei ne spune că „înainte de orice, avem nevoie de multă smerită cugetare (...), căci prin ea se strică toate lucrurile potrivnicului.”⁶³ Mare lucru este smerenia! Toți Sfinții Părinți, prin smerenie, s-au îndreptat și cu osteneala ei au săvârșit calea mântuirii. Precum zice: „Vezi smerenia și osteneala mea și lasă toate păcatele mele”⁶⁴.

Sfântul Antonie, când a văzut cursele disvolului întinse pe fața pământului și oftând a întrebat pe Dumnezeu: „Doamne, oare cine va putea scăpa de acestea?” a primit răspuns că numai smerenia; ba mai mult, nu numai că scapă, ci nici nu este prinsă de ele. Cu adevărat nu este alt lucru mai tare decât smerenia, nimic nu o biruiește.⁶⁵

Însă, sunt două feluri de smerenie, precum sunt și două trufii. Smerenia cea dintâi este a socoti pe fratele tău mai cu minte și la toate mai bun decât tine. Aceasta este smerenia începătoare, căci te smerești, socotindu-te mai mic decât altul. Cea de-a doua și desăvârșită smerenie este când nu numai pe tine te socotești de nimic, ci și toate faptele tale le crezi că sunt din mila lui Dumnezeu, iar nu din hărnicia ta. Aceasta este smerenia cea adevărată a sfinților, care se naște în suflet din lucrarea poruncilor.⁶⁶

Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Adevărata smerenie este atunci când dăm locul celor care par mai mici decât noi. Dacă, însă, suntem cu mintea luminată, nu socotim pe nimeni mai prejos decât noi, ci pe toți

---

62. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvântul 21*, apud. *Ne vorbește Părintele Cleopa*, vol. XII, Mănăstirea Sihăstria, 2002, p. 92

63. Avva Dorotei, *Felurite învățături lăsate ucenicilor*, în : *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. IX, trad. introducere și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 2000, pp. 497-498

64. Idem, *Învățături și scrieri de suflet folositoare*, trad. din limba greacă de episcop Filaret Râmniceanu, Editura Bunavestire, Bacău, 1997, p.26

65. *Ibidem*, p.27

66. *Ibidem*, p.29

oamenii superiori nouă”⁶⁷. Iar Sfântul Ioan Scărarul, în capitolul închinat „preaînaltei smerite cugetări”, scrie: „dacă vom socoti întru simțirea inimii pe aproapele că ne întrece în toate, aproape ne este mila”, adică smerita-cugetare.⁶⁸

Desăvârșirea morală, după care tinde fiecare om conștient de menirea sa, nu stă în virtutea pe care unul sau altul crede că o poartă, ci în virtutea pe care crede că o recunoaște Dumnezeu în el, iar smerenia sinceră are totdeauna mare valoare în fața Domnului. Smerenia este „haina lui Dumnezeu”⁶⁹. Căci Mântuitorul, întrupându-Se, pe ea a îmbrăcat-o și prin ea ne-a vorbit nouă în trupul nostru. De aceea, cel smerit la cuget este ca Hristos, unit fiind cu El și putând dobândi desăvârșirea.

Smerenia este arta care te trimite la tine, să stai cu tine smerit în tine, ne spune părintele arhimandrit Arsenie Papacioc.⁷⁰

Smerenia este privirea noastră și ochiul nostru critic, ce ne face să vedem adevărata valoare a faptelor, a gândurilor și cuvintelor noastre.

Smerenia are în trăirea creștină, un rol esențial. Alături de pocăință, ea ne ajută să ne apropiem cu sfilă, cât mai mult, de scopul existenței noastre, actualizarea chipului lui Dumnezeu în noi, asemănarea deplină cu Dumnezeu.⁷¹

Ființa virtuții smereniei creștine este Dumnezeu. Sfinții Părinți, împodobind cu smerenie faptele lor bune, spun că toate acestea au ca autor pe Dumnezeu. Creștinul săvârșindu-le în colaborare cu harul divin.⁷²

Deci, concluzionând cele arătate în acest subcapitol putem afirma fără putință de tăgadă faptul că măsura gloriei în cer va fi măsura smereniei pe pământ.

2.2 RECUNOAȘTEREA VOII LUI DUMNEZEU

*„Deci luați seama cu grijă, cum umblați,
nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți,
răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt.*

67. Ioan Gura de Aur, *op.cit.*, p. 343

68. Sfântul Ioan Scărarul, *op.cit.*, p. 140

69. Sfântul Isaac Sirul, *op.cit.*, p.105

70. *Ne vorbește părintele Arsenie*, vol.I, p.83

71. Părintele Hristofor Panaghiatis, *op.cit.*, p. 61

72. *Ibidem*

Drept aceea, nu fiți fără de minte, ci înțelegeți care este voia Domnului”. (Efeseni 5,15-17)

Atât cei ce poruncesc, cât și cei ce se supun poruncii înfruntă numeroase dificultăți în ce privește ascultarea. Armonizarea diferitelor „glasuri” ale lui Dumnezeu nu se făcea tot atât de ușor și de aceea a existat ispita de a le opune unul altuia. S-au creat astfel conflicte mai mult sau mai puțin grave, de care istoria monahismului e plină. Din punct de vedere duhovnicesc, autorii sunt însă de acord că răul radical ce se numește voia proprie e rădăcina tuturor aberațiilor.⁷³

Dorința de a împlini voia lui Dumnezeu este prima condiție a ascultării. Această iubire a voii lui Dumnezeu trebuie împinsă atât de departe încât inițiativa personală să fie aproape nulă.

Mulți oameni caută să cunoască voia lui Dumnezeu, dar foarte puțini sunt cei care sunt dispuși să o împlinească. Astfel, în zadar apelează la Sfânta Scriptură, duhovnici și toți sfinții din Rai.

În zadar cer semne și vor să li se întâmple minuni. Nu sunt în stare să asculte și să vadă. Nu fac apel nici măcar la cel mai elementar bun simț, sunt gata să creadă pe oricine și orice le îndreptățește dorințele. Robi ai propriilor patimi, judecata lor e alterată, oricât ar fi ei de educați și înțelepți după standardele acestei lumi. Astfel trec de la exaltare la deprimare, merg din rătăcire în rătăcire, din încurcătură în confuzie.⁷⁴

Cu toate acestea, nu ar trebui să avem nicio îndoială că Dumnezeu a prevăzut pentru fiecare o cale precisă și sigură, o cale roditoare în fapte de sfințenie. Problema este că această voie a lui Dumnezeu se lasă foarte greu cunoscută celor care rămân atașați în mod pătimăș lor înșile, voii proprii și a tot ceea ce constituie identitatea lor lumească. Voia lui Dumnezeu le va rămâne confuză atât timp cât nu vor fi făcut alegerea fundamentală și completă de a-L urma pe Iisus Hristos, alegere pe care Tradiția și Sfânta Scriptură o numesc „pocăință” (metanoia)⁷⁵.

Pentru cel ce s-a predat voii lui Dumnezeu viața e mult mai ușoară,

73. Špidlík, Tomáš, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, vol. III, *Monahismul*, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 89

74. Arhimandrit Iacob, „Pentru a cunoaște voia lui Dumnezeu”, în revista *Apostolia*, publicația Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, nr.18, sept. 2009

75. *Ibidem*

pentru că și atunci când se află în boală, în sărăcie și în prigoană, el gîndește așa: „Așa i-a plăcut lui Dumnezeu, iar eu trebuie să îndur aceasta pentru păcatele mele. Iată că de mulți ani bolesc de dureri de cap, greu de îndurat dar folositoare, pentru că prin boală sufletul se smerește. Sufletul meu vrea fierbinte să se roage și să facă priveghere, dar boala mă împiedică, fiindcă trupul bolnav are nevoie de liniște și odihnă; și L-am rugat mult pe Domnul să mă vindece, dar El nu m-a ascultat. Înseamnă că lucrul nu-mi este de folos. Dar iată ce s-a întîmplat cu mine altă dată, când Domnul m-a ascultat degrabă și m-a izbăvit. Într-o zi de sărbătoare, s-a dat pește la trapeză; și mîncînd, am înghițit un os de pește care a rămas prins în piept. Am chemat pe Sfîntul Mare Mucenic Pantelimon cerîndu-i să mă vindece, pentru că nici doctorul nu putea scoate osul din piept. Și cînd am spus: „Vindecă-mă!”, am primit în suflet răspunsul: „ieși din trapeză, respiră adînc și osul va ieși cu sînge.” Am făcut așa: am ieșit, am respirat adînc, am tușit și un os mare de pește a țîșnit afară cu sînge. Și am înțeles că dacă Domnul nu mă vindecă de durerile mele de cap, înseamnă că e de folos pentru sufletul meu să bolesc astfel.”⁷⁶

Pentru a respecta voia lui Dumnezeu, omul trebuie să renunțe la egoismul său adamic, la voia sa proprie, la conceptele sale, la imaginația sa, pentru că toate devin vehicul al amăgirii demonice și autojustificării și autoedificării omului, ridicând tot atâtea ziduri și obstacole în calea venirii și intrării Duhului Sfînt și a vieții lui Dumnezeu în om.

Cum știi dacă viețuiești după voia lui Dumnezeu?

Iată un semn: dacă te întristezi pentru un lucru oarecare, înseamnă că nu te-ai predat pe deplin voii lui Dumnezeu, chiar dacă ție ți se pare că viețuiești după voia Lui. Cine viețuiește după voia lui Dumnezeu, acela nu se îngrijește de nimic. Și dacă are nevoie de vreun lucru, se predă pe sine însuși și lucrul de care are nevoie lui Dumnezeu. Și chiar dacă nu-l dobîndește, rămîne la fel de liniștit, ca și cum l-ar avea. Sufletul care s-a predat voii lui Dumnezeu nu se teme de nimic: nici de furtună, nici de tîlhari, de nimic. Și orice i s-ar întîmpla, el spune: „Așa i-a plăcut lui Dumnezeu”. Dacă e bolnav, gîndește: „înseamnă că am nevoie de boală; altfel Dumnezeu nu mi-ar fi trimis-o.” Și așa se păstrează pacea în suflet și în trup.⁷⁷

76. Cuviosul Siluan Atonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, ediția a IV-a revizuită, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 116

77. *Ibidem*, p. 117

Nimeni pe pământ nu poate scăpa de întristări și, deși întristările pe care ni le trimite Domnul nu sînt mari, pentru oameni, ele par de neîndurat și îi întristează, și aceasta pentru că nu vor să-și smerească sufletul, nici să se predea voii lui Dumnezeu. Dar pe cei ce s-au predat voii lui Dumnezeu, Domnul Însuși îi călăuzește prin harul Său și ei îndură totul cu bărbăție pentru Dumnezeu, pe Care-L iubesc și împreună cu Care vor fi preamăriți în veci.

Eroarea fatală constă în a vrea să știm înainte de a crede, înainte de a ne pune toată încrederea în Dumnezeu și de a trăi în comuniune cu El. Ca și creștini, cunoaștem voia lui Dumnezeu în măsura dragostei și a credinței pe care o avem. Pentru a cunoaște voia lui Dumnezeu trebuie să credem și să iubim. Atunci și numai atunci, când am încredințat fără rezerve viața noastră în mâinile Domnului, totul se simplifică și se luminează în mod surprinzător. Dobândim o inteligență duhovnicească, o dreaptă socotință în ceea ce privește în primul rând păcatele noastre și nevoia de a ne pocăi, apoi o înțelepciune care ne permite să înțelegem și să ne organizăm viața în mod concret pentru a o pune în acord cu voia lui Dumnezeu, atât în marile lucruri din viață, cât și în cele mici.⁷⁸

„Domnul a dat pe pământ pe Duhul Sfînt și cel în care Acesta viază simte în el Raiul. Vei zice poate: De ce nu este și în mine un asemenea har? Pentru că nu te-ai predat voii lui Dumnezeu, ci trăiești după voia ta. Privește pe cel ce-și iubește voia sa proprie; n-are niciodată pace în suflet și e mereu nemulțumit: asta nu e așa, asta nu e bine. Dar cel ce s-a predat pe sine însuși în chip desăvîrșit voii lui Dumnezeu, acela are rugăciunea curată în sufletul lui, iubește pe Domnul, și toate ale lui sînt dragi și plăcute. Așa s-a predat lui Dumnezeu Preasfînta Fecioară: Iată roaba Ta. Fie mie după cuvîntul tău! (Luca 1, 38). Dacă am spune și noi așa: „Iată robii Tăi, Doamne. Fie nouă după cuvîntul Tău”, cele spuse de Domnul și scrise de Duhul Sfînt în Evanghelie ar rămîne în sufletele noastre și atunci lumea întreagă s-ar umple de iubirea lui Dumnezeu și cît de minunată ar fi viața pe întregul pământ. Dar, deși cuvintele Domnului se aud de atîtea veacuri în întreaga lume, oamenii nu le înțeleg și nu vor să le primească. Dar cine trăiește după

---

78. Arhimandrit Iacob, „Pentru a cunoaște voia lui Dumnezeu”, în revista *Apostolia*, publicația Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, nr.18, sept. 2009

voia lui Dumnezeu, acela va fi preamărit în cer și pe pământ.”⁷⁹

Astfel, adeseori ocârmuitorii și oamenii mari vor binele, dar nu știu unde este, nu știu că este în Dumnezeu și că li se dă de la Dumnezeu. Întotdeauna trebuie să ne rugăm ca Domnul să ne povățuiască ce anume trebuie să facem, și Domnul nu ne va lăsa să rătăcim.

Adam n-a avut înțelepciunea să întrebe pe Domnul despre rodul pe care i l-a dat Eva și pentru aceasta a pierdut raiul. David n-a întrebat pe Domnul: „Este bine oare să iau pe femeia lui Urie?” și a căzut în păcatul uciderii și al preacurviei. Așa și toți sfinții care au păcătuit, au păcătuit pentru că n-au chemat pe Domnul să-i ajute și să-i povățuiască⁸⁰.

Cuviosul Serafim din Sarov zicea: „Când vorbeam după mintea mea, se întâmpla să greșesc”.

Foarte bun lucru pentru om este a se învăța să viețuiască după voia lui Dumnezeu. Atunci sufletul său va rămâne neîncetat în Dumnezeu și are mare odihnă, și din această bucurie omul se roagă ca tot sufletul să cunoască pe Domnul; iar omul rămânând în Dumnezeu va cunoaște cât de mult ne iubește Dumnezeu și cu câtă bogăție ne dă Duhul Sfânt Care veselește sufletul în Dumnezeu.

Cunoașterea voii lui Dumnezeu începe deci prin dăruirea noastră totală lui Dumnezeu. Ar trebui să ne fie clar - și asta în ciuda regretabilelor discursuri liniștitoare care sunt mai degrabă lumești decât evanghelice, că nu e posibil să trăim în același timp și pentru noi înșine și pentru Dumnezeu, și pentru bani și pentru Dumnezeu, și pentru lume și pentru Dumnezeu, și pentru orice sau oricine din lumea aceasta și pentru Dumnezeu. Hristos ne invită să facem o alegere, oricât de sfâșietoare ar fi ea. Dumnezeu e un Tată de o bunătate infinită care întoarce însutit ceea ce Îi este jertfit din dragoste și cu credință. Pentru că a-L alege pe Dumnezeu nu înseamnă a pierde ceva, ci dimpotrivă, a-L alege pe Dumnezeu înseamnă de fapt a regăsi totul într-un adevăr și dreptate. A alege fără rezerve să-L urmeze pe Dumnezeu este, deci, hotărârea unei persoane lucide și înțelepte care îndrăznește să creadă⁸¹.

79. Cuviosul Siluan Atonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, ediția a IV-a revizuită, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p.120

80. *Ibidem*, p.122

81. Arhimandrit Iacob, „Pentru a cunoaște voia lui Dumnezeu”, în revista *Apostolia*, Publicația Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, nr.18, sept. 2009

A ne dăruî total lui Dumnezeu înseamnă a ieși din nehotărârea sterilă și din hățișurile în care cu imprudență ne-am împleticit viața. Înseamnă, în orice caz, a lăsa înapoia noastră ceea ce are doar aparențele unei vieți, pentru a păși și a ne angaja în credință liber și cu încredere. Dacă vrem să cunoaștem voia lui Dumnezeu în ceea ce privește un anumit aspect al vieții noastre, să începem, așadar, în rugăciune arzătoare, să ne dăruim în întregime lui Hristos, Viața vieții noastre⁸².

În actul lepădării voii și judecății proprii spre a rămâne în căile voii lui Dumnezeu, care întrece orice înțelepciune omenească, monahul nu leapădă în realitate altceva decât numai propria sa voință pătimasă, egoistă și mintea și judecata sa neputincioasă; și făcând aceasta dă dovadă de o adevărată înțelepciune și de o rară putere a unei voințe de ordin superior. Astfel, prin ascultare, ușor și într-un chip de neînțeles chiar pentru sine însuși, cel care o face ajunge la acel nivel pe care niciodată nu-l pot atinge, ba nici măcar nu-l pot înțelege, chiar oamenii de cea mai înaltă cultură intelectuală. Acest nivel, precum am spus mai sus, este curăția minții în Dumnezeu. Ascultarea este calea credinței care biruiește lumea (Cf. 1 Ioan 5, 4). Taina aceasta, însă, nu este primită de toți. Sfântul Episcop Ignatie Briancianinov spune într-una din scrisorile sale: „Noi credem și învățăm a crede astfel de la Sfinții Părinți, că dacă Însuși Domnul nu va da cuiva să înțeleagă calea ascultării, acela de la oameni nimica nu va primi, căci, chiar de va avea înaintea sa pe Sfinții Apostoli, până și asupra lor va arunca cu pietre”⁸³

---

82. *Ibidem*

83. *Scrisorile episcopului Ignatie Briancianinov* (în lb. rusă), Ed. I. Serghiev Posad, 1913, pag. 25

ETNOGENEZA ROMÂNILOR, NAȘTEREA UNUI POPOR „DIN APĂ ȘI DIN DUH”

Pr. Conf. Dr. **Ionuț VLĂDESCU**

Convertirea strămoșilor ca răspuns la chemarea iubirii divine (etapele sacramentale)

Intrarea în împărăția lui Dumnezeu a strămoșilor noștri vestită de predica sfinților Andrei și Filip pe pământul străbun se face prin ușa Tainei Sfântului Botez. Astfel, în oficierea acestei Sfinte Taine putem distinge mai multe momente importante, cărora le corespund fazele prin care au trecut acești înaintași ai noștri, până la formarea lor ca popor creștin, iar acestea sunt următoarele:

Demitizarea (convertirea).

Exorcizarea.

Transimbolizarea (personalizarea).

Convertirea și demitizarea. Este prima din intervențiile divine prilejuite de către propovăduirea Evangheliei pe pământul străbun, ce se înfiripă în inima și cugetul ascultătorilor, deschizându-le ușa convertirii la Hristos. Semnificația ei constă într-o spărtură ce are loc în conștiința celui ce primește vestea cea bună. Față în față se afirmă două lumi, una este cea a credinței, a mântuirii și a împărăției, iar alta este cea a păcatului, a morții și a pieirii, iar între acestea două nu este nici o continuitate, fiind despărțite de Crucea lui Hristos. Învățații societății ateniene, reprezentanți ai culturii antice, precum se știe au răs batjocoritor când Sfântul Apostol Pavel, în Areopag, le-a vorbit despre înviere. Nu același lucru s-a petrecut

pe pământul Daciei, când Sfântul Apostol Andrei le-a predicat autohtonilor pregătiți doar providențial să primească acest cuvânt. Este totuși de precizat că convertirea nu înseamnă schimbarea unei ideologii promovate de un cult sau altul, ci nespus de mult mai mult, schimbarea unei viziuni identică cu evadarea din noaptea necunoștinței și a despărțirii, motiv care e în măsură să creeze apariția spărturii în conștiință; totodată cu un imbold de angajare într-o bătălie completă pentru mântuire și Împărăție. Nu se poate spune că în intervenția divină despre care vorbim în această fază ar lipsi inspirația tainică pe care o transmite Modelul divin transcendent și pe care conștiința cutremurată de cuvântul Evangheliei o înregistrează ca o chemare. Desigur, nu avem de a face cu o chemare de ordin personal fără o rezonanță intimă profundă de ordin comunitar, câtă vreme în cauză se află „taina lui Hristos” însăși, cu referire la care Sfântul Apostol Pavel spune: *„neamurile împreună (cu iudeii) sunt moștenitoare și mădulare ale aceluiași trup și împreună părtașe ale făgăduinței, în Iisus Hristos, prin Evanghelie”* (Efes 3,6). Așadar, la unirea cu Hristos sunt chemate toate neamurile ca tot atâtea viitoare „mădulare” menite să alcătuiască toate laolaltă „trupul tainic al Domnului”, aducând fiecare specificul propriei sale alcătuirii, cărora însă primirea noii credințe le va preface temelia, printr-o așa-zisă „schimbare străină”. E vorba de „schimbarea” ce se va numi „străină” dar numai datorită intervenției divine de la Rusalii. Lucrurile lumii create „prin Fiul” și „în Fiul” dobândesc de la Sfântul Duh Însuși voința existenței și desăvârșirii lor.

Cutremurul pe care îl produce spărtura de conștiință se propagă până acolo unde în sufletul unui popor păgân „mitul care i-a susținut existența, i-a desfigurat chipul lui Dumnezeu din adâncul firii omenești, prin care s-a alcătuit realitatea etnică respectivă și astfel acest mit se surpă în sine. Care este explicația acestei surpări provocate de auzirea cuvântului lui Dumnezeu? De ce consimte un păgân să abandoneze vechea, dar tradiționala lui credință? E adevărat, convertirea însăși scapă oricărei explicații empirice. În ciuda tuturor eforturilor în descrierea diverselor „tipuri” de convertire, rămâne totdeauna taina raporturilor unice dintre Dumnezeu și fiecare ființă umană pe care Dumnezeu a creat-o. Adevăr valabil atât pentru ins, cât și pentru neam. Singura explicație rămâne legată de forța propagării Evangheliei lui Hristos, care aduce cu sine neliniștea pe care o provoacă păcatul și mai ales moartea, dar totodată și nădejdea eliberării din captivitatea acesteia. Apropierea cuiva de Hristos se face pentru a fi mântuit și pentru înțelegerea acestor două lucruri: încrederea

în făgăduințele pe care i le-a conferit un mit, e o falsă speranță, apoi o altă cale decât aceea pe care o întrezărește în Evanghelia Domnului nu există. De aici derivă și necesitatea demitizării religiei în care a crezut, iar pe de altă parte necesitatea unei cât mai bune informări asupra scopului cu care se descoperă Botezul: întoarcerea la adevărata viață pe care omul a pierdut-o prin păcat, deodată cu dobândirea unei existențe veșnice. În sensul acesta și demitizarea își aduce aportul ei, contribuind la delimitarea de credința părăsită și de vigorile ei ce se afirmă pe mai multe planuri ale vieții sociale, culturale și (chiar de ordin politic) cetățenești.

Dovada istorică a faptului că transformarea radicală și inevitabilă ce s-a produs în conștiința celor ce au primit mesajul închinării „în Duh și adevăr”, daci și romani, din părțile Dunării de Jos și din Carpați a avut efecte salutare, o constituie încercarea de contrareformă a împăratului Iulian Apostatul, pornită din cele mai autentice principii ale credinței precreștine și fundamentată pe elemente etico-filosofice dintre cele mai solide, dar care a eșuat. El nu a reușit pentru că adepții noii credințe descoperiseră modul existențial al adevărului noii revelații divine, care a adus cu sine surparea sensului ontologic al mitului. Reforma împăratului era gândită doar la nivel legislativ, ca o cosmetizare a existenței sociale și o regenerare intelectuală a vechilor virtuți și obiceiuri romane, cântate de poeți în ode strălucitoare, aparținând toate acestea unei realități precreștine. Convertirea timpurie și rapidă la care ne raportăm pe pământul străbun nu trebuie înțeleasă însă nici în sensul că religia daco-geților anticipase sau pregătise creștinismul, cum cred unii autori români și mai ales străini. Un creștinism fără Hristos, în sensul în care mai înainte am comentat expresia închinării „în Duh și adevăr”, este o gravă rătăcire, oricât de mult ne-am strădui să dovedim că revelația Dumnezeului întrupat se suprapune peste niște realități religioase păgâne, fie ele getice sau romane. E drept însă și aceea că vestea cea bună a mântuirii, care a descătușat conștiința umană din frica de moarte propovăduită de creștini, a încolțit pe un teren fertil, în mijlocul unor oameni modești, familiarizați mai mult cu natura și cosmosul decât cu practica socială, oameni care aveau și ei mare nevoie de credință și speranță, dar mai ales de iubire. Locașul vieții de dincolo de moarte, pe lângă faptul că la geto-daci este imaginar, dobândește în creștinism conștiința unei realități spirituale, ca stare de fericire pe care dreptmăritorii creștini o primesc ca urmare a unei dreptăți promise și garantate încă de pe pământ de Iisus Hristos - Mântuitorul lumii. Este vorba despre același „Blând Păstor” care

predicase despre frăție, egalitate între oameni, iertare a păcătoșilor care se pocăiesc, milă pentru cei oropsiți. El însuși, care suferise bătăi și moarte pe cruce, devenit fără îndoială noilor Lui credincioși mai aproape de inima și cugetul lor decât asprii și neîndurătorii zei păgâni. Iată o altă față a iubirii care descoperă și ea închinarea în „Duh și adevăr” ca o chemare divină. Pământul pe care îl locuiesc, paradis și el promis de Domnul cu ocazia Schimbării la Față, separat de iluzoria ritualistică a „eternei reîntoarceri” într-o vârstă de aur a începuturilor, a ajuns a fi și el un fapt de evidență incontestabilă. Astfel se explică faptul că „semnul crucii îl făcură tot mai des degetele aspre ale ciobanilor și vânătorilor, ale plugarilor și pribegilor rătăcitori din neamurile surghiunite prin sate și cătune”

Exorcizarea și lepădarea de Satana ca mijloc de edificare și consolidarea convertirii strămoșilor. Fără o angajare în luptă, spărtura în conștiință de care aminteam mai sus, îndemnând spre eliberarea din captivitatea babilonică a păcatului și a morții, strămoșilor noștri le putea rămâne o simplă aspirație spre mai bine, dacă nu chiar o simplă iluzie. Suprimarea răului e cu neputință, în afara unei experiențe de ordin metafizic, care pune conștiința față în față cu o prezență malefică, prezența unui lucru întunecos, irațional, dar foarte real, chiar dacă originea acestei prezențe nu este nici clară, nici ușor de înțeles. Mai întâi însă, se cuvine să facem cuvenitele precizări privitoare la natura răului, ca și la modul în care răul este implicat în existența umană, pentru a putea observa ce înseamnă lupta împotriva răului la care este chemat omul la Botez. Potrivit Cărții Facerii, este privilegiul lui Dumnezeu de a cunoaște binele și răul. Astfel, citim în Sfânta Scriptură cu privire la ispita diavolului: „*Veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și rău*” (Fac.III,5). Într-adevăr, psihologii, sociologii și moralisții moderni, considerând că binele nostru și răul nostru sunt relative, se consideră a fi în afara formulării unor judecăți de valoare, iar pe de altă parte, mitologii conferă răului, nu de puține ori, o dimensiune ontologică. Fapt este că în ochii lui Dumnezeu există această distincție între bine și rău. Și iarăși, este adevărat că Dumnezeu cunoaște planul de ansamblu și intenția finală a întregii Sale creații și numai raportându-ne la acest plan pot fi judecate fără greșală actele creaturilor și numai în măsura în care ne sunt revelate. De aici rezultă că răul, tocmai pentru că Dumnezeu nu-l vrea, nu este altceva decât o contrafacere a binelui ca dar dumnezeiesc, iar lucrarea lui de către om apare și ea drept o contrapunere voinței lui Dumnezeu. Însuși, iar răul astfel se face una cu o acțiune străină și anume, diavolească.

Ar fi de subliniat și ideea că răul, nefiind o realitate ontologică, nu atârână nici de voința omenească și nici de voința diavolească. Ar trebui chiar să insistăm asupra faptului că acțiunea exorcizării este o lucrare care pregătește etnogeneza, aceasta fiind îndeosebi o operă unică, care nu mai comportă în continuare modificări, ci urmând a fi doar supusă la surpări. De aceea se cuvine să analizăm fenomenul exorcizării, care mai mult decât a însemnat demitizarea, vrea să însemne suprimarea demonizării însăși, numai că nici demonizarea nu-și curmă influența nefastă asupra vieții omului, prin faptele netrebnice ale filor, nici chiar în zilele noastre în sensul acesta, din felul în care constatăm modul în care se pun temeliile unui neam nou, putem deduce și căile care conduc spre surparea lui. Dar să nu anticipăm.

Repetând ideea, se poate spune că omul poate să facă ceva rău, adică greșit, în sensul că poate devia finalitatea darurilor Creatorului, până la nimicirea lor, cum e bunăoară în cazul uciderii. Urmează însă această precizare: omul nu poate crea ceva care să fie „răul”, ci poate mânca o roadă bună într-un fel răufăcător, împotriva ordinii divine date. Răul în sine nu există în mod ontologic cu titlul în care binele există în sine. Așadar, nu e, în ceea ce-l privește pe om, decât o rea folosire a binelui, singur existând ontologic. În colaborare cu diavolul, care „dintru început e ucigaș de oameni” și omul poate deveni părtaș la fărădelegile necuratului. Se impune să observăm această deosebire dintre diavol și om. Fiind gelos pe Dumnezeu, diavolul vrea să îl facă pe om să creadă că și el poate să creeze și din această cauză întreține în el iluzia unui rău obiectiv, al cărui autor ar fi în chip neîndoielnic, adică ar fi Dumnezeu. Numai că acest „rău” e declarat a fi „binele” însuși, iar de aici urmează o răsturnare de sensuri, proprie minciunii diavolești. Iată și motivul pentru care diavolul se implică în actele de cult păgâne, făcând din orice închinare religioasă un act de cinstire a unei puteri malefice. O explicație de acest fel se află și la Sfântul Apostol Pavel, care referindu-se la idolatria păgânilor ține să spună: *pentru că, cunoscând pe Dumnezeu, nu l-au slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu l-au mulțumit ca pe Dumnezeu, ci s-au rătăcit în gândurile lor și inima lor cea neînțelegătoare s-a întunecat... Și au schimbat slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios, întru asemănarea chipului omului celui stricăcios, și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târâtoarelor* (Rom. 1, 21-23). Așadar, idolatria este o lucrare de surpare diavolească.

Drept urmare a celor spuse mai sus este constatarea că în „rău” există într-adevăr o realitate diabolică: putere malefică a întunericului și

nu o simplă absență a binelui. Dar trebuie să mergem mai departe: așa cum nu poate exista iubire fără persoana care să iubească, nu poate exista ură fără o persoană care să urască. Și dacă taina ultimă a omului rezidă într-o persoană, taina ultimă a răului se află tot într-o persoană. Cea dintâi se referă la Dumnezeu, cea de-a doua se referă la diavol. Fără să vorbim despre puteri de aceeași măsură, între bine și rău nu se află doar o distanță, ci se află un conflict, este spațiul unei confruntări. De partea lui Dumnezeu se află îngerii cei buni, iar de partea adversă îngerii cei răi, adică îngerii lui Satana. Acesta din urmă este primul din îngerii căzuți. „*Am văzut pe Satana ca un fulger căzând din cer*” (Lc. 10, 18). Satana s-a răzvrătit, a refuzat să slujească, a refuzat să-și transmită mesajul divin, a vrut să se facă a fi original, autor al primului destin, purtător al propriilor lui lumini și îndată, prin înseși legile firii, el a „căzut” din cer, care alcătuiește împărăția unde intenția lui Dumnezeu domnește la modul absolut. (Dacă se taie comunicarea, curentul „cade”.) El a devenit propriul lui mesager și cum el nu este altceva decât spirit pur, o dată lipsit de orice intervenție a Duhului sfânt, el a devenit mesagerul neantului și al tainelor acestuia. Căderea lui Satan a adus cu sine și căderea celorlalți îngeri neascultători, devenind și ei „diavoli întunecați”, „duhuri necurate” (Mc. 1, 27). Îngerii cei buni au rămas în ceruri la strigătul Arhanghelului Mihail „Să stăm bine!”. Ei vor coborî pe pământ odată cu venirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Revenind la Satana, va trebui să adăugăm și aceea că actul de orgoliu orbitor și muștrător, care l-a transformat pe îngerul bucuriei în înger sau prinț al întunericului, l-a condamnat la un neastâmpăr fără limite, deci, prin definiție, deznădăjduit. Căzut dintru cele veșnice, Satan vrea infinitul. Căzut dintru ființă, dintru A Fi, el vrea să aibă, tinde spre A Avea (Lc. 4, 8). Dar pentru a avea și a poseda ar trebui ca el să fie și el nu mai este, este lipsit de ontologie, precum și răul pe care tot el îl stăpânește. Tot ceea ce îl interesează pe el (cf. Mt. 4, 8-9), el însuși distinge și, într-un anumit sens, care nu este altul decât acela de a ispiți prin „toate împărățiile lumii” (Mt. 4, 8), el poate avea totul, căci este numit și „stăpânitorul lumii acesteia” (In 12, 31; 14, 30; 16, 11; Ef. 6, 12) chiar de Mântuitorul însuși. Prin aceste „împărății” se cuvine să înțelegem deopotrivă „bogățiile lumii”, „imperiiile lumii”, nu mai puțin însă „religiile imperialiste” ale lumii asupra căreia stăpânește „Prințul acestei lumi”. Marile imperii ale lumii antice n-au constituit oare formațiuni întemeiate pe credințe „păgâne”? Nu au avut drept fundament idolatrii care au mers până la cultele imperiale? Ce nu a putut stăpâni

niciodată prințul? Cerul, care este la drept vorbind sufletul lumii acesteia și misterul transcendentului în imanență. El nu a putut nimici modelele divine transcendente, pe socoteala cărora s-au constituit, înaintea venirii Domnului, neamurile pământului, purtătoare ale unor mesaje mesianice, atunci când s-au lăsat sub ocrotirea îngerilor buni. În ceea ce-l privește pe Satan, care se află în contradicție absolută cu realitățile ce poartă într-un fel sau altul pecetea Modelului divin transcendent, „el nu are din universul nostru decât carcasa materială. Și probabil, din sfărâmurile acestei case care și-a pierdut rostul, el va strânge lemnele cu care să-și încălzească infernul.” (Denis de Rougement)

În zorii biruinței baptismale. Trimiterea sfinților Apostoli la neamuri de către Mântuitorul, în vederea primirii de către aceștia a Sfântului Botez, privește aceste două misiuni: unu, izbăvirea neamurilor de stăpânirea „împărătească a diavolului”, potrivit cuvintelor Domnului: „*Acum este judecata acestei lumi; acum stăpânitorul lumii acesteia va fi aruncat afară*” (In. 12, 31) și „*Iată v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrășmașului*” (Lc. 10, 18); doi, să dobândească darul moștenirii vieții celei noi („*Iată Eu sunt cu voi în toate zilele*” (Mt. 28, 20)). Cu aceste din urmă cuvinte, se înfiripă în existența noilor neamuri creștine de pe pământ Modelul divin transcendent, care va pune început plămuirii acelor neamuri care primesc Cuvântul. E adevărat și aceea că Satana simte din plin surparea ce i s-a pregătit, clătinându-se tronul cu care stăpânea peste popoare, iar din cauza aceasta dorința și gelozia sa încrâncenată se abat asupra sufletelor individuale. O nouă luptă se inaugurează în jurul și în sufletul celor ce „au auzit glasul Evangheliei”. În sensul acesta le atrage atenția Sfântul Apostol Petru: „*Fiți treji, privegheați, Potrivnicul vostru, diavolul umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită*” (I Pt. 5, 8). Rătăcește în apropierea lor obsedat fiind de răpirea „copilului” neofit pe care vrea să-l recupereze. Zadarnic, visteriile lui vor fi de acum înainte sterpe. Căci nu devi tată, răpind un copil. Poți fura copilul, dar nu paternitatea, poți fura puterea, dar nu divinitatea ei. Moștenirea de „copii ai lui Dumnezeu” va trece de la persoanele ce se botează la noile neamuri ce apar în lume.

În ceea ce privește exorcismele ele sunt primele acte ce intervin în vederea eliberării omului din puterea diavolului, într-un moment în care o bătălie aprigă stă pe punctul de a se declanșa, a cărei miză este însăși dobândirea împărăției. Și, într-un fel chiar depășește simpla inaugurare a vieții veșnice pentru un neofit, deschizând perspectivele nemuririi noului

neam creștin. Deși împotriva diavolului a fost câștigată o bătălie decisivă de către Hristos, prin moartea, pogorârea la iad și slăvită Sa înviere, diavolul nu se crede învins. Din Scriptură aflăm că atunci când este lovit de moarte și înfrângerea lui se arată a fi inevitabilă, el angajează ultimul atac, poate cel mai atroce. El nu poate nimic împotriva lui Hristos, își închipuie însă că poate mult împotriva oamenilor, ca și asupra locurilor în care ei viețuiesc, așa cum altădată a intrat în rai și pe protopărinți i-a ispitit. Exorcismele dovedesc că se înșeală. Ele nu sunt simple cuvinte, purtătoare ale unor sensuri omenești. În revelația biblică, cuvântul este totdeauna putere și viață. Dumnezeu a creat lumea prin cuvânt. Sfântul Ioan Gură de Aur ne va spune că, cuvintele exorcismului sunt „invocații înspăimântătoare și minunate”, manifestarea unor puteri „înspăimântătoare și teribile”, care distrug puterea malefică a lumii satanice: *„Te ceartă pe tine, diavole, Domnul care a venit în lume și s-a sălășluit între oameni ca să te surpe.”* Exorcismul este, cum se exprimă Schmemmann, un poem în accepțiunea cea mai adâncă a termenului, care în greacă înseamnă creație, întrucât exprimă în mod perfect o realitate și o împlinește; nu mai puțin însă întrucât redă cuvintelor energia divină din care acestea purced. De ce acestea? Pentru că, Cuvântul este rostit la Botez în numele lui Hristos și este cu adevărat plin de puterea Lui, care de fapt se înfruntă cu puterea diavolului, cum ne descoperă implorarea: „caută la robul tău (N), cercă-l, cercetează-l, alungă de la el toată puterea diavolului”. Ne aflăm, în realitate, într-un moment al eliberării dintr-o robie satanică, care mai înseamnă și începutul restaurării omului. Nu ar fi oare cazul să ne întrebăm dacă acest început nu ar însemna, pe lângă inițierea din nou a persoanei în tainele împărăției lui Dumnezeu, act prin care cineva este primit în Hristos și o inițiere a neamului acestuia în aceleași taine? Și de data aceasta se poate spune: *„La început a fost Cuvântul”*. Puterea transformatoare a Sfântului Botez pătrunde la oricare dintre neamurile la care Hristos-Domnul a trimis pe Apostoli, după cum am văzut, prin propovăduire. Ramura de obârșie latină a neamului nostru s-a învrednicit însă de puterea Cuvântului dumnezeiesc încă de la Cincizecime. În strălucirea limbilor de foc de la Rusalii, care a făcut să se audă în graiul latinii populare cuvintele lui Dumnezeu era prezent însuși Mântuitorul Iisus Hristos. Deși înălțat la cer, El devine atât de aproape de noi, pentru că lumea deșertăciunii a fost depășită, iar limba, prin cuvintele sale purificatoare și edificatoare, s-a descoperit a fi o mărturie a împărăției, iată cea dintâi minune ce se petrece la plâsmuirea sufletului românesc încă

la Cincizecime o întâlnim și pe pământul Daciei romane, pentru cealaltă ramură a neamului nostru, daco-sciții. Oare în graiul strămoșilor noștri carpato-dunăreano-pontici nu a pătruns această putere a exorcismelor creatoare în vederea primirii în Hristos, în așa fel încât înălțarea la cer, comuniunea în Hristos și îndumnezeirea, daruri la care aspiră credincioșii prin săvârșirea Tainei Sfântului Botez să constituie și zestre ramurii daco-scitice? Nu aparțin fondului de bază al exorcismelor cuvinte precum: har, rai, înger, om, sfânt, a gândi, a iubi etc... pe care filologii zilelor noastre le consideră autohtone, provenind dintr-o veche limbă sanscrită? Nu se găsesc aceste cuvinte la temelia vieții celei noi și nu sunt o dovadă a primirii dreptei credințe cu care nu numai mădularele unui popor, ci și poporul însuși se integrează în destinul existenței sale? Se vede cum spiritualitatea neamului nostru, care a primit încă la Cincizecime „dreapta credință”, dar pe care și-o aprofundează și și-o extinde prin actul exorcizării, nu este altceva decât respirația harului divin prin plămânii limbii sale.

Lepădarea de Satana din ritualul Botezului constituie o încununare a întregii pregătiri a unei persoane în vederea primirii acestei Sfinte Taine. Acum, îndreptat cu fața spre apus, locul în care se ascunde soarele slobod de tirania unei stăpâniri vrăjmașe, candidatul se predă cu brațele ridicate lui Hristos, schimbând robia în libertate, conștient fiind de calea cea strâmtă pe care o îmbrățișează și de misiunea ce i se încredințează în lupta pe care se cuvine să o continue. Apartenența lui la vechiul regim, la aderarea sau numai recunoașterea puterii la care un neam întreg era astfel ținut în sclavie, dispare, iar în locul ei, aderă la noua robie a lui Hristos, radical diferită de cea dintâi, viață spre care îl conduce renunțarea la Satana. Răpit din țară străină, se află pe punctul de a fi readus în patria cea nouă, într-un paradis restaurat și înnobilit cu vrednicii cerești, toate acestea putând fi privite prin întoarcerea cu fața spre răsărit. La orizont se profilează paradisul etnic. Eliberarea din captivitatea babilonică a diavolului este departe, deocamdată, de a însemna slăbirea tensiunii sau a conflictului dintre cele două lumi care se vor confrunta în continuare, până la deplina biruință a adevărului. Rămâne să precizăm și aceea că acțiunea diavolului constă „în a falsifica și a contraface, a deturna de la semnificația lor reală însăși valorile pozitive, a face ca albul să pară negru și invers, a practica jocul subtil și pervers al minciunii și al confuziei”. În cazul nostru a identifica neamul cu formația politică a națiunii, a preschimba sentimentul profund al integrării în unitatea de sus pe care o prezintă și o realizează un neam, adică patriotismul autentic, cu șovinismul,

naționalismul, rasismul, sau chiar internaționalismul. În orice caz, „unirea cu Hristos”, la care este chemat candidatul, însemnând trăirea deplină a spărturii din conștiința sa, este mărturisirea atașamentului personal la Domnul, angajarea în rândurile celor care Îl slujesc cu devotament, un jurământ al celui înrolat în Miliția Christi: „*M-am unit cu Hristos!*” de la venirea Mântuitorului în lume și de la întemeierea Bisericii Lui, drumul străbaterii istoriei de la cei care au primit, respectiv vor primi Botezul, este pândit de multe ispite și încărcat de multe capcane, pe care le mai întinde încă Satana. Iisus Hristos-Domnul refuză mai întâi ucenicia cu pauze, în intermitențe, avertizându-și astfel aleșii: „*Nimeni care pune mâna pe plug și se uită îndărăt nu este potrivit pentru împărăția lui Dumnezeu*” (Lc. 9, 62). Cu Dumnezeu și cu Adevărul Lui nu putem să glumim. Dezvăluirea tainei privind sensul divin al lucrurilor, menirea persoanelor și a neamurilor de pe pământ, semnificația adevărului absolut și veșnic, sunt mai presus de orice pe lume, mai presus chiar decât „fericirea” vremelnică, căci numai astfel persoanele nu vor pieri, ci, dimpotrivă, vor avea parte de împărăție. După mărturisirea „unirii cu Hristos”, la întrebarea preotului care săvârșește Botezul „Și crezi Lui?”, candidatul răspunde: „Cred Lui ca unui împărat și Dumnezeu!” Desigur e vorba de titlul de împărat al Domnului („Domn”), pe care l-a dobândit prin slăvită Lui înviere. Acceptându-l pe Hristos împărat, înseamnă în același timp să-L urmezi și să-ți dedici întreaga viață slujirii Lui, împlinindu-i poruncile, ca și să-I recunoști paradisul în care El te introduce, alcătuind cu semenii tăi un alt popor ales al Lui, căruia Domnul îi este conducător suprem.

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

MISIUNE ȘI SLUIRE PRIN FAMILIA PREOTULUI

Prof. Dr. **Pavel LALA**

Din iubire, Dumnezeu a adus la existență ființele și oamenii, care pot conștientiza relația lor cu Dumnezeu și se pot bucura de ea în veșnicie. În ei, în comuniunea lor eclezială, se reflectă cel mai frumos comuniunea din sânul Sfintei Treimi. Dumnezeu se hotărăște să-i aducă pe oameni la existență pentru că are un Fiu și dorește să-și extindă iubirea de Tată și la alți fii. De aceea, îi cheamă la înfiere conștientă prin Duhul Sfânt, la îndumnezeire prin har. Astfel, lumea, în diversitatea armonioasă a fapturilor sale, devine cadrul de îmbogățire a iubirii dintre Dumnezeu și oameni, participând și ea la lumina acestei iubiri. Fără existența unei iubiri desăvârșite și veșnice, nu se poate explica iubirea din lume și nici nu se poate vedea un sens al lumii. Iubirea din lume presupune ca origini și ca scop iubirea eternă și deplină între mai multe Persoane divine: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Dumnezeu nu a fost constrâns de vreo necesitate ca să facă lumea, ci Însuși a hotărât în voința Sa ca și alte făpturi să se poată bucura de plinătatea vieții și a iubirii Sale. Aceasta arată că între lume și Dumnezeu, Cel ce a creat-o din iubire prin Fiul și Duhul Sfânt nu este o înstrăinare totală. Dumnezeu este prezent în univers prin energiile Sale necreate, care izvorăsc din voința Lui divină¹.

Din referatul biblic al creației, aflăm că Dumnezeu, după ce a creat lumea, cu toate cele de trebuință omului, în ziua a șasea, a creat omul, bărbat și femeie, punându-l să stăpânească peste toate, arătându-i vocația originară de interlocutor al lui Dumnezeu în ordinea creației.

1. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Ortodoxie și contemporaneitate*, Editura Diogene, București, 1996, p.185.

Astfel, în primul capitol al Sfintei Scripturi, familia, sau mai bine spus primul cuplu uman, apare ca și chip al lui Dumnezeu și cunună a creației sensibile: „și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său: după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Fac. 1, 27).

Prin urmare, prima familie s-a întemeiat în Rai, având ca preot și martor pe Însuși Dumnezeu: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul” (Fac. 1, 28). Conviețuirea bărbatului cu femeia este, deci, un așezământ dumnezeiesc, ce-și are începutul odată cu crearea neamului omenesc.

Familia are temei divin, este chipul original, autentic al conștiinței și vocației umane. „Cea dintâi familie s-a întemeiat în Rai, având ca preot și martor pe Însuși Dumnezeu”².

În acest sens Constantin Narly spunea: „La poporul nostru de agricultori, ea a fost chiar unica școală de specialitate profesională a majorității populației. Ei îi datorăm, în afară de ceea ce datorăm Bisericii, toate virtuțile trecute ale neamului. Iubirea de pământ și dragostea de cultivarea lui, iubirea de neam, venerația lui Dumnezeu, ca și proverbiala omenie și ospitalitate a românului, se datorează familiei noastre patriarhale”³.

Omul nu se poate împlini decât prin cineva care stă în fața lui, ca un ecou al lui, „o cutie de rezonanță” la vibrația glasului lui, un răspuns, o oglindire în care să se privească, să se cunoască întocmai ca pe sine, ca pe o altă sine a sa, un alt pisc unde să respire frumusețea desăvârșită, iar aceasta nu putea fi decât femeia, cea luată din propria sa ființă⁴.

Însuși Mântuitorul a binecuvântat și cinstit unirea soților în căsătorie prin participarea sa la nunta din Cana Galileii, unde a săvârșit prima minune din activitatea Sa pământească (In. 2, 11). În predica de pe munte, Mântuitorul Hristos, „Mirele Bisericii”, dorind să desăvârșască Legea mozaică în latura ei morală, enumeră între alte prescripții și pe cele referitoare la căsătorie. Din învățătura Mântuitorului se constată că El privește căsătoria și familia ca pe un lucru necesar, ridicând unirea bărbatului cu femeia la rang de taină, fiind binecuvântată de Biserică prin Taina Cununii⁵. Apostolul Pavel compară legătura dintre bărbat și femeie

2. ****Învățătură de credință creștin ortodoxă*, EIBMBOR, București, 1992, p. 400.

3. ****Pedagogie Generală*, Editura Didactică și Pedagogică, R. A., Ediția a II-a, București, 1996, p. 485.

4. Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Galeriu, *Taina nunții*, în „ST”, nr. 7-8, București, 1960, p. 487.

5. Pr. Sabin Verzan, *Familia în lumina învățăturii Noului Testament*, în „MO”, anul VI, 1954, nr. 9-10, p. 514.

cu cea dintre Hristos și Biserică (Efes. 5, 32). Celula familială, sfințită prin Taina Cununiei, se constituie într-o micro-împărăție a cerurilor, anticipând profetic marea Împărăție a iubirii lui Dumnezeu.

O familie se naște din sentimentul de dragoste dintre două persoane, care devin soț și soție. Pe această iubire se întemeiază această instituție. Izvorul acestei iubiri este dragostea părintească și dragostea copiilor față de părinți, precum și iubirea reciprocă dintre membrii familiei. Iubirea înseamnă consimțământul de a se jertfi mereu pentru o anumită persoană, de a o ocroti, de a se bucura de reușitele ei ca și cum aceste reușite ne-ar aparține nouă, de a se întrista de necazurile ei, ca și cum aceste necazuri ar fi ale noastre. Într-o familie, omul este nevoit să împartă împreună cu celălalt membru necazul și bucuria acestuia. Într-o căsătorie, necazurile și bucuriile devin comune. Nașterea unui copil, boala lui și uneori chiar și moartea lui - toate acestea îi unesc pe soți, le măresc și le adâncesc și mai mult dragostea⁶.

Nu este întâmplător că Sfânta Evanghelie după Ioan așează începutul minunilor lui Hristos la nunta din Cana Galileii unde prefacerea apei în vin anunță discret și tainic marea prefacere euharistică de mai târziu⁷, ca prin aceasta, iubirea în familie să se spiritualizeze, să se îndumnezeiască, conferindu-i astfel, nunții caracterul indisolubil și transfigurător în har⁸.

În căsătorie și în dragoste, omul transferă centrul intereselor proprii, al concepțiilor sale despre lume în altă persoană, se debarasează de propriul egoism și egocentrism, se adâncește în viață: într-o oarecare măsură, el începe să vadă lumea și din perspectiva celuilalt. Dragostea, pe care noi o primim din partea soțului și a copiilor, ne oferă plinătatea vieții, ne face mai bogați sufletește și mai înțelepți. Dragostea pentru soț și copii este puțin diferită decât cea față de alte persoane, care datorită persoanelor iubite, devin mai apropiate nouă⁹.

Familia, cea dintâi este slujitoarea și ocrotitoarea marilor valori, iar la baza tuturor valorilor stă caracterul, factor esențial care se realizează numai în familie și este desemnat în genere prin formula „cei șapte ani de-acasă”. Se știe că marii oameni ai lumii, din orice domeniu, au fost întâi

6. Pr. Prof. Gleb Kaleda, *Biserica din casă*, trad. Lucia Ciornea, Editura Sophia, București, 2006, p. 15.

7. Pr. Prof. Ion Buga, *Pastorala, calea preotului*, Editura Sfântul Gheorghe – Vechi, București, 1999, p. 101.

8. Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Galeriu, *Rolul familiei preotului în parohie*, în „Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin”, EIBMBOR, București, 2002, p. 161.

9. Pr. Prof. Gleb Kaleda, *op. cit.*, p. 15.

caractere puternice și au fost crescuți în familii exemplare ca moralitate și credință. Căci dacă rădăcina este sfântă și mlădița este binecuvântată, iar „izvorul sărat nu poate să dea apă dulce” (Iac. 3, 12) și „nici un pom rău să dea roade bune” (Lc. 6, 40).

Orice înțelegere a femeii sau a bărbatului (în afara căsătoriei și chiar în căsătorie), percepută doar ca o sursă de plăceri trupești este considerată din punct de vedere creștin un păcat, căci el presupune despărțirea dualității firii omenești, îl transformă într-un obiect. Această atitudine mărturisește neputința controlării propriei voințe. Soția gătește, iar soțul pleacă de acasă, pentru că ea nu poate să-i acorde atenție suficientă. De asemenea, este considerat un păcat și dorința de a nu mai merge acasă, unde îl așteaptă soția însărcinată sau obosită sau care plânge (poate chiar și) fără vreun motiv întemeiat¹⁰.

Bărbatul este slab în fața femeii, iar aceasta ajunge de multe ori un simplu obiect care să satisfacă plăcerea bărbatului. Când carnea ia locul esenței, omul este un veșnic adolescent. Niciodată nu este mulțumit. Nimeni și nimic nu-l satisface!

Acel „Pentru aceasta bărbatul îl va lăsa pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu soția sa și amândoi vor forma un singur trup” (Fac. 2, 24), dorit de Dumnezeu *in principio*, a devenit pentru om ca o povară. Locul acestei imagini paradisiace este luat de „nașterea în dureri a copiilor, de dominarea uneori instrumentalizatoare a soției din partea soțului, de oboseală și transpirație în obținerea hranei de zi cu zi, de spini și pălămidă, iar la finalul vieții, de întoarcerea în pământul din care a fost luat (cf. Fac. 3,16-19).

Păcatul este cel care a „îmbolnăvit” omul și, o dată cu el, prima relație dintre bărbat și femeie. El a îmbolnăvit instituția naturală a familiei. Carnea a devenit „marfă” de consum, a devenit sex care se vinde, care se cumpără, care se modelează după propria plăcere, care se folosește și apoi se aruncă asemenea pungilor de plastic din supermarketuri¹¹.

De la căderea primului cuplu în păcat, familia are mereu nevoie de sprijin. Singură nu poate să prevadă tot ceea ce va urma. Are nevoie, mai presus de toate, de „vin”, de vinul harului, de prezența bucuriei, a iubirii, a depășirii cu maturitate și responsabilitate a momentelor dificile¹².

10. *Ibidem*, p. 20.

11. Pr. Felician Teba, *Preotul și familia creștină, formatori prin vocație sacră*, în „Dialog Teologic”, anul XIV, nr. 28, Iași, 2011, p. 69.

12. *Ibidem*, p. 71.

Căsătoria este sfântă atunci când este sfințită de Biserică, când cuprinde laturile ființei omenești: trupul și sufletul, când dragostea soților îi ajută pe aceștia să crească duhovnicește și când această dragoste nu se rezumă doar la propria persoană, ci, transfigurându-se, se revarsă asupra copiilor și îi cuprinde cu căldura ei pe cei din jur. Ea îi face pe oameni mai curați, mai bogați duhovnicește și sufletește¹³.

Căsătoria preotului ortodox creează datorii mai mari decât pentru ceilalți credincioși, el trebuind să justifice familia sa, nu numai prin dreptul comun tuturor oamenilor, ci și din punct de vedere religios-moral, printr-o viață de familie exemplară și edificatoare¹⁴.

A avea o familie nu presupune doar sacramentul căsătoriei, ci presupune acea grijă continuă, specifică fecioarelor înțelepte din *Parabola despre cele zece fecioare*, care au avut grijă să pună ulei în candelile lor.

Nu este suficient să ai o candelă, după cum nu este suficient să fi încheiat sacramentul căsătoriei. În candelă trebuie avut grijă să fie mereu ulei pentru a putea arde, după cum în familie, pentru a putea fi ceea ce este chemată să fie prin vocație sfântă, trebuie să fie uleiul iubirii. În familie nu se poate spune: „Am iubit destul, mi-am făcut datoria, mă pot odihni!”, după cum nu se poate spune acest lucru nici în viața de credință. Cu fiecare moment în care familia își fundamentează existența pe iubire, se completează uleiul din lampă, păstrându-se astfel mereu aprins focul identității familiale¹⁵.

Căsătoria preotului este căsătoria celui ce este rânduit să slujească lui Dumnezeu, fiind, prin urmare, angajat în lucrarea sa sacerdotală din parohie împreună cu familia sa, aceasta nefiind pentru preot numai un cadru de viață cotidiană, ci și o comunitate de viață religioasă și de credință în care preotul își începe propria activitate pastorală, fiind „pepiniera morală a parohiei”¹⁶.

Cât de importantă este familia în viața preotului se poate observa ușor din includerea ei în declarația citită în Biserică atunci când este sfințit candidatul la slujba preotească. Textul este luat din Epistola către Timotei a Sfântului Apostol Pavel și arată strânsa interdependență dintre casa lui Dumnezeu și casa slujitorului Acestuia, preotul trebuind a-și „chivernisi

---

13. Pr. Prof. Gleb Kaleda, *op. cit.*, p. 20.

14. Prof. Teodor M. Popescu, *Familia preotului*, în „MO”, anul VII, 1955, nr. 7-9, p. 429.

15. Pr. Felician Teba, *art. cit.*, p. 65.

16. Prof. Teodor M. Popescu, *art. cit.*, p. 430.

bine casa lui, având copii ascultători, cu toată buna-cuviință, căci dacă nu știe cineva să-și rănduiască propria lui casă, cum va purta grijă de Biserica lui Dumnezeu?” (I Tim. 3,4 -5)

De aceea, doar în două locuri din parohie poate și trebuie să stea Sfânta Cuminecătură, adică în Biserică pe Sfântul Altar și în casa preotului.

În lumina foloaselor atât de mari pe care le aduce viața de familie, „faptul că preotul ortodox duce o viață de familie, constituie o sursă de foloase, atât pentru el personal, cât și pentru Biserică. Prin căsătorie, el se împlinește, se disciplinează și se ajută în strădania spre desăvârșire”¹⁷.

Familia nu este un domeniu vrăjmaș și nici străin pentru misiunea lui, ci, dimpotrivă, este primul și cel mai prielnic mediu de aplicare a misiunii lui mântuitoare. Soția și copiii săi sunt primii săi enoriași și se cuvine a fi cel mai bine pregătiți. Preotul cu familie are prilejul și mijloacele să pregătească pentru mântuire, în chip deosebit, în primul rând pe membrii familiei sale.

Dar pentru întemeierea unei familii la nivelul cerut de misiunea preoțească, viața tânărului teolog trebuie să fie neîntinată.

Castitatea celui chemat la preoție este, nu mai puțin, esențială, ca și cunoștința teologică a adevărului. Această simbioză între cunoștință și viațuire în adevăr e o lege care fințează, propriu-zis, în orice domeniu al activității umane. Nimeni nu va realiza o sferă autentică în știință, în artă, în cărmuirea semenilor și cu atât mai mult în slujirea sfântă a preotului, în mântuirea sufletelor, fără conlucrarea virtuților morale¹⁸.

Acestea, asumate dintotdeauna de conștiința umană cu numele lor: înțelepciunea, dreptatea, bărbăția, cumpătatea, au constituit fondul, temeiul ordinii vieții. Înțelepciunea, setea de înțelepciune „mișcată de Duhul” este începutul, cum spune Grigorie Sinaintul, „prin ea fințează celelalte: chibzuința, bărbăția, neprihănirea și dreptatea”. Și toate, împreună cu smerenia, răbdarea, culminând cu „credința lucrătoare prin iubire” (Gal. 5,6), formează și constituie ceea ce se cere prin canoanele Bisericii pentru hirotonie: castitatea tânărului¹⁹.

Este de la sine înțeles că virtuțile se înrădăcinează prin har și se deosebesc în viul vieții, prin voință, spre a deveni deprinderi. Dar, castitatea vădită de adolescentul și tânărul candidat trebuie să se arate ca o auroră, ca o dimineată și ca o făgăduință a vieții lui, pe care să o păzească, să o cultive

17. Asist. Constantin Pavel, *Familia preotului*, în „GB”, nr. 1-2, 1960, p. 82.

18. Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Galeriu, *Rolul familiei preotului în parohie ...*, p. 196.

19. *Ibidem*.

apoi în familie.

Castitatea nu-i un anacronism și nici o imposibilitate, nu-i o anomalie, nu-i ceva nefiresc și mai ales nu-i lipsită de importanță. Cine n-o păzește, nu numai că intră în preoție cu păcatul sperjurului, dar va avea de suferit consecințe grave în viața și lucrarea sa pastorală.

Primul care cercetează și îngrijește de starea sănătății trupului duhovnicesc al Bisericii este părintele (preotul) care trebuie să vadă în comunitatea încredințată lui o familie. Și nu trebuie să sufere mai puțin pentru un enoriaș bolnav sufletește decât dacă ar avea un fiu propriu în casa lui suferind de aceeași boală²⁰.

De aceea cel dintâi mijloc de realizare a unei atmosfere sănătoase în parohie este exemplul personal; viața preotului și a familiei sale trebuie să fie exemplară. Oricât de mult și de bine ar vorbi preotul, dacă nu exemplifică în viața lui reală cele spuse, nu va reuși să convingă. Sfântul Apostol Pavel sfătuiește pe Tit ca el mai întâi să se facă „pildă în fapte bune, în învățătură neschimbată, cinste, sinceritate, cuvânt sănătos, fără prihană, pentru ca cel potrivit să se rușineze”(Tit, 2, 7-8).

Activitatea preotului de conducere duhovnicească a credincioșilor trebuie să înceapă întotdeauna cu propria familie, cu soția, copiii, casnicii și rudele sale, aceștia, mai mult decât alți credincioși, trebuie să fie catehizați și moralizați pentru a fi cu adevărat un model de viață creștină. Începând apostolatul preotului cu familia sa, el nu trebuie s-o negligeze în timp, întrucât de stadiul ei de creștere duhovnicească depinde în mare măsură reușita preotului în chemarea specială a slujirii lui Dumnezeu și a oamenilor și conducerea acestora pe calea mântuirii.

Familia preotului este un aluat care dospește întreaga frământătură, pentru că exemplul, mai mult decât cuvântul, convinge și transformă²¹.

Casa preotului este o casă cu pereții de sticlă, spune un vechi proverb. În același timp, o casă la dispoziția tuturor celor care au nevoie de sfat, mângâiere, sprijin moral sau material. Nu întâmplător i se spune „casa parohială”. Ea aparține, de jure, parohiei, enoriașilor, preotul și familia fiind doar temporar beneficiari.

Având pereții „de sticlă” și ușa gata oricând a fi deschisă, în ea se vede totul: dacă preotul aplică ceea ce propovăduiește la biserică și dacă soția și copiii se comportă, la rândul lor, ca membri ai familiei preoțești.

---

20. *Ibidem*.

21. Pr. Prof. Ion Buga, *op.cit.*, p. 66.

Când nu se întâmplă așa, credincioșii sesizează imediat, iar preotul pierde din autoritate în fața lor, ajungând să se întrebe revoltați, odată cu Sfântul Apostol Pavel: „Dacă nu știe să-și rânduiască propria lui casă, cum va purta grijă de Biserica lui Dumnezeu?” (I Tim. 3, 5). În astfel de situații, creștinii repetă resemnați cunoscuta zicală: „Să nu faci ce face popa, ci doar ceea ce zice el!”²²

Preotul este legat prin Taina Spovedaniei. Multe din cele ce îl frământă el nu le poate împărtăși nimănui, nici chiar soției; în această situație e nevoie de multă înțelepciune duhovnicească. Înainte de a accepta să devină soția unui preot, femeia trebuie să se întrebe dacă într-adevăr dorește acest lucru²³. O soție bună, cu frica de Dumnezeu, pentru un preot este un adevărat înger păzitor, ferindu-l de multe primejdii, întărindu-l în momente mai grele când potrivnicia din afară îl copleșește, arătându-i prin puterea ei de intuiție calea cea mai potrivită de urmat acolo unde el, ca bărbat, intuiește mai puțin²⁴. Prezența ei în Biserică este esențială așa cum lipsa ei de la slujbe este un afront. De aceea, se spune, că cea care duce prima prescură la altar este preoteasa.

„Precum o casă și o avere sunt moștenire de la părinți, tot așa o femeie înțeleaptă este un dar de la Dumnezeu.” (Pd. 19,14) iar „femeia virtuoasă este o cunună pentru bărbatul ei” (Pd. 12,14).

Sfântul Apostol Petru spune: „Podoaba voastră să fie omul cel tainic al inimii, întru nestrăcută podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu.” (I Ptr. 3,4) Iar Sfântul Apostol Pavel zice: „Asemenea și femeile să-și facă podoabă din sfilă și din cuminenie, nu din păr împletit și din aur, sau din veșminte de mult preț; ci, din fapte bune, precum se cuvine unor femei temătoare de Dumnezeu” (I Tim. 2, 9-10).

Așa cum în casă copiii se destăinuiesc mamei, tot așa o bună soție de preot, o „mamă preotesă” iubită, poate afla de la popor chiar mai mult decât preotul, toate frământările și durerile, pentru care adesea află un bun leac. Fără să-și depășească atribuțiile și competența, slujirea soției preotului este complexă și hotărâtoare²⁵.

---

22. Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *Cateheze pastorale pe înțelesul tuturor*, vol. I, Editura Sophia, București, 2012, p. 55.

23. Pr. Prof. Gleb Kaleda, *op.cit.*, p. 251.

24. Pr. Prof. Ion Buga, *op. cit.*, p. 133.

25. *Ibidem.*, p. 133.

Soția preotului, doamna (maica) preoteasa, are, după preot, o răspundere uriașă înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. În primul rând, pentru soțul preot poate fi un „înger păzitor” sau, Doamne ferește, un „demon” care-l duce la pierzare. Dacă, așa cum recomandă Sfântul Apostol Pavel, face parte dintre femeile „cuvincioase, neclevetitoare, cumpătate, credincioase întru toate” (I Tim. 3, 11), atunci preotul are un mare sprijin și este „rar între oameni” (Sir. 36, 25). Dacă nu, preotul are o povară și o piedică grea în misiunea lui. Cât de bine surprinde acest aspect autorul inspirat al *Cărții Pildelor*: „Femeia virtuoasă este o cunună pentru bărbatul ei, iar femeia fără cinste un cariu pentru oasele lui” (12, 11)²⁶.

Colaborarea soției la opera de mântuire a preotului poate fi multiplă și amplă, începând cu crearea unei evlavii casnice și creșterea copiilor în duhul cel mai autentic ortodox și continuându-se cu participarea ei la opera de binefacere bisericească, iar atunci când Dumnezeu a împodobit-o cu voce frumoasă, poate însușește căutarea liturgică prin autoritatea, priceperea și dragostea ei pentru cele sfinte.

Locul în care soția preotului poate activa cu cele mai bune rezultate este comitetul parohial. În cadrul său lucrează femei evlavioase din parohie, pline de entuziasm și de inițiativă în a-l ajuta pe preot în lucrarea de întreținere și de înfrumusețare a locașului de cult. Aici, soția preotului se poate afirma prin delicatețea, sensibilitatea și simțul ei practic, fiind de real folos preotului în lucrarea sa pastorală, după cum afirma și Mitropolitul Antonie Plămădeală: „preotesele sunt jumătatea misionară a preotului în parohie”²⁷.

Crucea cea mai grea pentru o femeie este cea de a fi soție de preot (...). Soțul e toată ziua în biserică, alături de enoriași, iar ea stă acasă cu copiii. Ea dorește să meargă la o distracție lumească, soțul însă nu are dreptul. Despre zile de odihnă, cel puțin duminica, nici nu poate fi vorba. Dacă lucrează la un serviciu care nu are nimic comun cu biserica, posibil ca unii din colegi să o condamne și să o evite. Acasă, dacă se întâmplă să vină cineva în vizită, ea rămâne aproape întotdeauna o umbră a bărbatului, căci oamenii vin cu diferite probleme la preot, iar datoria ei este să fie amabilă cu toți²⁸.

„Fiii și zidirea cetății întăresc numele; iar mai mult decât amândouă acestea se socotește femeia fără de prihană” (Sir., 40, 21). „Cinstit este

26. Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *op. cit.*, p. 55.

27. Î.P.S. Antonie Plămădeală, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, Sibiu, 1996, p. 128.

28. Pr. Prof. Gleb Kaleda, *op.cit.*, p. 251.

bărbatul ei la porțile cetății” (Pd. 31, 23).

Preoteasa trebuie să fie o candelă mereu aprinsă, care să lumineze și să încălzească nu numai propriul cămin, ci și diferitele activități care țin de Comitetul parohial, în cadrul căruia poate polariza simpatia, bunăvoința și sollicitudinea femeilor din parohie. Va reuși, în măsura în care credincioasele văd în ea o femeie înțeleaptă, serioasă, cumpătată, curată, modestă, sânguitoare, neintrigantă, neclevetitoare și care nu-și depășește niciodată atribuțiile încredințate. Ținuta vestimentară decentă, nu numai de la biserică, ci din orice loc, va completa în mod fericit evlavia, hărnicia, buna-cuviință și toate celelalte virtuți, care aparțin caracterului moral creștin²⁹.

Pretențiilor absurde ce se manifestă astăzi în lumea creștină apuseană de factură protestantă, în care femeile cer dreptul la preoție, femeia ortodoxă, cu deosebire soția preotului, a dat cel mai bun răspuns prin slujirea cu credință, nu la altarul Bisericii ci la altarul casei pentru care Sfântul Ioan Hrisostom o numește „icoană tainică a Bisericii”. Femeia creștină nu poate și nu are voie să fie preot; ajunge să fie vrednică de admirația unanimă în slujirea ei de soție și mamă, admirație exprimată cândva de vestitul retor păgân Libanius prin cuvintele: „ce mame au creștinii!”, referindu-se la Sfânta Antuza, mama Sfântului Ioan Gură de Aur³⁰.

Se înțelege că numai o atmosferă sacră, de rugăciune susține familia în unitatea ei. În cartea lui Tobit aflăm modelul unei asemenea rugăciuni familiale. Fiind Tobie cu Sara, cea dăruită lui de soție, „Tobie s-a ridicat și a zis: Scoală, soro, să ne rugăm ca să ne miluiască Domnul. Și a început Tobie a zice: Binecuvântat ești Tu Dumnezeu! părinților noștri, binecuvântat este numele Tău Cel Sfânt și slăvit întru toți vecii. Să Te binecuvinteze și pe Tine cerurile și toate făpturile Tale! Tu ai făcut pe Adam și Tu ai făcut pe Eva, femeia lui, pentru a-i fi ajutor și sprijin, și din ei s-a născut neamul omenesc.

Tu ai zis: Nu este bine să fie omul singur (...). Și acum, Doamne, nu plăcerea o caut, luând pe sora mea, ci o fac cu inimă curată. Binevoiește deci a avea milă de ea și de mine și a ne duce împreună până la bătrânețe. Și a zis și ea cu el: Amin!” (Tobit 8,4-8)

O asemenea atmosferă se cuvine să o arate casa și familia preotului, gazdă potrivită în care să se sălășluiască „chivotul legii sfinte”, cetate bine întărită spre care să se îndrepte orice călător, în căutarea adevărului creștin,

29. Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *op.cit.*, p. 55.

30. Pr. Prof. Ion Buga, *op. cit.*, p. 134.

stejar din Mamvri, la umbra căruia să se sălășluiască Sfânta Familie din ceruri, Treimea cea deoфинță și nedespărțită.

Într-o familie în care predomină iubirea, deschiderea față de valorile vieții, față de credință, se va face simțită și deschiderea față de societate. Când familiile sunt bune, și societatea este bună. În caz contrar, când familia este „bolnavă”, la rândul ei, societatea este „bolnavă”.

Ce valori va trebui să transmită familia mai departe societății? Exact aceleași valori pe care preotul le transmite familiei: iubirea, fidelitatea, respectul, iertarea, sinceritatea, entuziasmul în a munci, înțelegându-se că familia este prima și cea mai importantă școală la care se învață munca³¹.

Familia reprezintă factorul cel mai important și decisiv, după Dumnezeu, al educației creștine, nu numai al copiilor, ci al fiecărui membru în parte. Pentru că fiecare persoană, aparținătoare unei familii, este atât factor cât și subiect al educației: copiii învață de la părinți, bunici, frații mai mari, dar și invers. De asemenea, ceilalți membrii ai familiei, dacă sunt, învață unii de la alții. Această „școală” de familie are, de altfel, cel puțin două înțelesuri: de a învăța pe alții, cu sensul de a-i sluji și de a învăța de la alții, cu sensul de a-i asculta. Chiar și din punct de vedere etimologic, cuvântul familie implică, între altele, aceste noțiuni - cheie, învățare-sluji-re-ascultare. Astfel, potrivit dicționarului, *familia-ae* (lat.) are trei sensuri de bază:

1. totalitatea slujitorilor unei case;
2. casă (totalitatea membrilor ei);
3. bunurile unei case, patrimoniul, mijloacele de trăi³².

După cum se poate lesne observa, sensurile etimologice acoperă foarte bine implicațiile educației în familie: nu fac referiri doar la persoane, ci și la bunurile care creează de fapt mediul în care cresc și sunt educate persoanele, propriu-zis „logistica” actului pedagogic, începând cu icoanele din camere și terminând cu grădina, ogorul, atelierul etc., care fac posibilă acel *sine qua non* „ora et labora” în orice act creativ, cu atât mai mult în cele de care depinde educația și mântuirea sufletului.

Ceea ce însă este cel mai important pentru o familie în ceea ce privește capacitatea ei de a forma este, în primul rând, datoria de a le impregna copiilor ceea ce numim în mod generic „cei șapte ani de acasă”. Familia rămâne pentru copil leagănul educației. Acolo, în familie, copiii

31. Pr. Felician Teba, *art.cit.*, p. 77.

32. Gheroghe Guțu, *Dicționar latin-român*, Editura Științifică, București, 1973, pp. 460-461.

învață pentru prima dată respectul față de persoane și față de lucruri. În acest sens, primii ani de viață sunt fundamentali. Doi părinți care se respectă și care vor transmite, la rândul lor, copiilor conștiința că trebuie să respecte vor fi primii beneficiari ai roadelor educației oferite³³.

Copiii preotului au datoria unui comportament demn în fața oamenilor, o purtare frumoasă prin care să se distingă de cei mai puțin inițiați în tainele credinței și ale slujirii lui Dumnezeu, participând astfel, în mod direct, alături de mama lor la misiunea preoțească a părintelui lor.

Copiii constituie podoaba familiei preotului, dar și o probă de examen în plan pastoral. Dacă sunt bine educați și se comportă ca atare, preotul câștigă în autoritatea de educator. Dacă nu, pierde, așa cum a pierdut bătrânul preot Eli, din cauza fărâdelegilor săvârșite de fiii săi (I Rg. 2, 12-17), deși el era conștiințios în misiunea sa. Fericit preotul care poate rosti cuvintele prorociei lui Isaia: „Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu, spre semne și minuni în Israel!” (8, 18).

Atât copiii cât și soția preotului trebuie să fie modele de urmat pentru ceilalți credincioși, ascultându-l obiectiv pe preot și învățând ca orice credincios, fiind în același timp cei dintâi care se pronunță asupra activității preotului, corectând ceea ce se poate corecta în cuvântul, atitudinea și poziția sa față de credincioși³⁴.

Odată cu exemplul bun, copiii preotului pot contribui efectiv în plan misionar-pastoral, cu activități în rândurile tinerilor credincioși, la strană și la cor, în acțiuni social-caritabile, în organizarea și însuflețirea pelerinajelor, la buna funcționare a bibliotecii, la susținerea publicațiilor parohiale etc³⁵.

Părinții însă, familia ca atare trebuie să devină, la rândul ei, „formatoare” și pentru preot. Preotul va trebui să învețe mereu de la familie: să învețe prioritățile familiei, necesitățile cele mai urgente, să-i vină în întâmpinare prin cuvântul său de încurajare, prin deschiderea față de ea, prin implicarea în diversele inițiative ale parohiei, printr-o implicare directă și activă. O familie neluată în seamă devine imediat anonimă, iar un anonim este destinat treptat anihilării³⁶.

În familia preotului trebuie să se manifeste cu preponderență iubirea, la cotele ei cele mai înalte. Iubirea dintre membrii familiei imită iubirea

---

33. Pr. Felician Teba, *art.cit.*, p. 78.

34. Prof. Teodor M. Popescu, *art. cit.*, p. 431.

35. Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *op.cit.*, p. 55.

36. Pr. Felician Teba, *art.cit.*, p. 78.

dumnezeiască dintre persoanele Sfintei Treimi. Pentru a ne apropia cât de cât de înțelesul adânc al relației tainice al acestei iubiri, să ne imaginăm un triumghi echilateral, de fapt triumghiul iubirii intra-trinitare, având la fiecare unghi câte una dintre persoanele treimice: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Astfel, Tatăl și Fiul își răsfrâng iubirea asupra Duhului Sfânt, Tatăl și Duhul Sfânt asupra Fiului, Fiul și Duhul Sfânt asupra Tatălui etc. Așa trebuie să fie și în familie: tata și mama să-și îndrepte toată iubirea asupra copilului (copiilor); tatăl și copilul (copiii) asupra mamei; mama și copilul (copiii) asupra tatălui. Observăm, așadar, că dacă în creație, în general, se poate vedea - cu ochii credinței, desigur - pecetea iubirii Sfintei Treimi, în familie această pecete ne apare cu cea mai mare evidență. Propriu-zis, familia creștină trebuie văzută ca o icoană a iubirii lui Dumnezeu pe pământ³⁷.

Observăm astăzi o campanie intensă în mass-media împotriva Bisericii și a preoților, prin care se evidențiază greșelile săvârșite de anumiți slujitori. De cele mai multe ori, ei găsesc vina preotului, chiar și acolo unde ea nu există, încercând numai să câștige audiență. „Pentru cei care iubesc Biserica și pe slujitorii ei, care sunt conștienți de rolul imens pe care această instituție îl are astăzi în redresarea morală a societății omenesti, asaltată de tot mai nefaste influențe, străine de moralitatea creștină, de curente religioase, secte, asociații și tot felul de ideologii, care mai de care mai distructivă și mai periculoasă, în special pentru tineri, care ar putea găsi în învățătura și morala Bisericii drumul adevărat și corect în viață, ceea ce s-a petrecut în ultimul timp, ca de altfel, toate acțiunile îndreptate împotriva Bisericii, a produs o profundă indignare”³⁸.

În istoria religiilor din toate timpurile și de pe întreaga suprafață a pământului, preoția a jucat un rol esențial și decisiv. Ea reprezintă nu numai firul tradiției rituale și teologice ci concentrează în sine religia pe care o actualizează continuu. Preoții deși cu mintea și credința arcuite spre cer, au trăit pe pământ și între oameni, au luptat pentru alinarea durerilor, pentru îmbunătățirea stării sociale, materiale și spirituale a contemporanilor și nu s-au dat înapoi de la sacrificiul vieții însăși pentru realizarea marilor idealuri ale credinței lor religioase.

Familia preotului îi poate apropia pe oameni de Biserică, arătându-le

---

37. Pr. Lect. Dr. Gheorghe Popa, *Familia creștină: o perspectivă teologică și spirituală*, în „Familia creștină azi”, Editura Trinitas, Iași, 1995, p. 147.

38. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. III, EIBMBOR, București, 2004, p. 315.

un model de viețuire după chipul lui Hristos. Preotul este chemat să fie sfințitor al vieții și învățător al credinței. Pregătirea pentru această misiune începe încă dinainte de primirea harului preoțesc și continuă întreaga viață, întărindu-se în cunoștințe, dar și în viața duhovnicească, fiind cel dintâi următor al lui Hristos, pentru a putea conduce întreaga turmă spre El. „Preotul să nu uite: trebuie să fie un om al rugăciunii, al meditației, o fereastră către Dumnezeu. Dacă rămâne lumesc, iese din starea de preoție. Preotul trebuie să fie milostiv, bun, iertător, să încurajeze, să îmbărbătească, să fie părinte al tuturor, precum i se spune”³⁹. Toată viața lui trebuie să fie o Liturghie, prin care jertfește lui Dumnezeu întreaga sa ființă pe altarul inimii.

---

39. Î.P.S. Antonie Plămădeală, *op.cit.*, p. 13.

VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU A PREASFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP GALACTION

01 iulie - 31 decembrie 2015

Secretar Eparhial, Pr. **Vasile NEACȘU**

Miercuri, 01 iulie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Sfântului Ierarh Alexandru din Alexandria.

Vineri, 03 iulie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 04 iulie 2015 – săvârșește tunderea în monahism a rasoforei Paraschiva Tănasă (monahia Parascheva) în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și slujește Sfânta Liturghie și parastas în același sfânt locaș. Săvârșește cununia tinerilor Marius-Cătălin Ristea și Gilda-Andreea în Catedrala Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 05 iulie 2015 – săvârșește resfințirea bisericii Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Nicolae Bălcescu și slujește Sfânta Liturghie și parastas în acest sfânt locaș adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește cununia tinerilor Alin-Marian Stochiță și Laura-Mădălina în biserica Sfinților trei Ierarhi din Videle, rostind un cuvânt de învățătură.

Joi, 09 iulie 2015 – face o vizită la Episcopia Slatinei și Romanaților având o întrevedere cu Preasfințitul Părinte Episcop Sebastian.

Vineri, 10 iulie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea

Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 11 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește cununia tinerilor Ștefan-Cristian Fișcuci și Adela-Silvia Zisu în Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 12 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica și a Icoanei Maicii Domnului Prodromița din Roșiorii de Vede (Centrul de plasament) și rostește un cuvânt de învățătură. Primește, la Centrul Eparhial, pe domnul Ministru Victor Opaschi de la Secretariatul de Stat pentru Culte, aflat în inspecție la șantierul unităților de cult cărora li s-au acordat fonduri de la bugetul de stat pentru executarea de lucrări.

Sâmbătă, 18 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova. Săvârșește Vecernia cu Litia și tunderea ca rasofoar a fratelui Bogdan Dumitru Rusu (Paisie rasofoarul) în același sfânt locaș.

Duminică, 19 iulie 2015 – săvârșește tunderea în monahism a rasofoarului Teodosie Petre (monahul Teodosie) și Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu și privegherea (Vecernia, Litia și Utrenia) în același sfânt locaș.

Luni, 20 iulie 2015 - slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 21 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe monahul Petre Geonea. Săvârșește slujba înmormântării Preotului Alin-Marian Voiculeț în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Blejești și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator Drăgănești Vlașca, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 22 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie alături de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și de Preasfințitul Părinte Episcop Andrei al Covasnei și Harghitei în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt ocazional.

Joi, 23 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe Ierodiaconul Petru Geonea.

Vineri, 24 iulie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfântului Marelui Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură și Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 25 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Face o vizită la parohia Târnavă și la Mănăstirea Sfintei Mucenițe Ecaterina – Tătăraștii de Sus.

Duminică, 26 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe monahul Cosma diaconul și hirotonește preot pe ierodiaconul Damian Țifui. Hirotesește duhovnici pe ieromonahii Damian Țifui și Dimitrie Cercel și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Luni, 27 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mucenic Pantelimon și a Sfântului Ierarh Nectarie din incinta Spitalului Orășenesc Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 29 iulie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 30 iulie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Marelui Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca.

Vineri, 31 iulie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 01 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din aceeași Mănăstire.

Duminică, 02 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 03 august 2015 – are o întrevedere cu domnul Victor Drăgușin,

primarul municipiului Alexandria, la sediul primăriei.

Marti, 04 august 2015 – participă la deschiderea expoziției „Între adevăr și legendă – măguri și gorgane din județul Teleorman” la Muzeul Județean din Alexandria.

Miercuri, 05 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește sfințirea celor două cruci ce vor fi înălțate pe biserica Izvorului Tămăduirii Maicii Domnului și a două icoane în Mănăstirea Sfântului Mucenic Trifon – Cernetu. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 06 august 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Sfintei Mucenițe Ecaterina – Tătăraștii de Sus și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 07 august 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 08 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 09 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 10 august 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 11 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Miercuri, 12 august 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în catedrala Sfântului Ierarh Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 14 august 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și Utrenia cu Prohodul Maicii Domnului

în biserica Schimbării la Față a Domnului din aceeași Mănăstire.

Sâmbătă, 15 august 2015 - slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 16 august 2015 –slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Didești, hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul Daniel Mitrea și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 17 august 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Marian Andrei Ionel Țimonea.

Marti, 18 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe tânărul Andrei Ioan Simene și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Marian Andrei Ionel Țimonea.

Miercuri, 19 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diacon Andrei Ioan Simene.

Joi, 20 august 2015 – face o vizită la Mănăstirea Brânceni.

Sâmbătă, 22 august 2015 – săvârșește târnosirea bisericii Sfinților Împărați Constantin și Elena și a Sfântului Ierarh Nectarie din parohia Pădureni, județul Constanța și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 23 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 26 august 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 27 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena și a Tuturor Sfinților Români din Mănăstirea Sfântului Mucenic Fanurie – Siliștea Gumești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 28 august 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica

Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 29 august 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în Catedrala Episcopală a Sfântului Ierarh Alexandru din Alexandria, urmate de procesiunea cu icoana Sfântului, pe străzile centrale ale orașului și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 30 august 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în Catedrala Episcopală a Sfântului Ierarh Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 01 septembrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 02 septembrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 04 septembrie 2015 – participă la lansarea volumului „Sfânta-Viața Doamnei Elena Cuza” având ca autor pe profesorul Gheorghe Vlad, în biserica Sfântului Mare Mucenic Teodor Tiron din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt ocazional. În același sfânt locaș întâmpină racla cu Moaștele Sfântului Ierarh Nectarie, de la Mănăstirea Radu Vodă din București, care este purtată în procesiune până la biserica Sfântului Ioan Botezătorul, unde săvârșește Vecernia și Litia împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Timotei Prahoveanul și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 05 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas, împreună cu Preasfințitul Părinte Timotei Prahoveanul, în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 06 septembrie 2014 – săvârșește târnosirea bisericii cu hramul Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul din Mănăstirea Brânceni și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Hiroteseste stavroforă pe monahia Teodora Doca, stareța acestei mănăstiri.

Luni, 07 septembrie 2015 - Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 08 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba înmormântării preoului Vasile Marius în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 09 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Joi, 10 septembrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca.

Vineri, 11 septembrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 12 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Oficiază Taina Cununiei tinerilor Cătălin-Lucian Bratu și Andreea-Monica Atomulesei în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 13 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 14 septembrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Înălțării Sfintei Cruci din parohia Poroschia și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 15 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Vineri, 18 septembrie 2015 – participă la Consfătuirea cu profesorii de religie, desfășurată la Școala nr.2 Mihai Viteazul din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 19 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 20 septembrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Miniș – Arad și rostește un cuvânt de învățătură; precum și slujba parastasului și slujba sfințirii unei troițe împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Timotei al Aradului, în incinta acestei biserici.

Marti, 22 septembrie 2015 – prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Implicarea parohiei în asigurarea asistenței duhovnicești pentru persoanele dependente de alcool” susținută de Pr. Consilier Iulian Negru și D-l. Floyd Frantz de la Mitropolia Moldovei și Bucovinei, la protoieria Roșiorii de Vede.

Miercuri, 23 septembrie 2015 - prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Implicarea parohiei în asigurarea asistenței duhovnicești pentru persoanele dependente de alcool” susținută de Pr. Consilier Iulian Negru și D-l. Floyd Frantz de la Mitropolia Moldovei și Bucovinei, la protoieria Alexandria

Vineri, 25 septembrie 2015 - Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Utrenia și Paraclisul Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan în biserica Schibării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 26 septembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 27 septembrie 2015 – săvârșește târnosirea bisericii (capelei) Sfântului Ierarh Spiridon din incinta Spitalului Orașenesc Zimnicea și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Oficiază Cununia tinerilor Valentin Lupescu și Otilia-Cornelia Radu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 30 septembrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 01 octombrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din mănăstirea Talpa,

hirotonește diacon pe tânărul Ștefan Clinciu și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 02 octombrie 2015 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe tânărul Petrică Ginerica și hirotonește preot și hirototesește duhovnic pe diaconul Ștefan Clinciu. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 03 octombrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirototesește duhovnic pe diaconul Petrică Ginerica și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea clopotniței și cancelariei și a unei fântâni în incinta parohiei Udupu, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 04 octombrie 2015 – săvârșește tunderea în monahism a fratelui Ioan Legănuș (Iulian monahul) și a fratelui Mirel Gelu Dumitru (Damian monahul) în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu și Sfânta Liturghie în același sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 06 octombrie 2015 – prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Actualitatea operei Sfântului Ioan Gură de Aur în activitatea pastoral misionară a preotului astăzi” la Protoieria Turnu Măgurele. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Miercuri, 07 octombrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfântului Ierarh Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 08 octombrie 2015 – prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Actualitatea operei Sfântului Ioan Gură de Aur în activitatea pastoral misionară a preotului astăzi” la Protoieria Videle.

Vineri, 09 octombrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 10 octombrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș

Duminică, 11 octombrie 2015 – săvârșește târnosirea bisericii Sfintei Parascheva din parohia Gresia și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, rostind un cuvânt de învățătură.

Marti, 13 octombrie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Parascheva din parohia Orbeasca de Jos și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 14 octombrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Parascheva din parohia Troianul II și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 15 octombrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Izvorului Tămăduirilor Maicii Domnului din Mănăstirea Sfântului Trifon – Cernetu, hirotonește diacon pe monahul Damian Dumitru și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 16 octombrie 2015 – întâmpină racla cu Sfintele Moaște ale Sfintei Mironosițe Maria Magdalena de la Mănăstirea Simonos Petras din Sfântul Munte Athos în Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și săvârșește Vecernia și Litia împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Timotei Prahoveanul în biserica Schimbării la Față a Domnului din această sfântă mănăstire, rostind un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu, împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Ambrozie al Giurgiului în același sfânt locaș.

Sâmbătă, 17 octombrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie de noapte, în sobor, cu Preasfințiții Părinți Episcopi Ambrozie al Giurgiului și Timotei Prahoveanul în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Participă la Sfânta Liturghie săvârșită în același sfânt locaș și adresează pelerinilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește cununia tinerilor Alexandru Popa și Georgeta-Roxana Fleșariu în același sfânt locaș, rostind un cuvânt de învățătură. Slujește Vecernia și Litia și întâmpină arhieriei invitați să participe la această sărbătoare.

Duminică, 18 octombrie 2015 – asistă la Sfânta Liturghie de noapte. Slujește Sfânta Liturghie, în sobor, alături de cei opt arhieriei ce participă la acest praznic duhovnicesc, în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură și de mulțumire. Săvârșește privegherea în același sfânt locaș.

Luni, 19 octombrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie de noapte în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Participă la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca de către delegația de monahi de la Mănăstirea Simonos Petras din Sfântul Munte Athos. În după-amiaza acestei zile participă la ceremonia plecării raclei cu Sfintele Moaște ale Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena către Sfântul Munte Athos.

Marti, 20 octombrie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Vineri, 23 octombrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă- 24 octombrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Constantin Brâncovenau, județul Călărași, satul natal al Preasfinției Sale.

Duminică, 25 octombrie 2015 – săvârșește sfințirea unui clopot și a unei icoane a Sfântului Mare Mucenic Efrem cel Nou și Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Dimitrie Izvorătorul de Mir și a Sfântului Mare Mucenic Efrem cel Nou din Mănăstirea Coșoteni, hirotonește diacon pe tânărul Mirel Dumitru Tudose și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Luni, 26 octombrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mare Mucenic Dimitrie Izvorătorul de Mir din parohia Cetate, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mirel Dumitru Tudose și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 27 octombrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva și a Sfântului Dimitrie cel Nou din parohia Merișani și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 28 - joi, 29 octombrie 2015 – participă la ședința solemnă a Sfântului Sinod dedicată Anului omagial al misiunii parohiei și mănăstirii azi și Anului comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur și al marilor păstori

de suflete din eparhii și la ședința de lucru a Sfântului Sinod, la Palatul Patriarhal din București. Participă, alături de ceilalți membri ai Sfântului Sinod, la întâlnirea oficială din Sala Unirii de la Palatul Cotroceni cu domnul Klaus Iohannis, președintele României, pentru a marca aniversarea a 130 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române și a 90 de ani de la ridicarea în rang de patriarhie a Bisericii noastre.

Sâmbătă, 31 octombrie 2015 – săvârșește parastas de pomenire a regilor României, Ferdinand și Maria, în biserica Sfinților Mari Mucenici Gheorghe Purtătorul de Biruință și Dimitrie Izvorătorul de Mir din Bicz, județul Neamț și rostește un cuvânt ocazional. Participă la manifestările prilejuite de omagierea celor doi suverani ai României, la Casa de Cultură a orașului Bicz, în cadrul unui parteneriat între Consiliul Local și Primăria orașului Bicz și Secția Alexandria a Societății Numismatice Române (deschiderea unei expoziții tematice, lansarea plachetei realizate cu acest prilej, prezentare de carte și simpozion), rostind un scurt cuvânt în deschiderea acestor manifestări.

Duminică, 01 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și Parastas în biserica Sfinților Marilor Mucenici Gheorghe Purtătorul de Biruință și Dimitrie Izvorătorul de Mir din parohia Bicz, județul Neamț și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 04 noiembrie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Cuvios Mucenic Galaction și a Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 05 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu, hirotonește diacon pe tânărul Bistriceanu Gheorghe și hirotonește preot pe Ierodiaconul Damian Dumitru, rostind un cuvânt de învățătură.

Vineri, 06 noiembrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 07 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe tânărul Aurel Cosma și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Bistriceanu Gheorghe. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Clocociov – Slatina, județul Olt.

Duminică, 08 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas

în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Clocociov – Slatina, județul Olt și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Luni, 09 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae și a Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul din parohia Beuca și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 10 noiembrie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Miercuri, 11 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Aurel Cosma și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 13 noiembrie 2015 – săvârșește tunderea în monahism a rasofoilor Grațian Prisecariu și Corneliu Forțu (Grațian monahul și Calistrat monahul) în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești și Sfânta Liturghie în același sfânt locaș. Hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Cosma Diaconu. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și Sfântul Maslu în același sfânt locaș.

Sâmbătă, 14 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 15 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 19 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Crîmu Fănică.

Vineri, 20 noiembrie 2015 – slujește, în sobor, cu alți arhieri, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Irineu al Olteniei, în biserica Mănăstirii Bistrița – Vâlcea. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei

Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și Sfântul Maslu în același sfânt lăcaș.

Sâmbătă, 21 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Zimnicea, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Crîmu Fănică și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 22 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Roșiorii de Vede, rostind un cuvânt de învățătură.

Marti, 24 noiembrie 2015 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Miercuri, 25 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 26 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie Izvorătorul de Mir din parohia Bratcov.

Sâmbătă, 28 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas, în sobor cu alți arhieri, în Mănăstirea Prislop, județul Hunedoara și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 29 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe Purtătorul de Biruință din Mănăstirea Sfântului de la Țigănești și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 30 noiembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor cu alți arhieri, în Mănăstirea Peștera Sfântului Apostol Andrei, județul Constanța.

Marti, 01 decembrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Joi, 03 decembrie – sâmbătă, 05 decembrie 2015 – participă la lucrările celui de al XXXII-lea Simpozion Național de Numismatică organizat la Mănăstirea Caraiman din Bușteni, județul Prahova.

Duminică, 06 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Vârtoape de Sus și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din

Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Luni, 07 decembrie 2015 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 09 decembrie 2015 – slujește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 11 decembrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 12 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 13 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Orbesca de Jos și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 17 decembrie 2015 – participă la Concertul de colinde susținut de corul elevilor de la Seminarul Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele, în Catedrala Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie din acest oraș și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 18 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe Tălpeanu Gheorghiță Iulian și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu, împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie al Tomisului, în același sfânt locaș.

Sâmbătă, 19 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie Arhiepiscopul Tomisului, care hirotonește diacon pe monahul Simeon Popa din obștea acestei mănăstiri și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 20 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din parohia Brebina, hirotonește diacon pe Ilie Mircea Gheorghiu, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe

diaconul Tâlpeanu Gheorghiță Iulian și rostește un cuvânt de învățătură. Participă la Concertul de colinde susținut de corul Catedralei Episcopale Sfântul Alexandru din Alexandria în acest sfânt locaș și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 24 decembrie 2015 – săvârșește Ceasurile Împărătești și Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe tânărul Marius Enache și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Ilie Mircea Gheorghiu. Săvârșește Pavcernița cea Mare și Litia în același sfânt locaș.

Vineri, 25 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria, hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul Timaru Mihail Valentin și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 26 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Marius Enache și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 27 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 30 decembrie 2015 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 31 decembrie 2015 – slujește Sfânta Liturghie și Te Deum de mulțumire în biserica Sfinților Mucenic Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

BISERICA ȘI SOCIETATEA

DIMENSIUNEA CALITATIV-APRECIATIVĂ A DEMERSULUI EVALUATIV ÎN EDUCAȚIA RELIGIOASĂ*

- partea a IV-a -

Pr. dr. Emil M. LAZĂR

Capitolul al II lea:

Rezultate obținute în urma cercetării privind dimensiunea calitativ - apreciativă a evaluării în educația religioasă

2.2.1. Operații statistice de bază/Compoziția eșantioanelor chestionate

Metodologia analizelor statistice în cercetarea pedagogică a fost realizată folosind SPSS 18 (Statistical Package for the Social Sciences, varianta 18) (A. V. Labăr, 2008).

Planificarea corespunzătoare a analizelor statistice a fost realizată cu ajutorul unor concepte/noțiuni de bază:

- Realizarea/introducerea/salvarea datelor,
- Variabile: „orice concept care poate fi măsurat și care variază (...) specifice unui segment particular al studiului” (D. Howitt, D. Cramer, 2006, p. 29),

: „sunt câteva variabile standard, cum ar fi vârsta sau genul, mediul, care sunt măsurate frecvent” (ibidem),

: se evidențiază pe coloanele aplicației SPSS,

---

* Teză de doctorat susținută în cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale educației, Universitatea din București, sub coordonarea științifică a prof. univ. dr. Marin Manolescu

: tipuri de variabile: numerice/scoruri/cantitative (vârsta), categoriale/nominale/calitative (gen, mediu, concepte),

- Cazuri: „un membru al unei mostre” (idem, p. 30) sau „un subiect (loturi de subiecți)” (A. V. Labăr, 2008, p. 17),
: se evidențiază pe rândurile unei foi de calcul cu date,
- Crearea/definirea și etichetarea/decodarea variabilelor: alocarea de valori/etichete diferitelor date și „încărcarea” lor în sistemul SPSS,
- Tipuri de analiză/procedurile SPSS sugerate/tehnici statistice: descriptive („caracteristicile principale ale variabilelor individuale (...) indicând direcția și intensitatea relației dintre două variabile (...) importantă pentru înțelegerea tendinței datelor”) și inferențiale („se ocupă de încrederea pe care o putem avea în rezultatele obținute”), D. Howitt, D. Cramer, 2006, pp. 30-31,
- Teste: chestionare sau oricare alte modele de cercetare/colectare a datelor pentru care este absolut importantă corelația dintre tipurile de statistică și tipurile de date.

2.2.1. Descrierea compoziției eșantionului pe care s-a efectuat cercetarea:

Chestionar aplicat elevilor de clasa a IV a:

Ch4.sav:

Cazuri/subiecți (Data view): 110 (valide 110/lipsă 0)/

Număr de variabile (variable view): 12/de 9 ori mai multe cazuri decât variabile

Codificarea variabilelor ch4 pentru introducerea în SPSS:

Variabila	Numele variabilei în SPSS	Codificare
Vârsta	Vârsta subiecților	1=10 ani 2=11 ani 3=9 ani
Gen	Genul subiecților	1=masculin 2=feminin

Mediu	Mediul de rezidență	1=urban 2=rural
Item1	Mă simt bine când la ora de religie învăț despre:	1=a/Credința creștină 2=b/Povestioare despre Sfinți și despre ceea ce a făcut Iisus Hristos 3=c/Iubirea lui Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Sale
Item2	La ora de religie îmi place să învăț :	1=a/Cunoștințe despre Dumnezeu 2=b/Cum să mă comport în Biserică și în societate
Item3	La ora de religie trebuie să învăț pentru calificativul Foarte bine?	1=a/ Da 2=b/ Nu 3=c/ Nu știu
Item4	Este important pentru mine ca în viață să fiu:	1=a/Un bun cetățean 2=b/Un bun creștin 3=c/Un bun profesionist
Item5	Calificativul primit la ora de religie este important:	1=a/Pentru doamna învățătoare 2=b/Pentru domnul profesor de religie 3=c/Pentru mine 4=d/Pentru părinți 5=e/Pentru ceea ce voi ști mai târziu
Item6	În clasa a V a voi avea mai mulți profesori care îmi vor da note. La ora de religie este mai bine să primesc notă:	1=a/Pentru tema pe care o efectuez acasă 2=b/Pentru ceea ce răspund în clasă 3=c/Pentru cum mă comport
Item7	Calificativele primite la ora de religie arată:	1=a/ Că am învățat lecția predată 2=b/Că știu ceea ce trebuie să fac la Biserică 3=c/Că știu cum să mă comport cu ceilalți colegi

Chestionar aplicat elevilor de clasa a V a:

Ch5.sav:

Cazuri/subiecți (Data view): 110 (valide 110/lipsă 0) /

Număr de variabile (variable view): 12/de 9 ori mai multe cazuri decât variabile

Codificarea variabilelor ch5 pentru introducerea în SPSS:

Variabila	Numele variabilei în SPSS	Codificare
Vârsta	Vârsta subiecților	1=10 ani 2=11 ani 3=12 ani
Gen	Genul subiecților	1=masculin 2=feminin
Mediu	Mediul de rezidență	1=urban 2=rural
Item1	La ora de religie îmi place să învăț despre:	1=a/Credința creștină 2=b/Sărbătorile creștine 3=c/Ceea ce a spus și făcut Iisus Hristos 4=d/Istoria Bisericii creștine 5=e/Cum trebuie să mă comport la școală, acasă, în Biserică
Item2	Este mai interesant ca la ora de religie să învăț:	1=a/cunoștințe despre Dumnezeu 2=b/cum să fiu un bun creștin
Item3	Este important pentru mine să devin:	1=a/un bun cetățean 2=b/un bun creștin 3=c/amândouă 4=d/nu știu
Item4	La ora de religie învăț pentru a obține notă:	1=a/da 2=b/nu 3=c/nu știu
Item5	Nota primită la ora de religie este importantă:	1=a/pentru dna/dl. Diriginte 2=b/pentru părinți 3=c/pentru mine 4=d/pentru profesorul de religie 5=e/pentru ceea ce voi ști în viață

Item6	Notele primite la ora de religie arată: că știu cum să mă comport cu ceilalți colegi	1=a/că am învățat lecția predată 2=b/că știu ceea ce trebuie să fac la Biserică 3=c/că știu cum să mă comport cu ceilalți colegi
Altă confesie		1=ort 2=alt

Chestionar aplicat cadrelor didactice ale disciplinei:

Chcd.sav:

Cazuri/subiecți (Data view): 31 (valide 31/lipsă 0)/

Număr de variabile (variable view) 30/analiza are rol exporatoriu și confirmator

Codificarea variabilelor chcd pentru introducerea în SPSS:

Variabila	Numele variabilei în SPSS	Codificare
Gen	Genul subiecților	1=masculin 2=feminin
Vechime	Vechime în predarea religiei	1= 1-3 ani 2= 4-8 ani 3= 9-15 ani
Grad	Grad didactic	1=definitiv 2=II 3=I
Nivel	Nivelul de învățământ la care predă	1=învățământ primar 2=învățământ gimnazial
Mediu	Mediu rezidențial	1=urban 2=rural
Item1	Înainte de fiecare lecție de religie reflectez asupra relevanței practice a conținuturilor pentru elevi	1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Item2	La finalul fiecărei lecții de religie predată mă gândesc la maniera în care aceasta s-a desfășurat și la ce aș putea să îmbunătățesc la următoarea (pe viitor)	1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff

Item3	Elevii învață în moduri diferite, prin urmare reflectez la maniera în care învață fiecare elev la ora de religie pentru a adapta procesul didactic	1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Item4	Fiecare rezultat slab al elevilor la ora de religie constituie pentru mine o oportunitate de a încerca să eficientizez procesul de predare-învățare-evaluare	1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Item5	Aloc fiecărei teme din programa școlară numărul de ore pe care îl consider necesar, astfel încât să tratez în mod adecvat toate acele probleme pe care le am în vedere în construirea lecțiilor programei	1=d 2=Mm 3=Nm 4=MM 5=NMM
Item6	Scopul studierii Religiei este acela de a forma personalități în concordanță cu valorile creștine, prin integrarea cunoștințelor religioase în structurarea de atitudini moral-creștine și prin aplicarea învățăturii de credință în viața proprie și a comunității	1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Item7	Manifest preocupare pentru încurajarea autonomiei elevilor (fac propriile alegeri, realizează sarcini independent, iau decizii)	1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Item8	Manifest preocupare pentru dezvoltarea competențelor emoționale ale elevilor (conștientizarea emoțiilor, comportamente, atitudini, valori)	1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Item9	Calificativele și notele acordate la ora de religie nu reflectă întru totul cunoștințele și trăirile elevilor	1=d 2=Mm 3=Nm 4=MM 5=NMM
Item10	Evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării (cunoștințe, abilități, competențe) reflectă mai fidel, mai obiectiv progresul școlar al elevilor la ora de religie	1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at

Test	Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este frecvența utilizării ?	0=fo 1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Oral	Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este frecvența utilizării ?	0=fo 1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Observare	Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este frecvența utilizării ?	0=fo 1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Proiect	Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este frecvența utilizării ?	0=fo 1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Portofoliu	Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este frecvența utilizării ?	0=fo 1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Combinații	Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este frecvența utilizării ?	0=fo 1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff

Rang1	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe factice 3= cunoștințe teoretice și factice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente
Rang2	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe factice 3= cunoștințe teoretice și factice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente
Rang3	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe factice 3= cunoștințe teoretice și factice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente
Rang4	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe factice 3= cunoștințe teoretice și factice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente

Rang5	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe faptice 3= cunoștințe teoretice și faptice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente
Rang6	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe faptice 3= cunoștințe teoretice și faptice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente
Rang7	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe faptice 3= cunoștințe teoretice și faptice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente
Rang8	Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmării lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite)	1=cunoștințe teoretice 2= cunoștințe faptice 3= cunoștințe teoretice și faptice 4=deducții 5=principii 6=abilități 7=valori 8=comportamente

Chestionar aplicat părinților elevilor care participă la ora de religie:
Chp.sav:

Cazuri/subiecți (Data view): 100 (valide 100/lipsă 0)/

Număr de variabile (variable view): 17/de 5 ori mai multe cazuri
decât numărul variabilelor

Codificarea variabilelor chp pentru introducerea în SPSS:

Variabila	Numele variabilei în SPSS	Codificare
Gen	Genul subiecților	1=masculin 2=feminin
Studii	Nivelul studiilor absolvite	1= studii medii 2= studii superioare
Nivel	Nivelul de învățământ la care învață copilul	1=învățământ primar 2=învățământ gimnazial
Mediu	Mediu rezidențial	1=urban 2=rural
Item1	Ora de religie are ca scop formarea unor caractere moral-creștine, iar copilul dvs. poate dobândi atitudini morale și obiective față de propria persoană	1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Item2	Prin ora de religie se promovează valori fundamentale ca dragostea, prietenia, pacea, înțelegerea, înțajutorarea dintre semenii	1=d 2=Mm 3=Nm 4=MM 5=NMM
Item3	Ora de religie ajută la formarea personalității elevilor, la deprinderea unor competențe sociale și civice și de exprimare culturală	1=d 2=Mm 3=Nm 4=MM 5=NMM
Item4	Fiul/fiica dumneavoastră se simte bine la ora de religie, are satisfacția dată de faptul că învață lucruri care îi vor folosi în viață	1=n 2=r 3=u 4=f 5=ff
Item5	Contează mult pentru el/ea calificativele/notele obținute la ora de religie	1=d 2=Mm 3=Nm 4=MM 5=NMM

Item6	Este important ca fiul/fica dumneavoastră să acumuleze progresiv cunoștințe, să-și formeze abilități și să dobândească competențe în domeniul religiei	1=d 2=Mm 3=Nm 4=MM 5=NMM
Item7	Ora de religie se încadrează bine între orele care formează valori de viață pentru fiul/fica dumneavoastră	1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Test	Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie?	0=fo 1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Oral	Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie?	0=fo 1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Observare	Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie?	0=fo 1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Proiect	Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie?	0=fo 1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
Portofoliu	Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie?	0=fo 1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at

Combinații	Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie?	0=fo 1=dzt 2=dz 3=am 4=a 5=at
------------	---	--

Chestionar aplicat elevilor de clasa a V a, de altă confesie decât cea ortodoxă:

ChConfesie.sav:

Cazuri/subiecți (Data view): 18 (valide 18/lipsă 0)/

Număr de variabile (variable view): 7/de 2 ori mai multe cazuri decât numărul variabilelor, analiza are valoare confirmatoare înaintea celei exploratorii.

Elevii respondenți au avut aceeași itemi ca cei ai ch5.

Codificarea variabilelor ChConfesie pentru introducerea în SPSS:

1=ortodox

2=altă confesie.

Tabelul 2.2.1
Descrierea compoziției eșantionului/a procentelor de subiecți pe care s-a efectuat cercetarea

Populație	Variabile									
CADRE DIDACTICE 31	Gen		Vechime în învățământ			Grad didactic			Nivel de învățământ	
	1	2	1	2	3	1	2	3	1	2
	19	12	5	12	14	9	10	12	17	14
	61,3%	38,7%	16,1%	38,7%	45,2%	29%	32,3%	38,7%	54,8%	45,2%
PĂRINȚI 100	47	53							28	71
	47%	53%							28%	71%
									1	2
									46	54
									46%	54%
CLASA a IV a 110 ELEVİ	44	66							63	47
	40%	60%								
									3	1
									(9 ani)	2
									4	3
									85	(12 ani)
									21	
CLASA a V a 110 ELEVİ	55	55							3,6%	77,3%
	50%	50%							35	19,1%
									63	12
									31,8%	57,3%
									57,3%	10,9%

2.2.2. tabele de frecvență**2.2.2.1. frecvență prin ponderare:****1.1. Cadre didactice: 31****Gen**

Masculin: 19 - (61,3%)

Feminin: 12 - (38,7%)

Vechime

1-3: 5 - (16,1%)

4-8: 12 - (38,7%)

9-15: 14 - (45,2%)

Grad didactic

Definitiv: 9 - (29%)

Gradul didactic al II lea: 10 - (32,3%)

Gradul didactic I: 12 - (38,7%)

Nivelul de învățământ la care predă disciplina religie

Primar: 17 - (54,8%)

Gimnazial: 14 - (45,2%)

Mediu de rezidență

Urban: 15 - (48,4%)

Rural: 16 - (51,6%)

1.2. Părinți: 100**Gen**

Masc: 47 - (47%)

Fem: 53 - (53%)

Studii

Medii: 46 - (46%)

Superioare: 54 - (54%)

Mediu de rezidență

Urban: 34 - (34%)

Rural: 66 - (66%)

Nivelul de învățământ în care este cuprins copilul

Primar: 28 - (28%)

Gimnazial: 71 - (71%)

Liceal: 1 - (1%)

1.3. Elevi clasa a IV a: 110 elevi**Vârsta**

10 ani: 85 elevi - (77,3%)

11 ani: 21 elevi - (19,1%)

9 ani: 4 elevi - (3,6%)

Gen

Masculin: 44 elevi - (40%)

Feminin: 66 elevi - (60%)

Mediul unde se află unitatea de învățământ

Urban: 63 elevi - (57,3%)

Rural: 47 elevi - (42,7%)

1.4. Elevi clasa a V a: 110 elevi

Vârsta

10 ani: 35 - (31,8%)

11 ani: 63 - (57,3%)

12 ani: 12 - (10,9%)

Gen

Masculin: 55 - (50%)

Feminin: 55 - (50%)

Mediul unde se află unitatea de învățământ în care învață:

Urban: 56 - (50,9%)

Rural: 54 - (49,1%)

1.5. Elevi clasa a V a, participanți la oora de religie, de altă confesie decât cea ortodoxă: 18 elevi

Vârsta

10 ani: 12 - (66%)

11 ani: 6 - (33%)

Gen

Masculin: 6 - (33%)

Feminin: 12 - (66%)

Mediul unde se află unitatea de învățământ în care învață:

Urban: 12 - (66%)

Rural: 6 - (33%)

2.2.2.2. descrierea numerică a variabilelor

2.1. tendința centrală: medie, mediană, modul, suma tuturor observațiilor

Lista de abrevieri:

Chestionar aplicat cadrelor didactice ale disciplinei = chcd

Chestionar aplicat părinților care au copii participanți la orele de religie= chp

Chestionar aplicat elevilor de clasa a IV a = ch4

Chestionar aplicat elevilor de clasa a V a = ch5

Media aritmetică („însurarea valorilor și împărțirea rezultatului la numărul de valori”, D. Howitt, D. Cramer, 2006, p. 49) = Ma

Mediana („valoarea din centrul distribuției (...) estimarea scorului mediu”, ibidem) = Me

Modul, valoarea cea mai comună, cu cea mai mare frecvență = Mo

Tabelul 2.2.2.1

Descrierea numerică a variabilelor/indicatori statistici de bază pentru variabile cantitative

Nr. crt.	Chestionarul	Variabila considerată importantă/variabila cantitativă	Descriere numerică	Observații/aprecieri
1.	chcd	Vechime	Ma - 2,29 Me - 2,00 Mo - 3	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică vechimea în predarea disciplinei 9-15 ani
		Nivel	Ma - 1,45 Me - 1,00 Mo - 1	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică nivelul de învățământ primar
		Mediu	Ma - 1,59 Me - 2,00 Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul rural
2.	chp	Studii	Ma - 1,54 Me - 2,00 Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică studiile medii
		Mediu	Ma - 1,66 Me - 2,00 Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul rural
		Nivel de învățământ	Ma - 1,73 Me - 2,00 Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică nivelul gimnazial
3.	ch4	Vârstă	Ma - 1,26 Me - 1,00 Mo - 1	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică vârsta de 10 ani

		Mediu	Ma - 1,43 Me - 1,00 Mo - 1	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul urban
4.	ch5	Vârstă	Ma - 1,79 Me - 2,00 Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică vârsta de 11 ani
		Mediu	Ma - 1,49 Me - 2,00 Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul rural

2.2.3. Aprecierea/interpretarea valorilor mod (cele mai comune, cu cea mai mare frecvență) pentru variabilele analizate

Interpretarea valorilor rezultate ale variabilelor cantitative considerate cele mai importante dintre itemii chestionarelor aplicate arată că, în privința eșantionului cadrelor didactice ale disciplinei, sunt preponderenți profesorii cu vechime mai mare de 9 ani, care posedă gradul didactic I și activează la nivelul învățământului primar, în mediul rural.

Părinții care au răspuns chestionarelor, în majoritate au absolvit studii medii, locuiesc în mediul rural și au copii care sunt elevi în învățământul gimnazial.

Elevii respondenți de clasa a IV a, în majoritate sunt în vârstă de 10 ani și învață într-o unitate școlară din mediul urban, în timp ce elevii respondenți din eșantionul de la clasa a V a, în majoritate au vârsta de 11 ani și sunt cuprinși într-o unitate de învățământ din mediul rural.

Tabelul 2.2.3.1

Aprecierea/interpretarea valorilor mod (cele mai comune, cu cea mai mare frecvență) pentru variabilele analizate

Nr. crt.	Chestionarul	Variabila considerată importantă/variabila cantitativă	Descriere numerică	Observații/aprecieri/interpretări asupra profilului eșantioanelor
1.	chcd	Vechime (1)	Mo - 3	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică vechimea în predarea disciplinei 9 -15 ani
		Nivel (2)	Mo - 1	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică nivelul de învățământ primar

		Mediu (3)	Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul rural
2.	chp	Studii (4)	Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică studiile medii
		Mediu (5)	Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul rural
		Nivel de învățământ (6)	Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică nivelul gimnazial
3.	ch4	Vârstă (7)	Mo - 1	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică vârsta de 10 ani
		Mediu (8)	Mo - 1	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul urban
4.	ch5	Vârstă (9)	Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică vârsta de 11 ani
		Mediu (10)	Mo - 2	Valoarea cu cea mai mare frecvență semnifică mediul rural

2.2.3.1. normalitatea distribuției de frecvență față de medie (dispersie, distribuție)

Lista de abrevieri:

1, 2, 3 = variabile cantitative din chcd (vechime în predarea disciplinei religie, nivelul la care predă această disciplină în momentul cercetării, mediul rezidențial unde se află unitatea de învățământ)

4, 5, 6 = variabile cantitative din chp (nivelul studiilor absolvite de către părintele respondent, mediul de rezidență unde locuiește, nivelul de învățământ la care se află copilul respondentului)

7, 8 = variabile cantitative din ch4 (vârsta biologică a elevului, mediul de rezidență unde se află școala)

9, 10 = variabile cantitative din ch5 (vârsta biologică a elevului, mediul de rezidență unde se află școala)

Dispersia/devierea/variabilitatea scorurilor față de media înregistrată:

Eroarea standard - indice pentru variabilitatea scorurilor în jurul valorii medii = ES medie

Abatere standard - evaluarea măsurii în care scorurile diferă în medie față de media scorurilor pentru o variabilă = Std. Deviation

Distribuția scorurilor:

Asimetria, „înclinarea” *distribuției scorurilor* față de medie pentru o variabilă = Skewness (indicator de asimetrie)

Index pentru cât de „ascuțită” (cu semnul „+”) sau de „turtită” (cu semnul „-”) este *distribuția scorurilor pentru o variabilă* = Kurtosis (indicator de boltire)

În Tabelul 2.2.3.2. sunt descrise caracteristicile esențiale pentru variabilele pe care le-am considerat importante și referențiale (cantitative) pentru fiecare dintre chestionarele aplicate. Ele sunt variabile individuale, luate separat.

Tabelul 2.2.3.2

Valori adiționale. Normalitatea variabilității și a distribuției de frecvență față de medie (dispersie, distribuție) pentru variabilele cantitative menționate

<div> <div>Valori adiționale</div> <div> <div>Variable</div> </div> </div>	Var. 1	Var. 2	Var. 3	Var. 4	Var. 5	Var. 6	Var. 7	Var. 8	Var. 9	Var. 10
ES medie	.135	.109	.112	.050	.048	.047	.049	.047	.049	.047
Std. Deviation	.605	.489	.503	.501	.476	.468	.519	.497	.519	.497
Skewness	-.583	-.681	.442	-.163	-.686	-.747	1.857	.298	1.857	.298
Std. error of Skewness	.512	.512	.512	.241	.241	.241	.230	.230	.230	.230
Kurtosis	-.459	-1.719	-2.018	-2.014	-1.561	-.654	2.655	-1.947	2.655	-1.947

Valorile înregistrate pentru variabilele cantitative menționate arată o abatere standard față de media de scoruri (o variabilitate) cu prefix pozitiv, peste medie. Acestea pot fi interpretate în sprijinul cercetării în sensul că arată o tendință pozitivă a răspunsurilor, o direcție afirmatoare.

Distribuțiile de frecvență (Skewness) arată, din cele zece variabile analizate, jumătate negative (față de medie) - variabilele 1, 2, 4, 5, 6 și

jumătate pozitive - variabilele 3,7,8,9,10. Așadar, o înclinare congruentă a distribuției scorurilor pentru variabilele cantitative analizate.

Din cele zece variabile analizate, opt sunt cu valori negative față de distribuția normală (Kurtosis) a scorurilor, ceea ce înseamnă că la reprezentarea grafică vom obține o curbă a distribuției scorurilor „turtită”, doar cazul a două variabile din cele analizate (variabila 7 și variabila 9) obținându-se valori pozitive comparativ cu distribuția normală, așadar o curbă „ascuțită” a distribuției răspunsurilor.

2.2.4. analize statistice bivariate/indicatori statistici de bază pentru o variabilă cantitativă, în cazul unor distribuții bivariate

2.2.4.1. Corelații între variabilele chestionarelor

Reperetele și fundamentările teoretice ale temei cercetate au ridicat numeroase întrebări care prezumau că, în cadrul cercetării, își vor găsi răspunsul prin investigarea „relațiilor și corelațiilor dintre variabile” (D. Howitt, D. Cramer, 2006, p.64).

Astfel, problema relațiilor și corelațiilor dintre variabilele chestionarelor (ele însele corelate în funcție de categoriile de eșantioane) a fost abordată din două perspective:

- Perspectiva elevilor (resurse ale cercetării și beneficiari ai rezultatelor obținute în urma cercetării):

Între chestionarele aplicate claselor de elevi (clasa a IV a - ch4 și clasa a V a - ch5) au fost gândite mai multe corelații, fie în privința variabilelor, fie în legătură cu răspunsul urmărit de itemi.

Variabilele sunt comune sub aspectul vârstei. Vârsta, etichetă numeric 1, 2, 3, (atât pentru clasa a IV a, cât și pentru clasa a V a) are ca valori comune variabilele 1 - 10 ani și 2 - 11 ani, ceea ce va putea să ofere posibilitatea analizelor din perspectiva unor cazuri aflate la aceeași vârstă.

Itemul nr. 1 urmărește interesul (plăcerea) respondenților în legătură cu temele generale/unitățile de conținut comune programelor școlare ale celor două clase (cu subteme specifice, însă).

Itemul nr. 2 are ca scop aflarea punctului de vedere al respondentului în privința laturii comportamentale și aplicării cunoștințelor religioase transmise la orele de religie.

Itemul nr. 5 urmărește scopul pentru care elevul învață și dorește să fie evaluat la ora de religie (motivație, apreciere, valorizare, perspectivă).

Itemul nr. 6 are îşi propune să afle dacă modul în care este apreciat elevul înseamnă pentru el doar cunoştinţele învăţate sau mai mult.

Itemul nr. 7 este unul subiectiv prin al cărui răspuns se doreşte cunoaşterea părerii respondentului legată de aprecierea holistică, după trăire, valori, atitudini.

- Perspectiva actorilor implicaţi - cadrele didactice ale disciplinei religie şi (beneficiarii) - părinţii elevilor la orele de religie:

Itemii din chestionarele aplicate părinţilor (chp) şi cadrelor didactice ale disciplinei (chcd) pot fi corelaţi, sub aspectul conţinutul chestionat, la nivelul Itemilor nr. 6 din chcd (Scopul studierii Religiei este acela de a forma personalităţi în concordanţă cu valorile creştine, prin integrarea cunoştinţelor religioase în structurarea de atitudini moral-creştine şi prin aplicarea învăţăturii de credinţă în viaţa proprie şi a comunităţii)/Item nr. 3 din chp (Ora de religie ajută la formarea personalităţii elevilor, la deprinderea unor competenţe sociale şi civice şi de exprimare culturală), dar şi la nivelul Itemului nr. 11 din chcd (Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii şcolare a elevilor la ora de religie şi care este frecvenţa utilizării?)/Item nr. 8 din chp (Care este forma de evaluare pe care o consideraţi a fi relevantă în aprecierea pregătirii şcolare a copilului dvs. la ora de religie?)

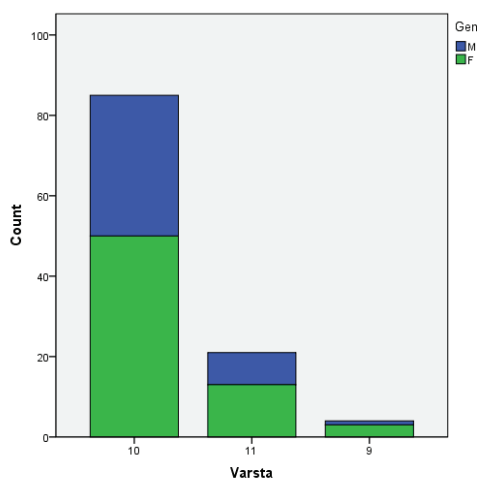

Diagrama cu bare suprapuse 2.2.4.1

Relaţia dintre variabila vârstă şi variabila gen (ch4)

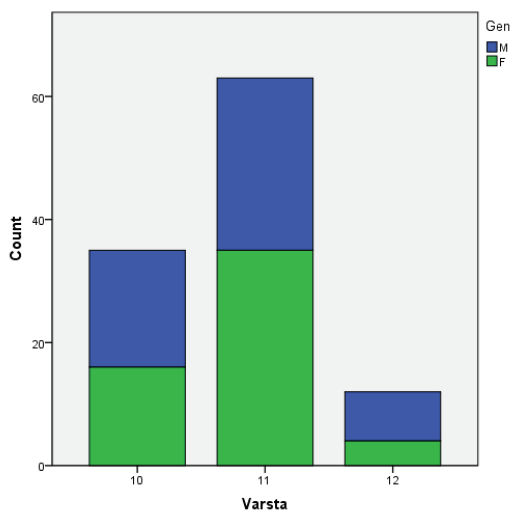

Diagrama cu bare suprapuse 2.2.4.2

Relația dintre variabila vârstă și variabila gen (ch5)

Se observă că ponderea respondenților la cele două clase este inversată atunci când analizăm aceleași vârste: de 10 și 11 ani, în vreme ce excepțiile (vârstele de 9 ani pentru clasa a IV a și 12 ani pentru clasa a V a) sunt la fel de puțin reprezentate.

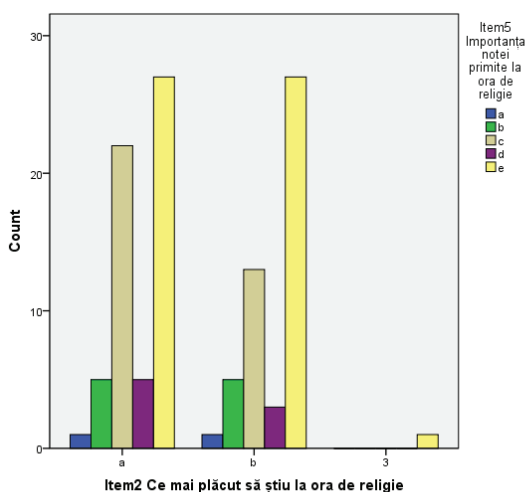

Diagrama cu bare suprapuse 2.2.4.3

Relația dintre itemii 2 și 5 din ch5

Răspunsurile oferite de respondenții la Itemul 5 - „Nota primită la ora de religie este importantă” al ch5 (cele mai multe „pentru ceea ce voi ști în viață”) se corelează cu cele oferite de respondenți la Itemul 2 - „Este mai plăcut la ora de religie să știu”, cele mai multe fiind „cum să fiu un bun creștin”.

Situația se repetă și pentru ch4, unde Itemul 2 - „La ora de religie îmi place să învăț”, cu răspunsul cel mai ales „Cum să mă comport în Biserică și societate” și Itemul 5 - „Calificativul primit la ora de religie este important”, cu răspunsul cel mai întâlnit „Pentru ceea ce voi ști mai târziu” arată aceeași repartizare:

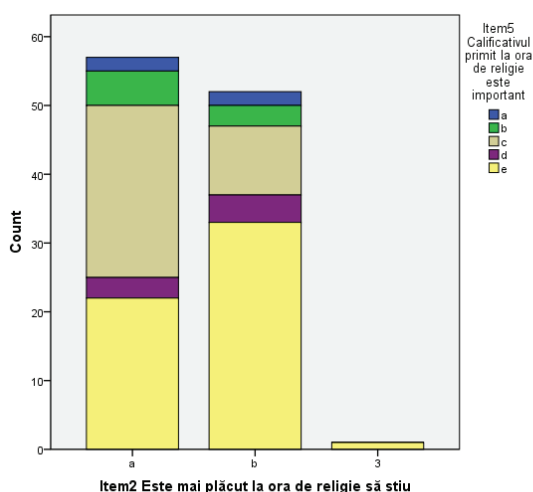

Diagrama cu bare suprapuse 2.2.4.4

Relația dintre itemii 2 și 5 din ch4

Diagrama 2.2.4.5. arată relația dintre răspunsurile oferite de respondenții ch4 la întrebarea referitoare la motivația notei la ora de religie (cele mai multe „pentru cum mă port”) și cele oferite Itemului 7 - „Calificativele primite la ora de religie arată”, (cele mai multe „că știu să mă comport cu ceilalți colegi”).

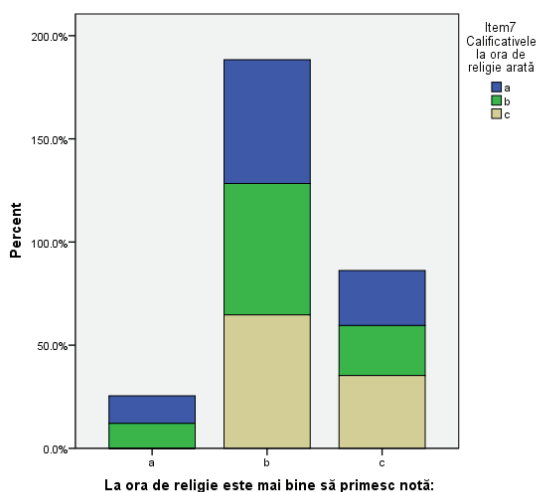

Diagrama cu bare suprapuse 2.2.4.5
Relația dintre itemii 6 și 7 din ch4

Răspunsurile oferite de respondenții ch5 la itemii 5 („Nota primită la ora de religie este importantă:”) și 6 („Notele primite la orele de religie arată: ”) sunt în aceeași puternică relație:

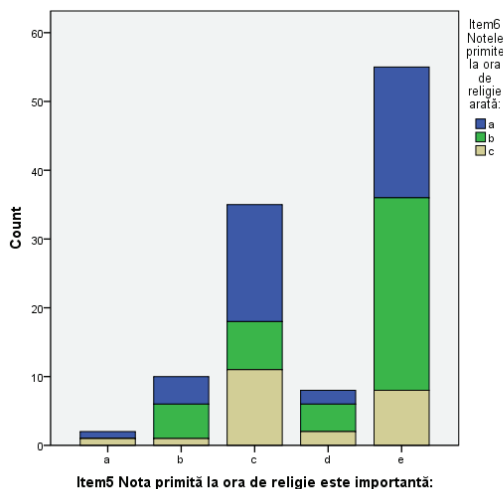

Diagrama cu bare suprapuse 2.2.4.6
Relația dintre itemii 6 și 7 din ch5

2.2.4.2. Analiza sugestiilor oferite de respondenți la itemii deschiși din chp și chcd

Chestionar aplicat părintelui elevului care participă la ora de religie (Chcp). Acest chestionar urmărește părerea părintelui elevului care participă la ora de religie.

Itemul 8 (alte modalități, precum...):

Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie? Bifați cifra corespunzătoare în dreptul fiecărei litere, unde 5- acord total (At), 4- acord (A), 3- acord moderat (Am), 2- dezacord (Dz), 1- dezacord total (Dzt), 0- fără opinie, nu știu (Fo).

Din cei 100 de respondenți la chp, doar 54% au consemnat propuneri referitoare la forma de evaluare pe care o consideră a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului lor la ora de religie. Dintre aceștia, 60% au fost de gen feminin, preponderent din mediul urban, absolvente de studii superioare. Caracteristicile eșantionului respondent alcătuiesc următorul profil: mamă de elev, absolventă de studii superioare, rezidentă în mediul urban, cunoscătoare a specificului problematicei educației religioase - importanță, utilitate, aspecte practice - preocupată de ceea ce i se întâmplă copilul ei la școală, implicată în activitatea școlii. Aceștia/aceștia doresc participarea copiilor lor la orele de religie „nu atât din profunde convingeri religioase, cât mai ales din grija de a „înscris” copilul într-o logică a transmiterii unei memorii religioase lungi, a furnizării cunoștințelor de bază (...), ce «se face și nu se face» și, adesea, religia înțeleasă ca ultim recurs, „depanaj” spiritual în situații existențiale dificile”, M. Bănică, Revista 22, 16 oct. 2012.

Nu în ultimul rând, respondenții doresc un demers educational orientat „spre o cultură religioasă funcțională, deschisă spre alte orizonturi, dar conștientizată de propria identitate” (ibidem).

Răspunsurile la itemul 8, reprezentând alte modalități de evaluare a pregătirii școlare a elevilor/copiilor la ora de religie, au sugerat o abordare interdisciplinară/conexă a cunoștințelor religioase evaluate, cu proiecție spre alte competențe urmărite prin ora de religie, dincolo de cele de specialitate, spre achiziții informale, din experiențe religioase personale.

O altă direcție sugerată a fost cea legată de activități extrașcolare (vizite, excursii, expoziții realizate, participarea la concursuri cu tematică

religioasă sau activități orientate spre comunitate) în urma cărora, cadrul didactic, observând activitatea și comportamentul elevilor, să poată evalua, conform unor criterii anterior elaborate, prestația elevului la ora de religie.

Și pentru o categorie de sugestii și pentru cealaltă, ideea unei abordări „altfel” decât cea tradițională a fost evidentă.

Chestionar de apreciere a preocupărilor cadrelor didactice pentru pregătirea, desfășurarea și finalitățile orei de religie (Chcd). Următoarele afirmații își propun să afle opinia dumneavoastră despre cum pregătiți ora de religie și ce urmăriți cu precădere în evaluarea elevilor.

Itemul 15 (alte modalități, precum...):

Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este frecvența utilizării? Bifați cifra corespunzătoare în dreptul fiecărei litere, unde

5- foarte frecvent (FF), 4- frecvent (F), 3- uneori (U), 2- rareori (R), 1- niciodată (N), 0- fără opinie, am nevoie de informații suplimentare (Fo).

Profilul respondenților chcd în urma răspunsurilor oferite la subitemul deschis al itemului 15, arată astfel: cadru didactic al disciplinei, care predă în mediul urban, la nivelul gimnazial de învățământ, cu vechime medie (9-15 ani) și grad didactic I, în proporție egală masculin/feminin.

Răspunsurile oferite au sugerat metode/tehnici/instrumente reflectiv, de reflecție a elevilor asupra cunoștințelor. Este interesant de arătat că formele de evaluare propuse au urmărit demonstrarea unor competențe conexe celor specific disciplinei, sprijinind o component formativă a evaluării. Studiile de caz, situațiile particulare, probleme de viață, context de învățare informală sunt sugestii în care competențele pot fi demonstrate.

Acestea ar sublinia caracterul meditativ/predisus la reflecție al disciplinei religie și ar sublinia necesitatea consolidării cunoștințelor elevilor, reconsiderarea asupra ceea ce aceștia știau, restructurarea cunoștințelor în scheme noi.

Discuțiile în grup realizate cu elevii (masa rotundă), dezvoltarea lucrului pe grupe sau în perechi (lucru în echipă, diade, triade) ar încuraja și alte competențe decât cele vizate special prin demersul educațional al disciplinei religie, ar trimite spre reflecție (întrebări pentru sine și pentru alții) și spre împărtășire de trăiri în urma experiențelor religioase din partea elevilor.

Răspunsurile oferite de respondenți (părinți și cadre didactice) la itemii menționați sugerează alternative la formele/instrumentele tradiționale de evaluare care să pună în valoare cunoașterea interioară realizată de elev („drumul spre Dumnezeu ține de o cale interioară, ce trece prin sufletul omului”, M. Vulcănescu, *Două tipuri de filosofie medievală*, 1942), înaintea cogniției ce se realizează „primordial, prin operația inteligenței”, M. Cuciureanu, S. Velea et al., 2008, p.15.

Proiecția lor ca utilitate și importanță se face din perspectiva a ceea ce elevii fac informal și nonformal de cadrul Școlii și vizează întreaga lor viață.

2.2.4.3. Concluzii desprinse din perspectiva răspunsurilor elevilor de alte confesii participanți la ora de religie (ch5)

Este interesantă întărirea adusă de răspunsurile elevilor de alte confesii participanți la ora de religie a Cultului ortodox la concluziile desprinse în urma răspunsurilor oferite de elevi la chestionarele aplicate.

În conformitate cu Precizările privind predarea religie în școli nr. 19283/25. 04. 2005, coroborate cu precizările Ministerului educației nr. 9715/10. 04. 1996, care reglementează participarea la ora de religie a elevilor de confesie minoritară, în clasele de elevi gimnaziale chestionate (clasa a V a din ambele medii de rezidență) au existat și elevi de alte confesii decât cea ortodoxă care au acceptat să răspundă la chestionarul aplicat: un număr de 18 elevi din totalul de 110 elevi de clasa a V a chestionați. Am luat în considerare această variabilă, deși ca realitatea ea exista și în cazul elevilor de clasa a IV a sau a părinților acestora, pentru că se referă la nivelul gimnazial, parte a ciclului de învățământ secundar inferior, aflat mai aproape de perioada de dezvoltare a copilului, în care dominante sunt „constituirea unui sistem de valori, descoperirea aspirațiilor, afinității și valorilor proprii, dezvoltarea gândirii autonome”.

Răspunsurile la itemii 1 - 6 ale ch5 ale elevilor de altă confesie decât cea ortodoxă, care au acceptat să răspundă la chestionarele aplicate arată astfel:

Item 1: „la ora de religie îmi place să învăț despre”:

- cel mai frecvent: răspuns *e*: cum trebuie să mă port la școală, acasă, în biserică

- cel mai puțin frecvent: răspuns *b*: sărbătorile creștine.

Item2: „este mai plăcut ca la ora de religie să știu despre”:

- cel mai frecvent: răspuns *b*: cum să fiu un bun creștin
- cel mai puțin frecvent: răspuns *a*: cunoștințe despre Dumnezeu.

Item3: „este important pentru mine să fiu”:

- cel mai frecvent: răspuns *c*: amândouă (un bun cetățean și un bun creștin)

- cel mai puțin frecvent: răspuns *a*: un bun cetățean.

Item4: „la ora de religie învăț pentru a primi notă”:

- cel mai frecvent: răspuns *b*: nu
- cel mai puțin frecvent: răspuns *c*: nu știu.

Item5: „nota primită la ora de religie este importantă”:

cel mai frecvent: răspuns *e*: pentru ceea ce voi ști în viață

cel mai puțin frecvente: răspunsurile *a*, *b*: pentru d-na/dl. Diriginte/ pentru părinți.

Item6: „notele primite la ora de religie arată”:

cel mai frecvent: răspuns *b*: că știu ceea ce trebuie să fac în biserică

cel mai puțin frecvent: răspuns *c*: că știu cum să mă comport cu ceilalți colegi.

Răspunsurile elevilor de altă confesie care au acceptat să răspundă la chestionarele aplicate pot fi înțelese prin raportare la conceptele propuse a fi urmărite prin chestionar astfel:

- Scopul orelor de religie (cunoștințe religioase, personalitate în concordanță cu valorile creștine, (con)viețuire după acestea): este acela de a transmite cunoștințe religioase, dar și de a forma comportamente creștine, manifeste în comunitățile religioase de apartenență, și (con)viețuirea în concordanță cu valorile religioase.

- Aspectele practice ale conținuturilor, (aspecte de îmbunătățit, priorități, stil de învățare, număr de ore alocat conținuturilor): țin de atitudini formate în spirit religios - creștin.

- Percepția asupra notelor/calificativelor, motivația, (utilitatea acestora): la ora de religie nu nota este cea care trebuie urmărită cu prioritate, ci proiecția cunoștințelor învățate în viață.

- Notele obținute la ora de religie nu reflectă cunoștințele și trăirile elevilor: și aceasta pentru că, în opinia respondenților, notele primite ar trebui puse în relație cu comportamentele din mediul extrașcolar (cel al manifestării Cultului - Biserica - sau în relație cu comportamentul prosocial - cu ceilalți colegi).

- Forma de evaluare fidelă/relevantă pentru pregătirea elevilor (utilitate, frecvență): a fost posibil de înțeles din răspunsurile la itemul deschis, ultimul al chestionarului aplicat. Părerile consemnate de respondenți au convers către forme combinate între testul scris, acultarea orală și observarea comportamentului și activității la clasă, dar și către rezultate ale unor activități extrașcolare bazate pe voluntariat.

Răspunsurile elevilor de altă confesie de clasa a V a, participanți la cercetarea prin chestionar au oferit o imagine conjugată părerilor celorlalți respondenți din rândul elevilor. Aceste puncte de vedere au întărit ipotezele legate de eficientizarea demersului evaluativ în educația religioasă prin urmărirea rezultatelor învățării în termeni de cunoștințe, abilități și competențe specifice și adiacente (competențe emoționale și social-civice ale elevilor) și prin punerea în evidență a naturii individuale a fiecărui elev, evidențierea valorilor personale ale acestuia (dimensiunea personală).

Au fost întărite și nuanțele legate de autonomie, motivație, responsabilitate anticipate la începutul cercetării că sunt caracteristice demersului educației religioase.

2.2.5. analiza validității itemilor

2.2.5.1. coeficientul alpha de validitate a itemilor

Coeficientul de consistență internă alpha Cronbach reprezintă media tuturor fidelităților chestionarului, „felul în care itemii tind să măsoare același lucru”, D. Howitt, D. Cramer, 2006, p.212.

Analizând răspunsurile celor 110 cazuri ai Chestionarului aplicat elevilor de clasa a IV a cu 7 itemi, Coeficientul alpha de validitate a scalei cu 7 itemi are valoarea de 0,84, ceea ce demonstrează că scala are un nivel bun de fidelitate:

Tabelul 2.2.5.1

Coeficientul Alpha Cronbach pentru Ch4 (7 itemi)

Statistica fidelității ch4	
Cronbach's Alpha	N of Items
.840	7

Coeficientul alpha Cronbach 7 itemi ch4				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha dacă se îndepărtează item1
Item1	12.83	4.695	.130	.849
Item2	13.43	5.091	.187	.731
Item3	13.22	5.071	.056	.636
Item4	12.99	5.183	.093	.613
Item5	10.98	3.376	.219	.727
Item6	12.75	5.141	.111	.705
Item7	13.31	4.638	.191	.758

Tabelul 2.2.5.2. arată Coeficientul alpha Cronbach de validitate a scalei cu 6 itemi în urma analizei informațiilor oferite de răspunsurilor celor 110 de respondenți la chestionaru aplicat elevilor de clase a V a.

Tabelul 2.2.5.2

Coeficientul alpha Cronbach de validitate a scalei cu 6 itemi ai ch5

Statistica fidelității ch5	
Cronbach's Alpha	N of Items
.748	6

Coeficientul alpha Cronbach 7 itemi ch5				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha dacă se îndepărtează item1
Item1	11.52	3.481	.018	.730
Item2	13.08	5.177	.115	.728
Item3	12.07	5.573	.133	.730
Item4	12.73	5.063	.049	.750
Item5	10.60	4.187	.037	.690
Item6	12.73	4.879	.080	.710

Coeficientul alpha Cronbach pentru itemii ch5 are o valoare de 0,74, ceea ce înseamnă că este considerat satisfăcător.

Cei 24 de itemi ai chestionarului aplicat cadrelor didactice ale disciplinei (chcd) arată o valoare a coeficientului alpha Cronbach de 0,72, ceea ce înseamnă că scala are un nivel bun de fidelitate.

Tabelul 2.2.5.3

Coeficientul alpha Cronbach de validitate a scalei cu 24 itemi ai chcd

Statistica fidelității chcd	
Cronbach's Alpha	N of Items
.722	24

Coeficientul alpha Cronbach 24 itemi chcd				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha dacă se îndepărtează item1
Item1	81.84	129.273	.798	.710
Item2	82.06	131.529	.741	.634
Item3	82.48	134.125	.646	.690
Item4	82.10	129.757	.698	.730
Item5	81.32	124.359	.700	.750
Item6	81.26	126.865	.734	.623
Item7	82.10	129.157	.701	.687
Item8	81.71	126.746	.781	.622
Item9	82.23	134.781	.438	.720
Item10	81.55	125.056	.676	.680
Test	81.45	149.323	-.110	.691
Oral	81.55	142.123	.137	.670
Observare	82.48	123.458	.720	.710
Proiect	83.00	130.133	.695	.632
Portofoliu	83.23	132.914	.567	.711
Combinatii	81.58	118.052	.757	.705
Rang1	81.81	145.961	-.057	.701

Rang2	82.29	152.013	-.172	.711
Rang3	82.19	159.961	-.340	.724
Rang4	80.65	156.703	-.316	.708
Rang5	79.87	140.783	.135	.671
Rang6	79.39	144.912	-.010	.688
Rang7	79.26	154.931	-.227	.720
Rang8	79.10	155.290	-.224	.738

În Tabelul 2.2.5.4. este prezentată statistica fidelității celor 12 itemi ai chestionarului aplicat părinților ai căror copii participă ca elevi la ora de religie, un număr de 100 respondenți. Coeficientul de validitate este de 0,81, ceea ce arată o valoare bună a fidelității itemilor.

Tabelul 2.2.5.4

Coeficientul alpha Cronbach de validitate a scalei cu 12 itemi ai chp

Statistica fidelității chp	
Cronbach's Alpha	N of Items
.812	12

Coeficientul alpha Cronbach 12 itemi chp				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha dacă se îndepărtează item1
Item1	38.98	56.525	.186	.806
Item2	38.78	57.183	.163	.769
Item3	38.84	58.499	.102	.624
Item4	38.73	54.623	.323	.781
Item5	38.66	58.126	.171	.715
Item6	38.61	57.473	.185	.713
Item7	38.45	57.280	.279	.774
Test	39.57	48.631	.347	.817
Oral	39.16	50.762	.291	.789
Observare	39.53	47.949	.343	.584

Proiect	40.73	45.027	.455	.791
Portofoliu	41.09	48.143	.346	.783

2.2.5.2. coeficientul de fidelitate obținut prin metoda half-split

Chp: 1-12 itemi

a: Item1, Item2, Item3, Item4, Item5, Item6

b: Item7, Test, Oral, Observare, Proiect, Portofoliu)

Coeficientul de fidelitate (Guttman Split-half coefficient) în cazul scalei cu 12 itemi este de 0,60, ceea ce indică faptul că fidelitatea scalei este una aproape moderată.

Tabelul 2.2.5.5

Coeficientul de fidelitate obținut prin metoda half-split chp			
Cronbach's Alpha	Part 1	Value	.791
		N of Items	6 ^a
	Part 2	Value	.704
		N of Items	6 ^b
	Total N of Items		12
Correlation Between Forms			.432
Spearman-Brown Coefficient	Equal Length		.604
	Unequal Length		.604
Guttman Split-Half Coefficient			.604

2.2.6. coeficienți de corelație

2.2.6.1.coeficientul de corelație Pearson

Corelația dintre atitudinile morale (apreciate de părinți ca fiind formate prin orele de religie) și competențele sociale, civice și de exprimare culturală: 0,42

Tabelul 2.2.6.1

Coeficientul de corelație Pearson chp			
		Item1	Item3
Item1 Atitudini/comportamente morale dezvoltate prin ora de religie	Pearson Correlation	1	.412**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	100	100

Item3	Pearson Correlation	.412**	1
Competențe sociale, civice, de exprimare culturală dezvoltate prin ora de religie	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	100	100

Valoarea fiind pozitivă, înseamnă că scorurile primului item se măresc odată cu creșterea scorurilor celuiilalt. Aceasta arată că, așa cum reiese din răspunsurile părinților, atitudinile morale dezvoltate elevilor prin participarea la ora de religie sunt în strânsă legătură (pozitivă) cu competențele civice dezvoltate în același context.

2.2.6.2. coeficientul de corelație Spearman

Valoarea obținută arată că părinții care apreciază formarea atitudinilor morale la un nivel ridicat apreciază, în aceeași măsură, și dezvoltarea competențelor sociale, civice și de exprimare culturală pentru copiii lor prin orele de religie.

Corelația dintre atitudinile morale (apreciate de părinți ca fiind formate prin orele de religie) și competențele sociale, civice și de exprimare culturală: 0,48

Tabelul 2.2.6.2

Coeficientul de corelație Spearman pentru chp			Item1	Item3
Spearman's rho	Item1 Atitudini/comportamente morale dezvoltate prin ora de religie	Correlation Coefficient	1.000	.480**
		Sig. (2-tailed)		.000
		N	100	100
	Item3 Competențe sociale, civice, de exprimare culturală dezvoltate prin ora de religie	Correlation Coefficient	.480**	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000	.
		N	100	100

2.2.6.3. diagrama scatter („scattergram”, „nuages de points”, reprezentări din puncte)

Coeficientul de corelație arătat de Pearson sau Spearman se validează prin diagrama scatter.

Relațiile curbilinii sau valorile atipice pot influența valoarea calculate prin metodele anterioare.

Reprezentările prin puncte sunt recomandate pentru concretizarea datelor individuale (distribuția lor) sau pentru concretizarea existenței/absenței unei corelații între variabila x și y . Punctele trebuie să fie suficient de mari pentru a fi ușor identificate.

Observând dinamica variabilei y în funcție de x înțelegem că, în opinia părinților chestionați, atitudinile morale întărite prin ora de religie influențează competențele civice dezvoltate în cadrul aceleiași ore. Ordonată y , variabilă dependentă, este „explicată” și măsurată prin abscisa x , variabilă independentă care controlează și explică valorile „luate” de ordonată.

Astfel, în chestionarul chp, itemul 3 - atitudinile morale măsoară și explică itemul 1 - competențele civice în sensul în care există o corelație între dobândirea unor atitudini morale și obiective față de propria persoană în ceea ce îi privește pe elevii participanți la ora de religie și contribuția acestor atitudini morale la deprinderea unor competențe sociale, morale și de exprimare/transmitere culturală în contextul formării personalității elevilor.

În diagrama scatter 2.2.6.3., răspândirea punctelor este relativ îngustă, ceea ce indică o corelație mare. Și forma împrăstierii este relativ în linie dreaptă. Nu există dovezi ale unei relații curbilinii, ceea ce validează coeficienții Pearson și Spearman calculați.

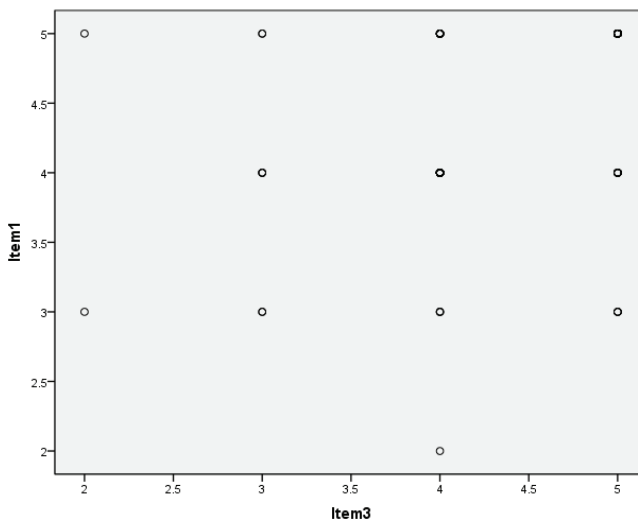

Diagrama 2.2.6.3

Diagrama scatter aplicată itemilor 1 și 3 din chcp

2.2.7. Analiza pe componente principale cu rotație ortogonală (analiza factorială exploratorie)

În încercarea de a afla „modelul reacțiilor persoanelor” chestionate - în speță al cadrelor didactice și al părinților respondenți la întrebările închise (11 și 12 chcd/8 chp) - am utilizat metoda analizei factoriale exploratorii cu scopul de a obține „o concluzie logică în contextul operării cu un set complex de variabile” (D. Howitt, D. Cramer, 2006, p. 191). Pentru aceasta am „redus setul complex de variabile, cel conceput la momentul de început al cercetării, la un număr mai mic de factori (supervariabile) care au înlocuit variabilele inițiale” (ibidem):

Tabelul 2.2.7.1

Transformarea variabilelor inițiale și corelarea lor cu ipotezele cercetării

Noile variabile/ dimensiuni	Chestionar	Itemii din chestionare	Ipotezele proiectului de cercetare
Scopul educației religioase (cunoștințe atitudini, comportamente, personalitate în concordanță cu valorile creștine, (con)viețuire după acestea)	chcd chp ch4 ch5	6 1,2,3,5 4,6,7 4	Dacă în educația religioasă prin evaluare se urmăresc rezultatele învățării (cunoștințe, abilități, competențe), atunci demersul evaluativ este mai eficient. Cu cât proiectarea activităților este centrată pe obiective, cu atât este ignorată dimensiunea personală a elevului.
Conținutul educației religioase (aspectele practice ale conținuturilor, aspecte de îmbunătățit, priorități)	chcd ch4 ch5	1,2,8 1 1	Dacă în educația religioasă, alături de achiziția cunoștințelor religioase, vor fi încurajate autonomia, dezvoltarea competențelor emoționale (conștientizări, trăiri, definiri religioase autentice) și social-civice ale elevilor, atunci calitatea motivației participării acestora la orele de religie va crește, iar gradul de satisfacție și apreciere al părinților acestora va fi mai mare.
Alte competențe urmărite a fi dezvoltate (încurajarea autonomiei, gestionarea emoțiilor, sociale, civice)	chcd	2	

Percepția asupra notelor/ calificativelor obținute la orele de religie (motivația, utilitatea acestora)	chp ch4 ch5	4 3,5 3,5	Punerea în evidență a naturii individuale a fiecărui elev, evidențierea valorilor personale ale acestuia, este de preferat evaluării standardizate în educația religioasă.
Limitele sistemului actual de notare (calificativele și notele nu reflectă trăirile elevilor)	chcd ch4 ch5	5 2 2	
Forma de evaluare fidelă pentru aprecierea pregătirii elevilor (utilitate, frecvență)	chcd chp	7 6	
Evaluarea/aprecierea prin niveluri date de rezultatele învățării este mai eficientă	chcd	6	Dacă în educația religioasă evaluarea se urmăresc rezultatele învățării (cunoștințe, abilități, competențe), atunci demersul evaluativ este mai eficient.

Sub aspect practic, a fost oportună etapa transformării variabilelor inițiale în factori mai puțin numerici („supervariabile”), deoarece am operat cu un număr mai mic de variabile - eficient - și au fost extrase mai ușor concluziile logice ale analizei. Validarea concluziilor a fost posibilă prin compararea cu ipotezele stabilite înainte de cercetare: evidențierea dimensiunii personale a elevului, prin centrarea întregului demers didactic al disciplinei religie pe valorile personale ale elevului (natura sa individuală în ansamblu), iar o asemenea abordare ar încuraja alte achiziții și dezvoltarea altor competențe care ar crește calitatea motivației participării elevilor la orele de religie, iar gradul de satisfacție și apreciere al părinților acestora va fi mai mare. Eficiența demersului educational se va reflecta și în cel evaluativ atunci când evaluarea se va face prin niveluri date de rezultatele învățării.

Pentru itemul 11 al chestionarului aplicat cadrelor didactice ale disciplinei, referitor la instrumentul (forma) de evaluare utilizat frecvent de cadrele didactice în demersul evaluativ la ora de religie, analiza factorială exploratorie arată astfel:

- Sunt 3 grupuri de variabile aflate într-o relație de corelație puternică. A fost marcată doar jumătatea inferioară, cea de sub diagonală:

1. Test, proiect, oral
  2. Oral, observare
  3. Combinații, portofoliu
- Matricea de corelație 2.2.7.2:

		Test	Oral	Observare	Proiect	Portofoliu	Combinatii
Instrumentele corelate	Test	1.000	.189	-.211	.201	.166	.363
	Oral	.189	1.000	-.086	-.122	.611	-.240
	Observare	-.211	-.086	1.000	.016	-.148	.579
	Proiect	.201	-.122	.016	1.000	.408	.326
	Portofoliu	.166	.611	-.148	.408	1.000	.013
	Combinații	.363	-.240	.579	.326	.013	1.000

Au fost extrași inițial trei factori referitori la componentele principale ce vor fi analizați în continuare deoarece au eigenvalues mai mare decât 1,00 (au variație de eroare ce poate fi interpretată):

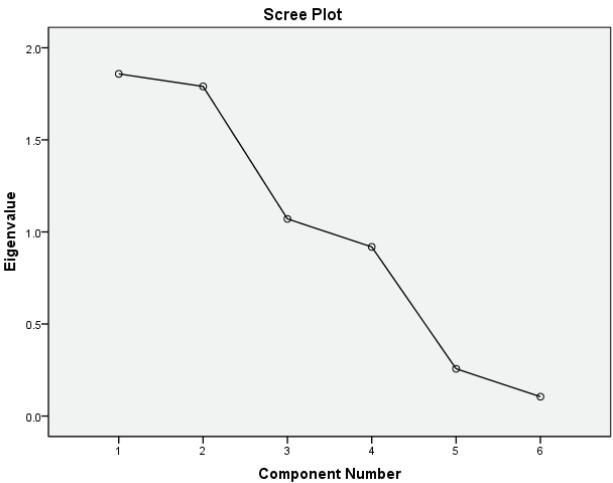
Metodă de extragere: analiza componentelor principale (trei factori)				
Componente		Rotation Sums of Squared Loadings		
		Total	% of Variance	Cumulative %
	1	1.615	26.917	26.917
	2	1.565	26.080	52.997
	3	1.540	25.660	78.657

Diagrama de tip Scree Plot a primilor trei componente chcd (test, proiect, oral) 2.2.7.3. arată că, după al doilea factor, are loc o scădere a valorilor eigenvalue ale factorilor cu tendință de aplatizare până la ultimul.

Cele trei componente sunt rotite în plan ortogonal, iar ponderile celor șase variabile în cei trei factori arată astfel (Matricea 2.2.7.4.):

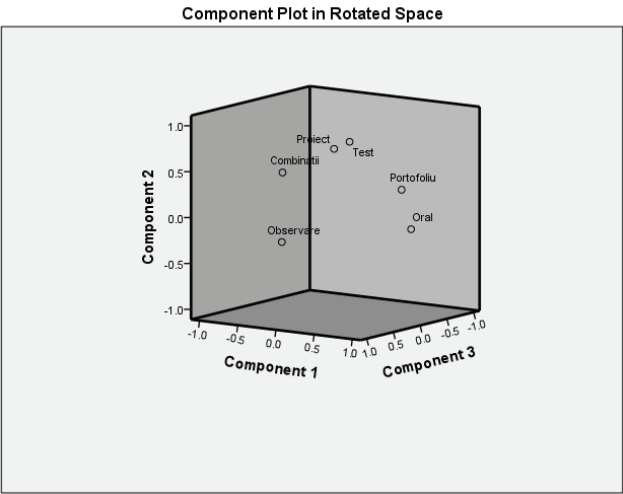
Metoda de rotire: Varimax cu normalizare Kaiser Rotire în 5 trepte

Metoda de extragere: Analiza componentelor principale

Ierarhia	Componente		
	1	2	3
Oral	.918	-.097	-.106
Portofoliu	.854	.339	-.020
Test	.083	.765	-.148
Proiect	.094	.733	.158
Observare	-.031	-.180	.956
Combinatii	-.164	.535	.753

Prezentarea grafică (2.2.7.5.):

Variabilele sunt ordonate după ponderea pe care o au în primul factor, de la cele care au ponderea cea mai mare, la cele care au ponderea cea mai mică pentru a ajuta la interpretarea factorului respectiv:

forma (instrumentul) de evaluare orală și portofoliu, după primul factor;

forma (instrumentul) de evaluare test scris și proiect, după al doilea factor;

forma (instrumentul) de evaluare observarea activității și comportamentului elevului și combinații ale celorlalte forme de evaluare, după al treilea factor.

Procentul varianței pentru fiecare dintre factorii rotați ortogonal este:

1 - 26.917 = 27%
2 - 26.080 = 26%
3 - 25.660 = 26%

Așadar, s-a efectuat o analiză factorială pe componente principale pe baza corelațiilor dintre cele 6 variabile (examinare orală, portofoliu, test scris, proiect, observarea activității și comportamentului elevului, combinații ale acestora). Numărul factorilor cu coeficient eigenvalue peste 1,00 (au variație de eroare care poate fi interpretată) este de 3. Primul factor reprezintă 27% din varianță, al doilea 26%, iar al treilea 26%.

Primul factor se referă la aprecierea exprimării orale a elevului cu accent pe munca sa structurată depusă într-un interval mai mare de timp. Pot fi urmărite și alte competențe dezvoltate.

Al doilea factor sugerează forma de exprimare în scris și competențe dobândite prin lucru în echipă.

Al treilea factor trimite la o apreciere complexă, din mai multe perspective, după niveluri, convergență celorlalte forme de evaluare sugerate de ceilalți doi factori.

Pentru itemul 12, chcd, referitor la rezultatele învățării **urmărite** practica evaluării în funcție de **frecvența** lor (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite), matricea de corelație este:

Sunt 2 grupuri de variabile aflate într-o relație de corelație puternică:

1. Rang7, Rang8, Rang6, Rang2, Rang1
2. Rang4, Rang5, Rang3.

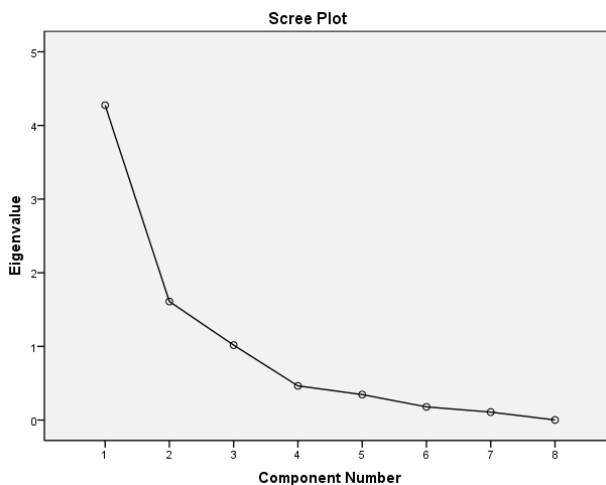
Matricea 2.2.7.6 de corelație pentru itemul 12 chcd

	Rang1	Rang2	Rang3	Rang4	Rang5	Rang6	Rang7	Rang8
Rang1	1.000	.570	.227	-.494	.170	-.385	-.586	-.416
Rang2	.570	1.000	.655	.135	.070	-.594	-.835	-.753
Rang3	.227	.655	1.000	.385	.300	-.709	-.728	-.731
Rang4	-.494	.135	.385	1.000	.047	-.239	-.077	-.456
Rang5	.170	.070	.300	.047	1.000	-.498	-.319	-.430
Rang6	-.385	-.594	-.709	-.239	-.498	1.000	.506	.600
Rang7	-.586	-.835	-.728	-.077	-.319	.506	1.000	.725
Rang8	-.416	-.753	-.731	-.456	-.430	.600	.725	1.000

Metodă de extragere: analiza componentelor principale

Componente	Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3.846	48.080	48.080
2	1.601	20.011	68.091
3	1.454	18.178	86.269

Diagrama de tip Scree Plot arată că, după al patrulea factor, linia tinde să devină dreaptă (2.2.7.6.).

Metoda de rotire: Varimax cu normalizare Kaiser

Rotire în 5 trepte

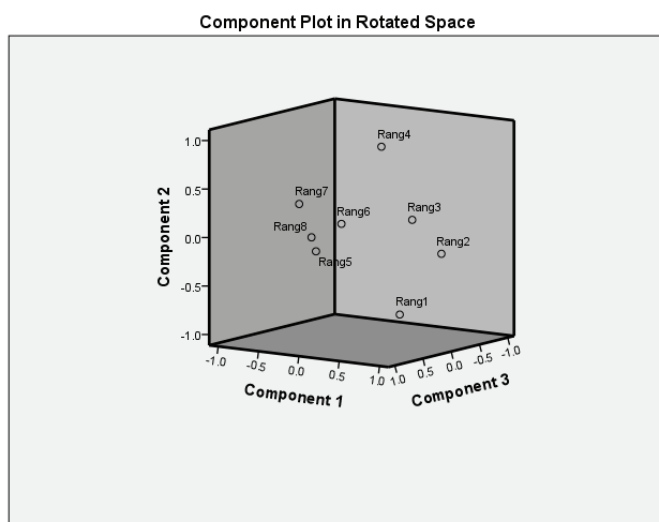
Metoda de extragere: Analiza componentelor principale

Ierarhia	Componente		
	1	2	3
Rang2	.948	-.129	-.059
Rang7	-.883	.186	-.155
Rang8	-.843	-.177	-.316
Rang3	.814	.255	.268
Rang6	-.639	-.052	-.555
Rang4	.278	.923	.047
Rang1	.546	-.772	.105
Rang5	.111	-.040	.966

Matricea cu ponderile celor opt factori în cele trei componente
2.2.7.7.

	Componenta 1	Componenta 2	Componenta 3
Rang 1			.105
Rang 2	.948		
Rang 3	.814		
Rang 4		.923	
Rang 5			.966
Rang 6			
Rang 7		.186	
Rang 8			

Prezentarea grafică 2.2.7.8 arată astfel:

Procentele de variație pentru cele trei componente sunt:

Componenta 1:	rang 2, rang 3	Procent variație: 48%
Componenta 2:	rang 4, rang 7	Procent variație: 20%
Componenta 3:	rang 1, rang 5	Procent variație: 18%

În urma analizei factoriale pe componente principale pe baza corelațiilor dintre cele 8 variabile, primul factor reprezintă 48% din varianță, al doilea 20%, iar al treilea 18%.

Primul factor (rang 2, rang 3) se referă la cunoștințele faptice de bază și cele teoretice, ceea ce sugerează rezultate ale învățării ce țin de un nivel de bază al achizițiilor elevului, caracteristice perioade de dezvoltare a elevului (clasele a III a - a VI a).

Al doilea factor (rang 4, rang 7) urmărește deducțiile sistematice pe baza unor ipoteze și valorile, atitudinile, motivațiile elevului avute în vedere de cadrul didactic în practica evaluării, caracteristice nivelului autonom, competent al elevului.

Factorul al treilea (rang 1, rang 5) sugerează că respondenții au în vedere cunoștințele teoretice și punerea lor în relație în perspectiva formării practic-aplicative, de nivel independent.

Pentru itemul 8 al chp, „Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie?”, matricea de corelație arată că:

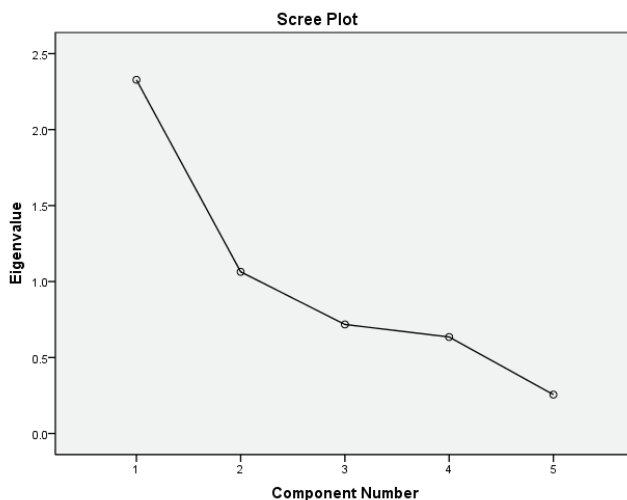
- Sunt 2 grupuri de variabile aflate într-o relație de corelație puternică. A fost marcată doar jumătatea inferioară, cea de sub diagonală:

1. proiect, portofoliu
2. test, oral, observare.

- Matricea de corelație item nr. 8 chp 2.2.7.9:

Formele de evaluare		Test	Oral	Observare	Proiect	Portofoliu
Corelația	Test	1.000	.358	.144	.321	.218
	Oral	.358	1.000	.105	.288	.237
	Observare	.144	.105	1.000	.467	.306
	Proiect	.321	.288	.467	1.000	.712
	Portofoliu	.218	.237	.306	.712	1.000

Diagrama Scree plot arată că, după al doilea factor, linia se aplatizează
2.2.7.10.

Matricea 2.2.7.11:

Metoda de rotire: Varimax cu normalizare Kaiser

Rotire în 3 trepte

Metoda de extragere: Analiza factorială a componentelor principale

chp

Ierarhia	Componenta	
	1	2
Proiect	.859	.290
Portofoliu	.800	.220
Observare	.740	-.054
Oral	.097	.820
Test	.141	.792

Analiza factorială a componentelor în ceea ce privește forma de evaluare considerată relevantă în aprecierea pregătirii elevilor la ora de religie din perspectiva părinților:

Componenta 1:	Proiect, portofoliu
Componenta 2:	examinare orală, test scris

În urma analizei factoriale pe componente principale pe baza corelațiilor dintre cele 8 variabile, primul factor reprezintă 47% din varianță, iar al doilea 22%.

Primul factor definește părerea părinților ai căror copii participă la orele de religie despre forma de evaluare ce reflectă cel mai bine progresul școlar al elevilor și arată că munca individuală sau în echipă, durata mai mare a activității, abordarea holistică a ceea ce știe, face și simte elevul, raportarea la structură și perspectiva autonomiei și utilității sunt formele/instrumentele de evaluare apreciate ca fiind obiective în raport cu ceea ce au realizat elevii la ora de religie.

Al doilea factor sugerează aprecierea formelor clasice de evaluare, ca unii care au fost formați și obișnuiți în sistemul tradițional de evaluare.

2.2.8. Rezultate obținute în urma focus grupului

2.2.8.1. Desfășurare

Focus grupul s-a desfășurat într-o locație neutră, întâlnirea fiind anunțată din vreme celor 9 participanți. Dispozitivul de aplicare/cercetare a fost asigurat prin procurarea instrumentelor de înregistrare/consemnare (asupra căreia participanții au fost avizat și au acceptat) și prezența altor două persoane care au contribuit la realizarea eficientă a întâlnirii.

Cei nouă participanți au reprezentat categorii socioprofesionale diferite și au fost selectate din perspectiva criteriului apropierii/implicării/beneficiarului demersului educativ al orei de religie în școala publică:

- Reprezentant I.S.J. (îndrumare, monitorizare, control - perspectiva decidentului și a experiențelor diferite întâlnite în activitatea specifică)
- Reprezentant Cult (Sectorul cultural al Episcopiei) (colaborare, coordonare - perspectiva celui implicat cu atribuții de coordonare, dar și a beneficiarului)
- Metodist C.C.D. (implicare în derularea diferitelor activități metodice de formare/ perfecționare a cadrelor didactice ale disciplinei - perspectiva practicianului)
- Manager de unitate școlară (director) (expertiză în aplicarea Planurilor - cadru de învățământ, experiență cu părinții elevilor care au solicitat neparticiparea copiilor lor la ora de religie - perspectiva practicianului, dar și a beneficiarului)
- Cadru didactic al disciplinei (cu vechime în predarea orei de religie și grade didactice obținute în didactica disciplinei - perspectiva practicianului)

- Cadru didactic al învățământului primar (învățător) (experiență la catedră, observator al comportamentului elevilor - perspectiva neutră a practicianului în domeniul educației)
- Personal deservent de cult (preot) (cu pregătire pedagogică, cunoscător al realității educaționale, care îi întâlnește ocazional pe elevii participant la ora de religie în locașul de cult al comunității de care aparține și unitatea școlară - perspectiva beneficiarului, posibilitatea unei validări externe)
- Părinte al elevului care participă la ora de religie (cunoscător al temei de discuție, cu punct de vedere format în urma aplicării chestionarului - perspectiva beneficiarului)
- Student în Științe ale educației (participant la ora de religie în perioada gimnazială a școlarizării sale).

Selecția participanților a avut în vedere și echilibrul raportării la cunoașterea/expertiza în problematica discutată: persoane care cunosc specificul disciplinei, dar nu pe cel al evaluării în educația religioasă, persoane care sunt implicate în demersul didactic al ecestei discipline, dar nu au putere decizională, persoane care au beneficiat direct/indirect/ocazional de aportul participării elevilor la ora de religie. Fiecare dintre participanți a oferit expertiză din diverse roluri/statusuri (cadru didactic/cleric și părinte, director/inspector școlar/metodist și cadru didactic, student și fost elev, absolvenți ai orelor de religie și practicieni/părinte).

Ghidul de interviu focalizat a cuprins o structură de întrebări orientate spre șapte concepte/construcțe:

- Scopul educației religioase
- Conținutul educației religioase (abordarea holistică a elevului, perspectiva beneficiilor oferite, competențe de specialitate formate, aspectele integratoare ale achizițiilor la ora de religie)
- Alte competențe urmărite a fi dezvoltate
- Percepția asupra motivației și utilității în obținerea calificativelor/notelor la ora de religie (din perspectiva elevilor și cea a altor actori implicate în demers)
- Limitele aplicării actualelor metode/mijloace/forme de apreciere/evaluare în educația religioasă
- Forma/instrumentul de evaluare considerate fidele pentru aprecierea pregătirii elevilor prin ora de religie după două

criterii (frecvență și utilizare) și din două perspective (cognitivă și atitudinal/comportamentală)

- Activități sau programe de educație religioasă (tipuri) adresate copiilor și tinerilor pe care le organizează Cultul (finalități urmărite, modalități de colaborare cu Școala, dificultăți/limite întâmpinate în relația cu aceasta-reprezentanții instituțiilor)
- Întrebarea frontală/cheie: Cât de eficientă este evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării (cunoștințe, abilități dezvoltate și competențe formate).

Pentru dinamizarea întâlnirii, în scopul depășirii tendințelor de demotivare, rigiditate, grabă, metoda de cercetare focus grup a fost combinată cu elemente din Open Space Tehnology, oferindu-se participanților posibilitatea de a contribui la fiecare dintre cele șapte concepte puse în discuție.

Cele două perspective - a practicianului și a beneficiarului - au oferit posibilitatea a două abordări: orientarea spre problemă și orientarea spre soluții.

Orientarea spre problemă: Cum este văzută problema evaluării la ora de religie (importanță, actualitate, consecințe)?

Orientarea spre soluție: Cum este văzută rezolvarea problemei (ce își doresc participanții - funcție de expertiza și impactul problemei asupra activității/ vieții lor - soluțiile propuse, care ar fi primul lucru de făcut, cine, cine se opune/oprește aceasta, cu ce resurse, de ce ar mai fi nevoie, unde, pe o scală de la 1 la 5 se află rezolvarea problemei?)

2.2.8.2. Întăriri aduse concluziilor aplicării chestionarelor

Metodologic, discuțiile facilitate au condus la reliefarea unor constatări/situații/soluții reale pentru dinamizarea evaluării în educația religioasă:

- Rezultatele învățării să se refere proporțional la achiziții cognitive și atitudini/comportamente formate. Această propunere, pentru care au argumentat practicienii din domeniu și beneficiarii direcți/indirecți (părinții, reprezentantul cultului, studentul), a fost circumscrisă ideii de notă și cât reprezintă din notă cele două proporții.
- Ora de religie poate fi finalizată cu calificativ, acesta fiind acordat urmare a observării comportamentului/ atitudinii elevului.

- Forma de evaluare cea mai folosită nu este niciuna dintre cele enumerate în chestionare, interesul practicienilor mergând înspre metode reflexive/ de cercetare lăuntrică, în vreme ce beneficiarii (absolventul, părintele, preotul) au propus și subliniat importanța observării comportamentului elevilor ca instrument de evaluare.
- Beneficiul participării la ora de religie este evident în societate, acasă, în manifestările religioase din cadrul Cultului, așadar aprecierea pregătirii în urma acestei participări este doar competența Școlii (sistemului educațional).
- Educația religioasă este o activitate pentru care colaborează active mai mulți factori (educogeni): școala, prin curriculum-ul studiat de elev, familia (părinții), prin oportunitățile de experiență religioasă oferite, Cultul, formă structurată și oficială de manifestare religioasă.
- O evaluare nivelară în educația religioasă, constituită din ceea ce elevul ajunge să știe (cunoștințe, abilități, competențe), este oportună pentru demersul educațional (nu expune criticilor laicatlui), ajută formarea complexă a elevului (nu doar cunoștințe), proiectează/orientează pentru viață.
- Instrumentul de evaluare propus dinamizează relația evaluator/evaluat în cazul orei de religie, aduce interes sporit din partea elevului și eficiență ridicată/simplificare pentru cadrul didactic, atractivitate pentru ora de religie în contextul celorlalte discipline din planul - cadru de învățământ, siguranță/ satisfacție pentru părinții elevilor.

Părerile exprimate în timpul întâlnirii - fie în plen, fie în grupurile de lucru formate ad hoc (de câte trei persoane, după criteriul implicării) - au oferit posibile direcții de lucru. Sunt pași mici, dar realizați, înspre argumentarea eficienței unei evaluări pe niveluri de competență în educația religioasă. Astfel, sunt arătate dificultăți și bariere, dar și ceea ce se poate construi natural și firesc, fără costuri, de către fiecare dintre „actorii” demersului, sunt identificate limite/probleme ale orei de religie și evaluării la această disciplină școlară, dar se expune și ceea ce se dorește a fi făcut în sensul depășirii vulnerabilităților, sunt explicate/caracterizate piedicile care aduc ineficiență demersului evaluativ, dar se evidențiază și ceea ce s-a făcut

concret înspre eficientizare.

2.2.9. Concluzii desprinse în urma observației participative/ observării sistematice a activității și comportamentului elevilor

2.2.9.1. De ce observație participativă?

Contextul în care se desfășoară ora de religie (o oră săptămânal) ajută foarte puțin observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor. Observarea înseși este o metodă complementară de evaluare. De aceea implicarea personală, în sensul sugerării și creării designului aplicării metodei, ni s-a părut necesară.

Ea a constatat în anunțarea faptului că elevii vor fi evaluați prin aplicarea unui instrument nou, matricea nivelurilor date de rezultate, altele decât cunoștințele predate, că vor fi importante comportamentele lor în timpul orei de religie și informațiile oferite de alte cadre didactice/elevi despre atitudini/ comportamentele în afara orei de religie.

Mai mult, uneori a fost necesară intervenția în relația cu elevii în sensul unor lămuriri suplimentare, necesare și firești - credem - în condițiile unei situații noi, inedite pentru elevi.

2.2.9.2. Observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor

Limita evidentă referitoare la observarea activității și comportamentului elevilor a ținut de faptul că observațiile constatate nu au avut un nivel ridicat de obiectivitate: timpul alocat a fost scurt (a se vedea Calendarul desfășurării demersului investigativ), realitate ce a împietat asupra posibilităților de reluare a observațiilor, iar metoda folosită a fost propusă ca variant complementară de cercetare.

S-a putut constata schimbarea/modificarea presupusă: elevii au reacționat pozitiv la noile condiții de evaluare, au abordat sarcinile de lucru proactiv și implicat, anunțarea și aplicarea noului instrument fiind primare cu interes și curiozitate și tratate cu seriozitate. Considerăm că a contat în egală măsură „negocierea”, precizările făcute de cadrul didactic.

Au fost identificate modificări atitudinal/ comportamentale pentru elevi care înainte de aplicarea instrumentului de evaluare nu aveau un nivel al achizițiilor ridicat. A fost o oportunitate aparte să constatăm deficiențele și necesitățile de formare ale acestor elevi.

În privința comportamentelor concrete, s-au constatat modificări în

ceea ce privește modul cum pregătesc elevii ora de religie, emoția și trăirea activităților din timpul demersului educativ religios.

Diferențe comportamentale evidente au survenit în cazul elevilor de clasa a IV a:

Au dobândit autonomie și siguranță, au renunțat la șabloane, au devenit mai creativi, au dobândit proprietate termenilor teologici coroborată cu înțelegerea corectă a experiențelor religioase.

Elevii de clasa a V a au dobândit competențe noi, din sfera atitudinalului (tabelul 2.2.9.1.), a comunicării verbale și nonverbale, a gestionării emoțiilor. Au conștientizat faptul că munca cu sine dă roade.

Reflectivitatea a reprezentat contextul în care au reușit să-și interiorizeze cunoștințele și să-și formeze, asistat, convingerile și credințele. Au relaționat și corelat experiențele informale, trăite în contexte familiale sau în cadrul Cultului.

În sens inductiv, s-a putut constata importanța necesității existenței unei „oglinzi” a modului în care elevul interiorizează, transformă, transpune (Tabelul 2.2.9.2.) cunoștințele spre formarea de abilități și dezvoltarea de competențe.

Tabelul 2.2.9.1.

Observarea activității și comportamentului elevilor. Planul cercetării

Clasa	Caracteristici generale	Ghidul teoretic al observării				Limite Cazuri marginale /atipice	Instrumente
		Ce?	Cum?	În ce se transpune?	Când?		
Clasa a IV a 33 elevi	Învățământ Primar	- Acțiuni	- Comportamente observabile	- Comportamente- țintă - Atitudini - Convingeri - Motivații	În timpul orei de religie	Întârzieri în dezvoltare Alte confesii	- Corelații între competențele specifice ale programei școlare și rezultatele obținute/ niveluri
Clasa a V a 28 elevi	Învățământ Gimnazial	- Interacțiuni	- Comportamente specifice	- Relații - Reflexivitate - Procese - Interiorizare - Schimbare	- În timpul orei de religie - În timpul altor ore	- Alte confesii - Neparticipare la oră	- Rezultate intellectuale - Obiectivări comportamentale

Tabelul 2.2.9.2.

Perspectiva temporală a modificărilor/schimbărilor

Clasa	Înainte de aplicarea instrumentului	După aplicarea instrumentului de evaluare prin niveluri	Progres școlar/schimbare	Viziune personală/Sistem de valori/ Orientarea personalității
Clasa a IV a 33 elevi	Calificative/ierarhie	Niveluri/ Corelarea directă a rezultatelor evaluate cu competențele specifice vizate de programa școlară	Valorizarea rezultatelor învățării prin raportarea la progresul școlar al fiecărui elev	Recunoașterea, la nivelul evaluării, a experiențelor de învățare și a competențelor dobândite în contexte non-formale sau informale
Clasa a V a 28 elevi	Note/ierarhie	Corelarea directă a rezultatelor evaluate cu competențele specifice vizate de programa școlară	Valorizarea rezultatelor învățării prin raportarea la progresul școlar al fiecărui elev	Recunoașterea, la nivelul evaluării, a experiențelor de învățare și a competențelor dobândite în contexte non-formale sau informale

2.2.10. Analiza calitativă a documentelor curriculare normative pentru disciplina Religie

Pentru înțelegerea cadrului legal în baza căruia se desfășoară demersul educațional al disciplinei de învățământ religie în școlile publice din România, au fost consultate surse fundamentale (Constituția României), organice (LEN), subsecvente (Legi, Protocoale, Ordine de Ministru).

Apartenența religioasă și predarea religiei sunt reglementate în Constituția româniei, articolele 29, alin. (1) și (6) și 32, alin. (1).

Despre predarea religiei se vorbește și în Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor (Legea Cultelor 489/2006), articolul 32, al. (1).

Legea educației Naționale (LEN, 1/2011) reglementează predarea religiei în articolele 1, alin. (1) și (2), 3, alin. (1, n), 7, alin. (1), 18, alin. (1) și (3).

Aceste teme iuri legale sunt adoptate în concordanță cu recomandările Consiliului Europei în domeniul educației religioase (Rec. nr. 1720/2005, Rec. nr. 1804/2007) „în vederea introducerii Studiului Religiei în cadrul trunchiului comun pentru învățământul primar și secundar”, cu „evitarea unei abordări confesionale a disciplinei” (S. Șelaru, G. Vâlcu, art. Studii Teologice, 1/2012, pp. 229-252).

„Recomandarea „Religie și democrație” a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (nr. 1396 din 1999) pune accent pe învățarea religiei ca ansamblu de valori față de care tinerii să-și dezvolte simțul critic, în cadrul învățării eticii și cetățeniei democratice” și „semnalează, de asemenea, statutul problematic al materiei de studiu „religie” în învățământul public, în condițiile în care „morală educativă a timpului nostru” este reprezentată de drepturile omului și drepturile copilului” (M. Cuciureanu, S. Velea, coord. et al., Educația moral-religioasă în sistemul de educație din România, 2008, p. 20).

Drepturile religioase ale copiilor sunt amintite în Convenția drepturilor copilului, articolul 30.

Protocolul încheiat între Ministerul educației și Științei și Secretariatul de Stat pentru Culte la 11. 09. 1990 avea ca obiect introducerea educației moral - religioase în învățământul de stat.

Cu „Precizările referitoare la clarificarea unor aspecte privind desfășurarea orei de Religie nr. 19283/25 aprilie 2005, elaborate de Ministerul

Educației și Cercetării, Direcția Generală Învățământ Preuniversitar” se aduc lămuriri suplimentare, cu caracter practic - aplicativ, menite să eficientizeze și pentru elevii de alte confesii predarea religiei.

Planurile - cadru de învățământ, care precizează disciplinele obligatorii și numărul de ore pe săptămână alocat pentru acestea, valabile în anul școlar 2013 - 2014 au fost aprobate prin Ordin de Ministru OMECT 4686/2003 și OMECT 5198/2004, respectiv 3371/2013.

- Programele școlare pentru predarea disciplinei religie în vigoare:
- pentru Clasa Pregătitoare: OMECTS 3656/2012
- pentru învățământul primar: OMECT 5229/2008
- pentru învățământul gimnazial: OMECT 4698/2008
- pentru învățământul liceal (clasele a IX a - a XII a): OMECT 5230/2008.

Asistăm la o organizare/sistematizare la nivelul reglementării a abordării problematicei din domeniul educației religioase, o urgență firească care, cronologic, structural - funcțional, juridic/legislativ a fost impusă de realitatea educațională românească.

Se observă preocupare pentru „motivarea” prezenței religiei (cu formele și denumirile contextual adresate: educație religioasă, învățământ religios, educație despre religii, istoria religiilor, studiul religiei) în școlile publice, dinamica pornind dinspre „afirmarea dreptului cultelor de a oferi Studiul Religiei în școlile publice, către sublinierea dreptului copilului de a primi educație religioasă, în contextul mai larg al menirii unui sistem educativ eficient” (S. Șelaru, G. Vâlcu, art. cit., p. 5).

Polemica acestei „motivări” opune „apropierea de modelul „științelor religioase”, care presupune un mod „obiectiv” de predare a Religiei, (...) în care cultivarea angajamentului față de o anumită credință religioasă este înlocuită cu dezvoltarea toleranței religioase și culturale, precum și cu abilitatea de analiză critică a diferitelor sisteme religioase și filosofice cu care elevul intră în contact” cu „stilul pur academic al doctrinelor, istoriei ori ritualurilor religioase (care) ar corespunde așteptărilor elevilor (mai ales a celor din clasele primare), mult mai atrași, de obicei, de o abordare mai vie și mai dinamică, relevantă pentru problemele și întrebările lor personale” (ibidem, p.6).

Apologetica se folosește de „axarea pe cunoașterea temeinică a propriei credințe, cu loc suficient pentru o cunoaștere elementară (concisă,

dar corectă) a celorlalte confesiuni și religii. Aceasta este, de altfel, abordarea cea mai populară a Studiului Religiei în statele Uniunii Europene” (ibidem).

CONCLUZII ALE CERCETĂRII

Componenta cercetată *Scopul orelor de religie (cunoștințe religioase, personalitate în concordanță cu valorile creștine, (con)viețuire după acestea)* înțelegea ca formare a personalității în concordanță cu valorile fundamentale ale moralei creștine, prin integrarea cunoștințelor religioase în structurarea de atitudini moral-creștine și prin aplicarea învățaturii de credință în viața proprie și a comunității, deprinderea unor competențe sociale și civice și de exprimare culturală, care vor folosi elevilor în viață, dincolo de cunoștințe, abilități și competențe în domeniul religiei, a întrunit următoarele răspunsuri:

- dintre respondenții Chcd

Acord total	45%
Acord total	54%
Foarte Mare Măsură	63%
Foarte Mare Măsură	50%

Acord total	65%	dintre respondenții Chp
„pentru ceea ce răspund în clasă”	64,5%	dintre respondenții Ch4
„că am învățat lecția predată”	45%	dintre respondenții Ch5

Aceasta arată că, dincolo de cunoștințele religioase transmise prin demersul educațional al disciplinei religie, prin orele de religie se urmăresc formarea și dezvoltarea altor competențe - sociale, civice - fundamentate pe valorile creștine. Proiecția lor trebuie să urmărească axiologia și atitudinile, valorile și comportamentele ulterioare perioadei de școlarizare a elevilor.

Componenta cercetată *Aspectele practice ale conținuturilor, aspecte de îmbunătățit, priorități, stil de învățare, număr de ore alocate conținuturilor*, înțelegea ca relevanță practică a conținuturilor, aspecte de îmbunătățit, stilul de învățare al elevilor, conceperea lecțiilor programei, unități de conținuturi, interes pentru elevi, a întrunit următoarele răspunsuri:

- dintre respondenții Chcd

Frecvent	50%
Uneori	65%
Uneori	50%
(de) Acord	50%
Foarte Mare Măsură	60%

dintre respondenții Ch4	„Iubirea lui Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Sale”	39,1%
	„cunoștințe despre Dumnezeu”	60,9%
dintre respondenții Ch5	„ceea ce a spus și făcut Iisus Hristos”	31,5%
	„cunoștințe despre Dumnezeu”	55,9%

Repartiția răspunsurilor reflectă concentrarea cadrelor didactice chestionate asupra aspectelor practice și utile pentru elevi ale conținuturilor disciplinei religie, grijă pentru stilul de învățare al acestora, pentru proiectarea lecțiilor în conformitate cu obiectivele programei, dar alocând fiecărei teme din programa școlară numărul de ore considerat necesar, prioritate pentru eficientizarea demersului didactic în urma reflecției asupra reușitelor sau limitelor didactice constatate.

Interesul respondenților elevi este mai mare pentru cunoștințele religioase decât pentru comportamentele care ar trebui formate plecând de la înțelegerea celor predate.

Această constatare - de altfel, o limită, un neajuns al religiei ca disciplină școlară - poate fi un temei al concentrării demersului didactic al disciplinei religie pe formarea unor atitudini și comportamente morale plecând de la cunoștințele transmise elevilor, punerea acestora în practică, asimilarea lor ca valori.

Componenta cercetată *Alte competențe (încurajarea autonomiei, gestionarea emoțiilor) urmărite a fi dezvoltate*, care presupune încurajarea autonomiei elevilor (propriile lor alegeri, realizează sarcini independent, iau decizii), dezvoltarea competențelor emoționale ale elevilor (conștientizarea emoțiilor, comportamente, atitudini, valori), a întrunit următoarele răspunsuri:

dintre respondenții Chcd	Uneori	40%
	Frecvent	40%

Aceasta înseamnă că se manifestă preocupare din partea cadrelor didactice chestionate ale disciplinei pentru încurajarea autonomiei elevilor, dar nu cu prioritate, realitate compensată de preocuparea pentru dezvoltarea competențelor emoționale ale elevilor.

Constatarea arată neajunsul formal al demersului didactic al disciplinei religie, acela prea static, rigid, uneori confesional, lipsit de dinamismul dat de promovarea contribuției celorlalți actori ai procesului educațional: elevii.

Componenta *Percepția asupra notelor/calificativelor, motivația, utilitatea acestora*, înțeleasă ca satisfacție a elevilor la ora de religie - utilitate pentru viață, comportament civic, a fost apreciată, din perspectiva beneficiarilor, părinți și elevi, astfel:

dintre respondenții Chp	Foarte frecvent	69%
	Foarte Mare Măsură	51%
	Foarte Mare Măsură	62%

dintre respondenții Ch4	75,5%	„Este important pentru mine ca în viață să fiu: un bun creștin”
	59,1%	„Calificativul primit la ora de religie este important: pentru ceea ce voi ști mai târziu”
dintre respondenții Ch5	53,2%	„La ora de religie învăț pentru a obține notă: nu”
	59,5%	„Nota primită la ora de religie este importantă: pentru ceea ce voi ști în viață”

Răspunsurile părinților arată că, foarte frecvent, elevii au satisfacția faptului că la ora de religie dobândesc cunoștințe pentru viață, ceea ce pentru ei contează într-o foarte mare măsură.

Aceasta completează aspectul utilității pe care îl urmăresc elevii prin participarea la orele de religie, rezultat pe care îl văd cu importanță pentru viață.

Componenta *Calificativele și notele nu reflectă cunoștințele și trăirile elevilor*, care se referă la neajunsul evaluării tradiționale la religie, prin calificative și note, care nu evidențiază interiorizarea cunoștințelor, transformarea ulterioară a elevului, a fost percepută de respondenți astfel:

dintre respondenții Chcd		Nivel moderat	40%
dintre respondenții Ch4	„la ora de religie trebuie să învăț pentru calificativul Foarte bine?”	„nu știu”	63,6%
dintre respondenții Ch5	„este important pentru mine să devin un bun cetățean și un bun creștin”	„ambele variante”	64%

Această dimensiune a cercetării trebuie să justifice, deopotrivă necesitatea și utilitatea evaluării prin niveluri date de rezultatele învățării.

Răspunsurile arată punctul de vedere al cadrelor didactice ale disciplinei care opinează că doar moderat calificativele și notele acordate la ora de religie reflectă întru totul cunoștințele și trăirile elevilor, ceea ce presupune, pe o scală de la 1 la 5 doar a treia poziție (de loc, într-o foarte mare măsură). Este neajunsul disciplinei religie presupus și urmărit a fi dovedit prin această cercetare.

Răspunsurile elevilor chestionați arată o mare incertitudine în privința motivației pentru notă (pentru sau numai pentru calificativ), dar și certitudinea utilității pentru viață a cunoștințelor religioase dobândite.

Dimensiunea cercetată *Forma de evaluare fidelă pentru exprimare pregătirii elevilor (utilitate, frecvență, prin care s-a urmărit părerea despre forma (instrumentul) de evaluare folosită de cadrele didactice ale disciplinei religie pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor (după criteriul frecvenței utilizării), dar și punctul de vedere al părinților în legătură cu relevanța acestor forme în aprecierea pregătirii școlare a elevilor, a reliefat următoarele răspunsuri:*

după frecvența utilizării (perspectiva practicianului):

Forma/instrumentul de evaluare utilizat	Scala cu 6 aprecieri	Procent (%)
Combinații între variantele de mai sus	Foarte frecvent	55
Portofoliul	Uneori	55
Proiectul	Rar	45
Examinarea orală	Frecvent	35
Observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor	Uneori	35
Testul scris	Frecvent	30

după relevanța acestor forme în aprecierea pregătirii școlare a elevilor (perspectiva beneficiarului):

Forma/instrumentul de evaluare utilizat	Scala cu 6 aprecieri	Procent (%)
Examinarea orală	Acord total	53
Observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor	Acord total	46
Testul scris	Acord total	45
Proiectul	Fără opinie	43
Portofoliul	Fără opinie	43

Din perspectiva practicianului, forma de evaluare utilizată este cea combinată, folosită, după răspunsurile din chestionar, foarte frecvent. Nu există un instrument utilizat foarte frecvent. Ponderea crește pe măsură ce în analiză intră instrumentele moderne, complementare, de evaluare. Se constată, însă, și o tendință de renunțare la forma tradițională a evaluării prin testul scris. Dacă renunțăm la extreme – combinațiile și testul scris – putem să afirmăm că formele de evaluare evidențiate în ierarhia dată de frecvența utilizării celor chestionați au în centru activitatea și exprimarea elevului, cu manifestarea sa completă și complexă, nu numai cunoștințele însușite, ci și convingerile, atitudinile, comportamentele sale. Evaluarea este mai dinamică, mai aproape de ceea ce este elevul.

Sunt mai multe oportunități de a vedea, afla și înțelege ceea ce a dobândit și interiorizat elevul: sunt competențe de interrelaționare, comunicare, lucru în echipă care se evidențiază astfel.

Din perspectiva părinților, forma de evaluare care reflectă cel mai bine progresul școlar al elevului la ora de religie este examinarea orală, aflată între primele trei forme utilizate de cadrele didactice ale disciplinei, în vreme ce instrumentele complementare de evaluare scad ca pondere în ierarhia alcătuită după relevanță. Sunt numeroase cazuri fără opinie / nu știu, influențate de nivelul studiilor absolvite sau de mediul de rezidență al respondenților.

Se constată o tendință / dorință a părinților care vor ca elevii la ora de religie să fie evaluați prin forma de examinare orală. Putem interpreta că această formă de evaluare reflectă cel mai bine cunoștințele și trăirile elevilor. Așadar, manifestarea liberă, fără constrângerea formală a conformării la ceea ce trebuie scris, este apreciată de către părinți ca ceea ce poate reflecta mai bine progresul școlar.

La acest punct al analizei trebuie consemnate și propunerile pe care

respondenții la chestionarul aplicat părinților le-au făcut ca alte modalități de evaluare considerate a fi relevante în aprecierea pregătirii școlare la ora de religie: voluntariatul, activitățile practice. Așadar, tot din sfera manifestului, a acționalului, a trăirii.

Concluzia desprinsă din interpretarea răspunsurilor consemnate la itemii referitori la formele instrumentele de evaluare utilizate/care reflectă cel mai bine progresul școlar al elevilor la ora de religie duce către utilitate și necesitatea unui instrument care să pună laolaltă aprecierea cunoștințelor dobândite, abilitățile și competențele dezvoltate de aceștia la orele de religie.

Componenta *Evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării/aprecierea este mai eficientă*, înțeleasă ca reflectare mai obiectivă a progresului școlar al elevilor la ora de religie și mai cuprinzătoare, complexă din perspectiva elevilor, a arătat următoarele răspunsuri:

Răspuns	Frecvența	Procent (%)
Dezacord	4	10.0
Acord moderat	4	10.0
Acord	13	45.0
Acord total	9	35.0
Total	30	100.0

Aceste rezultate pot fi interpretare în favoarea construirii unui instrument de evaluare care, prin niveluri date de rezultatele învățării – cunoștințe, abilități, competențe – să reflecte mai obiectiv progresul școlar al elevilor la ora de religie și să aprecieze calitatea felului în care acesta s-a realizat. Numărul respondenților care au fost de acord cu afirmația enunțului dovedește aprecierea unei asemenea forme de evaluare și obiectivitatea reflectării sale.

Acestei evidențieri a rezultatului putem să adăugăm și răspunsurile la întrebarea (itemul nr. 8 din Ch4 și nr. 7 din Ch5): „Cum ar fi dacă ai fi apreciat/evaluat pentru ceea ce faci ca și creștin? De ce?”).

Răspunsurile elevilor de clasele a IV a și a V a se situează între poziții de pro și contra, unele neutre, dar după o înțelegere nu tocmai exactă a solicitării din chestionare. Mai degrabă aprecierea este înțeleasă ca valorizare, prețuire și mai puțin ca evaluare („Aș fi foarte fericită pentru apreciere.”). Cu toate acestea, sunt puncte de vedere interesante care arată

specificul informal („Ar fi bine pentru că aş fi apreciat pentru ceea ce îmi place să fac: merg la Biserică, unde mă simt bine.”), acţional-comportamental („M-ar mobiliza să fiu mai bună decât pot.”, „Ar fi bine: se va vedea efortul depus.”), emoţional-afectiv („Sunt un bun creştin: aş da dovadă de bunătate, respect şi aş da dovadă că îmi pasă. Mi-ar plăcea.”) al educaţiei religioase.

Există şi puncte de vedere care exprimă păreri contrare aprecierii comportamentului la ora de religie: „Dacă aş fi apreciat ca şi creştin, alţi colegi de altă religie s-ar supăra pe mine. Mai bine ar fi cu toţi să primim note.”, „La ora de religie trebuie să învăţăm ca să luăm calificativele cele mai bune. Nu trebuie să fii creştin ca să fii apreciat!”.

Analiza rezultatelor celor şapte direcţii cercetate sugerează următoarele concluzii:

- dincolo de cunoştinţele religioase transmise prin demersul educaţional al disciplinei religie, se urmăresc formarea şi dezvoltarea altor competenţe complementare – sociale, civice - fundamentate pe valorile creştine. Această perspectivă trebuie să fie ca un „fir roşu” al întregului demers educaţional: de la momentul proiectării până la cel al evaluării;
- interesul elevilor la orele de religie este concentrat pe cogniţie, însuşirea de cunoştinţe, evaluarea făcându-se în consecinţă. Această constatare - de altfel, o limită, un neajuns al religiei ca disciplină şcolară - poate fi un temei al concentrării demersului didactic al educaţiei religioase pe formarea unor atitudini şi comportamente morale plecând de la cunoştinţele transmise elevilor, punerea acestora în practică, asimilarea lor ca valori;
- există un neajuns formal al demersului didactic al disciplinei religie, acela prea static, rigid, uneori confesional, lipsit de dinamismul dat de promovarea contribuţiei celorlalţi actori ai procesului educaţional: elevii;
- răspunsurile elevilor chestionaţi arată o mare incertitudine în privinţa motivaţiei pentru notă (pentru sau numai pentru calificativ), dar şi certitudinea utilităţii pentru viaţă a cunoştinţelor religioase dobândite;
- nu există un instrument de evaluare utilizat foarte frecvent. Se constată, însă, şi o tendinţă de renunţare la forma tradiţională a evaluării prin testul scris pentru formele de evaluare care au în

centru activitatea și exprimarea elevului, nu numai cunoștințele însușite, ci și convingerile, atitudinile, comportamentele sale (observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor, proiectul, portofoliul);

- dorința a părinților care vor ca elevii la ora de religie să fie evaluați prin forma de examinare orală. Putem interpreta că această formă de evaluare reflectă cel mai bine cunoștințele și trăirile elevilor. Așadar, tot din sfera manifestului, a acționalului, a trăirii.

Aserțiunile anterioare arată suficiența/insuficiența actualelor forme/metode/instrumente de evaluare în educație religioasă. Aceasta pentru că fiecare elev reprezintă o personalitate distinctă, ale cărei valori, convingeri, credințe, atitudini formate formal și dezvoltate informal, interiorizate, sunt personale, diferite de ale altor elevi.

Eficiența evaluării cu ajutorul formelor și mijloacelor actuale, tradiționale sau moderne, reflective, dinamice, individuale sau de grup, este cunoscută, testată. Considerăm că este posibil ca să nu ofere o imagine completă a intervențiilor necesare pentru asigurarea progresului școlar în educația religioasă. Diferențele pot fi subtile, dar sunt importante! Sunt asemănări evidente, dar și diferențe subsidiare, care dau incongruență. Iar această incongruență poate fi șansa elevilor în evaluarea la disciplina religie! De aceea acest lucru nu poate fi ignorat!

Aceste rezultate pot fi interpretare în favoarea construirii unui instrument de evaluare care, prin niveluri date de rezultatele învățării - cunoștințe, abilități, competențe - să reflecte cel mai obiectiv progresul școlar al elevilor la ora de religie și să aprecieze calitatea felului în care acesta s-a realizat. Acest instrument ar evidenția dimensiunea apreciativ-calitativă a evaluării în educația religioasă.

Este o temă nouă pentru evaluarea la disciplina religie, dar este una evidențiată de practică și este o realitate.

Pentru că „cercetarea și practicile noi se dezvoltă simultan, alimentându-se reciproc; uneori, cercetarea precede practica; de cele mai multe ori însă, practica merge înaintea cercetării,...); ulterior, rezultatele reorientează practica...”

(<http://elisabetastanciulescu.ro/2014/03/coaching-sau-dezvoltare>).

Concluzii. Perspective. Transferabilitate

1. Implicații ale utilizării conceptului de rezultat al învățării și a evaluării prin niveluri date de rezultatele în educația religioasă

(concepte noi în educația religioasă: arhitectură curriculară, competențe receptive, productive reflectivă, competențe aflate în relație/transversale, rezultate ale învățării, niveluri de evaluare, matrice de evaluare prin niveluri date de rezultatele învățării)

Vorbind despre felul în care se realizează ceva (ca proces), E. Stănciulescu afirmă că „noutatea, originalitatea nu sunt scopuri în sine și, de altfel, sunt foarte relative: „*Ars inveniendi est ars combinatoria*”, (Pierre Bourdieu, 1980); orice invenție este, de fapt, obținută prin *combinarea într-un mod nou* a unor elemente deja cunoscute” (<http://elisabetastanciulescu.ro/ce-aduc-nou>).

Un sistem complex - chiar și cunoscut, explorat - are mai multe componente care interacționează neliniar (D. Șelaru, blog). Componentele sale, deși de mai multe dimensiuni, sunt interdependente și de aceea calitatea cea mai importantă este *emergența*, capacitatea de a avea manifestări care nu provin de la componentele acestuia, ci de la sistem ca întreg. De aici, auto-organizarea, apariția unor noi structuri, adaptative, care își pot schimba comportamentul (pot fi înțelese) în funcție de factori externi.

În această lumină trebuie văzută abordarea multinivelară a evaluării în educația religioasă, o regândire a demersului evaluativ, pornită din perspectiva sistemică asupra obiectului evaluării la religie - raportare normativă, la curriculum și concretizată din perspectiva inductivă a subiectului evaluării - elevul în complexitatea sa.

Evaluarea prin niveluri date de rezultatele obținute în demersul educației religioase este „conotativă”, dominată de conotații cu valoare suplimentară, ce reiese din condiții specifice (experiențe personale, context și trăiri diferite), dincolo de a fi „denotativă”, cu semnificație, sens comune, obișnuite.

Rezultatele învățării au legătură cu realizările (progresul școlar) elevului și mai puțin cu obiectivele stabilite de către cadrul didactic al disciplinei. Pentru educația religioasă contează ceea ce știe elevul în context religios, credințele sale făcute manifeste, dar și ceea ce face (cum îi folosesc definițiile convingerilor transformate în valori în viața de zi cu zi sub aspect moral, atitudinal, comportamental).

Cele trei niveluri date de rezultatele învățării (de bază, intermediar, avansat) sunt stabilite din perspectiva competențelor atinse: receptive (ceea ce elevul dobândește în context educațional formal și informal), productive (ceea ce reușește să exprime/manifeste atitudinal și comportamental), reflective (împroprieri în sistemul axiologic, convingeri). De aceea, o abordare nivelară a evaluării în educația religioasă este în relație cu identificare/definirea unor competențe aflate în relație, compozite, ireductibile la o componentă, care pot fi integrate („transcurriculare, crosscurriculare”). Modul de definire pentru asemenea competențe trebuie să aibă în vedere paradigma transdisciplinarității (a achizițiilor transferabile și nu strict disciplinare).

Instrumentul de evaluare propus este unul integrativ, accesibil și din perspectiva utilizatorului (cadrele didactice ale disciplinei) și din cea a beneficiarilor (elevii, părinții acestora, Cultul), depășind eventualele distorsiuni din contextul comunicării, reducând fireștile bias-uri ale subiectivității în evaluare.

El este flexibil, precum conceperea sa, în sensul adaptării la elevi, la individualitatea și personalitate acestora: sunt parametri diferiți în funcție de configurarea specifică/lăuntricul elevului.

Modalitatea de a evalua diferit, nivelar, scalar propune o funcționalitate diferită, independentă, dar integrată a conținuturilor programei școlare. Este o deschidere spre posibilitatea de a adăuga instrumentului propus funcționalități noi. Retroacțiunea (feedback-ul) este evident atât timp cât proiectarea activităților se face integrat, din perspectiva variată, transversală a cunoștințelor, abilităților, competențelor, a abilităților generice, a creativității, pentru ca elevii să progreseze către rezultatele învățării. Testele se vor baza pe evaluarea competențelor în situații reale de viață.

Este și o oportunitate de a vedea procesul, de a fi conștientizat acest proces de către cel care este evaluat, dar și posibilitatea de urmări ceea ce se întâmplă, și interveni, pentru cel care evaluează. Facilitează transparența și comparabilitatea dintre nivelurile de competențe specifice educației religioase. Această posibilitate este asigurată de demersul critic/evaluativ asupra normei (arhitectură curriculară, programă de învățământ), dar bazat pe evidențe („arhitectură curriculară complex construită pe valori, credințe, convingeri exprimate, pe abilități manifeste, pe abordări intercurriculare”, Raport Eurydice, Dezvoltarea competențelor-cheie în școlile din Europa, p.19).

Este o evaluare formative, atât timp cât instrumental propus „traversează granițele diferitelor activități de învățare”.

Coerența evaluării prin niveluri date de rezultatele învățării este realizată de integrarea mai multor competențe evaluate. Ea minimizează diferențele de statut și aduce consistență disciplinei religie, punând accent pe aplicarea cunoștințelor, făcând abilitățile elevilor mai relevante.

Evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării în educația religioasă ridică probleme și din perspectiva aplicării ei ca metodă/mijloc/instrument. „Schimbarea practicii de lucru este dificilă datorită tradiției”, producând modificări în cultura și organizarea întregului demers didactic, de la nivelul curricular, până la cel al cadrelor didactice, „specializate într-o singură disciplină academică”, și până la managementul clasei de elvi în timpul orei de religie și, mai departe, la cultura și organizarea școlii. O asemenea abordare a demersului didactic al evaluării la disciplina religie este un proces colectiv, „în care alocarea responsabilităților pe parcursul procesului nu trebuie neglijată” (Raport Euridyce).

Principala concluzie a acestei prezentări este aceea că există diferențe de concept și valoare între propunerea de demers evaluativ făcută și cultura evaluativă „de fundal” în disciplina religie.

2. Disciplina religie, disciplină deschisă, integrativă și integratoare, care responsabilizează social.

(contextualizare, structurare, identificarea elementelor comune, transferare, cadrul general al educației religioase)

Ca disciplină de învățământ, religia este una integrativă (care contribuie, completează educația generală a elevului) și integratoare (care armonizează diversele competențe urmărite în progresul școlar al elevului în ansamblul unitar al educației elevului).

Educația și cunoașterea reprezintă *Comoara lăuntrică*, sunt elemente esențiale pentru umanitatea noului mileniu (Learning: the Treasure Within (Învățarea: Comoara lăuntrică), raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI, 1996), iar J. Delors vedea rolul educației ca o contribuție la încurajarea indivizilor să acționeze în concordanță cu tradițiile și convingerile lor, dar în același timp respectând pluralismul, să-și dezvolte mintea și spiritul la nivel de universalitate și să reușească transcenderea propriilor limite (J. Delors, *Comoara lăuntrică*. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în

secolul XXI, Ed. Polirom, Iași, 2000, apud D. A. Jucan, *Curs Curriculum la Decizia Școlii - Proiectare curriculară, implementare, evaluare*).

Din această perspectivă, din cele patru componente ale educației și ale cunoașterii (a învăța să știi, a învăța să faci, a învăța să conviețuiești, a învăța să fii), două sunt definitorii pentru specificul religiei ca disciplină de învățământ: a învăța să conviețuiești înseamnă a coopera, a participa la activități umane, iar a învăța să fii înseamnă a avea autonomie, capacitate de decizie, autenticitate, responsabilitate personală și disponibilitate de a realiza un destin comun. Această perspectivă oferă o abordare integrativă, în care cel care se instruieste nu mai are rol pasiv, de „vas” care se „umple” cu cunoștințe, accentul trecând de pe conținut pe proces.

Orientarea se schimbă de la centrarea pe cel care valorifică instruirea, adică pe elev, la accentul pe interacțiunea dinamică dintre elev și profesor. În cadrul acestei interacțiuni apare un proces de evoluție interioară, atât la elev, cât și la profesor. Lăuntric, fiecare cercetează cum este influențat, din punctul de vedere al dezvoltării valorilor, de toate sistemele din care este parte, sisteme precum familia, școala, Biserica, comunitatea. Integrarea personală, la nivel cognitiv, afectiv și comportamental îi face pe participanții la proces autentici, în armonie cu propriile valori și cu realitatea exterioară, cuprinsă în normele sociale, în rolurile de viață proprii și ale altora. Prin urmare, participanții la proces devin responsabili față de sine și față de comunitatea în care trăiesc.

Pentru educația religioasă, este de maximă importanță calitatea, operaționalitatea și funcționalitatea achizițiilor dobândite, a cunoștințelor asimilate și a competențelor formate, este necesară valorificarea conținuturilor nu ca scop în sine, ci ca mijloc pentru formarea intelectuală complexă a elevilor, așa cum structurarea și propunerea de contexte/situații de învățare care generează experiențele de învățare pozitive, dezirabile, constructive (dată fiind complementaritatea dintre educația formală, cea nonformală și cea informală) oferă posibilitatea afirmării atitudinal-comportamentale din perspectiva valorilor creștine (apud D. A. Jucan, *Curs cit.*). În centrul experiențelor de învățare sunt plasate procesele individuale de învățare ale elevilor, nevoile, interesele și particularitățile acestora.

Educația religioasă asigură și contribuie la dezvoltarea personală integrală a elevilor și la (auto)responsabilizarea lor în procesul formării, depășindu-se granițele unei singure discipline și se asigurându-se premisele formării de competențe transdisciplinare, pe fundamentul competențelor

specifice, necesare dezvoltării personale a elevului (apud Ghid de organizare a Examenului Național de Bacalaureat - 2016. MECS, CNEE).

Deschiderea oferită de educația religioasă stabilește relații convergente între cunoștințe, priceperi, deprinderi, abilități, atitudini și valori, realizabilă pe mai multe nivele, complementare din perspectiva intervenției educaționale valorificând viziunea integratoare.

O altă concluzie ce se desprinde este aceea că educația religioasă oferă și poate oferi în continuare perspective generoase de lucru, un teren fertil pentru cercetare (psihopedagogică, un domeniu interesant de explorat din punct de vedere științific.

3. Transferabilitatea rezultatelor cercetării

(conexiuni cu alte elemente, posibilitatea generalizării rezultatelor, transferul rezultatelor obținute în alte contexte)

Educația religioasă, prin specificul său, „dezvoltarea religiozității copilului, știut fiind că omul se naște cu predispoziție spre religiozitate” (S. Șebu, M. Oprea, D. Oprea, 2000, p. 21), prin scopul și obiectivele educaționale propuse, oferă posibilitatea unei permanențe, a continuității unui demers durabil cât necesitatea prezenței ideii de sacru în viața omului: „îndemnul spre educație religioasă este valabil până la sfârșitul veacurilor” (idem, ibidem).

Dintr-o altă perspectivă, aceea a incidențelor și conexiunilor cu elemente din alte discipline, a consecvenței cu obiectivele educației religioase și a contribuției rezultatelor cercetării efectuate la realizarea cuprinzătoare a obiectivelor educaționale ale religiei ca disciplină de învățământ, se poate vorbi cu certitudine despre posibilitatea generalizării și a transferului acestor rezultate în alte contexte educaționale, atât timp cât asistăm la dinamica și dezvoltarea câmpului educațional, cu precădere cel al trăirii religioase. Sunt multe planuri de întâlnire: între educația religioasă și viața morală, ale cărei precepte religioase le consideră „revelate”, între educația religioasă și „înzestrarea spirituală a omului, spiritul acestuia dovedindu-se principalul creator al culturii”, între educația religioasă și „socialul” în care educabilul trăiește („formarea omului în, prin și pentru comunitate”, apud S. Șebu et al., op. cit., p. 22).

Ideea exploatării aspectelor cercetate este una „trasversală”: educația religioasă „este posibilă la toate vârstele” și implică „o conlucrare/sinergie” a mai multor factori educogeni: familia, influența cultului, experiențele

religioase structurate, profesorul, în contextul general al predispoziției religioase a celui care învață.

Pentru demersul didactical disciplinei religie, validarea considerațiilor cercetării, a relațiilor identificate între diferitele elemente și componente ale curriculum-ului acestei discipline de învățământ (identificarea domeniilor de conținut-bazate pe dezvoltarea unor competențe transversale în spirit creștin-, proiectarea lor creativă, interconfesională, dinamică, neprozelistă, neconfesională, instruire din perspectiva dezvoltării psihopedagogice a elevului, evaluarea calitativă, formativă a acestuia), dar și a instrumentului de evaluare propus, a valorificării sale ca mijloc de dezvoltare pedagogică și a creșterii calității instruirii, oferă noi direcții de cercetare didactică în specialitate și mai mult, posibilitatea reconsiderării percepției statice și tradiționale asupra religiei ca disciplină școlară (ce este, semnificație, contribuție pedagogică, demers didactic realizat), relevanță pentru regândirea procesului evaluativ din perspectiva aprecierii calitative și nivelare, așa cum recomandă ultimele cercetări din domeniu.

Relevanța și utilitatea instrumentului de evaluare propus pot fi interpretate și în contextele applicative imaginate și testate în prezenta cercetare, dar și în contexte largite și pentru alte clase ale nivelului gimnazial sau liceal. Cercetarea prezintă a ales clase aflate la „granița” dintre ciclul de învățământ primar și gimnazial, unde se folosesc aprecieri ale progresului școlar al elevului diferite (calificative și note). Este de interes cum evoluează problema cercetată la „granița” dintre nivelul de învățământ gimnazial și cel liceal, având în vedere diferența dintre obiectivele acestor cicluri de învățământ.

Nu în ultimul rând, este captivantă ideea abordării religiei ca disciplină de învățământ din perspectiva educației pentru valori- context în care instrumental de evaluare propus ar putea aplicativitate și utilitate mai mari-, o disciplină ce ar urmări finalitățile educației prin prisma pedagogiei valorilor creștine, știut fiind faptul că, dacă „educația laică vrea să facă pe copil cât mai asemănător cu omul; educația creștină îl vrea cât mai asemănător cu Dumnezeu”(Ioan Miclea, *Principii de pedagogie creștină*, 1942).

ANEXE**Anexa 1**

Matricea, grila de conversie, care face transpozabilitatea dintre obiectivele cadru/obiectivele specifice/standardele de performanță și competențele/cunoștințele/abilitățile/descriptorii de nivel la clasa a IV a disciplina Religie, Cultul ortodox, programă școlară aprobată prin Ordinul ministrului nr. 5229/01.09.2008

Nivel	Descriptorii de nivel	Cunoștințe	Abilități	Competențe
Elementar, intermediar, de bază Cuvinte-cheie (informații din mediul proximal, schimb de informații, descrieri, opinii, începe să facă diferența între cunoștințele de specialitate, limbajul specific și cele dobândite informal, preluări)	<ul style="list-style-type: none"> - Utilizarea adecvată a limbajului specific în comunicare (expresii familiare, cotidiane, dobândite informal) - Utilizarea corectă, eficientă a unui vocabular religios minimal, cu termeni specifici, în prezentarea învățăturii de credință și a faptelor religioase - Prezentarea /definirea/ descrierea sintetică a unor elemente de bază ale propriei credințe, prezentare argumentată și formată pe baza afirmării iubirii lui Dumnezeu față de lume. - Corelarea directă a rezultatelor evaluate cu competențele specifice vizate de programa școlară 	<ul style="list-style-type: none"> - Să descrie cum devenim creștini - Să prezinte elemente definitorii lingvistice și faptice pentru definirea credinței creștine - Să prezinte importanța iubirii ca mod de manifestare a lui Dumnezeu în lume - Să-și dezvolte vocabularul utilizând corect cuvintele și expresiile noi din temele studiate 	<ul style="list-style-type: none"> - Să explice Sfânta Taină a Botezului ca cea prin care primim calitatea de creștini - Să poată pronunța corect formele arhaice ale unor cuvinte - Să manifeste interes pentru lecturarea unor texte cu caracter religios 	<ul style="list-style-type: none"> - Cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii și desăvârșirii omului - Cunoașterea și folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

<p>Independent, avansat</p> <p>Cuvinte-cheie (emiteră unei păreri, argumentarea ei sistematică, înțelegerea conținutului esențial al subiectelor concrete sau abstracte, spontaneitate, ușurință, detalieri, diferențiere)</p>	<p>- Relatarea în cuvinte proprii a unor evenimente, fapte, situații care vizează diferite aspecte religioase ale vieții</p> <p>- Prezentarea și explicarea/argumentarea clară și concisă a caracteristicilor unor elemente religioase: adevăruri de credință, evenimente biblice, tradiții religioase</p> <p>- Valorizarea rezultatelor învățării prin raportarea la progresul școlar al fiecărui elev</p>	<p>- Să explice rolul profeților Vechiului Testament în pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului</p> <p>- Să cunoască Decalogul și să aplice învățăturile în viață</p> <p>- Să cunoască evenimente din viața Mântuitorului Hristos</p> <p>- Să-L descrie pe Iisus Hristos ca Mântuitor al lumii și Om adevărat (Dumnezeu și om)</p>	<p>- Relatarea, în succesiune logică și cronologică, a evenimentelor din viața Mântuitorului Hristos, a implicațiilor acestora în viața creștinilor (învățături morale, practice)</p>	<p>- Cunoașterea învățăturilor Sfintei Scripturi, a tradițiilor religioase și a istoriei Bisericii</p>
---	---	--	---	--

Competent, autonom Cuvinte-cheie (sesizarea semnificațiilor implicite, subiecte complexe, abordate structurat, control, nuanțe, comportament ce decurge dintr-un sistem de valori)	- Identificarea virtuților creștine, în diferite contexte: viață și activitatea unor personaje biblice, evenimente biblice, situații de viață - Manifestarea virtuților creștine în comportamentul propriu și cotidian - Aplicarea, în situații variate, a normelor de comportament creștin	- Să argumenteze rolul respectării poruncilor divine pentru mântuire - Să promoveze binele conform poruncilor divine date de Dumnezeu - Să prezinte necesitatea urmăririi modelului pozitiv oferit de sfinți (momente importante din viața sfinților prezentați de programa școlară)	- Dialog pe temă dată - Discutarea în clasă a unor reguli de comportament moral-religios - Manifestarea opțiunilor de răspuns, în situații care cer atitudini moral-religioase - Compararea comportamentelor unor personaje din textele biblice studiate cu cele din viața cotidiană - Încadrarea liturgică a sfinților în anul calendaristic; - Recunoașterea sfinților din icoane - Identificarea și descrierea aspectelor care demonstrează dragostea lor necondiționată față de semenii	- Formarea virtuților creștine și consolidarea deprinderilor de comportament moral-religios - Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere și respect față de cei de alte credințe și convingeri
--	---	--	---	---

Anexa 2

Matrice cu caracter general (pentru validitate de conținut) la clasa a IV a

Unitate de conținut/ Conținuturi	Niveluri	Independent avansat	Competent, autonom	Număr de itemi
Despre credința creștină	Elementar, intermediar, de bază			
1. Cu Dumnezeu la început de an școlar	- valorificarea experienței de viață religioasă a elevilor, dobândită în familie și prin participarea la slujbele Bisericii	- selectarea noilor termeni religioși din texte date, exerciții de integrare a expresiilor noi în contexte diverse	- compararea comportamentelor unor personaje din textele biblice (vechi și nou testamentare) studiate în anii precedenți cu cele din viața cotidiană	
2. Cum devenim creștini	- cunoștințe generale despre Sfintele Taine	- prezentarea generală a Sfintei Taine a Botezului, ca poruncă dumnezeiască, discutarea unor aspecte concrete: nași, respect, iertare, greșală, îndreptare	- exprimarea unor atitudini și convingeri morale și argumentarea lor	
3. Cum ne păstrăm sufletul curat	- identificarea și prezentarea credinței creștine după repere ligvistice și faptice: Biblia, Mântuitor, iubire creștină, porunca mântuitoare, botez, cumințenie, ascultare, milostenie, bunătațe, răbdare	- exprimarea importanței iubirii, - descrierea unor situații concrete de viață din care să reiasă dragostea lui Dumnezeu față de oameni	- exprimarea părerilor ca răspunsuri în situații care cer atitudini moral-creștine	
Număr de itemi				

Fiecare dintre niveluri poate să conțină unul sau mai mulți itemi.

Anexa 3

Matricea, grila de conversie, care face transpozabilitatea dintre obiectivele cadru/obiectivele specifice/standardele de performanță și

Nivel	Descriptori de nivel	Cunoștințe	Abilități	Competențe
Elementar, intermediar, de bază Cuvinte-cheie (informații din mediul proximal, schimb de informații, descrieri, opinii, începe să facă diferența între cunoștințele de specialitate, limbajul specific și cele dobândite informal, preluări)	<ul style="list-style-type: none"> - Conștientizarea și asumarea propriei identități religioase - Dezvoltarea respectului față de cele sfinte - Conștientizarea rolului învățăturilor Bisericii în viața personală și a comunității - Interesul pentru aprofundarea cunoștințelor religioase în vederea permanenței devenirii spirituale - Manifestarea respectului pentru ceilalți - Respect și înțelegere față de semenii de alte credințe și convingeri - Corelarea directă a rezultatelor evaluate cu competențele specifice vizate de programa școlară 	<ul style="list-style-type: none"> - Explicarea rolului și importanței Sfințelor Taine pentru mântuirea și desăvârșirea creștinilor - Identificarea, în pildele studiate, a modalităților de relaționare cu Dumnezeu (dragostea față de aproapele; faptă și răsplată; rugăciunea; prevederea) - Comunicarea clară și corectă a conținutului și mesajului moral-religios din textele studiate - Integrarea corectă a termenilor religioși, specifice temelor studiate (morale, liturgice-practice, istorice), în diferite contexte de comunicare 	<ul style="list-style-type: none"> - Conștientizarea importanței Sfințelor Taine pentru viața creștinului - Înțelegerea importanței aspectelor morale desprinse din pildele studiate - Înțelegerea ideii de toleranță în sens general - Responsabilitate în exercitarea drepturilor și a obligațiilor care decurg din apartenența la diferite identități (confesiune, națiune, comunitate, profesie, cultură etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii și desăvârșirii omului - Utilizarea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase în diferite contexte de comunicare

competențele/cunoștințele/abilitățile/descriptorii de nivel la clasa a V a disciplina Religie, Cultul ortodox, programă școlară aprobată prin OMECI 5097/9 09 2009

<p>Independent, avansat</p> <p>Cuvinte-cheie (emiterii unei păreri, argumentarea ei sistematică, înțelegerea conținutului esențial al subiectelor concrete sau abstracte, spontaneitate, ușurință, detaliere, diferențiere)</p>	<p>- Relatarea în cuvinte proprii a unor evenimente, fapte, situații care vizează diferite aspecte religioase ale vieții</p> <p>- Prezentarea/ explicarea/argumentarea clară și concisă a caracteristicilor unor elemente religioase: adevăruri de credință, evenimente biblice, tradiții religioase</p> <p>- valorizarea rezultatelor învățării prin raportarea la progresul școlar al fiecărui elev</p>	<p>- Cunoașterea învățăturilor de credință referitoare la Sfintele Taine de inițiere</p> <p>- Identificarea învățăturilor morale care se desprind din pildele Mântuitorului prezentate în programa școlară</p> <p>- Explicarea semnificației și a importanței sărbătorilor creștine pentru credincioși</p> <p>- Prezentarea principalelor evenimente din istoria Bisericii primare</p>	<p>- Utilizarea corectă (cu sens și semnificație) a termenilor religioși desprinși din textele studiate</p> <p>- Familiarizarea cu textele scripturistice (utilizarea Sfintei Scripturi)</p> <p>- Folosirea adecvată a Calendarului bisericesc, identificarea zilelor de Sărbătoare</p> <p>- Respectarea tradițiilor creștine referitoare la participarea credincioșilor la sfintele sărbători</p> <p>- Identificarea și selectarea informației relevante pentru o temă religioasă dată</p>	<p>- Manifestarea valorilor și a cunoștințelor religioase în propriile atitudini și comportamente</p> <p>- Cooperarea cu ceilalți în rezolvarea unor probleme teoretice și practice în cadrul diferitelor grupuri</p>
--	---	--	---	---

<p>Competență autonomă</p> <p>Cuvinte-cheie (sesizarea semnificațiilor implicite, subiecte complexe, abordate structurat, control, nuanțe, comportament ce decurge dintr-un sistem de valori)</p>	<p>- Identificarea virtuților creștine, în diferite contexte: viață și activitatea unor personaje biblice, evenimente biblice, situații de viață</p> <p>- Manifestarea virtuților creștine în comportamentul propriu și cotidian</p> <p>- Aplicarea, în situații variate, a normelor de comportament creștin</p> <p>- Recunoașterea, la nivelul evaluării, a experiențelor de învățare și a competențelor dobândite în contexte non-formale sau informale</p>	<p>- Integrarea în comportamentul cotidian a învățăturilor morale cuprinse în pildele Mântuitorului</p> <p>- Manifestarea respectului față de toți semenii, atât în comunicarea directă, cât și în alte medii (acasă, la școală, în Biserică)</p>	<p>- Aplicarea învățăturilor creștine cu privire la relațiile dintre semenii și cu natura înconjurătoare</p> <p>- Aplicarea modelului de comportament religios (al Samarineanului milostiv) în relațiile cu persoanele de alte credințe și convingeri</p>	<p>- Aplicarea învățăturii de credință în viața personală și a comunității</p>
--	---	---	---	--

Anexa 4

Matrice cu caracter general (pentru teste sumative) la clasa a V a

Unitate de conținut/ Conținuturi	Niveluri	Independent avansat	Competent, autonom	Număr de itemi
Mântuitorul Hristos- Învățătorul desăvârșit	Elementar, intermediar, de bază			
Dragostea față de aproapele (Pilda Samaritanului milostiv)	- utilizarea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase în diferite contexte de comunicare	- comunicarea clară și corectă a conținutului și mesajului moral-religios din textul studiat: aproapele, explicarea sentimentelor față de acesta	- integrarea în comportamentul cotidian a învățăturilor morale cuprinse în pildă, aplicarea învățăturii de credință în viața personală și a comunității	
Faptă și răsplată (Pilda bogatului nemilostiv și a săracului Lazar)	- utilizarea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase în diferite contexte de comunicare	- comunicarea clară și corectă a conținutului și mesajului moral-religios din textul studiat: faptele bune și răsplata pentru ele	- integrarea în comportamentul cotidian a învățăturilor morale cuprinse în pildă, aplicarea învățăturii de credință în viața personală și a comunității	
Rugăciunea curată (Pilda vameșului și fariseului)	- utilizarea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase în diferite contexte de comunicare	- comunicarea clară și corectă a conținutului și mesajului moral-religios din textul studiat: atitudinea corectă, respectul față de Dumnezeu și semen, rugăciunea sinceră	- integrarea în comportamentul cotidian a învățăturilor morale cuprinse în pildă, aplicarea învățăturii de credință în viața personală și a comunității	
Să fim prevăzători (Pilda celor zece fecioare)	- utilizarea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase în diferite contexte de comunicare	- comunicarea clară și corectă a conținutului și mesajului moral-religios din textul studiat: grija pentru ceea ce facem	- integrarea în comportamentul cotidian a învățăturilor morale cuprinse în pildă, aplicarea învățăturii de credință în viața personală și a comunității	
Număr de itemi				

Fiecare dintre niveluri poate să conțină unul sau mai mulți itemi.

Chestionar aplicat la clasa a IVa

Alege răspunsul cel mai potrivit și marchează căsuța corespunzătoare cu x. Poți bifa o singură variantă de răspuns:

1. Mă simt bine când la ora de religie învăț despre:

- ☐ a) Credința creștină
- ☐ b) Povestioare despre Sfinți și despre ceea ce a făcut Iisus Hristos
- ☐ c) Iubirea lui Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Sale

2. La ora de religie îmi place să învăț:

- ☐ a) Cunoștințe despre Dumnezeu
- ☐ b) Cum să mă comport în Biserică și în societate

3. La ora de religie trebuie să învăț pentru calificativul Foarte bine?

- ☐ a) Da
- ☐ b) Nu
- ☐ c) Nu știu

4. Este important pentru mine ca în viață să fiu:

- ☐ a) Un bun cetățean
- ☐ b) Un bun creștin
- ☐ c) Un bun profesionist

5. Calificativul primit la ora de religie este important:

- ☐ a) Pentru doamna învățătoare
- ☐ b) Pentru domnul profesor de religie
- ☐ c) Pentru mine
- ☐ d) Pentru părinți
- ☐ e) Pentru ceea ce voi ști mai târziu

6. În clasa a Va voi avea mai mulți profesori care îmi vor da note. La ora de religie este mai bine să primesc notă:

- ☐ a) Pentru tema pe care o efectuez acasă
- ☐ b) Pentru ceea ce răspund în clasă
- ☐ c) Pentru cum mă comport

7. Calificativele primite la ora de religie arată:

- ☐ a) Că am învățat lecția predată
☐ b) Că știu ceea ce trebuie să fac la Biserică
☐ c) Că știu cum să mă comport cu ceilalți colegi

8) În clasa a IVa primești la ora de religie calificative. Cum ar fi dacă ai fi apreciat pentru ceea ce faci ca și creștin? De ce?

Marchează cu x în dreptul situației care ți se potrivește:

- a) Gen:** 1. ___ Masculin; 2. ___ Feminin;
b) Vârstă: 1. ___ 10 ani; 2. ___ 11 ani; 3. ___ 9 ani;
c) Mediul de rezidență unde se află unitatea de învățământ:
1. ___ mediu urban; 2. ___ mediu rural;

Mulțumesc!

Chestionar aplicat la clasa a V a

Alege răspunsul cel mai potrivit și marchează căsuța corespunzătoare cu x. Poți bifa o singură variantă de răspuns:

1. La ora de religie îmi place să învăț despre:

- ☐ a) Credința creștină
- ☐ b) Sărbătorile creștine
- ☐ c) Ceea ce a spus și făcut Iisus Hristos
- ☐ d) Istoria Bisericii Creștine
- ☐ e) Cum trebuie să mă comport la școală, acasă, în Biserică

2) Este mai interesant ca la ora de religie să învăț:

- ☐ a) cunoștințe despre Dumnezeu
- ☐ b) cum să fiu un bun creștin

3) Este important pentru mine să devin:

- ☐ a) un bun cetățean
- ☐ b) un bun creștin
- ☐ c) amândouă
- ☐ d) nu știu

4) La ora de religie învăț pentru a obține notă:

- ☐ a) da
- ☐ b) nu
- ☐ c) nu știu

5) Nota primită la ora de religie este importantă:

- ☐ a) pentru dna/dl. diriginte
- ☐ b) pentru părinți
- ☐ c) pentru mine
- ☐ d) pentru profesorul de religie
- ☐ e) pentru ceea ce voi ști în viață

6. Notele primite la ora de religie arată:

- ☐ a) că am învățat lecția predată

- ☐ b) că știu ceea ce trebuie să fac la Biserică
☐ c) că știu cum să mă comport cu ceilalți colegi

7) În clasa a V a primești la ora de religie note. Cum ar fi dacă ai fi apreciat/evaluat pentru ceea ce faci ca și creștin? De ce?

Marchează cu x în dreptul situației care și se potrivește:

- a) Gen:** 1. ___ Masculin; 2. ___ Feminin;
b) Vârstă: 1. ___ 10 ani; 2. ___ 11 ani; 3 ___ 9 ani;
c) Mediul de rezidență unde se află unitatea de învățământ:
1. ___ mediu urban; 2. ___ mediu rural

Mulțumesc!

Chestionar de apreciere a preocupărilor cadrelor didactice pentru pregătirea, desfășurarea și finalitățile orei de religie

*Următoarele afirmații își propun să afle opinia dumneavoastră despre cum pregătiți ora de religie și ce urmăriți cu precădere în evaluarea elevilor. Vă rugăm să citiți cu atenție itemii din chestionarul de mai-jos și să răspundeți la fiecare dintre aceștia utilizând scala: **1 niciodată, dezacord total, deloc** **2 rareori, dezacord, într-o mică măsură**, **3 uneori, acord moderat, nivel moderat**, **4 frecvent, acord, într-o mare măsură**, **5 foarte frecvent, acord total, într-o foarte mare măsură**, pornind de la aprecierea propriei activități didactice desfășurate la ora de religie. Nu există răspunsuri greșite sau corecte. Pentru răspunsuri mai ample (detalii, explicații la itemii) vă rugăm să folosiți verso-ul chestionarului cu precizarea numărului itemului.*

1. Înaintea fiecărei lecții de religie reflectez asupra relevanței practice a conținuturilor pentru elevi

- ☐ 1 niciodată, ☐ 2 rareori, ☐ 3 uneori,
☐ 4 frecvent, ☐ 5 foarte frecvent

2. La finalul fiecărei lecții de religie predate mă gândesc la maniera în care aceasta s-a desfășurat și la ce aș putea să îmbunătățesc la următoarea (pe viitor)

- ☐ 1 niciodată, ☐ 2 rareori, ☐ 3 uneori,
☐ 4 frecvent, ☐ 5 foarte frecvent

3. Elevii învață în moduri diferite, prin urmare reflectez la maniera în care învață fiecare elev la ora de religie pentru a adapta procesul didactic

- ☐ 1 niciodată, ☐ 2 rareori, ☐ 3 uneori,
☐ 4 frecvent, ☐ 5 foarte frecvent

4. Fiecare rezultat slab al elevilor la ora de religie constituie pentru mine o oportunitate de a încerca să eficientizez procesul de predare-învățare-evaluare

- ☐ 1 dezacord total, ☐ 2 dezacord, ☐ 3 acord moderat,
☐ 4 acord, ☐ 5 acord total

5. Aloc fiecărei teme din programa școlară numărul de ore pe care îl consider necesar, astfel încât să tratez în mod adecvat toate acele probleme pe care le am în vedere în construirea lecțiilor programei

- ☐ 1 deloc, ☐ 2 într-o mică măsură, ☐ 3 nivel moderat,
☐ 4 într-o mare măsură, ☐ 5 într-o foarte mare măsură

6. Scopul studierii Religiei este acela de a forma personalități în concordanță cu valorile creștine, prin integrarea cunoștințelor religioase în structurarea de atitudini moral-creștine și prin aplicarea învățaturii de credință în viața proprie și a comunității

- ☐ 1 dezacord total, ☐ 2 dezacord, ☐ 3 acord moderat,
☐ 4 acord, ☐ 5 acord total

7. Manifest preocupare pentru încurajarea autonomiei elevilor (fac propriile alegeri, realizează sarcini independent, iau decizii)

- ☐ 1 niciodată, ☐ 2 rareori, ☐ 3 uneori,
☐ 4 frecvent, ☐ 5 foarte frecvent

8. Manifest preocupare pentru dezvoltarea competențelor emoționale ale elevilor (conștientizarea emoțiilor, comportamente, atitudini, valori)

- ☐ 1 niciodată, ☐ 2 rareori, ☐ 3 uneori,
☐ 4 frecvent, ☐ 5 foarte frecvent

9. Calificativele și notele acordate la ora de religie nu reflectă întru totul cunoștințele și trăirile elevilor

- ☐ 1 deloc, ☐ 2 într-o mică măsură, ☐ 3 nivel moderat,
☐ 4 într-o mare măsură, ☐ 5 într-o foarte mare măsură

10. Evaluarea prin niveluri date de rezultatele învățării (cunoștințe, abilități, competențe) reflectă mai fidel, mai obiectiv progresul școlar al elevilor la ora de religie

- ☐ 1 dezacord total, ☐ 2 dezacord, ☐ 3 acord moderat,
☐ 4 acord, ☐ 5 acord total

11. Care este forma (instrumentul) de evaluare folosită de dumneavoastră pentru aprecierea pregătirii școlare a elevilor la ora de religie și care este

frecvența utilizării? Bifați cifra corespunzătoare în dreptul fiecărei litere, unde

5- foarte frecvent (FF), 4- frecvent (F), 3- uneori (U)
2- rareori (R), 1- niciodată (N), 0- fără opinie, am nevoie de informații suplimentare (FO)

Forma de evaluare	FF	F	U	R	N	FO
	5	4	3	2	1	0
a. Testul scris						
b. Examinarea orală						
c. Observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor						
d. Proiectul						
e. Portofoliul						
f. Combinații între variantele de mai sus						
g. Alte modalități, precum:						

12. Ordonăți, pe ranguri, următoarele posibile rezultate ale învățării, de la cel mai frecvent urmărite la cel mai puțin urmărite. (Treceți în căsuțele alăturate rangului cifrele corespunzătoare)

	Evaluarea educațională vizează diferite rezultate ale învățării elevilor. Realizați corespondența, în viziune proprie, pe ranguri a rezultatelor învățării enunțate mai jos în funcție de frecvența urmăririi lor în practica evaluării (rang I - foarte frecvent urmărite, rang IX - cel mai puțin urmărite).	
1.	Cunoștințe (teoretice)	Rangul I -
2.	Cunoștințe factice de bază	Rangul II -
3.	Cunoștințe teoretice și factice cuprinzătoare	Rangul III -
4.	Deducții sistematice pe baza unor ipoteze	Rangul IV -
5.	Cunoașterea unor principii, procese și concepte	Rangul V -
6.	Abilități cognitive (de bază) și practice (construcții)	Rangul VI -
7.	Valori, atitudini, motivații	Rangul VII -
8.	Opinii revizuite și promovate, înțelegere critică, comportamente	Rangul VIII -
9.	Altceva, precum:	Rangul IX -

Marchează cu x în dreptul situației care și se potrivește:

g) Gen: 1. ____ Masculin; 2. ____ Feminin;

h) Vechime în predarea Religiei în învățământ:

1. ____ între 1-3 ani; 2. ____ între 4-8 ani; 3. ____ între 9-15 ani;

i) Gradul didactic:

1. ____ Definitiv; 2. ____ Gradul didactic II; 3. ____ Gradul didactic I;

j) Instituția de învățământ:

1. ____ nivel primar; 2. ____ nivel gimnazial;

k) Mediul de rezidență unde se află unitatea de învățământ:

1. ____ mediu urban; 2. ____ mediu rural;

Vă mulțumesc!

Chestionar aplicat părintelui elevului care participă la ora de religie

Acest chestionar urmărește părerea dumneavoastră ca părinte al elevului care participă la ora de religie.

Următoarele afirmații își propun să afle opinia dumneavoastră despre ora de religie și despre rezultatele obținute de fiul/fiica dumneavoastră ca elev(ă) prin participarea la ora de religie desfășurată în școală.

Vă rugăm să citiți cu atenție itemii din chestionarul de mai-jos și să răspundeți la fiecare dintre aceștia utilizând scala

**1 niciodată, dezacord total, deloc, 2 rareori, dezacord,
într-o mică măsură, 3 uneori, acord moderat, nivel moderat,
4 frecvent, acord, într-o mare măsură, 5 foarte frecvent,
acord total, într-o foarte mare măsură,**

pornind de la aprecierea activității și rezultatelor obținute de fiul/fiica dvs. la ora de religie.

1. Ora de religie are ca scop formarea unor caractere moral-creștine, iar copilul dvs. poate dobândi atitudini morale și obiective față de propria persoană

☐ 1 dezacord total, ☐ 2 dezacord, ☐ 3 acord moderat,
☐ 4 acord, ☐ 5 acord total

2. Prin ora de religie se promovează valori fundamentale ca dragostea, prietenia, pacea, înțelegerea, înțajutorarea dintre semenii

☐ 1 deloc, ☐ 2 într-o mică măsură, ☐ 3 nivel moderat,
☐ 4 într-o mare măsură, ☐ 5 într-o foarte mare măsură

3. Ora de religie ajută la formarea personalității elevilor, la deprinderea unor competențe sociale și civice și de exprimare culturală

☐ 1 deloc, ☐ 2 într-o mică măsură, ☐ 3 nivel moderat,
☐ 4 într-o mare măsură, ☐ 5 într-o foarte mare măsură

4. Fiul/fiica dumneavoastră se simte bine la ora de religie, are satisfacția dată de faptul că învață lucruri care îi vor folosi în viață

☐ 1 niciodată, ☐ 2 rareori, ☐ 3 uneori,
☐ 4 frecvent, ☐ 5 foarte frecvent

5. Contează mult pentru el/ea calificativele/notele obținute la ora de religie

☐ 1 deloc, ☐ 2 într-o mică măsură, ☐ 3 nivel moderat,
☐ 4 într-o mare măsură, ☐ 5 într-o foarte mare măsură

6. Este important ca fiul/fica dumneavoastră să acumuleze progresiv cunoștințe, să-și formeze abilități și să dobândească competențe în domeniul religiei

- ☐ 1 deloc, ☐ 2 într-o mică măsură, ☐ 3 nivel moderat,
☐ 4 într-o mare măsură, ☐ 5 într-o foarte mare măsură

7. Ora de religie se încadrează bine între orele care formează valori de viață pentru fiul/fica dumneavoastră

- ☐ 1 dezacord total, ☐ 2 dezacord, ☐ 3 acord moderat,
☐ 4 acord, ☐ 5 acord total

8. Care este forma de evaluare pe care o considerați a fi relevantă în aprecierea pregătirii școlare a copilului dvs. la ora de religie? Bifați cifra corespunzătoare în dreptul fiecărei litere, unde

- 5- acord total (At), 4- acord (A), 3- acord moderat (Am),
 2- dezacord (Dz), 1- dezacord total (Dzt), 0- fără opinie, nu știu (Fo)

Forma de evaluare	At	A	Am	Dz	Dzt	Fo
	5	4	3	2	1	0
a. Testul scris						
b. Examinarea orală						
c. Observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor						
d. Proiectul						
e. Portofoliul						
f. Alte modalități, precum						

Marchează cu x în dreptul situației care și se potrivește:

l) Gen: 1. ___ Masculin; 2. ___ Feminin;

m) Studii: 1. ___ Medii; 2. ___ Superioare;

n) Mediul de rezidență: 1. ___ mediu urban; 2. ___ mediu rural;

o) Fiul/fica dvs. este elev(ă) la ciclul:

1. ___ Primar; 2. ___ Gimnazial; 3. ___ Liceal;

Vă mulțumesc!

Bibliografie generală

Lucrări de specialitate

- Abernot, Y. (1996). *Les méthodes d'évaluation scolaire*. Paris: Dunod.
- Adam, S. (2004). *Using Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing 'learning outcomes' at the local, national and international levels*. United Kingdom Bologna Seminar 1-2 July 2004, Heriot-Watt University (Edinburgh Conference Centre) Edinburgh, Scotland.
- Albulescu, I. *Istoria Pedagogiei Românești*. Syllabus ID, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca.
- Albulescu, I. (2008). *Morală și educație*. Cluj: Eikon.
- Albulescu, I., Albulescu, M. (1999). *Didactica disciplinelor socio-umane*. Cluj-Napoca: Napoca Star.
- Andreescu, L., Ardelean, L., Cernea, R., Enache, S., (coord.) (2007). *Educația religioasă în școlile publice: promovarea interesului superior al copilului în educația religioasă. Monitorizarea educației religioase în școlile publice din România*. Târgu-Mureș: Liga Pro Europa.
- Andreicuț, A. (2007). *Repere de morală creștină*. Alba Iulia: Editura Reîntregirea.
- Antonescu, G. G. (1923). *Din problemele pedagogiei moderne*. București: Editura Cartea românească.
- Antonescu, G. G. (1946). *Pedagogie generală*. Craiova: Editura Scrisul Românesc.
- Ausubel, D., Robinson, F. (1981). *Învățarea în Școală*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Barlow, M. (1992). *L'évaluation scolaire: decoder son langage*. Lyon.
- Bădescu, I., Cucu-Oancea, O. (2001). *Dicționar de sociologie rurală*. Editura Mica Valahie.
- Bîrzea, C. (1995). *Arta și știința educației*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Bloom, B., Krathwohl, R. D. (1970). *Taxonomie des objectifs pédagogiques: domain affectif*. Éducation Nouvelle, Tome 2, Montréal.
- Bocoș, M. (2008). *Teoria și Metodologia Instruirii. Teoria și Metodologia Evaluării*. București: Paralela 45.
- Bocoș, M. *Metodologia cercetării pedagogice*, suport de curs pentru anul II, specializările Pedagogie și Pedagogia învățământului primar și preșcolar.

- Bocoș, M. (2002). *Instruire activă. Repere pentru reflecție și acțiune*, (ed. a II a). Cluj Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
- Bruner, J. S. (1970). *Pentru o teorie a instruirii*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Bulacu, Părintele M. (2009). *Pedagogia creștin-ortodoxă*. Constanța: Editura Școala Brâncovenească.
- Călin, M. (1978). *Datoria morală și procesul educației*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Călugăr, D. (1984). *Catehetica*, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Cerghit, I. (1983). *Perfecționarea lecției în școala modernă*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Cerghit, I., Vlăsceanu, L. (coord.) (1988). *Curs de pedagogie*, București: Editura Universității.
- Chelcea, S. (2002). *Un secol de cercetări psihosociologice*. Iași: Editura Polirom.
- Chelcea, S. (2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică.
- Comisia Europeană/EACEA/Eurydice, 2012. *Dezvoltarea competențelor cheie în școlile din Europa: Provocări și Oportunități pentru Politică. Raport Eurydice*. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.
- Clarke, J., Dembkowski, S., *The Art of Asking Great Questions*, în *The International Journal of Mentoring & Coaching*, Vol. IV Issue 2, Septembrie 2006.
- Cojocaru, Șt. (2008). *Evaluarea apreciativă- formă a evaluării formative*. În *Revista de cercetare și intervenție socială*, vol. 20, martie 2008, pp. 42-49. Iași: Editura Lumen.
- Cristea, S. (1998). *Dicționar de termeni pedagogici*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Cristea, S. (2000). *Dicționar de pedagogie*. București-Chișinău: Editra Litera Internațional.
- Crosby, Ph. B. (1979). *Quality Is Free*. New York : McGraw-Hill.
- Cuciureanu, M., Velea, S. (coord.) et al. (2008). *Educația moral-religioasă în sistemul de educație din România*. București: Institutul de Științe ale Educației.
- Cucoș, C., (1996). *Pedagogie*, Iași: Polirom.
- Cucoș, C. (2002). *Pedagogia*. Iași: Polirom.
- Cucoș, C. (2008, a). *Teoria și metodologia evaluării*. Iași: Polirom.

- Cucoș, C. (2008, b). *Educația. Iubire, edificare, desăvârșire*. Iași: Polirom.
- Cucoș, C., Labăr A. (2008). Consecințe ale educației religioase asupra formării conduitelor tinerilor. Perspectiva beneficiarilor. În: Basileia, vol. I, nr. 1-2, p. 61-98.
- Cucoș, C. (2009). *Educația religioasă*. Repere teoretice și metodice. Iași: Editura Polirom.
- D'Hainaut, L. (1981), *Programe de învățământ și educație permanentă*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- De Landsheere, G. (1964). *Introduction a la recherche pédagogiques*. P.U.F.
- De Landsheere, G. (1975). *Evaluarea continuă a elevilor și examenele*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- De Landsheere, V. și G. (1979). *Definirea obiectivelor educației*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- De Landsheere, G. (1979). *Dicționar de Evaluare și de Cercetare în Educație*.
- Dorofte, T. (1998). *Dimensiuni socio-psihologice ale personalității*.
- Drăgoi, Pr., E. (2012). Ștefan Bârsănescu, cel mai de seamă istoric al tradițiilor pedagogice, de la noi, *Educația religioasă în viziunea unui mare pedagog*. În: *Ziarul Lumina*, luni, 19 martie 2012.
- Durkheim, Ém. (2002). *Regulile metodei sociologice*. Iași: Polirom.
- Forquin, J.-C. (1993). *Débat autour d'un livre: Reboul (Olivier). Les valeurs de l'éducation*. În *Revue française de pédagogie*, nr. 103, april-mai-juin, pp. 109-138.
- Gabrea, I. I. (1927). *Școala creatoare. Individualitate - personalitate*. București: Editura Casei Școalelor.
- Garrido, J. L. G. (1995). *Fundamente ale educației comparate*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Gheorghiu, M. D., de Saint Martin, M. (coord) (2011). *Educație și frontiere sociale*. Iași: Polirom.
- Goleman, D. (2008). *Inteligența emoțională* (ediția a III-a). *Inteligența emoțională în Leadership, Inteligența socială. Noua știință a relațiilor umane*. București: Editura Curtea veche.
- Golu, P., Dicu, A. (1972). *Introducere în psihologie*, București: Editura Științifică.
- Gomboș, S. (2011), articol publicat 17 februarie 2011 pe www.restinOrtodox.ro.
- Gusti, D. (1969). *Opere*, vol 2, București: Editura Academiei.
- Handel K. P., Lather P. (2006). *International Journal of Qualitative Studies in*

- Education*, Vol.19, No. 1, ianuarie-februarie.
- Hopkins, K. (1998). *Educational and psychological measurement and evaluation* (8th edition). Boston.
- Horga, I. *Abordarea educației religioase în sistemele de învățământ europene. O analiză comparativă*. În: Opriș, M. (coord.) (2010), *Demersuri investigative în educația religioasă*, Alba Iulia: Editura Reîntregirea.
- Howitt, D., Cramer, D. (2006). *Introducere în SPSS pentru psihologie*. Iași: Editura Polirom.
- Ilica, A. (2011). *Modele pedagogice de la origini până în prezent, idei și instituții, concepții și doctrine*. Editura Virtual.
- Ilut, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului: concepte și metode*. Iași: Editura Polirom.
- Istrate, O. *Cercetarea evaluativă în educație*. În: Cristea, S. (coord.) (2006). *Curriculum pedagogic*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Iucu, R. B., Pânișoară, I. O. (2000). *Formarea personalului didactic, raport de cercetare 2*. București: CNPP-MEN.
- Joba, E. (1998). *Statistica*. București: Editura Economică.
- Juran, J. M. (1988). *Quality Control Handbook*. New York: McGraw-Hill.
- Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., and Masia, B. B. (1964). *Taxonomy of educational objectives: Handbook II: Affective domain*. New York: David McKay Co.
- Krueger, R. C., Casey, M., A. (2005). *Metoda focus grup. Ghid practic pentru cercetarea aplicată*. Iași: Editura Polirom.
- Labăr, A. V. (2008). *SPSS pentru Științele educației*. Iași: Editura Polirom.
- Lawton, D. *Evaluarea conținutului unui curriculum*. În D'Hainaut (coord.), trad. Leon Topa și Ioana Herseni (1981). *Programe de învățământ și educație permanentă*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Lemeni, G., Băban A. (coord.). *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*. Cluj Napoca: BCU.
- Levy, A. (2003). *Enjeux sociaux occultés de l'évaluation*. În *Penser l'événement, Pour une psychologie critique*. <http://www.pedagopsy.eu>
- Lisievi, P. (coord.), Țăranu M., Tudorică R. (2005). *Pedagogie. Concepte, metode și tehnici esențiale*. București: Editura Fundației România de Măine.
- Lisievi, P. (2007). *Pedagogie, note de curs*, Universitatea „Spiru Haret”, București.
- Manolescu, M. (2002). *Evaluarea școlară-un contract pedagogic*. București:

- Editura Fundației „Dimitrie Bolintineanu”.
- Manolescu, M. (2004). *Activitatea evaluativă între cogniție și metacogniție*. București: Editura Meteor.
- Manolescu, M. (2005). *Evaluarea școlară: metode, tehnici, instrumente*. București: Editura Meteor Press.
- Manolescu, M. (2010). *Teoria și metodologia evaluării*. București: Editura Universitară.
- Manta, M. <http://mariusmanta.wordpress.co/>
- Mariampolski, H. (2001). *Qualitative Market Research. A Comprehensive Guide*. Thousand Oaks, Sage Publication. În Chelcea, S. (2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică, pp. 46-48.
- Mățăuan, G. (1995). *Metode de evaluare a programelor sociale*. În *Revista Calitatea vieții*, nr. 1-2.
- Memelis, G. (2012). *Statutul actual al disciplinei religie - o analiză critică*. În *Dilema veche*, anul IX, nr. 455, din 01-07 noiembrie 2012.
- Meyer, G. (2000). *De ce și cum evaluăm?* Iași: Polirom.
- Mih, V. (2004). *Înțelegerea textelor. Aplicații în domeniul educațional*. Cluj-Napoca: Editura ASCR.
- Miu, Fl. (2007), prefață la *Eseuri de Fănuș Băileșteanu*. Craiova: Editura Autograf MJM.
- Moscovici, S., Buschini, F. (2007). *Metodologia științelor socioumane*, Iași: Editura Polirom.
- Neacșu, I. (1999) (ed. a II-a). *Instruire și învățare*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Neacșu, I. (2006). *Învățarea academică independentă. Ghid metodologic*. București: Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației. http://www.unibuc.ro/uploads_ro/36833/Invatarea_academica_independenta.pdf
- Neacșu, I. (2010). *Introducere în psihologia educației și a dezvoltării*. Iași: Editura Polirom.
- Neagu, G. (2009). *Inovația în învățământ*. În *Calitatea vieții*, XX, nr. 1-2, p. 110-121.
- Neculau, A. (1996). *O perspectivă psihologică asupra schimbării*. În „*Psihologie socială. Aspecte contemporane*”, coord. A. Neculau, Iași: Editura Polirom.
- Nicola, I. (1994). *Pedagogie*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Nicola I. (1996). *Tratat de pedagogie școlară*. București: Editura Didactică și

Pedagogică.

- Noveanu, E., Potolea, D. et alii (2008). *Informatizarea sistemului de învățământ: Programul S.E.I.. Raport de cercetare evaluativă*. Universitatea din București, FPSE, ISE, TEHNE, ASTED. București: Editura Agata.
- Nunziati, G. (1990). *Cahiers pedagogiques*, no. 280, janvier.
- Oluneye, A. (2004). *Renegotiating the pedagogic contract: teaching in digitally enhanced secondary science classrooms*, În Curriculum Studies.
- Opriș, M., Opriș D., Bocoș, M. (2004). *Cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase*. Alba Iulia: Editura Reîntregirea.
- Opriș, D., Opriș, M. (2006). *Metode active de predare-învățare. Modele și aplicații*. Iași: Editura Sf. Mina.
- Opriș, M. (2009). *Evaluarea credinței sau calea înspre libertatea absolută. În Libertate și responsabilitate, inițiative și limite în dialogul religios*, Simpozion Facultatea de Teologie Ortodoxă Alba Iulia, 4-6 mai 2009.
- Opriș, M. (2010). *Metodologia evaluării. Abordări teoretice și investigative în educația religioasă*. Iași: Editura Sf. Mina, ediția a II a.
- Opriș, M. (2011). *Altarul reîntregirii*, nr. 2, pp. 116-119.
- Opriș, Pr., D., Opriș, M. (2011). *Religia și școala. Cercetări pedagogice, studii, analize*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
- Păun, E. (2006). *Transposition didactique: un processus de construction du savoir scolaire*. În Carrefours de l'education, nr. 22.
- Piaget, J. (1967). *Judecata morală la copil*. ed. a 3a. Chișinău: Editura Cartier (2012).
- Piaget, J. (1970). *Înțelepciunea și iluziile filozofiei*. București: Editura Științifică.
- Piaget, J. (1998). *Psihologia inteligenței*. ed. 1. Chișinău: Editura Cartier (2008).
- Planchard, E. (1972). *La recherche en pedagogie*. Bruxelles, Paris: Nauwelaertz.
- Potolea, D. (1988). *Teoria și metodologia obiectivelor educaționale*. În *Curs de pedagogie*, Universitatea București.
- Potolea, D., Manolescu, M. (2005). *Teoria și practica evaluării educaționale*. MEN, Proiectul pentru învățământul rural.
- Potolea, D. et alii (2013). *Reconstrucția curriculumului școlar centrat pe competențe; un nou cadru de referință al curriculumului național*, Proiect POSDRU Cadru de referință al curriculumului național pentru învățământul preuniversitar: un imperativ al reformei curricular.
- Prodan, G. C. (2011). *Paradigma curriculumului în societatea modernă și postmodernă: suport de curs pentru specialiști în curriculum*. Timișoara:

- Editura Brumar.
- Radu, I. T., (2000). *Evaluarea în procesul didactic*. București, Editura Didactică și Pedagogică, RA.
- Radu, I. T., Ezechil. L. (2002). *Pedagogie: fundamente teoretice*. București: Editura V&I Integral, (Ed. a 2-a).
- Radu, I. T. (2008). *Evaluarea în procesul didactic*. București: Editura Didactică și Pedagogică, (Ed. a 4-a).
- Reboul, O. (1992). *Les valeurs de l'educatios*, Paris: PUF.
- Roco, M. (2001). *Creativitate și inteligență emoțională*, Iași: Editura Polirom.
- Rotariu, T. (coord.), Bădescu, G., Culic, I., Mezei, E., Mureșan, C. (2006). *Metode statistice aplicate în științele sociale*. București : Editura Pro Transilvania.
- Rugină, A.(1993). *Teorie și practică economică în epoca de tranziție și după*. În Opinia Națională, nr. 42 din 14. 02, 1993.
- Sandu, A., Ponea S., Unguru, E. (2010). *Metodologii calitative în analiza fenomenelor educaționale*. Lucrarea este prezentată în cadrul Simpozionului Internațional Școala Europeană-școală a viitorului organizat de Inspectoratul Școlar Județean Iași în parteneriat cu Universitatea Al.I. Cuza Iași, Universitatea Artois, Arras, Franța, Collège Sainte Austreberthe, Montreuil-sur-Mer, Franța, Liceul Al.I. Cuza Chișinău și Centrul de Cercetări Socio-Umane Lumen. Iași: Editura Lumen.
- Sandu, A. (2012). *etică și deontologie profesională*. Iași: Editura Lumen.
- Sas, C., Bochiș, E., Săveanu, T. (2011). *Educația permanentă. Ghid pentru inițiatorii programelor universitare de formare continuă*. Oradea. www.uoradea.ro.
- Sălăvăstru, D. (2004). *Psihologia Educației*. Iași: Polirom.
- Șebu, S., Opriș, M., Opriș, D. (2000). *Metodica predării religiei*. Alba Iulia: Editura Reîntregirea.
- Șelaru, S., Vâlcu, G. (2012). *Studiul Religiei în școlile publice din statele membre ale Uniunii Europene, în revista Studii Teologice*, nr. 1, 2012, pp. 229-252.
- Soare, C., A. *Elemente de deontologie a evaluării în contextul creșterii calității actului educațional*. În *Forțele terestre*. Buletin de teorie militară editat de statul major al forțelor terestre, nr. 4 din 2009.
- Stănciulescu, E. (2005). *Observația cantitativă și calitativă. Eșantionarea calitativă*. Suport de Curs.
- Stăniloae, Pr., D. (1996). *Teologia Dogmatică Ortodoxă*. București: Editura

- Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.
- Stoica, A. (2001). *Evaluarea curentă și examenele. Ghid pentru profesori*. SNEE. București: Editura ProGnosis.
- Stoica, M. (2002). *Pedagogie și Psihologie*. Craiova: Editura Gheorghe Alexandru.
- Stumbea, C. (2011). *Educația românească în perspectiva integrării României în Uniunea Europeană*, lucrare de disertație, Programul masteral Drept material comunitar, București,
- Țăranu, M., Șerdean I., (2004). *Teoria și Meodologia Instruirii; Teoria și Meodologia Evaluării*. În „Sinteze”, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, anii I-IV, București: Editura Fundației România de Măine.
- Thomson, M. S. (1975). *Evaluation for Decision in Social Programmes*. Saxon House.
- Timiș, V. (2003). *Evaluarea, factor de reglare și optimizare a educației religioase*. Cluj-Napoca: Renașterea.
- Timiș, V. (2004). *Misiunea Bisericii și Educația*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.

Acte normative, ghiduri, protocoale, dicționare

- ***, (1999), *Curriculum Național. Programe pentru învățământul liceal* (clasele I-VIII, clasele X-XII), Ministerul Educației Naționale, Consiliul Național pentru Curriculum, București.
- ***, (1999), *Curriculum Național. Programe pentru învățământul liceal* (clasele I-VIII, clasele X-XII), Ministerul Educației Naționale, Consiliul Național pentru Curriculum, București.
- ***, (1998), *Curriculum Național pentru învățământul obligatoriu. Cadru de referință*, elaborat de Ministerul Educației Naționale, Consiliul Național pentru Curriculum, București.
- ***, (1999), *Curriculum Național pentru învățământul obligatoriu. Programe școlare pentru clasele I-VIII, Aria curriculară: Om și societate, Religie*, vol. 7, elaborat de Ministerul Educației Naționale, Consiliul Național pentru Curriculum, București.
- ***, (1999), *Curriculum național, programe școlare pentru clasele I-VIII, aria curriculară Om și Societate, religie*. București.
- ***, Dicționarul Enciclopedic (1993-2009).
- ***, (2011), *Ghid de organizare a Examenului Național de Bacalaureat - 2016*.

- MECTS, CNEE, coord. M. Bocoș, în cadrul Proiectului Restructurarea Curriculumului Național în Învățământul Liceal, București.
- ***, *Legea educației naționale*. Legea nr. 1/2011, Publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 18 din 10 ianuarie 2011.
- ***, *OMECT nr. 5230 /01.09.2008*, Religie-Cultul ortodox, clasele I-IV, V-VIII, IX-XII, anexe.
- ***, *Programul național de dezvoltare a competențelor de evaluare ale cadrelor didactice* (DeCeE)-suport de curs.
- ***, *Protocolul încheiat între Ministerul Educației și Științei și Secretariatul de Stat pentru Culte privind introducerea educației moral-religioase în învățământul de stat*, 11. 09.1190.
- ***, (2008), „*Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind stabilirea Cadrului european al calificărilor pentru învățarea de-a lungul întregii vieți*”, în: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 111 din 6.05.2008 (2008/C 111/01), anexa 1-Definiții, pp. 1-7.
- ***, (2001), Serviciul Național pentru Evaluare și Examinare, Panoschi, M., Iordăchescu. N., Pr., *Ghid pentru evaluare la Religie*. București.
- ***, (2010), Ghid redactat în cadrul Proiectului POSDRU/88/1.5/S/58965 „*Burse doctorale pentru doctoranzi competitivi în aria europeană a cercetării*”, beneficiar: Universitatea de Medicină și Farmacie “Grigore T. Popa” - Iași.
- ***, Versiunea franceză a Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi: „*Cadre européen commun de référence pour les langues*” este publicată de Editions Didier, iar versiunea engleză este publicată de Cambridge University Press (CUP): „*Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)*”: Learning, Teaching, Assessment.

Izvoare

- ***, (1968), *Biblia sau Sfinta Scriptură*, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.
- ***, (1956), *Liturghier*, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

Teze de doctorat

- Guțu, A. (2013). *Aplicabilitatea operaționalizării obiectivelor pedagogice în predarea-învățarea limbii engleze la studenți*. Universitatea Pedagogică

- de Stat „Ion Creangă”, Chișinău
- Horga, I. (2007). *Dimensiuni curriculare ale educației religioase*. FPSE. Școala Doctorală, București
- Niță, E., D. (2010). *Programele educaționale integrate și gândirea critică*. Teză de doctorat. FPSE, Școala Doctorală. București
- Mihai (Stăncescu), I. (2011). *Metacogniție și motivație în învățarea academică. Repere didactice*. FPSE, Școala Doctorală. București
- Simion, L. (2011). *Teoria lecției în gândirea pedagogică românească interbelică*. Teză de doctorat. FPSE, Școala Doctorală. București

Surse internet

- <http://andreivocila.wordpress.com/about/>
- <http://www.closer2oxford.ro/page/>
- http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre_en.asp
- http://ec.europa.eu/dgs/education_culture
- <http://www.scrigroup.com/didactica-pedagogie/Finalitatile-educatiei-clasifi62486.php>
- http://www.unibuc.ro/uploads_ro/36833/Învățarea_academică_independentă
- www.acpart.ro A.C.P.A.R.T., (2009). *Metodologia de realizare a Cadrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior*
- www.CongresulEducatiei.ro - *Construcția/proiectarea curriculumului pentru clasa pregătitoare*, prof. univ. dr. M. Manolescu, Universitatea din București
- http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.
- <http://ecoteologie.wordpress.com/category/traditie-si-actualitate-in-cercetarea-educatiei-religioase/>
- <http://programe.ise.ro/Programescolareinvigoare.aspx>
- http://www.proeuropa.ro/norme_si_practici1.html
- ec.europa.eu/eqf
- Revista de artă și cultură Iosif Vulcan, ediția on-line
- forum.portal.edu.ro/index.php?act=Attach&type=post&id
- xa.yimg.com/.../Prezentari+ppw+pentru+cursul+de+Cercetari+de+market

Site-uri

- www.acpart.ro
- www.creștinortodox.ro

www.edu.ro

www.religieortodoxa.ro/forum/index.php?topic=335.0;wap2

www.scribd.ro

www.soros.ro

www.uaic.ro

www.uoradea.ro

www.youtube.com

www.thecoachingcentre.com

unifiz.lufo.ro

www.fastm.ro

ROLUL CÂNTĂRII LITURGICE ORTODOXE ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII RELIGIOASE A TINERILOR*

- partea a II-a -

Valentin VĂCĂRELU

IV. Capitol aplicativ

4.1. Valorificarea cântării liturgice în lecțiile de religie

4.1.1. Proiectarea unei lecții de religie

Proiectarea didactică reprezintă procesul deliberativ de fixare mentală a pașilor ce vor fi parcurși în realizarea instrucției și educației. În funcție de perioada de timp luată ca referință, se pot distinge două ipostaze ale proiectării:

- proiectarea globală;
- proiectarea eșalonată.

Proiectarea globală are ca referință o perioadă mai mare de instruire (un ciclu sau un an de studiu) și operează cu competențe, conținuturi și criterii de evaluare mai largi, ce au în vedere activitățile din instituțiile școlare. Concretizarea acestui tip de proiectare se realizează, îndeosebi, prin dimensionarea planurilor de învățământ și a programelor analitice.

Proiectarea eșalonată se materializează prin elaborarea programelor de instruire specifice unei discipline și apoi unei lecții, aplicabile la o anumită clasă de elevi.

Proiectarea globală creează cadrul, limitele și posibilitățile proiectării eșalonate. Cadrul didactic realizează o proiectare eșalonată prin vizarea

---

* Lucrare metodică-științifică susținută pentru obținerea gradului didactic I la Universitatea București, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, coordonator științific: Pr. Lect. Dr. Zaharia Matei

unei discipline sau a unui grup de discipline, relaționându-se la trei planuri temporale:

- anul școlar;
- semestrul școlar;
- lecția.

Proiectarea unei discipline pentru un an sau trimestru școlar se realizează prin planificarea eșalonată pe lecții și date temporale exacte, de predare a materiei respective. Documentul orientativ în realizarea acestei operații este programa școlară, ce indică în mod riguros capitolele, temele și subtemele cu numărul corespunzător de ore pentru tratarea acestora.

Proiectarea unei lecții este operația de identificare a secvențelor instrucționale ce se derulează în cadrul unui timp determinat, de obicei o oră școlară. Documentul care ordonează momentele lecției cu funcțiile adiacente are un caracter tehnic și normativ și se numește, de la caz la caz, proiect de lecție, proiect de tehnologie didactică, plan de lecție, proiect pedagogic, fișă tehnologică a lecției, scenariu didactic.

Prin proiectarea unitară nu se urmărește o uniformizare a elevilor, o forțare a acestora să urmeze o singură cale de împlinire psiho – morală sau profesională, ci doar propune un cadru normativ riguros, dar deschis și permisiv la nuanțe și circumstanțe cât mai variate, induse de participanții și situațiile de învățare. Proiectarea este un procedeu care lasă suficient loc disponibilităților euristice ale cadrelor didactice.

Și în cadrul proiectării didactice este valabilă zicala: „un lucru bine făcut este rezultatul unui proiect bine gândit.”

Etapele proiectării didactice pot fi sintetizate la patru întrebări esențiale², în următoarea ordine:

- Ce voi face?
- Cu ce voi face?
- Cum voi face?
- Cum voi ști dacă ceea ce trebuia făcut a fost făcut?

Prima întrebare vizează competențele educaționale care trebuie să fie fixate și realizate.

A doua întrebare face referire la resursele educaționale de care dispune sau trebuie să dispună educatorul.

---

2. Constantin Cucoș, *Educația religioasă conținut și forme de realizare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 208.

A treia întrebare cere un răspuns concret privind stabilirea unei strategii educaționale, coerente și pertinente, pentru atingerea scopurilor.

A patra întrebare vizează metodologia de evaluare a eficienței activității desfășurate.

Pentru fiecare dintre cele patru etape sunt stabilite operații distincte.

Astfel, în vederea precizării competențelor se va viza o serie de operații, precum: stabilirea a ce știe și a ce va ști să facă elevul, verificarea concordanței dintre cerințele așteptate și conținutul programei școlare, verificarea dacă obiectivele prescrise sunt compatibile cu timpul de care dispun elevii și profesorul.

În a doua etapă, analiza resurselor necesită următoarele operații: analiza calității materialului uman (dezvoltarea fizică și psihică a elevilor, particularitățile individuale, motivația învățării), precum și a mijloacelor și materialelor de care dispune profesorul.

Alegerea celor mai adecvate metode didactice, selecția ori confecționarea materialelor didactice necesare, selecția mijloacelor de instruire, combinarea și dozarea metodelor și mijloacelor care să garanteze eficacitatea, imaginarea și scrierea scenariului didactic sunt operațiuni care se integrează în etapa de elaborare a strategiei didactice.

A patra etapă, evaluarea, este centrată pe elaborarea unui sistem de metode și tehnici de evaluare, care să fie în concordanță cu obiectivele și conținuturile fixate.

Prima etapă cuprinde o serie de operații de identificare și dimensionare a competențelor școlare. Acestea sunt de două feluri: competențe generale și competențe specifice. Competențe generale, cu un nivel accentuat de complexitate, sunt definite pe o disciplină de învățământ sau, după caz, pe o categorie de discipline de învățământ, pentru a evidenția achizițiile finale de învățare ale elevilor la sfârșitul învățământului obligatoriu și / sau pentru a orienta pregătirea de specialitate a acestora. Competențele specifice sau disciplinare se definesc pe obiecte de studiu. Ele sunt derivate din competențele generale, fiind etape în dobândirea acestora.

A doua etapă a proiectării, stabilirea resurselor educaționale, se constituie din operații de delimitare a conținutului învățării (informații, abilități, atitudini, valori), a resurselor psihologice (capacități de învățare, motivație) și a resurselor materiale, care condiționează buna desfășurare a

procesului (spațiu, timp, mijloace materiale).³ Conținutul educativ trebuie să realizeze un echilibru între componentele informative și cele formative. Profesorul trebuie să-l învețe pe elev exact ceea ce poate elevul și are realmente nevoie. Premisa de la care se pleacă trebuie să fie una optimistă, în sensul că orice copil poate fi învățat cu sau pentru ceva, cu condiția alegerii celor mai potrivite metode și mijloace de educație.

La disciplina religie, conținuturile pot fi de mai multe feluri: conținuturi istorice, care tratează evolutiv și biografic momente și persoane sacre; conținuturi teoretice, în special principii, norme, dogme specifice unei religii; conținuturi practice, adică acele obișnuințe și deprinderi religioase care se cer a fi transferate și formate la elevi (rugăciunea, meditația, participarea la ceremonii). Alegerea mijloacelor materiale trebuie să se facă în chip oportun și să se adecveze situației de învățare, fără supralicitări sau ipostazieri ale unor ambiții extradidactice, subiectiviste.

A treia etapă în proiectarea didactică vizează conturarea strategiilor didactice optime, adică a unor sisteme coerente de forme, metode, materiale și mijloace educaționale, pe baza cărora să se atingă obiectivele activității didactice. Formele de organizare a activităților la religie pot varia de la lecția frontală, desfășurată cu întreaga clasă și până la activitatea independentă pe grupe eterogene. Acestea din urmă pot primi anumite sarcini de învățare: să interpreteze un fragment biblic, să identifice anumite norme etice în Vechiul Testament, să învețe o nouă rugăciune etc. iar la sfârșit se va face o sinteză, fie de către profesor, fie de către unii elevi desemnați, a acelor idei demne de a fi cunoscute și însușite de întreaga clasă.

Stabilirea scenariului didactic este un instrument eficient pentru evitarea hazardului în activitatea didactică reală, concretă. Rațiunea de bază a realizării scenariului didactic este aceea de a preveni erorile, riscurile, evenimentele nedorite în practica didactică. Desigur, rigorismul excesiv este la fel de dăunător ca și lipsa oricăror repere procedurale.⁴

Etapă finală a proiectării didactice vizează stabilirea tehnicilor de evaluare a rezultatelor învățării. Proiectul didactic este bine realizat dacă el stabilește, de la început, o procedură de evaluare a nivelului de realizarea a obiectivelor propuse. Evaluarea cea mai reușită este cea care se face pornind de la competențele specifice ale activității. Ea trebuie să vizeze raportul

3. Constantin Cucoș, *Educația religioasă conținut și forme de realizare...* p. 210.

4. Constantin Cucoș, *Educația religioasă conținut și forme de realizare...* p. 211.

dintre rezultatele obținute și rezultatele propuse.

Elaborarea unei lecții constituie un act de creație, prin care se imaginează și se construiesc momentele ei principale, dar și unele detalii. Proiectarea optimă a unei lecții este un act de creație direcționat de principii didactice, care exprimă cerințele și condițiile interne și externe ale învățării.

Proiectul de lecție trebuie să descrie soluțiile optime care vor conduce situația de învățare, fiind un instrument intermediar între prefigurările mentale și concretizările faptice ale acțiunilor instructiv – educative.⁵ Un proiect eficient se caracterizează prin:

- adecvarea la situația didactică concretă;
- operaționalitate, adică posibilitatea de a se descompune în secvențe și operațiuni distincte;
- economicitate, adică să se poată realiza cât mai mult din punct de vedere practic într-un cadru strategic simplu, nesofisticat.

Proiectarea efectivă a unei lecții se realizează ținând cont de mai multe variabile, precum complexitatea conținutului, gradul de pregătire a elevilor, natura strategiilor aplicate, tipurile de lecții alese etc. Planul de lecție la o oră de religie trebuie să fie o cale de intrare progresivă a omului în misterele sacralității, printr-o explorare deliberată a câmpului de posibilități și de cerințe ale diferitelor vârste.

Proiectarea instruirii la o lecție presupune realizarea unei concordanțe între trei puncte – cheie:

- competențe specifice;
- metode, materiale, mijloace și experiențe sau exerciții de învățare;
- evaluarea succesului școlar;

Realizarea conexiuni dintre cele trei planuri asigură congruența și unitatea funcțională a instruirii și exclude devierile pe panta improvizației și a hazardului. Această exigență ajută la verificarea concordanței noțiunilor și ideilor ce vor fi predate, în raport cu obiectivul lecției și cu tipul testului sau al altor mijloace de evaluare, folosite pentru a decide dacă predarea a fost satisfăcătoare.

Mager a operaționalizat cele trei exigențe în trei întrebări cu răspunsurile respective:

- Spre ce tind? – în lecția prezentă (se anunță obiectivul lecției,

5. Constantin Cucoș, *Educația religioasă conținut și forme de realizare*,... p. 212.

arătând ce vor putea face elevii după ce învață lecția);

- Cum să ajung acolo? – cum se realizează obiectivul (selectarea metodelor, materialelor și exercițiilor, care vor realiza evenimentele instructionale și condițiile învățării adecvate pentru fiecare capacitate subordonată);
- Cum voi ști când am ajuns? – atingerea scopului prin administrarea unei probe de evaluare, care să ateste performanța elevului și momentul când s-au atins obiectivele unei lecții.

Prin corelarea celor trei puncte – cheie se proiectează lecția într-un set de acțiuni realizate în mai multe etape:

1) analiza generală a lecției, prin consultarea programei, manualului sau a altor materiale bibliografice;

2) determinarea competențelor generale și a competențelor specifice;

3) selectarea și organizarea conținutului învățării în unități și teme principale, care să fie convergente și să slujească competențele fixate;

4) alegerea și combinarea metodelor și procedeele didactice pentru situațiile didactice concrete, în acord cu secvențele de conținut și particularitățile elevilor;

5) selectarea unor mijloace de învățământ sau proiectarea unor materiale cerute de fiecare eveniment al instruirii;

6) stabilirea modalităților de activitate cu elevii (activitate frontală, abordare individuală, lucrul în grupuri sau pe grupe de elevi, activitate combinată);

7) alegerea metodelor și instrumentelor de evaluare corespunzătoare pentru a constata nivelul realizării obiectivelor propuse.⁶

Desfășurarea propriu-zisă a lecției vizează momentele de parcurs, cu precizarea reperelor temporale, a metodelor și mijloacelor de învățământ, a formelor de realizare a învățării. Proiectul de lecție trebuie centrat atât pe conținut, cât și pe acțiunea profesorului și a elevilor. În funcție de predominanța referinței la competențe, conținuturi, activități, locuri de desfășurare a lecției, mod de organizare a elevilor, se pot structura modele diferite de desfășurare a activităților. Datorită faptului că elementele culturii religioase sunt numeroase și complexe, sunt admise divagațiile tematice sau chiar o abandonare pe moment a unei direcții înscrise în plan.

---

6. Constantin Cucoș, *Educația religioasă conținut și forme de realizare*,... p. 213.

4.1.2. Exemple de proiecte didactice având ca temă cântarea liturgică

PROIECT DE LECȚIE

Profesor: Văcărelu Valentin

Data:

Unitatea de învățământ: Liceul de Arte „Ionel Perlea”, Slobozia

Clasa: a IX-a

Disciplina: Religie Ortodoxă

Unitatea de conținut: „Exprimarea învățaturii creștine”.

Subiectul lecției: Muzica în viața tinerilor

Tipul lecției: Predare de noi cunoștințe

Competențe specifice:

- precizarea necesității muzicii în viața omului și în creștinism;
- argumentarea că slăvirea divinității și trăirea creștină autentică înseamnă muzică și bucurie;
- explicarea rolului muzicii în viața tinerilor;
- formularea punctelor de vedere personale despre muzica tinerilor, pornind de la sursele mediatice;
- compararea mesajului transmis de cântecele laice și cele religioase.

Strategie didactică

1. Metode și procedee: audiția, explicația, conversația, expunerea, demonstrația cu substitute, exercițiul.
2. Mijloace de învățământ: Fișa de lucru, casete audio, CD, textul biblic, imagini cu tineri dansând sau ascultând muzică, laptop-ul;
3. Forme de organizare a activității elevilor: activitatea frontală, activitatea individuală.

Resurse

1. Oficiale : * Programa școlară pentru disciplina religie, clasa a IX a;

- Planificarea calendaristică orientativă, clasa a IX a;
- Proiectarea unității de învățare: Creștinismul și problemele lumii contemporane

2. Temporale : *numărul de lecții: 1, *durata: 50’

3. Bibliografice :

Cucoș, Constantin, *Psihopedagogie pentru examene de definitivare și grade didactice*, Editura „Polirom“, Iași, 1999.

Cioran, Aurel, *Cioran și muzica*, antologie, Ed. Humanitas, București, 1996.

Muha, Camelia, *Religie creștin-ortodoxă, Caiet pentru elevi și părinți*, clasa a IX a, Editura „Sf. Mina“, Iași 2001.

Cosma, Carmen, *Meloeticul – eseu semiotic asupra valorilor morale ale creației artistice muzicale*, Ed. Junimea, Iași, 1996.

Șebu, Pr. Prof. Univ: Dr. Sebastian, *Metodica predării religiei*, Editura „Reîntregirea“, Alba-Iulia, 2001.

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 2005.

Desfășurarea lecției:

Nr. Crt.	Etapale lecției	Timp (min.)	Conținutul instructiv - educativ	Metode și procedee	Mijloace de învățământ	Forme de organizare	Evaluare
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Momentul organizatoric	2'	Salutul Rugăciunea Notarea absențelor Pregătirea pentru începerea orei				
2.	Pregătirea elevilor pentru receptarea noilor cunoștințe	5'	Se adresează elevilor următoarele întrebări: Vă place muzica? Ce fel de muzică ascultați? Precizare: Muzica este arta ce și-a luat numele de la „muzé”, în limba greacă <i>mousike</i> însemnând arta muzelor Gavril Călinescu spunea că Muzica reprezintă viața sufletească, o cuprinde, o relevă, o face cunoscută, o cheamă în afară, o exprimă, o reflectă, e imaginea ei, o desemnează, o revelează, o povestește. Se adresează elevilor întrebările: Muzica în sine are valoare instructivă și morală, spirituală? Găsiți elemente comune între muzică și viața spirituală a omului.	Conversația Expunerea Conversația euristică	Manualul clasa a IX a	Activitate frontală	Aprecieri verbale Aprecieri verbale
3.	Anunțarea titlului și a competențelor lecției	3'	În lecția de astăzi, Muzica în viața tinerilor, vom vorbi câte ceva despre: vechimea muzicii în viața omului, valoarea morală a muzicii, rolul muzicii în cult, criteriile de selectare a muzicii de valoare și de identificare a kitsch-ului, însemnătatea muzicii pentru tineri. 1. Prezentarea lecției: Definirea conceptului,	Explicația		Activitatea frontală	

4.	Predarea noilor cunoștințe	20	<p>valoarea morală a muzicii, creștinismul – religie și muzică a bucuriei, muzica în cultul divin, muzica în viața tinerilor, importanța participării tinerilor la cultul divin.</p> <p>Muzica este arta în care materia este redusă la sunete, e prilej de bucurie. Ea primește pe calea Frumosului ceea ce este Bine, devenind o forță care ne orientează viața spre tot ceea ce e nobil, spre ceea ce poate însemna sufletul și mintea. Relația intimă a muzicii cu universul virtuților – credință, nădejde, dragoste, iertare, blândete, este o coordonată definitorie a creștinismului.</p> <p>Preocuparea pentru muzică există din cele mai vechi timpuri. În Grecia Antică, filosofii Platon și Aristotel considerau muzica o preocupare fundamentală a vieții omului. Aristotel evidențiază în lucrarea sa „Politica” valoarea morală a muzicii: „însă nu este oare muzica, mai degrabă un mijloc de a ajunge la virtute? Și oare, nu poate – precum gimnastica înăburește corpul – să înăburească sufletul, deprinzându-l cu o plăcere nobilă și pură?”</p> <p>Marele filosof Platon, în lucrarea „Republica” arată că muzica are un rol major în educarea comportamentului cetățenilor. El afirmă că „atunci când modurile muzicii se schimbă, legile de bază ale statului se schimbă odată cu ele”.</p> <p>Sfânta Scriptură evidențiază acțiunea benefică a muzicii: „Iar când duhul cel rău era peste Saul, David, luând harfa, cânta și lui Saul îi era mai ușor și mai bine și duhul cel rău se depărta de la el”.</p> <p>Sfinții Părinți ai Bisericii explică mai clar efectele</p>	Expunerea	Activitatea frontală	
----	----------------------------	----	---	-----------	----------------------	--

						</

5.	Fixarea și sistematizarea cunoștințelor	10'	<p>Comparați modalitățile în care este utilizată muzica în Biserica Ortodoxă și în alte confesiuni existente în localitatea voastră;</p> <p>Prezentați genurile muzicale pe care le ascultați și argumentați opțiunea voastră</p> <p>Analizați versurile cântecelor pe care le ascultați. Care este mesajul transmis? Spre ce vă îndeamnă?</p> <p>Analizați următoarele texte scripturistice și descrieți trăirile sufletești spre care vă îndeamnă: „Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Domnului meu cât voi fi. Plăcute să-I fie Lui cuvintele mele, iar eu mă voi veseli de Domnul” (Ps 103, 34-35)</p> <p>„Cântați Domnului cântare nouă, lauda Lui în adunarea celor credincioși” (Ps 149, 1).</p> <p>Comparați rezultatul cu textele cântecelor vulgare, nevaloroase.</p>	Conversația	Manualul clasa a IX a	Activitate frontală	Aprecieri verbale
6.	Asociere	4'	<p>Stabiliți posibile legături între lecția de azi și datoriile creștinului față de Dumnezeu (din lecțiile de morală).</p> <p>Libertate și responsabilitate.</p>	Conversația		Activitate frontală	Aprecieri verbale
7.	Aprecierea activității elevilor	2'	<p>Se fac aprecieri generale și individuale privind atât pregătirea elevilor pentru lecție, cât și implicarea elevilor în noua lecție.</p> <p>Se notează elevii care s-au remarcat în mod deosebit.</p>	Explicația		Activitate frontală	
9.	Precizarea și explicarea temei pentru acasă	1'	Se anunță tema pentru acasă	Explicația		Activitate frontală	
10.	Încheierea activității	1'	Rugăciunea Salutul	Exercițiul		Activitate frontală	

Oglinda tablei***Muzica în viața tinerilor***

Creștinismul este o religie a vieții și a bucuriei.

Distracțiile sunt manifestări firești, chiar necesare omului, alături de odihnă și activități religioase.

Moralitatea diferitelor forme de distracție trebuie judecată în raport cu urmările sau consecințele acesteia, care se identifică imediat sau în timp.

Muzica a fost considerată ca fiind de origine divină și având atât rol cultic cât și pedagogic. Poate avea și rol formativ.

Cântarea bisericească este o modalitate de exprimare a comuniunii de participare a tuturor credincioșilor la rugăciune.

În viața socială muzica este o modalitate de exprimare a sentimentelor și a ideilor care poate avea un rol important în viața tinerilor.

Criteriile de alegere a muzicii sunt diverse: tipul de acțiune, grupul de prieteni, moda, etc.

Toate acestea pot să contravină modelului de viață creștină.

PROIECT DE LECȚIE**Profesor: Văcărelu Valentin****Data:****Unitatea de învățământ: Liceul de Arte „Ionel Perlea” Slobozia****Clasa: a VIII-a.****Disciplina: Religie.****Unitatea de conținut: „Exprimarea învățăturii creștine”.****Conținutul învățării: „Cântarea religioasă – formă de rugăciune”.****Tipul lecției: transmite și asimilare a cunoștințelor****Conținut informativ:****Resurse speciale:**

Muha, Camelia, *Religie: caietul elevului, clasa a VIII-a*, Editura Sfântul Mina, Iași, 2007.

Resurse generale:

***Biblia, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, Nițoiu, Arhim. Prof. Ghenadie, Neda, Pr. Prof. Gheorghe, *Liturgica teoretică*, Ed. I.S.B.M. al B.O.R., București, 2002.

Competențe generale:

C.G.2 Utilizarea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase în diferite contexte de comunicare.

C.G.3 Manifestarea valorilor și a cunoștințelor religioase în propriile atitudini și comportamente.

Competențe specifice:

C.S.2.1. Utilizarea în diferite contexte a expresiilor și a noțiunilor religioase nou învățate, realizând corelații interdisciplinare (istorie, literatură, muzică, geografie, artă).

C.S.3.1 Prezentarea formelor de artă religioasă existente în Biserica Ortodoxă.

Competențe operaționale de realizat pe parcursul lecției:**a) cognitiv – formative:**

C.O.1 - să răspundă la întrebările profesorului;

C.O. 2 - să explice cu cuvinte proprii sau să descrie;

C.O. 3 - să desprindă asemănări și deosebiri între formele de cântări;

C.O. 4 - să asculte cu atenție explicațiile profesorului;

b) afectiv – atitudinale:

C.O. 5 - să noteze titlul și ideile principale ale lecției ce urmează a fi desfășurată;

C.O. 6 - receptarea și conștientizarea valorilor și evaluarea acestora;

C.O. 7 - dispoziția să simtă un climat călduros;

C.O. 8 - să noteze tema pentru acasă.

c) psiho – motorii:

C.O. 9 - să adopte o poziție corectă în timpul rugăciunii.

Tipul lecției: predare.

Principii didactice:

- intuiției;
- accesibilității;
- sistematizării și continuității;
- îmbinării teoriei cu practica;
- motivației intrinseci;
- eclesiocentric;
- hristocentric

Strategia didactică: centrată pe acțiunea profesor – elev.

Tipuri de strategii didactice folosite:

- afectiv – atitudinală;
- euristică;
- inductivă;
- transductivă.

Elemente componente ale strategiei folosite:

a) metode de instruire, procedee de cunoaștere directă, tehnici de

acțiune:

- enunțarea;
- conversația didactică (duce la instruire);
- explicația;
- explicația prin analogie;
- expunere;
- descrierea;
- precizarea în scris;
- generalizarea;
- lectura;
- studiul partituri;

- deducerea;
- exercițiul moral.

b) mijloace de învățământ:

- manual de religie;
- partituri;
- materiale ergonomice: tablă, cretă, caiet.

c) forme de organizare a activității cu elevii:

- activitate frontală, activitate independent – individuală.

Metode de evaluare:

- chestionarea orală;
- aprecieri verbale;
- observarea notițelor.

Durata: 50 minute.

Desfășurarea lecției

Nr crt	Etapele lecției	Comp. op.	Țimp	Conținut esențializat	Activitatea profesor/elev	Metode procedee, tehnici	Mijloace de învățământ	Forme de organizare	Evaluare continuă
1.	Moment organizatoric.	C.O.9	2 min.		Profesorul salută elevii. / Bună ziua! Rostește rugăciunea „ <i>Împărate Ceresc...</i> ” împreună cu elevii. Notează absențele. Realizează managementul clasei.	Conversația didactică, exercițiul moral.	Materiale ergonominice.	Activitate frontală.	
2.	Reactualizarea cunoștințelor anterioare.	C.O.1. C.O.2.	4 min.		- Prin ce forme de manifestare credeți că ne putem exprima iubirea noastră față de Dumnezeu? / Elevii vor încerca să dea răspunsuri corecte: prin rugăciune, post, înfrânare, fapte bune, mergerea la sânta biserică, participarea la sfintele slujbe, prin cinstirea sfințelor icoane, a slujitorilor bisericii, prin îngrijirea bisericii, prin colindat la sărbătorile Crăciunului, prin cântări religioase.	Conversația didactică, explicația prin analogie.		Activitate frontală.	Chestionarea orală, aprecieri verbale.
3.	Captarea atenției.	C.O.4	1 min.	Ce știu?	- Așa deci, cântarea religioasă este o formă de exprimare a iubirii noastre față de Dumnezeu.	Generalizarea.		Activitate frontală.	Chestionarea orală, aprecieri verbale.

4.	Enunțarea titlului și a obiectivelor urmărite.	C.O.4 C.O.5	2 min.		<p>Profesorul anunță și scrie pe tablă data și titlul lecției:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lecția de astăzi se numește: „<u>Cântarea religioasă – formă de rugăciune</u>” - Vă voi prezenta câteva date generale îndeosebi despre cântările din cadrul slujbelor bisericești. - Vom descoperi împreună importanța acestor cântări liturgice pentru creșterea noastră duhovnicească. - Veți avea posibilitatea să cunoașteți în mod direct cum arată un imn liturgic, așezat pe note bizantine, psaltice. Veți putea observa cât de mult se deosebesc acestea de celelalte feluri de cântări, care nu se folosesc în timpul sfintelor slujbe. / Elevii notează data și titlul lecției în caiet. 	Enunțare, precizare în scris, explicația.	Materiale din dotarea clasei: tablă, cretă; caietul de notițe.	Activitate frontală.	Observarea notițelor.
----	--	----------------	--------	--	--	---	--	----------------------	-----------------------

5.	Comuni- carea noilor cunoștin- țe.	C.O.2 C.O.3 C.O.4 C.O.6 C.O.7	30 min.	Ce aș vrea să știu?	<p>- Încă din cele mai îndepărtate vremi oamenii au simțit nevoia să-și exprime sentimentele adânci încheșate prin cântări: Abel, de exemplu, fiul lui Adam se spune că era păstor de oi și cânta din fluiet (<i>Facere</i> 4, 2); Moise după ce a trecut Marea Roșie, despărțind apele cu toiagul, a înălțat imn de laudă lui Dumnezeu (<i>Ieșire</i> 15, 1-19); Proorocul David a scris numeroși psalmi, care se cântau apoi la slujbele cortului sfânt și din vremea lui Solomon (900 î.Hr), la templul sfânt. De aceea, psalmii care au fost socotiți inspirați de Dumnezeu, au și fost așezați într-un canon numit Cartea Psalmilor, în Sfânta Scriptură. Chiar și în zilele noastre mulți dintre acești psalmi ai lui David sunt întrebuințați la aproape toate laudele bisericești și la Sfintele Taine.</p> <p>Scopul cântării religioase: Preamăria lui Dumnezeu; Apropierea creștinului de Dumnezeu și a lui Dumnezeu de creștin; Exprimarea simțirilor/trăirilor prin cântarea religioasă; - Cântarea religioasă este o artă</p>	Expunerea explicația, descrierea, lectura, studiul partiturii, conversația didactică, deducerea.	Manualul, Biblia, partituri.	Activitate frontală, activitate independent-individuală.	
----	--	---	---------	------------------------	--	--	------------------------------	--	--

				<p>Se interpretează ca model din aceste cântări.</p> <p>- Aceste cântări poartă în limbajul bisericesc unele denumiri mai speciale: tropar (imn scurt de cinstire a unui sfânt sau este închinat sărbătorilor Domnului Hristos sau Maicii Domnului, se cântă mai repede, ex: „<i>Troparul Nașterii Domnului</i>”); condac (cântări ce relatează evenimente din viața unui Sfânt, fapte deosebite legate de o sărbătoare a Maicii Domnului sau a Domnului Hristos, ex.: „<i>Condacul Nașterii. Fecioara astăzi</i>” ...); canon al unui sfânt sau praznic (o colecție de 9 grupe de imnuri).</p> <p>Se interpretează ca model din aceste cântări.</p> <p>- Cântările liturgice au fost întocmite de către Sfinți Părinți, de către cântăreți și melozi bisericești inspirați de Dumnezeu. Așa au fost: Sfinții Părinți, Vasile și Ioan Gură de Aur, din sec. al IV-lea care au întocmit Sfintele Liturghii ce le poartă și numele;</p> <p>Sf. Roman Melodul din sec. al VI-lea. Acesta a primit în vis o foaie de hârtie cu cântări, de la Maica Domnului, pe care, mâncându-o, a dobândit darul de la Dumnezeu de a scrie cântări de</p>
--	--	--	--	---

[illegible]

6.	Fixarea cunoștințelor, feedback	C.O.1 C.O.5	4 min.	Ce am învățat?	<p>- Ce ați reținut că este cântarea religioasă? / Elevii încearcă să răspundă corect:</p> <p>Cântarea religioasă este:</p> <ul style="list-style-type: none"> o formă de rugăciune; o formă de mărturisire a dreptei credințe; o formă de preamărire a lui Dumnezeu; poate fi liturgică: psalmi, tropare, condace, canoane, stihiri, antifoane, catavasii etc. ; poate fi extraliturghică: colinde, alte cântări religioase de inspirație populară. 	Conversația catehetică, precizarea în scris.	Caietul de notițe.	Activitate frontală.	Chestionare orală, aprecieri verbale.
7.	Generalizări, asociere, aplicări în viață.	C.O.4 C.O.5 C.O.6	4 min.	Concluzii: importanța sfințeniei, învățături.	<p>- Prin aceste cântări liturgice s-a menținut și se menține nealterată, fără greșeli, credința noastră ortodoxă în Biserică.</p> <p>- Așa cum sufletul ține viu trupul, tot așa și imnurile liturgice țin vie Biserica, Trupul lui Hristos.</p> <p>- Și noi să ne sârguim: să participăm cu evlavie la Sfânta Liturghie în Duminici</p>	Generalizarea, explicația prin analogie, precizarea în scris.	Caietul de notițe.	Activitate frontală.	

						și-n Sărbători ca să ne îmbogățim sufletește și să sporim duhovnicește; să ne spovedim și să ne împărtășim; să ne bucurăm de Dumnezeu prin imnuri și cântări liturgice și să bucurăm și pe semenii noștri prin colinde și sprijinul nostru după putere.							
8.	Aprecie- rea activității elevilor.		1 min.	Beneficii: climat sufletesc pozitiv.	- Vă mulțumesc pentru atenția acordată!					Activita- te frontală.	Aprecieri verbale.		
9.	Tema pentru acasă.	C.O.8	1 min.	Așteptări: îmbogățirea cunoștințe- lor, deprinderea de a cânta imnuri liturgice și colinde.	- Puteți păstra aceste partituri și atunci când le veți auzi și voi să le cântați cu drag.					Activita- te frontală.			
10	Încheie-rea activității.	C.O.9	1 min.		- Profesorul rostește rugăciunea de mulțumire: „ <i>Cuvine-se cu adevărat</i> ...” - Salută elevii: Doamne ajută!					Activita- te frontală.			

Oglinda tablei

Cântarea religioasă – formă de rugăciune

„Cântați în inimile voastre lui Dumnezeu, mulțumindu-I, în psalmi, în laude și în cântări duhovnicești.” (Coloseni 3,16)

Ideile principale ale lecției.

Cântarea religioasă este:

1. o formă de rugăciune;
2. o formă de mărturisire a dreptei credințe;
3. o formă de preamărire a lui Dumnezeu;
4. poate fi liturgică: psalmi, tropare, condace, canoane, stihiri, antifoane, catavasii etc.;
5. poate fi extraliturgică: colinde, alte cântări religioase de inspirație populară.

Învățăături morale:

- Prin aceste cântări liturgice s-a menținut și se menține nealterată, fără greșeli, credința noastră ortodoxă în Biserică.
- Așa cum sufletul ține viu trupul, tot așa și imnurile liturgice țin vie Biserica, Trupul lui Hristos.
- să participăm cu evlavie la Sfânta Liturghie în Duminici și-n Sărbători ca să ne îmbogățim sufletește și să sporim duhovnicește;
- să ne spovedim și să ne împărtășim;
- să ne bucurăm de Dumnezeu prin imnuri și cântări liturgice și să bucurăm și pe semenii noștri prin colinde și sprijinul nostru după putere.

Muzica bisericească – scrierea psaltică	NI	PA	VU	GA	DI	KE	ZO	NI
Muzica/scrierea lineară	DO	RE	MI	FA	SOL	LA	SI	DO

Sunetele scării muzicale cu numirile psaltice și liniare

Do'		Ni'
Si	ST	Zo
	T	
La	T	Ke
	T	
Sol	T	Di
	T	
Fa	ST	Ga
Mi	T	Vu
	T	
Re	T	Pa
	T	
Do		Ni

Dictionar cu termeni specifici utilizați în muzica bisericească:

1. **Aliluia** = Lăudați pe Domnul!;
2. **Amin** = Așa să fie! (Așa este!);
3. **Antifon** = imn care se cântă de către toți credincioșii în Biserică, împărțiți în două grupe, în mod alternativ; (exemple: Psalmul 102-Antifonul I; Psalmul 145-Antifonul II - de la Sf. Liturghie);
4. **Acatist** = cântare de laudă, închinată unui sfânt (în timpul cântării se stă în picioare);
5. **Canon** = compunere (imn) din mai multe cântări care formează un întreg (e format din 9 ode);
6. **Condac** = cântec bisericesc scurt prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători;
7. **Doxologie** = cântare de slavă închinată lui Dumnezeu (Doxologie mică - „Mărire Tatălui și Fiului și Sfântului Duh”; Doxologia mare - „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pământ pace, întru oameni bunăvoire” - cântarea îngerilor din noaptea Nașterii Domnului);
8. **Glasuri bisericești** = cele 8 moduri după care se cântă muzica bisericească. 4 glasuri sunt principale și 4 glasuri sunt derivate.
9. **Icos** = strofa poetică care urmează imediat după condac;
10. **Imn religios** = cântec de preamărire a dumnezeirii;
11. **Imnografie** = colecție de imnuri religioase;
12. **Muzică psaltică** = muzica specifică Bisericii Ortodoxe care are o conotație diferită de cea obișnuită, având rădăcinile în psalmodierea din vechea sinagogă ebraică și în muzica vechilor greci. Este diferită de muzica lineară, apuseană.
13. **Octoih** = carte bisericească în care sunt cuprinse cântările din fiecare zi a săptămânii (cântate succesiv pe 8 glasuri);
14. **Osana** = Doamne mântuiește-ne! Ajută-ne!
15. **Penticostar** = carte bisericească cuprinzând ritualul slujbelor dintre Paști și prima duminică după Rusali;
16. **Savaot** = Dumnezeu! oștirilor îngerești;
17. **Stihiri** = tropare în serie;
18. **Triod** = carte rituală creștină cuprinzând cântările și rugăciunile din cele 10 săptămâni de dinainte de Paști;
19. **Tropar** = cea mai veche, mai mică și mai simplă unitate a poeziei imnografice în cultul ortodox; strofă care înfățișează pe scurt viața unui

sfânt sau importanta unui eveniment din viața Mântuitorului.

Cântările liturgice au fost întocmite de către Sfinți Părinți, de către cântăreți și melozi bisericești inspirați de Dumnezeu. Așa au fost:

Sfinții Părinți, Vasile și Ioan Gură de Aur, din sec. al IV-lea care au întocmit Sfintele Liturghii ce le poartă și numele;

Sf. Roman Melodul (sec. al VI-lea) - a dobândit darul de la Dumnezeu de a scrie cântări de preamărire a Maicii Domnului;

Sf. Andrei Criteanul (sec. al VIII-lea) - *Canonul Sfântului Andrei*, se cântă în Postul Mare, la Pavecernița Mare;

Sf. Ioan Damaschinul (+749) – antifoanele.

4.2. Metode active de predare - învățare folosite în cadrul orei de religie după modelul ERR (Evocare – Realizarea sensului – Reflecție) (expunere metodico-didactică)

A. Metode active utilizate în evocarea cunoștințelor anterioare:

În lecțiile realizate după modelul tradițional, actualizarea cunoștințelor se face cel mai adesea prin conversație și corespunde ca etapă a lecției momentului situat între verificarea cunoștințelor anterioare și dobândirea noilor cunoștințe. Predarea – învățarea activă propune diferite metode de activizare a elevilor în procesul actualizării cunoștințelor.

a.1 Brainstorming-ul (asalt de idei) este o metodă de stimularea a creativității și de generare a ideilor noi, prin activități de grup.⁷

Etape în utilizarea metodei:

a.1.1. Profesorul organizează clasa în funcție de tipul de brainstorming (individual, în perechi sau în grup) și comunică elevilor regulile de desfășurare a acestuia.

a.1.2. Profesorul comunică sarcina de lucru și solicită elevilor să-și exprime în fraze cât mai scurte și cuprinzătoare ideile care le vin în minte în legătură cu rezolvarea problemei aflată în discuție.

a.1.3. Activitatea de formulare și notare a ideilor / răspunsurilor.

a.1.4. Prezentarea frontală a ideilor. Profesorul notează pe tablă (flip-chart) ideile prezentate de elevi, solicitându-le să nu repete răspunsurile date deja.

a.1.5. Evaluarea ideilor produse prin brainstorming. Ideile notate sunt reluate, eventual reformulate și grupate pe categorii, în jurul unor cuvinte cheie sau imagini care pot constitui criterii de analiză. Cele mai originale sunt reținute. Evaluarea poate fi realizată și pe parcursul desfășurării activității, când ideile noi vor fi confirmate / infirmate. Această etapă are ca scop dezvoltarea spiritului critic la elevi.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

- Utilizarea acestei metode la religie reclamă o atenție deosebită din partea profesorului, astfel încât „asaltul de idei” să nu conducă la promovarea unor enunțuri contrare învățaturii de credință, care pot să producă confuzii sau incertitudini în sufletul elevilor.

---

7. Dorin Opreș și Monica Opreș, *Metode active de predare – învățare*, Editura Sfântul Mina, Iași 2008, p. 17.

- Întrucât utilizarea brainstorming-ului vizează generarea unui număr cât mai mare de idei, este necesară participarea activă a fiecărui elev și evitarea spiritului critic față de ideile noi, în etapa formulării acestora.
- Trebuie încurajată promovarea ideilor noi, originale, dar este posibilă și reformularea celor enunțate deja de către participanți.
- Limite în utilizarea acestei metode: brainstorming-ul reprezintă doar o etapă în rezolvarea creativă a problemelor, care trebuie continuată de cercetarea clasică; nu întotdeauna soluțiile propuse au aplicabilitate practică; necesită experiență din partea profesorului pentru a asigura implicarea activă a elevilor în procesul de emisie a ideilor.

Exemple:

Subiectul pentru brainstorming poate fi formulat sub forma unor întrebări problematizante, a unei cerințe sau a unei propoziții eliptice asupra căreia fiecare participant va reflecta:

Întrebări problematizante:

- Care sunt asemănările / deosebirile dintre imn și imnul religios?
- Care sunt efectele cântării religioase în viața unui tânăr?
- Ce se poate spune despre o persoană care ascultă muzică religioasă?
- Ce reprezintă muzica religioasă pentru tinerii de azi?

Formularea unor definiții:

- Ce este troparul?
- Ce este condacul?
- Ce este psalmul?

Asocierea spontană de idei:

- Spuneți tot ce vă vine în minte despre muzică.

Asocierea rațională de idei:

- Căutați sinonime sau noțiuni similare pentru muzica religioasă.

Idei în urma observației:

- Ce v-a atras atenția la Condacul Crăciunului: „*Fecioara, astăzi, pe Cel mai presus de ființă naște...*” compus de Roman Melodul?
- Ce vă impresionează când ascultați muzică religioasă?

Idei în urma unei anchete:

- Care sunt genurile de muzică preferate de tinerii de vârstă

voastră?

- Preferințele muzicale similare la mai mulți oameni înseamnă că trăsăturile lor de personalitate sunt similare?

Aplicații:

Tema: *Cântarea religioasă – formă de rugăciune*: Care este specificul cântării religioase ortodoxe?

Tema: *Muzica în viața tinerilor*: Ce opțiuni au tinerii în a-și forma o cultură muzicală?

a.2. Scrierea liberă este o metodă utilizată în vederea formării capacității elevilor de a reflecta și de a învăța prin exprimarea în scris a gândurilor / ideilor pe care le au despre o anumită temă indicată de către profesor.⁸

Etape în utilizarea metodei:

a.2.1. Comunicarea sarcinii de lucru: elevii notează tot ceea ce știu despre tema indicată de către profesor. Timp de lucru 2 minute.

a.2.2. Activitate în perechi: fiecare elev îi citește colegului de bancă ceea ce a scris în etapa anterioară. Timp de lucru 3 minute.

a.2.3. Activitate frontală: profesorul numește un grup de elevi care citesc integral sau parțial ceea ce au scris și evidențiază de la fiecare dintre acești aspectele cele mai semnificative legate de tema dată.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

- Prin utilizarea acestei metode scrierea devine un mijloc de dezvoltare a gândirii, de formulare de raționamente, de reflecție și creație.
- În situația în care în discuție se află o temă vastă, în cadrul acesteia elevii pot avea libertatea de a-și alege singuri subiectul.
- Evaluarea ideilor notate de elevi în etapa a 3-a se poate realiza și prin contribuția colegilor.

Exemplu:

Tema: *Muzica în viața tinerilor*:

- Timp de două minute notați tot ce știți despre muzică.
- Citiți colegului de bancă cele scrise de voi. Reformulați ideile care necesită acest lucru.
- Citiți cele notate de voi în fața colegilor, cu condiția ca ideile să nu fi fost prezentate anterior.

---

8. Dorin Opreș și Monica Opreș, *Metode active de predare – învățare*,... p. 20.

- Muzica este o modalitate de exprimare a sentimentelor și a ideilor.
- Muzica poate avea un rol important în formarea personalității tinerilor.
- Muzica determină trăiri, atitudini și comportamente care pot fi morale sau imorale.
- Muzica determină uneori imitarea unui stil de comportament, de îmbrăcăminte sau de relaționare cu ceilalți.
- Muzica a avut la început un rol cultic, fiind considerată de origine divină.
- Muzica are și un rol formativ, de inițiere, prin exprimarea sentimentelor și trăirilor estetice.

Aplicații:

Tema: *Cântarea religioasă – formă de rugăciune*: Timp de două minute scrieți tot ce știți despre legătura dintre cântarea religioasă și apărarea dreptei credințe.

Tema: *Muzica în viața tinerilor*: Scrieți timp de două minute tot ceea ce știți despre genurile muzicale pe care le ascultați și argumentați opțiunea voastră.

a.3. Gândiți / Lucrați în perechi / Comunicați este o metodă prin care activitatea de învățare se realizează cu ajutorul unei colaborări între elevii unei clase, grupați în perechi, în vederea rezolvării unor sarcini de lucru și a identificării susținerii de soluții comune.⁹

Etape în utilizarea metodei:

- a.3.1. Gruparea elevilor în perechi (colegii de bancă).
- a.3.2. Primirea aceleiași sarcini de realizat pentru fiecare membru al echipei (dacă tema propusă solicită mai multe întrebări, profesorul poate da echipelor diferite sarcini de lucru).
- a.3.3. Realizarea individuală a sarcinii (3-5 minute).
- a.3.4. Prezentarea răspunsurilor găsite celuilalt membru al perechii și formularea în comun a răspunsului final.
- a.3.5. Prezentarea concluziilor în fața întregii clase (2-3 perechi pentru fiecare sarcină de realizat).

Aspecte legate de utilizarea metodei:

- Utilizarea eficientă a acestei metode depinde și de modul în care au fost pregătite întrebările, de gradul de interes pe care îl

---

9. Dorin Opriș și Monica Opriș, *Metode active de predare – învățare*,... p. 22.

prezintă acestea sau posibilitatea unor răspunsuri multiple.

- Gândiți / Lucrați în perechi / Comunicați este o metodă ușor de utilizat și nu solicită resurse mari de timp, motiv pentru care poate fi utilizată eficient în toate cele trei etape ale modelului ERR.

Exemplu:

Tema: *Muzica în viața tinerilor* (în evocarea cunoștințelor).

- Discuție despre muzică.
- Profesorul solicită elevilor să deseneze un tabel cu două coloane. Individual, pe baza cunoștințelor anterioare, fiecare elev va scrie în prima coloană trei caracteristici ale cântării religioase, iar în coloana a doua trei caracteristici ale muzicii nereligioase.
- Elevii vor confrunța răspunsul cu cel al colegului de bancă și vor formula un răspuns comun pe care îl vor prezenta în fața colegilor.

Aplicații:

Tema: *Cântarea religioasă – formă de rugăciune*: Identificați în textul următor importanța cântării religioase, utilizând una dintre variantele metodei *Gândiți / Lucrați în perechi / Comunicați*: „Nimic nu purifică sufletul, nu-i dă aripi, nu-l smulge din cele pământești, nu-l eliberează din legăturile trupești, nu-i inspiră înțelepciune dumnezeiască, nu-l face să disprețuiască cele de jos precum muzica și accentele măsurate ale unui cântec dumnezeiesc.” (Sfântul Ioan Gură de Aur).

Tema: *Muzica în viața tinerilor*: Analizați versurile cântecelor pe care le ascultați și enunțați mesajul transmis de acestea. Pentru rezolvarea aplicației utilizați metoda *Gândiți / Lucrați în perechi / Comunicați*.

B. Metode active utilizate în realizarea sensului:

Predarea – învățarea activă la religie presupune utilizarea unor metode care să îl pună pe elev în situația de învățare individuală și / sau în grupuri mici, orientată spre asimilarea de cunoștințe, spre punerea în practică a acestora, spre manifestarea unor comportamente și atitudini, spre dezvoltarea abilităților de comunicare, spre dezvoltarea puterii de argumentare, spre rezolvarea unor situații – problemă cu care se confruntă în realitate, spre dezvoltarea capacității de organizare a informației noi.

b.1. Unul stă, trei circulă este metoda utilizată pentru dezvoltarea capacității elevilor de analiză și evaluarea a unor idei și a abilității de a prezenta celor din jur rezultatele obținute de grupul din care fac parte.¹⁰

Etape în utilizarea metodei:

b.1.1. Organizarea elevilor pentru rezolvarea problemei / sarcinii de lucru, prin împărțirea clasei în grupuri de 3-4 elevi și numerotarea grupurilor și a elevilor din fiecare grup.

b.1.2. Rezolvarea problemei / sarcinii de lucru, de către fiecare grup.

b.1.3. Rotirea elevilor, astfel: un elev rămâne pe loc, ceilalți trei se mută fiecare în grupuri diferite, ocupând în grupurile respective, locul pe care l-au avut în grupul inițial. Elevul care rămâne pe loc explică noilor sosiți rezultatele la care a ajuns grupul său, apoi fac comentarii pe marginea celor prezentate.

b.1.4. Revenirea în grupurile inițiale, discutarea celor constatate în urma activităților din grupurile vizitate, prin sublinierea asemănărilor și deosebirilor față de propriul lor rezultat, rediscutarea problemei și desprinderea concluziilor.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

- Utilizarea eficientă a acestei metode conduce și la formarea capacității elevilor de restructurare și adaptare a conținutului, pe baza informațiilor noi obținute de la colegi.
- Este necesară precizarea clară a intervalelor de timp și coordonarea elevilor la deplasarea dintr-un grup în altul.
- Pentru ca această metodă să fie utilizată cu succes este necesar ca nivelul intelectual al elevilor care formează grupurile respective să fie omogen, deoarece rezolvarea problemei / sarcinii de lucru solicită din partea lor atenție, putere de analiză și evaluare a unor idei, abilitatea de a prezenta ideile propriului grup.

Exemplu:

Tema: *Cântarea religioasă – formă de rugăciune.*

În Acatistul Sfântului Dimitrie se face referire la diferite aspecte din viața acestuia, care apar în exemplele următoare:

1. Bucură-te, împlinitorul poruncilor lui Dumnezeu;
2. Bucură-te, că ne-ai lăsat nouă trupul tău sfințit;
3. Bucură-te, veselia cea nepovestită a părinților fetei;

---

10. Dorin Opriș și Monica Opriș, *Metode active de predare – învățare*,... p. 44.

4. Bucură-te, că trăim în țara noastră sub a ta bună ocrotire.

Profesorul organizează clasa în grupe de câte patru elevi și numerează grupele și elevii.

Pornind de la Acatistul Sfântului Dimitrie, fiecare grup va analiza cele patru aspecte, urmărind:

1. viața de sfințenie dusă de Sfântul Dimitrie;
2. neputrezirea trupului Sfântului Dimitrie;
3. minunea vindecării fetei bolnave în urma găsirii moaștelor;
4. prezența moaștelor Sfântului Dimitrie la Catedrala Patriarhală din București și minuni făcute la racla moaștelor Sfântului Dimitrie.

Elevii rezolvă sarcinile de lucru, urmând etapele metodei *Unul stă, trei circulă*, conform instrucțiunilor date de profesor.

Aplicații:

Tema: *Cântarea religioasă – formă de rugăciune*: Utilizând metoda *Unul stă, trei circulă* analizați textul următor comparând efectele cântării religioase cu muzica necuviincioasă.

„Să învățăm muzica pentru împodobirea și liniștirea caracterului... Să cântăm psalmi pentru a călca în picioare poftetele și a slăvi pe Dumnezeu pentru darul îmbelșugat pe care l-am primit neconținut și pentru hrana cea de folos, atât pentru creșterea trupului, cât și pentru creșterea sufletului. Trebuie însă îndepărtată muzica de proastă calitate, care moleșește sufletul, care dă naștere la fel de fel de simțăminte, când de jale, când de desfrâu, când de plăcere, când de nebunie.”

Tema: *Muzica în viața tinerilor*: Realizați prin metoda *Unul stă, trei circulă* o analiză comparativă a stilurilor muzicale: cântarea religioasă, muzica clasică, muzica tehnă și manele, evidențiind mesaje transmise, atitudinile și comportamente promovate de acestea.

b.2. Metoda photolangage constă în prezentarea unui ansamblu de ilustrații variate (fotografii, desene) pe o anumită temă, în scopul facilitării conversației pe tema dată.¹¹

Metoda photolangage se bazează pe faptul că o ilustrație poate reprezenta un obiect de proiecție, ceea ce înseamnă că cel care o alege în virtutea unor detalii îi atribuie anumite proprietăți care există în

11. Dorin Opreș și Monica Opreș, *Metode active de predare – învățare*,... p. 51.

subconștientul său. În acest mod, ilustrația devine o proiecție a celui care o alege, dar rămâne în același timp un obiect care îl reprezintă din exterior. Discutând despre ceea ce văd într-o anumită ilustrație, elevii discută practic despre ei înșiși. Materialul ilustrativ utilizat trebuie să fie diversificat, suficient de sugestiv, să fie plasat astfel încât să poată fi observat de toți elevii din clasă.

Etape în utilizarea metodei:

b.2.1. Prezentarea obiectului și a modului de desfășurare a activității.

b.2.2. Selecția individuală este etapa în care se afișează imaginile, iar fiecare elev le privește și se oprește asupra uneia dintre acestea. Astfel, aceeași imagine poate fi aleasă de mai mulți elevi.

b.2.3. Discutarea ilustrațiilor pe baza alegerilor individuale. În această etapă, fiecare elev motivează alegerea făcută. În situația alegerii aceleiași imagini de către mai mulți elevi, fiecare va expune pe rând motivul alegerii. Discuțiile pot fi mai ample, în funcție de timpul avut la dispoziție. Se va discuta și pe marginea imaginilor care, eventual, nu au fost alese de elevi. Pe tot parcursul acestei etape, profesorul poate dinamiza discuția prin întrebări al căror răspuns să evidențieze cât mai multe aspecte legate de problematica respectivă. Dacă timpul permite, în această etapă poate fi citită / ascultată o scurtă povestire / melodie, urmată de identificarea aspectelor esențiale legate de tema discuțiilor.

b.2.4. Selecția colectivă și evaluarea activității realizate în comun. În această etapă, de comun acord, se alege o imagine din cele prezentate, apoi se organizează o activitate didactică (se creează o povestire în lanț, se organizează un joc de rol, se scrie un scurt text) și se evaluează rezultatele acțiunii desfășurate în comun.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Întrucât metoda photolangage se utilizează cu scopul exprimării reprezentărilor individuale și colective despre un anumit subiect precizat, utilizarea ei la religie este indicată în următoarele situații:

- pentru a identifica locul ocupat de activitățile religioase în preocupările elevilor;
- pentru a identifica preferințele elevilor pentru anumite tipuri de joc, sărbătoarea favorită;
- pentru confruntarea reprezentărilor pe teme precum muzica favorită, modelul favorit.

Exemplu:

Tema: *Muzica în viața tinerilor*

Metoda photolangage se poate utiliza pentru a afla genul de muzică preferat de elevi și măsura în care muzica este o pasiune pentru ei:

1. afișarea unui set de imagini reprezentând un cor bisericesc, un ansamblu coral, un instrumentist, o orchestră, un foc de tabără în jurul căruia tinerii cântă, formații pe diferite genuri de muzică, un tânăr cântând și dansând singur în cameră, tineri cântând la o distracție, un tânăr ascultând muzică pe stradă etc.
2. justificarea de către fiecare elev a alegerii făcute. Vor fi evidențiate genurile muzicale prezentate în imaginile alese în mod frecvent.
3. descrierea imaginilor care nu au fost alese de elevi, relativ la tipul acestora, caracterul lor. Elevii voi fi puși în situația de a prezenta și alte activități cu caracter religios – moral care nu sunt reprezentate în imagini, din aspectele concrete ale vieții. În funcție de timpul avut la dispoziție, elevii pot asculta o melodie privind tema aleasă.
4. Alegerea de comun acord pentru ceea ce înseamnă muzica de calitate.

Aplicații:

Tema: *Muzica în viața tinerilor*:

Pentru a afla genul de muzică preferat de elevi și măsura în care muzica este o pasiune pentru ei se poate utiliza metoda photolangage cu ajutorul unor imagini care reprezintă: un cor bisericesc, un ansamblu coral, un instrumentist, o orchestră, un foc de tabără în jurul căruia tinerii cântă, formații pe diferite genuri de muzică, un tânăr cântând și dansând singur în cameră, tineri cântând la o distracție, un tânăr ascultând muzică pe stradă etc.

b.3. Cadranlele reprezintă o metodă utilizată pentru formarea și dezvoltarea capacității elevilor de a organiza / rezuma conținutul informațional al unui text în scopul unei înțelegeri nuanțate și profunde și de a exprima argumentat puncte de vedere personale asupra unui subiect propus, pe baza a patru criterii precizate de către profesor.¹²

Etape în utilizarea metodei:

b.3.1. Pe o foaie de hârtie se trasează două axe perpendiculare,

12. Dorin Opreș și Monica Opreș, *Metode active de predare – învățare*,... p. 71.

obținându-se patru cadrane, apoi sunt precizate sarcinile didactice corespunzătoare fiecăruia dintre acestea.

I	II
III	IV

b.3.2. Sunt rezolvate cerințele, apoi rezultatele sunt trecute de către elevi în cele patru cadrane, în condițiile și timpul indicate de către profesor.

- Aspecte legate de utilizarea metodei:
- Cadrantul trebuie să cuprindă rezolvarea a patru sarcini de învățare esențiale, legate de problematica respectivă. Acestea pot fi organizate logic, cronologic sau pot reprezenta și aspecte distincte, al căror răspuns să se constituie într-un tot unitar.
- În situația în care resursele de timp sunt limitate, sarcinile didactice pot fi împărțite pe grupe de elevi, corespunzătoare fiecărui cadran, iar rezolvarea trecută pe tablă de către profesor sau un elev.
- Informația notată în cadrane va fi esențializată.
- În cadrul grupelor, elevii pot fi organizați în funcție de poziția pe care o ocupă în bănci, de aptitudinile pentru rezolvarea anumitor sarcini de învățare etc.
- Dacă este necesar, numărul cadranelor poate fi extins.
- În unul dintre cadrane, sarcina poate fi realizarea unui organizator grafic.
- Este important ca elevii să aibă posibilitatea de a-și prezenta rezultatele și de a-și argumenta răspunsurile. Poate fi evaluat astfel modul în care elevii au răspuns la sarcinile de învățare.

Exemplu:

Tema: *Cântarea religioasă – formă de rugăciune*

Clasa va fi împărțită în patru grupe de elevi, fiecare dintre acestea urmând să rezolve una din cele patru sarcini de învățare.

Prezentarea sarcinilor de învățare:

- Grupa 1 (cadrantul I): prezentați pe scurt care este specificul cântării religioase ortodoxe
- Grupa 2 (cadrantul II): prezentați de ce nu se folosesc instrumente muzicale în Biserica Ortodoxă.

- Grupa 3 (cadranul III): prezența pe scurt formele imnografiei ortodoxe: tropare, condace, canoane etc.
- Grupa 4 (cadranul IV): prezența viața și realizările câtorva melozi și imnografi mai importanți.

Discutarea aspectelor prezentate de fiecare grupă.

Completarea cadranelor (atât pe tablă cât și în caiete), care cuprind astfel concluziile tuturor grupelor de elevi.

Aplicații:

Tema: *Muzica în viața tinerilor*: Pornind de la textele de la lecția *Muzica în viața tinerilor*, rezolvați următoarele cerințe (individual sau în patru grupe de elevi), prin metoda cadranelor:

- I. Criteriile care stau la baza alegerii unui anumit gen muzical.
- II. Influența muzicii asupra comportamentului tinerilor.
- III. Rolul cântării religioase în formarea caracterului creștin al tinerilor.
- IV. Comentați afirmația marelui istoric Nicolae Iorga: „Cei vechi au avut muzica prin care se clădeau de la sine zidurile Tebei, modernii au născocit pe aceea care ar fi în stare să dărâme piramidele.”

C. Metode active utilizate în reflecție:

Metodele active utilizate în etapa reflecției oferă elevilor posibilitatea de a realiza conexiuni între vechile și noile cunoștințe, de a realiza comparații, de a analiza critic, de a-și reconstrui schemele mentale prin includerea noilor cunoștințe.

c.1. Întrebările reprezintă o metodă prin care se urmărește dezvoltarea participării active a elevilor la discuții, în vederea identificării celor mai potrivite soluții pentru rezolvarea problemelor propuse de către profesor.¹³

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Utilizarea eficientă a acestei metode necesită abordarea într-o succesiune logică a unui set de întrebări care să stimuleze gândirea critică a elevilor. Prin aceasta se va asigura:

c.1.1. înțelegerea corectă de către toți elevii a contextului general în care s-a desfășurat evenimentul respectiv, prin întrebări de tipul: „Ce s-a întâmplat?”, „Care este situația?”;

13. Dorin Opreș și Monica Opreș, *Metode active de predare – învățare*,... p. 95.

c.1.2. determinarea cauzelor interne și externe și a consecințelor de scurtă și de lungă durată;

c.1.3. evidențierea posibilelor alternative de atitudini ale celor implicați în acțiunea respectivă;

c.1.4. dezvoltarea sentimentului de responsabilitate față de consecințele faptelor proprii;

c.1.5. exprimarea opiniilor proprii ale elevilor implicați și ale colegilor privind posibilele modalități de rezolvare a situației;

c.1.6. utilizarea referințelor biblice necesare în identificarea soluției corecte din punctul de vedere al învățăturii creștine.

Se va evita formularea de întrebări închise (la care se răspunde prin „da” sau „nu”) sau întrebări prin care se sugerează răspunsul („nu este așa că...?”)

Exemplu:

La lecția *Cântarea religioasă – formă de rugăciune* la clasa a VIII-a:

Se citește următorul text:

„Sfântul Roman era de neam din Siria și era crescut în cetatea Emesei și a fost plăcut lui Dumnezeu încă din tinerețe, petrecând în feciorie și în curățenie. Deci, mai întâi, a fost paraclisier în biserica din Beirut, apoi în vremea împăratului Anastasie (491-518) a mers în Constantinopol și petrecea la Biserica Preasfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu, cea din Chir, nevoindu-se în viața cea îmbunătățită, în post și în rugăciuni, și ostenindu-și trupul cu multe nevoințe și privegheri de toată noaptea. Căci, decuseară, mergea la Vlaherne și stătea toată noaptea la rugăciune și iarăși se întorcea la Chir. Iar mai apoi rânduit a fost în slujba de paraclisier la biserica Sfânta Sofia. Și nu știa carte, însă era înțelept în lucrurile cele bune, prin care întrecea pe cărturarii cei înțelepți. Și, ca unul ce căuta pe Dumnezeu, mai multă înțelegere era întru dânsul, decât întru cei ce căutau înțelepciunea veacului acestuia. Că a fost ca unul din aceia de care zice Apostolul: „Dumnezeu Și-a ales pe cele nebune ale lumii, ca să rușineze pe cei înțelepți”. (I Corinteni 1, 27). Și îl iubea pe el patriarhul Eftimie, pentru viața lui cea îmbunătățită și văzându-i ostenele în biserică, fiindcă cu toată osârdia se silea la ascultarea sa și, pentru aceasta, îi făcea lui parte cu clericii. Și cârteau clericii asupra patriarhului, zicând: „Pe cel ce este prost asemenea cu noi l-ai făcut”. Și îl urau pe Roman și mari supărări îi făceau.

Iar, odinioară, la Vecernia Praznicului Nașterii lui Hristos, venind

împăratul în biserică pe când Roman așeza lumânările, l-au apucat ceilalți clerici pe el și l-au tras la amvon, zicându-i: „La parte cu noi ești învrednicit la fel; deci, suindu-te acum în amvon, să cânti ca și noi asemenea dumnezeiască cântare de laudă”. Aceasta o făceau spre rușinea lui, fiind cuprinși de invidie, căci îl știau că nu știe carte și nu poate să facă aceasta. Iar Roman, fiind defăimat de clerici înaintea împăratului și a tot norodul care era în biserică, s-a rușinat și a început a plânge.

După sfârșitul slujbei, când toți au ieșit din biserică, s-a aruncat pe sine înaintea chipului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, cu amar tânguindu-se și rugându-se. Apoi, plângând destul și rugându-se, s-a ridicat și a mers la casa sa și fără să mănânce din pricină că era mâhnit, a adormit puțin. Și iată că i s-a arătat lui în vis Preasfânta Fecioară Maria, Născătoarea de Dumnezeu, care tuturor celor supărați le este mângâiere, ținând în mâini o hârtie mică, și a zis cu glas lin către Roman: „Deschide-ți gura”. Și făcând el aceasta, Sfânta Fecioară i-a pus hârtia în gură, zicându-i: „Mănâncă această hârtie”. Iar Roman a mâncat și a înghițit hârtia și îndată s-a deșteptat și nu a văzut pe nimeni, căci nevăzută se făcuse aceea care i se arătase. Și s-a umplut inima lui de negrăită bucurie și de mângâiere duhovnicească și se gândea asupra vedeniei. Apoi a simțit în mintea sa înțelegere de carte, pentru că i-a deschis lui Fecioara Născătoare de Dumnezeu mintea - precum odată Fiul ei Apostolilor - ca să înțeleagă Scripturile (Luca 24, 45). Și s-a umplut inima lui de înțelepciune mare și a început cu lacrimi a da mulțumită învățătoarei sale, că în așa de puțină vreme l-a făcut pe el înțelept și cu știință de carte, mai mult decât ar înțelege cineva învățând mulți ani. Și venind vremea slujbei celei de toată noaptea, a mers la biserică bucurându-se și veselindu-se de darul pe care i l-a dat Fecioara cea cu dumnezeiesc dar dăruită.

Când a sosit ceasul cântării condacului, s-a urcat Sfântul Roman în amvon și a cântat cu dulce glas condacul său, pe care l-a alcătuit în mintea sa zicând:

„Fecioara astăzi pe Cel mai presus de ființă naște,
 Și pământul peștera Celui neapropiat aduce;
 Îngerii cu păstorii slavoslovesc
 Și magii cu steaua călătoresc;
 Că pentru noi s-a născut Prunc tânăr,
 Dumnezeu Cel mai - nainte de veci.”

Toți, văzând și auzind aceasta, s-au minunat și cu mulțumire au

ascultat cântarea aceea, luând aminte la puterea cuvintelor celor ce se cântau. Iar după cântare l-a întrebat patriarhul: „De unde îți vine ție această înțelepciune?” Iar el nu a trecut sub tăcere puterea Născătoarei de Dumnezeu, ci a mărturisit darul ei preamărind pe învățătoarea cerească cea care l-a făcut pe el înțelept. Apoi s-au rușinat clericii care l-au mâhnit și, pocăindu-se, au căzut la picioarele lui Roman, cerându-și iertare. Iar patriarhul l-a făcut pe el îndată diacon: și curgea din gura lui un rîu de înțelepciune și cei ce mai înainte îl batjocoreau pentru prostie și neștiință de carte, aceia pe urmă învățau de la dânsul. El a cântat și a făcut mulțime de condace la praznicele împărătești și la ale Născătoarei de Dumnezeu și la sfinții însemnați. Condacele lui se numără cam la o mie și mai bine. Era cinstit de toți și foarte iubit.”¹⁴ (Proloagele, luna octombrie, ziua întâi).

Întrebări posibile:

- Cine era Sfântul Roman Melodul?
- Cum apreciați atitudinea Patriarhului Eftimie față de el?
- Cum se comportau clericii de la Biserica Sfânta Sofia față de Sfântul Roman?
- De ce au avut unii clerici această atitudine față de el?
- Ce i s-a întâmplat Sfântului Roman Melodul?
- Cum l-a ajutat Sfânta Fecioară Maria?
- Cum i-a mulțumit Sfântul Roman Preasfintei Născătoare de Dumnezeu?
- Ce rol ocupă cântarea religioasă pentru exprimarea apropierii de Dumnezeu?
- Ce învățăm din această întâmplare?

---

14. *Proloagele*, vol. 1, Editura Buna Vestire, Bacău, 1995, p. 123.

4.2.1. Aplicația cântării liturgice în ora de religie

Cântările religioase sunt însăși credința cântată și reprezintă o teologie practică. Scopul cântării este să dea textului o eficacitate mai mare, pentru ca, prin ea, elevii să fie mai ușor îndemnați spre pietate și mai bine dispuși a primi roadele harului prin Sfintele Taine. De aceea, muzica bisericească nu poate lipsi din activitatea didactică.

Vorbind despre cântarea religioasă, Sfântul Clement Alexandrinul indică anumite criterii, anumite reguli pentru ca aceasta să-și atingă scopurile – îndepărtarea de pofte și slăvirea lui Dumnezeu: *„Să învățăm muzica pentru împodobirea și liniștirea caracterului... Să cântăm psalmi, pentru a călca în picioare poftele și a slăvi pe Dumnezeu pentru darul îmbelșugat de desfătări omenesti pe care l-am primit neconținut și pentru hrana cea de folos, atât pentru creșterea trupului, cât și pentru creșterea sufletului. Trebuie însă îndepărtată muzica de proastă calitate, care moleșește sufletul, care dă naștere la fel de fel de simțăminte, când de jale, când de desfrâu, când de plăcere, când de patimă înfocată, când de nebunie.”* (Clement Alexandrinul, *Stromatele*, pg. 437).¹⁵

Criteriile în selecționarea cântărilor religioase care vor fi învățate de către elevi sunt:

- vârsta copiilor. Cântările religioase să fie alese în funcție de stadiul dezvoltării intelectuale și afective a elevilor;
- întinderea vocilor. Cântările religioase cu sunete mai înalte sau mai joase decât întinderea vocilor copiilor nu pot fi interpretate corect;
- tematica programei școlare. Programa școlară de religie prevede sugestii pentru repertoriul de cântece și pentru audițiile muzicale, în conformitate cu programa școlară de muzică pentru fiecare clasă în parte.

După alegerea cântării religioase urmează învățarea acesteia după auz, iar în clasele mari, cu ajutorul notelor muzicale. Învățarea după auz este un permanent dialog între profesor și elevi.

Etapele învățării după auz a unei cântări religioase sunt:

- a) prezentarea cântării:
  - se anunță titlul cântării cu specificarea categoriei de cântări din care face parte (cântare din Sfânta Liturghie, cântare în cinstea Maicii

15. Pr. Prof. Univ. Dr. Sebastian Șebu, Prof. Monica Opreș, Prof. Dorin Opreș, *Metodica predării religiei*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 143.

Domnului, cântare specifică Postului Mare etc.)

- se comunică numele compozitorului și al autorului versurilor și se dau cele mai semnificative date biografice ale acestora;

- profesorul interpretează demonstrativ cântarea în întregime sau aceasta se audiază;

- se dau scurte explicații legate de structura cântării (număr de rânduri melodice; un rând melodic corespunde unui vers poetic);

- se face analiza literară a textului cântării, în strânsă legătură cu conținutul muzical (cântările Învierii exprimă bucurie, iar cântările din Postul Mare exprimă tristețe).

- învățarea cântării după auz:

Este un dialog între profesor și elevi. Acțiunea condusă de către profesor va parcurge următoarele etape:

- se învață, separat, primul și al doilea rând melodic, apoi se cântă împreună;

- se învață după aceeași regulă următoarele rânduri melodice și se cântă apoi toate rândurile melodice învățate;

- se revine asupra locurilor unde se greșește, cu explicațiile și corecturile necesare;

- se repetă cu toate strofele același procedeu, unindu-le câte două, după ce au fost învățate fiecare în parte;

- se cântă toată cântarea, de la început la sfârșit;

- se vor respecta tempoul și nuanțele, încă în faza de învățare a cântării;

- cântările mai ample vor fi asimilate progresiv, prin învățarea de către elevi a unor fragmente la alegere și care ajută la reconstituirea creației integrale;

- abordarea progresivă pornește de la prezentarea integrală de către profesor sub formă de audiție și se avansează spre însușirea fragmentară și apoi integrală de către elevi.

În cadrul orelor de religie, cântarea liturgică își găsește o reală utilitate. Profesorul trebuie să-i familiarizeze pe elevi cu cântarea liturgică acum, când sunt la vârsta maximei deschideri pentru ceea ce este nou și să dezvolte în sufletul lor dorința de a asculta, de a învăța și de a interpreta muzică religioasă. Audiția muzicală presupune dezvoltarea atenției auditive realizată printr-o muzică adecvată, care să stârnească interesul elevilor.

Printr-o educație auditivă sistematică, elevii pot ajunge la formarea deprinderilor de audiție conștientă, în care cântarea religioasă devine o metodă de cunoaștere a realității religioase. Pentru aceasta este necesară îndeplinirea următoarelor condiții:

- materialul muzical să fie adecvat particularităților de vârstă ale elevilor, tipului de lecție și momentului lecției;
- elevii să înțeleagă textul și legătura realizată de compozitor între text și linia melodică;
- profesorul să creeze cadrul adecvat audiției muzicale;
- după audierea integrală a unei cântări liturgice, se poate face audierea fragmentară a acesteia.

Audiția muzicală se poate face în diferite etape ale lecției: în pregătirea pentru lecția nouă, în comunicarea cunoștințelor, în fixarea cunoștințelor, în asociere.

După audiția cântării liturgice, profesorul va discuta cu elevii conținutul acesteia și concluziile ce se desprind din ea.

Cântările religioase răspund atât unor obiective multiple educaționale cât și trebuinței elevilor de a-și spori cunoștințele, priceperile și deprinderile, de a se forma pentru viața socială și culturală, ce presupune o armonie cu ceilalți semeni, de a recepta și crea frumosul și de integrare a acestuia în propria viață sufletească.

În cazul în care nu se recurge la ajutorul concret al cântării bisericești în predarea religiei, ora de religie nu este cu nimic deosebită de celelalte ore din planul de învățământ, deși - spre deosebire de celelalte ore - ea are drept scop final educația moral-religioasă a tinerei generații, viitorul de mâine al Bisericii și neamului nostru românesc.

De aceea, ora de religie trebuie să fie însoțită de cântări religioase adecvate temei propuse. Dacă nu îndeplinește aceste condiții, ora de religie este searbădă, lipsită de trăirea religioasă pe care ar trebui să o transmită în sufletele și sensibilitatea copiilor.

Religia însoțită de muzica bisericească în învățământul preuniversitar laic joacă un rol hotărâtor în formarea morală și religioasă a tinerei generații, de la grădiniță până la universitate.

4.2.2. Valorificarea cântării liturgice în cadrul anumitor manifestări școlare

Din cele mai vechi timpuri i-au fost descoperite muzicii valențe educative deosebite. Platon considera că „muzica este o lege morală. Ea dă suflet universului, aripi gândirii, viață și veselie lucrurilor. Ea este esența ordinii, înălțându-se către tot ce este bun, drept și frumos.”

Învățătura creștină arată că Dumnezeu Însuși cântă, iar în Sfânta Scriptură îngerii nu sunt descriși nici pictând, nici scriind sau sculptând, ci doar cântând.

Pentru virtuțile ei de excepție, această muzică nu s-a limitat doar la însoțirea vieții de cult, ci a intrat și în viața școlii, în activitatea educațională.

Cântările de cult pătrunse în școală au darul de a dezvălui elevilor aspecte pe care alte discipline nu le pot atinge, contribuind nu numai la educația religioasă, ci și la cea etică, estetică, umanistă a tinerei generații. Cântările liturgice învățate în școală sunt apoi recunoscute în cadrul slujbelor religioase și interpretate corespunzător.

Muzica de cult poate fi considerată o adevărată punte între Biserică și școală.

Sfântul Niceta de Remesiana, în celebra lucrare „*De psalmodiae bono*” (Despre folosul cântării) a formulat unul dintre cele mai frumoase imnuri închinat muzicii și rolului ei educațional: „*În cântare pruncul își află hrana maternă, copilul ceea ce să laude, adolescentul ceea ce-i îndreaptă viața proprie, tânărul ceea ce să urmeze, bătrânul modul de rugăciune.*”¹⁶

Activitatea profesorului de religie are mai multe componente: didactică, metodică și cultural – artistică. Cele trei tipuri de activitate se întrepătrund, un bun profesor fiind în același timp un propagator al credinței și al culturii religioase în comunitatea în care își desfășoară activitatea și un participant activ la activitățile metodice.

Activitatea didactică se întrepătrunde cu cea culturală; profesorul de religie trebuie să colaboreze cu profesorul de educație muzicală și pentru pregătirea elevilor pentru participarea lor la manifestări muzicale religioase, servicii liturgice, concerte de colinde, spectacole de operă, să asigure materialul necesar serbărilor religioase și școlare.

---

16. Sfântul Niceta de Remesiana, *Despre folosul cântării*, în vol. intitulat „Opere”, Editura Sofia, București, 2009, p. 5.

Principalul element de legătură a activității școlare cu cea extrașcolară, realizat de profesorul de religie în colaborare cu profesorul de educație muzicală, îl constituie corul școlii. El este o mândrie a acestora dar și a școlii și uneori a întregii comunități în care ei își desfășoară activitatea.

Pentru a crea în școală acea atmosferă necesară culturii artistice și religioase trebuie acordată atenția ce se cuvine sărbătorilor școlare care folosesc, pe lângă desăvârșirea educației estetice și artistice, și la cultura națională și morală și ca prilej pentru o apropiere între familie, școală și Biserică.

Activitatea artistică religioasă școlară devine astfel parte componentă a vieții culturale și are o importanță deosebită pentru pregătirea elevilor pentru viața religioasă, culturală și socială. Dintre toate manifestările cultural – artistice, muzica, element de comunicare eminamente social, și-a dovedit cel mai pregnant și mai de timpuriu utilitatea și rolul în integrarea socială.

Corul, cunoscut pentru puternicul efect sufletesc pe care îl are, nu numai asupra copiilor, dar și asupra oamenilor maturi, de orice vârstă, creează una dintre cele mai solide legături între școală, familie și societate, pe de o parte, și viața culturală a comunității, pe de altă parte. Manifestările artistice reprezintă una dintre modalitățile de satisfacere a nevoilor de frumos sau de creație ale copiilor, de cultivare și încurajare a elevilor talentați.

Corul școlar are tradiții vechi, care sunt consemnate în cultura românească înainte de secolul al XVIII-lea, în timpul starețului Paisie Velicovschi, când se înregistrează „Corul rus” de la Mănăstirea Neamț.¹⁷ Corul era principalul mijloc de viață artistică și de culturalizare. În același timp, corul școlar a alimentat de-a lungul vremii formații prestigioase, cum ar fi Corul Mitropoliei din Iași sau faimoasele coruri ale plugarilor din Banat, corul Radiodifuziunii Române, corul de copii Symbol, corul Palatului Copiilor din București.¹⁸

Ion Popescu – Pasărea, maestrul de muzică bisericească, elogiază meritul ministrului de atunci Spiru Haret de a fi generalizat organizarea de coruri bisericești alcătuite din copiii de la sate, „*mijlocul cel mai propriu*

17. Vasile Vasile, *Mănăstirea Neamț – străveche vatră de cultură muzicală românească*, Iași, Editura Trinitas, 2004, p. 25.

18. Vasile Vasile, *Metodica educației muzicale*, Editura Muzicală, București, 2004, p. 368.

pentru educațiunea tinerimii”¹⁹ și mărturisește că ministrul l-a însărcinat cu scrierea unei liturghii bazate pe adevărate melodii bizantine.

În trecut, rolul corului școlar era „de a polariza în jurul școlii și al Bisericii toată mulțimea satului pentru destindere sufletească” muzica urmând să stabilească „o unitate sufletească” și punând în contact „sufletul copilăresc cu frumoasele melodii populare.”²⁰ Astfel că nu era serbare, în școală sau în afara școlii, fără ca elevii să nu execute în cor cântece patriotice și naționale. Sunt tradiții care obligă și la care s-au gândit deja acei educatori ce încurajează în forme diferite viața cultural-artistică școlară, conștienți că elevilor nu le trebuie luat dreptul de a-și manifesta prin cântecul coral sentimentele și trăirile lor sufletești și de a cunoaște valorile artistice ce le-au fost destinate.

Organizarea corului școlar este obligația profesorului de educație muzicală, dar el trebuie sprijinit și de profesorul de religie. Alegerea repertoriului coral este factorul hotărâtor al succesului ce se întemeiază pe participarea afectivă a coriștilor. De aceea el trebuie selectat în funcție de vastitatea și complexitatea literaturii muzicale corale dar mai ales de necesitățile vieții artistice locale: sărbători naționale, religioase, legate de evenimente istorice și culturale, elemente de cultură populară locală și trebuie să cuprindă cântări religioase, patriotice, morale și educative.

Eliberarea de tarele ideologizante totalitare trebuie continuată cu „reabilitarea repertorială.”

Piese religioase, excluse timp de o jumătate de secol din viața artistică, trebuie să-și reia locul cuvenit și consfințit de tradiție. În special profesorul de religie are datoria de a descoperi elevilor adevăratele valori ale muzicii bisericești, cântări pe care le pot interpreta și monodic, cu ison, cum ar fi:

- Troparul Paștilor: – *Hristos a Înviat...*, în varianta lui Alexandru Podoleanu, a lui Gavril Musicescu sau în cea tradusă din limba greacă, glasul al II-lea;

- Troparul Nașterii Domnului: – *Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeuul nostru, răsărit-a lumii Lumina cunoștinței; că întru dânsa cei ce slujeau*

---

19. Ion Popescu – Pasărea, *Corurile bisericești la sate*, în: *Lui Spiru Haret. Ale tale dintru ale tale. La împlinirea celor 60 de ani*, București, 1911, p. 810.

20. Vasile Helgiu, *Definitivatul și înaintarea învățătorilor*, Orientări pentru examen, București, 1936, p. 201.

stelelor, de la stea s-au învățat să se închine ție, Soarelui dreptății, și să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne, slavă Ție.;

- Troparul Botezului Domnului: – În Iordan botezându-te Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a arătat; că glasul Părintelui a mărturisit Ție, Fiu iubit pe Tine numindu-Te, și Duhul în chip de porumbel a adeverit întărirea Cuvântului. Cel ce Te-ai arătat, Hristoase Dumnezeule, și lumea ai luminat, slavă Ție.;

- Troparul Ortodoxiei: – Binecuvântat ești, Hristoase, Dumnezeul nostru, Căla ce preaînțelepți pe pescari ai arătat, trimițându-le lor Duhul Sfânt, și printr-înșii lumea ai vânat, Iubitorule de oameni, mărire Ție;

- Troparul Sfintei Crucii, folosit și la Te-Deum-uri: – Mântuiește, Doamne, poporul Tău, și binecuvântează moștenirea Ta, biruință binecredincioșilor creștini asupra celui potrivnic dăruiește, și cu Crucea Ta păzește pre poporul Tău;

- Prohodul Domnului: – În mormânt, Viață, pus ai fost, Hristoase, și s-au spăimântat oștirile îngerești, plecăciunea Ta cea multă preamărind...;

- Condacul Nașterii Domnului: – Fecioara astăzi pe Cel mai presus de ființă naște, și pământul peștera Celui neapropiat aduce; îngerii cu păstorii slavoslovesc și magii cu steaua călătoresc; că pentru noi s-a născut Prunc tânăr, Dumnezeu Cel mai – nainte de veci.

- Condacul Maicii Domnului: – Apărătoare Doamnă, pentru biruință, mulțumiri, izbăvindu-ne din nevoi, aducem ție, Născătoare de Dumnezeu, noi, robii tăi. Ci, ca ceea ce ai stăpânire nebiruită, slobozește-ne din toate nevoile, ca să strigăm ție: Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!

Profesorul de religie trebuie să aibă în vedere reintroducerea în repertoriile formațiilor copiilor a pieselor religioase ce le-au fost dedicate de către compozitori precum D. G. Kiriac, Timotei Popovici, Gheorghe Cucu, Ioan D. Chirescu, Nicolae Lungu etc. și cultivarea dragostei copiilor pentru colinda românească și cântecul de stea și a cântecelor de Viflaim, prezentate în forma lor folclorică sau corală.

Astfel, membrii corurilor școlare își vor forma deprinderea de a participa la serviciile liturgice duminicale sau la marile sărbători.

Concluzii

Muzica este un dar în viața oamenilor. Un limbaj. Singurul limbaj, poate, care exprimă sentimentele inefabile cele mai profunde ale ființei umane. Beaumarchais spunea că „acolo unde sfârșește cuvântul, începe muzica” și continuând ideea, zicea că „ceea ce nu poate fi vorbit, se exprimă prin muzică.” Ea este deci un esperanto ideal și unic, imposibil de a fi substituit printr-un alt mijloc de exprimare existent. Cuvântul asociat cu o muzică adecvată reprezintă mijlocul deplin al manifestărilor posibile sufletești. Muzica adaugă cuvântului profunzime emoțională, iar cuvântul împrumută muzicii inteligibilitate, pentru că „muzica este limbajul sentimentelor” (Jules Combarieu), „este legătura care unește viața spirituală cu aceea a simțurilor” (Beethoven), este „arta educatoare prin excelență” (Platon).

Muzica, această artă sublimă, există în ritualul fiecărei religii. Istoria ne arată că nu a existat popor în lume care să nu fi avut muzică și să nu fi practicat cântarea. Sentimentul frumosului sădit în inima omului de Creatorul său s-a manifestat întotdeauna prin muzică, potrivit cu locul, timpul și natura diferitelor popoare.

Muzica are putere emoțională, fiind socotită ca un tezaur prețios al simțirii, al gândirii și al pornirii sufletului uman. Ea se impune ca o forță psihologică și intelectuală, prin valoarea intrinsecă pe care o are.

În cultul ortodox ea este o formă a rugăciunii, un mod de exprimare a sentimentului religios. Însoțind textul rugăciunii, muzica religioasă conturează stări profunde ale simțirii spirituale.

Cântarea religioasă descoperă setul de valori prin care poate fi cunoscut Dumnezeu și prin care omul poate să se cunoască pe sine spre a-și conștientiza propriile valori. Conștiința valorilor religioase coincide cu existența umană, ceea ce atribuie evenimentelor istorice și întregii creații un set propriu de semnificații. Omul are un univers spiritual, pentru că universul însuși e încărcat de mesaje și semnificații.

Cântarea religioasă asigură posibilitatea elevilor de a progresa în cunoașterea învățăturii ortodoxe și a regulilor de morală fundamentate pe învățătura revelată.

Transmiterea prin limbajul cântării religioase a învățăturii revelate atrage după sine și valorizarea elevului. Un mediu marcat de cântarea religioasă va favoriza dezvoltarea spirituală a elevilor și de a intra în

comuniune cu Dumnezeu.

„Un cântec frumos este un bun educator.” Pornind de la acest adevăr indubitabil, se poate spune că numărul, precum și valoarea artistică și moral-educativă a cântecelor ascultate sau audiate reprezintă un factor decisiv în educarea copiilor și a tinerilor. Muzica bună sub acest aspect, regăsită din belșug în repertoriul bisericesc, dar și în creația laică, reprezintă izvorul curat din munte, care, pe unde trece, face să rodească pământul și, cu timpul, modelează până și piatra. Iată de ce copiii și tinerii trebuie să beneficieze încă din perioadă fragedă și până la maturitate de o educație muzicală sistematică și deliberat organizată.

Ființa umană este dihotomică, adică alcătuită din trup și suflet. Trupul este chivotul în care sălășluiește sufletul, iar sufletul „chipul lui Dumnezeu în om”, flacăra care luminează calea omului în drumul său spre descoperirea adevărului, a binelui și a frumosului, adică spre desăvârșire. Rezultă de aici valoarea superioară a sufletului, la a cărei formare trebuie vegheat din fragedă pruncie. Înțelepciunea populară ne spune de veacuri că „pomul cât e mic se-ndreaptă”, iar știința pedagogică susține cu temei rolul primordial al educației în triada factorilor de formare și dezvoltare a personalității copilului: ereditatea, mediul și educația. Aceasta din urmă este cea dintâi, pentru că ea țintește formarea copilului după un anumit cod moral și începe chiar din prima zi a celor „șapte ani de-acasă”, unde, printre altele, trebuie să-l învețe și că „toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos”. (I Corinteni 6, 12)

Copilul sensibilizat, cu o capacitate afectivă superioară, este în mâna părinților, a educatorilor și a altor factori educativi ca o pastă ușor de modelat după cerințele moralei creștine și ale unei societăți civilizate, pe când copilul nedevelopat afectiv, cu „suflet de piatră”, nu reverberează la nici un mesaj, este refractar la tot ceea ce înseamnă comunicare interumană. Tinerii care nu au capacitatea de a se emoționa, pozitiv sau negativ, nu vor reacționa corect nici la mesajul educativ - formativ al cântării religioase.

Dacă la țară copiii sunt sensibilizați de arta populară și mai ales de frumusețile naturii, care le ies în cale la tot pasul, copiii crescuți la oraș, între zidurile gri ale blocurilor și pe asfaltul dur al străzilor, trebuie să fie sensibilizați obligatoriu prin mijlocirea artelor.

Părintele Nicolae Steinhardt spunea că „arta este dorul de Dumnezeu”. Fiecare copil, odată ce a fost botezat, primește, la modul virtual,

un sâmbure de sfințenie, care devine din acel moment un ideal al existenței sale de creștin. Omul sensibil este mai înarmat, mai pregătit pentru greutatea urcușului cerut de această devenire divino-umană.

Nu orice fel de muzică este binefăcătoare, după cum nici orice ciupercă nu este comestibilă. Încă din Antichitate se făcea distincție între muzica benefică, recomandabilă, și muzica malefică, de evitat. În funcție de starea de spirit a „consumatorului“, de cultura și preferințele sale, de temperamentul acestuia variază și genul sau felul „muzicii benefice“; ea poate fi muzică religioasă (monodică, psaltică, polifonică, armonică etc.), muzică populară sau creație cultă (vocală, instrumentală, solistică, orchestrală). Pentru a rămâne în sferă benefică, oricare dintre aceste muzici nu trebuie să abuzeze de disonanțe, de stridențe, trebuie să fie melodioasă, relaxantă sau, dimpotrivă, antrenantă și cu o armonie plăcută. Depășirea însă a unor praguri de intensitate, practică des utilizată de anumiți tineri, transformă treptat orice muzică benefică în muzică malefică, pe măsura sporirii decibelilor.

Pe măsură ce tinerii se dezvoltă și capătă experiență și se maturizează, încep să cearnă muzica de un anume fel cu muzica de un alt fel, și în modul acesta cresc și se dezvoltă spiritual, intelectual, și aleg calea muzicii care îi duce către Dumnezeu sau celelalte căi care îi duc în alte direcții rătăcite. Ioan de Kronstadt ne sfătuiește să nu ne lăsăm vrăjiți de armonia sunetelor scoase de instrumente și de voci omenești, ci să căutăm să descoperim efectul acestora asupra sufletului și care este spiritul lor. Și dacă acea muzică ne aduce în suflet o stare de liniște, de înțelepciune, de sfințenie, să o ascultăm, iar dacă prin ea ne pătrund în suflet patimi, să nu o mai ascultăm și să ne ținem deoparte de trupul și de spiritul acelei muzici. „Este, însă, și o armonie dumnezeiască și muzicală, nu aceea care are unele cuvinte ce înveselesc auzul, ci aceea care potolește și îmblânzește duhurile cele rele, care supără sufletele cele ușor de ispitit.” (Sfântul Vasile cel Mare)²¹

Înzestrarea nativă a copilului este polivalentă, dezvoltarea sa depinzând de sensul dat prin educație. Prin conținutul de idei al cântecelor religioase și mai ales prin puterea de impresionare a muzicii se poate realiza o educație corectă și durabilă. Din tematica variată a cântărilor liturgice, cu referiri la activitatea Mântuitorului, la viața sfinților și a îngerilor, cu prezentări directe sau metaforice, copiii învață să fie buni, generoși, corecți, curajoși, modești, demni, iubitori de familie, de țară și de Dumnezeu, căci

21. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la Psalmul 29*, în PSB 17, p. 236.

„Dumnezeu este iubire“ și iubirea „dospește“ frumos la copiii sensibili și bine îndrumați. „Cine se roagă cântând se roagă de două ori“, adică își dublează intensitatea participării prin potențarea trăirilor sale de către puterea de înrâurire a spiritului prin muzică. În plus, cântatul în cor creează o coeziune a colectivului, un unison de suflete, care îl face pe fiecare membru al acestuia mai sociabil, mai tolerant, mai altruist, într-un cuvânt mai uman.

Efectul cântării religioase asupra tinerilor este infinit de mare și cei care își asumă rolul de educatori (părinți și profesori) trebuie să țină seama de acest adevăr.

Muzica rămâne mijlocul cel mai potrivit prin care omul își exprimă starea sufletească cea mai profundă, de bucurie sau de durere, dar mai ales dependența sa de Dumnezeu. Ea naște, întreține și dezvoltă sentimentul religios.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI:

- Sf. Ambrozie al Milanului, *Tâlcuiri la Facere*, vol. 1, ed. Andreea Stănciulescu, Galați, Egumenița, 2007.
- Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul XVIII și începutul secolului XIX, și aportul original al culturii autohtone*, Editura Muzicală, București, 1982.
- Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediție jubiliară (IPS Bartolomeu Anania), tipărită cu aprobarea Sf. Sinod, București, 2001;
- Falko Blask și Michael Fuchs-Gamböck, *Techno. O generație în extaz*, Polirom, 1998.
- Ene Braniște, *Liturgica generală*, ed. a II-a revizuită și completată, EIBMBOR, București, 1993;
- Clement Alexandrinul, „*Pedagogul*,” în PSB 4, ed. Dumitru Fecioru, EIBMO, București, 1984.
- Clement Alexandrinul, „*Stromatele*,” în PSB 5, ed. Dumitru Fecioru, EIBMO, București, 1982.
- Constantin Cucos, *Educația religioasă conținut și forme de realizare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.
- Pr. Prof. Vasile Grăjdian, *Teologia cântării liturgice în Biserica Ortodoxă*, Ed. Univ. Lucian Blaga din Sibiu, 2000.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, în: PSB, vol. 23, EIBMBOR, București, 1994;
- Vasile Helgiu, *Definitivatul și înaintarea învățătorilor*, Orientări pentru examen, București, 1936.
- Liturghier*, EIBMBOR, București, 1995.
- Boris Luban-Plozza și Ioan Bradu Iamandescu, *Dimensiunile psihologice ale muzicii. Introducere în psihoterapie*, Editura Romcartexim, 1997.
- Prof. N.I. Lungu, Pr. Prof. Gr. Costea, Prof. I. Croitoru, *Vecernierul sau cântările Vecerniei de sâmbătă pe cele opt glasuri bisericești*, EIBMO, ediția a II-a, București, 1994.
- Ioan D. Lungulescu, *Manual de practică liturgică*, Tipografia României Unite, București, 1926.
- Mineiul* lunii februarie, Tipografia Cărților Bisericești, București 1893.
- Mineiul* lunii iulie, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1894.
- Mineiul* lunii octombrie, ed. a III-a, Tipografia Cărților Bisericești, București,

1929.

Mineiul lunii decembrie, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1894.

Pr. Constantin Moisiu, „*Să stăm bine, să stăm cu frică*”, București, Tipografia cărților bisericești, 1941.

Prof. Dr. Elisabeta Moldoveanu, *Cântările Sfintei Liturghii – Glasul opt*, Editura Arc 2000, București 2000.

Pr. Prof. Univ. Dr. Nicu Moldoveanu, *Antologie corală, religioasă și laică, pentru formații mixte*, EIBMBOR, București, 2006.

Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Cântări la Sfintele Taine și la Ierurgii și alte cântări religioase*, EIBMBOR, București, 2002.

Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Cântările Triodului*, EIBMBOR, București, 2001.

Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, *Istoria muzicii bisericești la români*, Ed. Basilica, București, 2010;

Pr. Dr. Nicu Moldoveanu, *Repertoriu coral*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați 1998.

Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *Tradiție și înnoire liturgică*, vol. I, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, pp. 27-30; vol. II, aceeași editură, pp. 15-24; pp. 59-67; vol. III, EIBMBOR, București., 2004, pp. 328-336;

Sfântul Niceta de Remesiana, *Despre folosul cântării*, în vol. „Opere”, Ed. Sofia, București, 2009;

Dorin Opreș și Monica Opreș, *Metode active de predare – învățare*, Editura Sfântul Mina, Iași 2008.

Prof. Ion Popescu – Pasărea, *Noul Idiomelar*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1933.

Prof. Ion Popescu – Pasărea, *Corurile bisericești la sate*, în: *Lui Spiru Haret. Ale tale dintru ale tale. La împlinirea celor 60 de ani*, București, 1911.

Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă*, EIBMBOR, București, 2004, pp. 688-713;

Pr. Prof. Univ. Dr. Sebastian Șebu, Prof. Monica Opreș, Prof. Dorin Opreș, *Metodica predării religiei*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.

Preot Gheorghe Șoima, *Funcțiunile muzicii liturgice*, în vol. „Scrieri de Teologie și Muzicologie”, Ed. Univ. Lucian Blaga, Sibiu, 2010, pp. 125-209;

Tertulian, *Despre suflet*, în PSB 3, ed. Nicolae Chițescu, EIBMO, București, 1981.

Tipicul bisericesc, ed. IV, Cernica, 1925.

- Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri I (Omilii La Hexaemeron. Omilii La Psalmi. Omilii și Cuvântări)*, în PSB 17, trad. Pr. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 1986.
- Sfântul Vasile cel Mare, *Tâlcuire duhovnicească la psalmi*, trad. și note de Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2000.
- Vasile Vasile, *Mănăstirea Neamț – străveche vatră de cultură muzicală românească*, Iași, Editura Trinitas, 2004.
- Vasile Vasile, *Metodica educației muzicale*, Editura Muzicală, București, 2004.
- Pr. Petre Vintilescu, *Poezia imnografică în cărțile de ritual și cântarea bisericească*, Ed. Pace, București, 1937.

STUDII ȘI ARTICOLE:

- Sebastian Barbu-Bucur, *Cântarea de cult în Sfânta Scriptură și Sfânta Scriptură în cântările Bisericii Ortodoxe; cu prilejul tricentenarului Bibliei de la București (1688)*, în ST, București, an XL (1988), nr. 5 (sept. – oct.), pp. 86-102;
- Pr. Prof. Ene Braniște, „Istoria și explicarea slujbei Vecerniei”, în B.O.R., 1966, nr. 5-6.
- Pr. Prof. Ene Braniște, *Temeiuri biblice și tradiționale pentru cântarea în comun a credincioșilor*, în ST, București, serie a II-a, an VI (1954), nr. 1-2 (ian. – febr.), pp. 17-38;
- G. Breazu în articolul „Ion Popescu Pasărea”, în Revista Cultura, 1936, nr. 9-11, septembrie – noiembrie.
- Conf. univ. dr. Nicolae Gheorghită, *Direcții stilistice în muzica primelor veacuri creștine*, în vol. „Preotul compositor Gheorghe Șoima” – Simpozionul național de Muzicologie, Sibiu, 4 decembrie 2010, Ed. Univ. „Lucian Blaga” din Sibiu, pp. 177-201
- Pr. Lect. Dr. Stelian Ionașcu, *Cântarea din cultul Bisericii Ortodoxe Române. Sintaxă, formă și stil; unitate în diversitate*, în „Almanah Bisericesc, Episcopia Giurgiului”, 2007, pp. 246-271;
- Nicolae Lungu, *Cântarea în comun a poporului în Biserică*, în ST, an III, 1951, pp. 25-30;
- Idem, *Cântarea în comun ca mijloc de lămurire a dreptei credințe*, în BOR, an LXX (1952), nr. 11-12 (nov. – dec.), pp. 890-899;

- Zaharia Matei, *Dimensiunea teologică și duhovnicească a cântării liturgice (bizantine) în Biserica Ortodoxă*, în ST, seria a III-a, anul IV, nr. 1, ianuarie-martie, 2008, pp. 85-116;
- Pr. Lect. Dr. Zaharia Matei, *Aspecte ale ethos-ului în cântarea liturgică bizantină*, în: „Anuarul FTOUB”, Ed. Univ. din București, (Anul VIII), 2008, pp. 169-197;
- Nicolae Teodoreanu, *Pentru o teologie a muzicii sacre, (I)*, în Muzica, nr. 3 (47), 2001;

ANEXE

Citate, maxime și cugetări celebre despre muzică

1. „Muzica este o lege morală. Ea dă suflet universului, aripi gândirii, avânt închipuirii, farmec tinereții, viață și veselie tuturor lucrurilor. Ea este esența ordinii, înălțând sufletul către tot ce este bun, drept și frumos.” – Platon (Aristokeles)
2. „Muzica este arta educatoare prin excelență.” Platon
3. „Muzica, arta cea mai liberă și mai civilizatoare decât toate surorile sale.” Nicolae Filimon
4. „Muzica răscolește toate sentimentele; și, ca și după o furtună, sufletul, liniștindu-se, devine mai bun, mai îngăduitor, mai nobil.” Vasile Conta
5. „Natura voiește ca omul să-și cânte plăcerile și suferințele. Prin cântecele sale, el își zugrăvește gândul, năravurile, faptele, într-un cuvânt toată ființa sa; cântecul este o răsfrângere a sufletului său.” Costache Negruzzi
6. „Eu de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând după gloria sa cea veche.” Vasile Alecsandri
7. „De-l muncește dorul pe român, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cântă durerile și mulțumirile, își cântă eroii, își cântă istoria și astfel sufletul său e un izvor nesfârșit de frumoasă poezie.” Vasile Alecsandri
8. „Muzica este vibrația iubirii pe înțelesul fiecărei inimi.” Ioan Gyuri Pascu
9. „Muzica plasează poemul în adevăratul său climat, în atmosfera care îi este indispensabilă.” Raymond Asso
10. „Muzica este aritmetica sunetelor.” Claude Debussy
11. „Muzică, tu ești tovarășul meu de zi și de noapte, la durere și la fericire. Tu ești apa răcoritoare în pustiul vieții mele.” Rabindranath Tagore
12. „Dacă n-ai muzica în suflet, degeaba o cauți în fluier.” Rabindranath Tagore
13. „Cerul infinit care există între doi iubiți e plin de tăcere; acolo cuvintele n-au ce să caute. Această tăcere uriașă se umple numai cu muzica.” Rabindranath Tagore
14. „Toate creațiile mele vor sfârși în pulbere, numai cântecele vor fi ocrotite de muza muzicii.” Rabindranath Tagore

15. „Tot ce-i dur și tot ce-i amar în viața mea se vor topi în farmecul muzicii”
Rabindranath Tagore
16. „Un cântec durează puțin, dar rămâne în amintire pentru totdeauna.”
Rabindranath Tagore
17. „Muzica este o izbucnire a sufletului” Frederick Delius
18. „Cum să-ți explic ce este muzica, dacă nu-ți este de-ajuns că o auzi, dacă nu ești pregătit să te lași copleșit de ea?” Antoine de Saint-Exupery
19. „Cei vechi au avut muzica prin care se clădeau de la sine zidurile Tebei, modernii au născocit pe aceea care ar fi în stare să dărâme piramidele.”
Nicolae Iorga
20. „Dacă nu am fi avut suflet, ni l-ar fi creat muzica” Emil Cioran
21. „Muzica este o beatitudine ce ne îngroapă” Emil Cioran
22. „Muzica este tot minus lumea” Emil Cioran
23. „Când ascultăm un anumit fel de muzică, ne bucură mai degrabă ceea ce avem în adâncurile noastre sufletești, decât însăși valoarea ei.” Jose Ortega y Gasset
24. „Vraja muzicii izbutește adesea să facă din rău bine, iar răului să îi provoace bine” William Shakespeare
25. „Dacă muzica este hrana iubirii, cântați, dați-mi-o până la saturație”
William Shakespeare
26. „Nimic nu poate fi mai bine pus pe muzică decât lucrurile lipsite de orice noimă” Joseph Addison
27. „Nu zeii au făcut muzica, ci muzica a făcut zeii.” Andre Malraux
28. „Muzica îți dă ideea spațiului” Charles Baudelaire
29. „Muzica exprimă ceea ce nu se poate spune în cuvinte și despre care nu se poate tăce.” Victor Hugo
30. „Muzica oglindește toate misterioasele ondulații ale sufletului, fără putință de prefăcătorie.” George Enescu
31. „Muzica pornește de la inimă și se adresează inimilor” George Enescu
32. „Menirea sfântă a muzicii este de a stinge urile, de a potoli patimile și de a apropia inimile într-o caldă înfrățire.” George Enescu
33. „Muzica poate face dintr-un suflet răvășit o catedrală” Vasile Ghica
34. „Iubesc muzica cu patimă. Muzica e pentru mine un prilej de inspirație, dar câteodată un motiv de durere.” Gala Galaction
35. „Fără muzică, viața ar fi o greșeală” Friedrich Nietzsche
36. „Muzica este graiul sufletului. Ea stârnește în noi nu instinctele ci

- gândurile cele mai profunde.” Ludwig van Beethoven
37. „Muzica este un răspuns căruia nu i s-a pus nici o întrebare.” Nichita Stănescu
38. „Muzica este mediatorul între viața spirituală și cea trupească.” Ludwig van Beethoven
39. „Muzica este legătura care unește viața spirituală cu aceea a simțurilor.” Ludwig van Beethoven
40. „Muzica este arta cu materialul cel mai imaterial.” Platon (Aristokeles)
41. „Muzica este timp sonor.” Emil Cioran
42. „La noi la români întâi se aude cântecul și apoi răsare soarele.” (Nicolae Iorga)
43. „Bunul gust nu cunoaște jumătăți de măsură” (valabil și în muzică) Constable
44. „Muzica reprezintă viața sufletească, o cuprinde, o relevă, o face cunoscută, o cheamă în afară, o exprimă, o reflectă, e imaginea ei, o desemnează, o revelează, o povestește.” Gavriil Călinescu
45. „Muzica nu este dată omenirii pentru gâdilarea urechii, ci pentru a aduce ordine în sufletul nostru.” Plutarh
46. „Muzica este limbajul sentimentului.” Aristotel
47. „Muzica este limbajul sentimentului.” Jules Combarieu
48. „Nu este oare muzica, mai degrabă un mijloc de a ajunge la virtute? Și oare, nu poate – precum gimnastica înrăurește corpul – să înrăurească sufletul, deprinzându-l cu o plăcere nobilă și pură?” Aristotel, în lucrarea sa „Politica”
49. „Atunci când modurile muzicii se schimbă, legile de bază ale statului se schimbă odată cu ele”. Platon, în lucrarea „Republica”
50. „Cântarea trezește în suflet o dorință arzătoare pentru conținutul imnului cântat; ea potolește pasiunile ce se nasc din carne, ea alungă gândurile rele care ne-au fost sugerate de vrăjmașii nevăzuți, ea se revarsă în suflet ca să rodească și să dea fructe bune; pe cei care se luptă cu pietate, îi face în stare să îndure încercările cele mai grozave; pentru cei pioși, ea este un leac împotriva relelor vieții pământești.” Diodor de Tars
51. „Cântarea este sabia duhului” Sfântul Apostolul Pavel (Efeseni 6, 17 și Evrei 4, 12)
52. „Nimic nu purifică sufletul, nu-i dă aripi, nu-l smulge din cele pământești,

- nu-l eliberează din legăturile trupești, nu-i inspiră înțelepciune dumnezeiască, nu-l face să disprețuiască cele de jos precum muzica și accentele măsurate ale unui cântec dumnezeiesc”. Sf. Ioan Gură de Aur
53. „Să învățăm muzica pentru împodobirea și liniștirea caracterului ... pentru a călca în picioare poftetele și a slăvi pe Dumnezeu ... Trebuie însă îndepărtată muzica de proastă calitate, care moleșește sufletul, care dă naștere la fel de fel de simțăminte, când de jale, când de desfrâu, când de plăcere, când de patimă înfocată, când de nebulie.” Clement Alexandrinul, în lucrarea sa „Stromatele”.
  54. „Acolo unde sfârșește cuvântul, începe muzica; ceea ce nu poate fi vorbit, se exprimă prin muzică.” Beaumarchais
  55. „Un cântec frumos este un bun educator.”
  56. „Este și o armonie dumnezeiască și muzicală, nu aceea care are unele cuvinte ce înveselesc auzul, ci aceea care potolește și îmblânzește duhurile cele rele, care întărește sufletele cele ușor de ispitit.” Sfântul Vasile cel Mare
  57. „Toate artele năzuiesc către condiția muzicii.” Schopenhauer
  58. „Ascultarea imnurilor este asemenea unei băi a spiritului ce duce cu sine toate necurățiile, toate josniciile, toate relele și ridică pe tot omul pe cea mai înaltă treaptă spirituală pe care i-a hărăzit-o natura.” Schopenhauer
  59. „Cântare este tot ce ține de contemplația înaltă și de teologie.” Sfântul Vasile cel Mare
  60. „Menirea muzicii este să trimită lumină în adâncul inimii omenești.” R. Schuman
  61. „Muzica mișcă sufletul și-l înalță către Cel ce l-a creat.” Sfântul Ioan Gură de Aur
  62. „Muzica e vocea spiritului pierdut în bucurie, exprimându-se din toate puterile sale, dar fără să ajungă a-i defini sensul.” Fericitul Augustin
  63. „Muzica vocală rezultă din expresia directă și spontană a unui sentiment. Ea nu cuprinde și nu propune altceva decât manifestarea imediată a sentimentului.” Vischer Köstlin
  64. „Muzica este cântecul secolelor, floarea istoriei, care cântă durerea și bucuria umanității.” Romain Rolland
  65. „Mai bine decât celelalte arte, muzica răspândește astăzi până în lungi depărtări, cultura și idealul popoarelor. Ea posedă limbajul cel mai internațional, cel mai universal posibil.” H. Malherbe

66. „Muzica, în special cea bisericească răscolește sufletul liniștindu-se, devine mai bun, mai îngăduitor, mai nobil.” Octav Minar
67. „Cu cât ascult muzica mai mult, cu atât mai evlavios mă întorc către Tine, Doamne!” I. Nonna-Otescu

DIN VIAȚA EPARHIEI

MÂNA SFINTEI MARIA MAGDALENA DIN MUNTELE ATHOS A BINECUVÂNTAT EPISCOPIA ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

Protos. **Sebastian SERDARU**

La jumătatea lunii octombrie, în zilele de 16-18, 2015, Mănăstirea Pantocrator din localitatea Drăgănești-Vlașca a fost gazda unui eveniment deosebit, istoric în existența Episcopiei Alexandriei și Teleormanului. Mâna stângă a Sfintei Maria Magdalena de la Mănăstirea athonită Simonos Petras, mult dorită în *Magdala teleormăneană*, a poposit pentru trei zile simbolice printre pelerinii veniți de pretutindeni, cu miile, ca să-i simtă căldura și puterea.

Prezența vie a celei dintâi martore a Învierii

Au stat câte zece ore la rând credincioșii veniți s-o veneraze pe Sfânta Maria Magdalena, s-au rugat și au cântat și au mărturisit că s-au simțit binecuvântați și împliniți. Au depus în mâna Sfintei neputințele lor și ea i-a sprijinit să se ridice întăriți. Cum au intrat pe poarta mănăstirii, stând la rând, oamenii au mărturisit că au simțit o bucurie de nedescris, o eliberare, o stare de bine pe care au oferit-o și familiilor lor. Cei care au fost martorii evenimentului din ziua de 18 octombrie, care a fost centrul pelerinajului din ținutul Teleormanului, nu vor uita niciodată momentele de înălțare spirituală, de pace și bucurie sfântă din timpul Sfintei Liturghii săvârșită de zece arhieriei, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Mâna caldă a Sfintei care a atins Învierea a încălzit inimile și văzduhul.

Chiar dacă și în Mănăstirea Pantocrator se află o părticică din sfintele moaște ale Sfintei Maria Magdalena, așezate spre închinare în paraclisul mănăstirii, s-a dorit foarte mult aducerea mâinii sale calde de la Mănăstirea Simonopetra. Faptul că acolo, la Simonopetra, atingând prima dată mâna-i caldă, părinții au luat hotărârea să-i ridice un sfânt altar, le-a dat curajul să o ceară cu credință pentru aceste locuri din sudul țării noastre.

„Venirea Sfintei este cea mai frumoasă minune”

„Despre importanța zilei de astăzi (18 octombrie, n.n.) pot aduce mărturie toți cei prezenți printre noi. Mărturia că Sfânta Maria Magdalena, care a fost aleasă ca ocrotitoare a acestui așezământ monahal, a făcut minuni aici, încă de la întemeierea mănăstirii, în urmă cu doi ani. Darurile Sfintei s-au făcut simțite prin sporirea lucrărilor de edificare a acestui lăcaș sfânt, prin sporirea numărului de viețuitori și a credincioșilor care își îndreaptă pașii spre mănăstire pentru a cere mijlocirea Sfintei Mironosiței în trebuințele lor. Venirea Sfintei în Episcopia Alexandriei și Teleormanului este cea mai frumoasă binefacere pe care prima martoră a Învierii lui Hristos ne-a dăruit-o. Mâna sa binecuvântată care s-a atins de Hristos înviat ne-a umplut de mireasmă, de bucurie și de căldură. Îi mulțumim Mironosiței că a binevoit să poposească și la mănăstirea unde a fost, este și va fi la fel de frumos cinstită cât acest sfânt așezământ va dăinui. O rugăm pe Sfânta Maria Magdalena ca, din bucuria și lumina Învierii lui Hristos pe care le-a primit de la Însuși Mântuitorul, să ne aprindă și nouă candelile care să lumineze călăuzind viața noastră, spre Înviere”, spunea Preasfințitul Părinte Galaction, în predica rostită la slujba Sfintei Liturghii.

Sfânta Liturghie a fost oficiată, pe altarul de vară al mănăstirii cu hramul *Schimbarea la Față a Domnului*, de către Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, împreună cu soborul de ierarhi, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Delegatul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României, la eveniment a fost Preasfințitul Părinte Timotei Prahoveanu, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Alături de Arhiepiscopul Tomisului au slujit și următorii ierarhi: Înaltpreasfințitul Părinte Calinic, Arhiepiscopul Argeșului și Muscelului, Preasfințitul Părinte Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei, Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Preasfințitul

Părinte Sebastian, Episcopul Slatinei și Romanaților, Preasfințitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii, Preasfințitul Părinte Siluan, Episcopul Ortodox Român al Ungariei, Preasfințitul Părinte Timotei Prahoveanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Preasfințitul Părinte Emilian Lovișteanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, înconjurați de un ales sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile liturgice au fost oferite de către Corala *Armonia* a Arhiepiscopiei Tomisului care a cântat mai frumos ca oricând. Multe dintre răspunsuri au fost în limba greacă. Surpriza a fost cu atât mai mare pentru părinții greci, auzind cântare corală în limba greacă, la ei obișnuindu-se doar muzica psaltică.

Cuvântul de învățătură a fost rostit de către Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, care a vorbit celor prezenți despre învierea fiului văduvei din Nain (aflându-ne în Duminica a 20-a după Rusalii), precum și despre arătările Mântuitorului Iisus Hristos după Înviere. Făcând referire la Sfânta Mironosiță Maria Magdalena, Înaltpreasfinția Sa a numit-o „*Sfânta Învierii*” și a arătat că „*Mântuitorul Hristos mânat de milă și iubire către neamul omenesc ne dăruiește nouă Învierea; Maria Magdalena, din milă și dragoste, merge la mormântul Domnului și se învrednicește să fie prima ființă din lumea aceasta care Îl vede pe Iisus înviat din morți*”.

În cuvântul de încheiere, Preasfințitul Părinte Galaction a mulțumit tuturor celor care s-au ostenit în vederea organizării acestui eveniment. Totodată, Preasfinția Sa a subliniat faptul că Sfânta Maria Magdalena a adunat acest sobor minunat de ierarhi și această mulțime de oameni, spunând că „*cea mai frumoasă floare a acestui pelerinaj, a acestui eveniment, sunteți dumneavoastră, credincioșii care ați venit astăzi în număr atât de mare să aduceți cinstire celei întocmai cu Apostolii și prima între femeile vestitoare ale Învierii*”.

Preasfințitul Părinte Timotei Prahoveanul a declarat, pentru Radio Trinitas, că membrii delegației care au însoțit sfintele moaște în țara noastră au mărturisit cu bucurie că s-au întâlnit în aceste zile cu evlavia și credința poporului român.

„*Părinții Mănăstirii Simonopetra din Muntele Athos, una dintre cele mai cunoscute mănăstiri ale Sfântului Munte, dar și a întregii Ortodoxii, au mărturisit cu bucurie că s-au întâlnit, în aceste zile, atât la Iași, la București, cât și la Mănăstirea Pantocrator cu evlavia și credința poporului român. Aceștia au vizitat ieri Mănăstirile Cernica, Pasărea și Samurcășești*

- Ciorogârla din Arhiepiscopia Bucureștilor, precum și paraclisul Catedralei Mântuirii Neamului, având posibilitatea să observe noua zidire a Catedralei Mântuirii Neamului, exprimând pentru aceasta cuvinte de admirație”, a spus Preasfinția Sa.

La final părintele Ghervasie, conducătorul delegației de la Simonopetra (delegație formată din 6 părinți), și-a mărturisit bucuria pentru că a avut prilejul de a veni în acest pelerinaj. S-a bucurat văzând atâta lume care a venit s-o cinstească pe Sfânta și a adresat Mănăstirii Pantocrator invitația formării unei legături între cele două mănăstiri de acum înainte, pentru că evlavia către Sfânta Maria Magdalena este aceea care le leagă pentru totdeauna. Evenimentul a fost de două ori binecuvântat, atât prin venirea Sfintei, cât și prin venirea acestor oameni sfinți de la Sfântul Munte al Athosului, care sunt ca o lumină pentru noi, ca un model și o binecuvântare.

„Cine va grăi luptele voastre, Părinți fericiți, sau cine va cânta după vrednicie vitejiile nevoițelor voastre, înfrânarea minții, rugăciunea neîncetată, mucenicia cugetului spre lucrarea bunei-săvârșiri, uscarea trupului, lupta cu patimile, starea de toată noaptea, lacrimile pururea-curgătoare, smerita cugetare, izbânzile asupra diavolului și toate celelalte daruri? O, mulțime a cuviosilor iubiți și îndrăgiți de Dumnezeu; o, de Dumnezeu alese albine, care în peșterile și crăpăturile pământului din Sfântul Munte, ca în niște stupi înțelegători, preadulcea miere a isihiei o prefac în faguri; dulcele Treimii, desfătarea Născătoarei de Dumnezeu, laudele Athonului, cuvântări smerite ale întregii lumi; mijlociți către Domnul, să se miluiască sufletele noastre” (din slujba alcătuită Părinților aghioriți de către Sfântul Nicodim Aghioritul).

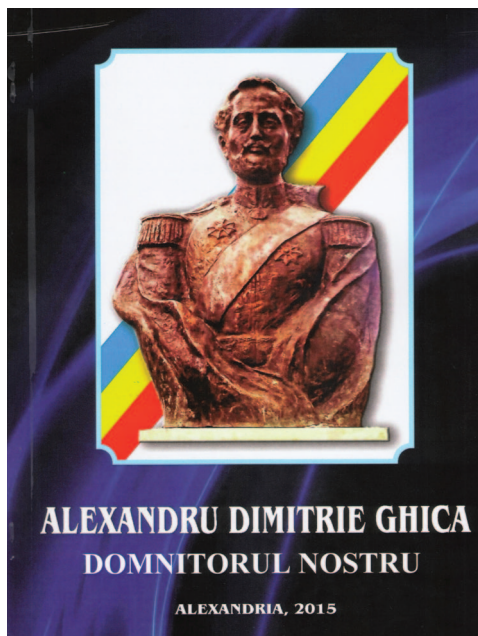

DEZVELIREA BUSTULUI DOMNITORULUI ALEXANDRU DIMITRIE GHICA

Redacția

Episcopia Alexandriei și Teleormanului și Primăria municipiului Alexandria au organizat în ziua de 30 iunie 2015 dezvelirea bustului Domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica, realizat la inițiativa celor două instituții și amplasat în curtea Catedralei Episcopale Sfântul Alexandru din Alexandria și lansarea cărții „Alexandru Dimitrie Ghica – domnitorul nostru”, autor Adrian Ataman.

Evenimentul a fost premers de săvârșirea Sfintei Liturghii arhieresti de către Preasfințitul Părinte Galaction Episcopul Alexandriei

și Teleormanului și de rostirea alocuțiunilor legate de acest moment. În cuvântul său domnul Victor Drăgușin, Primarul municipiului Alexandria a subliniat faptul că „Biserica este un element de unitate într-o comunitate,” mulțumind tuturor celor care l-au sprijinit să realizeze acest monument de cultură care va îmbogăți zestrea patrimoniului public al municipiului.

Autorul cărții, domnul Adrian Ataman, a scos în evidență personalitatea complexă a domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica, „pe nedrept uitat”.

În continuarea alocuțiunilor jurnalistul George Stanca a arătat cât este de importantă cunoașterea istoriei de către tineri într-un context istoric nu tocmai fericit, Alexandru Dimitrie Ghica fiind un domnitor cu viziune care a anticipat evenimentele de după domnia sa.

Col. (r) Cristache Gheorghe a vorbit despre neamul Ghiculeștilor și importanța acestora în cele două Principate Române, Moldova și Țara Românească.

Preasfințitul Părinte Episcop Galaction a descris momentul de astăzi ca un eveniment deopotrivă duhovnicesc și istoric. „Faptul că Alexandru Dimitrie Ghica a fost un întemeietor de școli și ctitor de lăcașuri sfinte, poate fi vrednic de cinstire întocmai cu Apostolii. Personalitate marcantă prin aportul său la spiritualitatea și cultura românească, domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica poate fi model pentru fiecare dintre noi în împlinirea vocației”.

Bustul domnitorului vine să întregască, în chip fericit, complexul episcopal Sfântul Alexandru, marcând cinstirea cuvenită celui care are meritul de a fi consfințit printr-un act oficial, în septembrie 1840, în ciuda tuturor piedicilor, înființarea orașului care-i poartă numele. Amplasarea monumentului s-a hotărât a fi făcută la umbra impunătorului castan, pe latura stângă a aleii de acces spre a fi la vedere și spre aducere aminte tuturor celor care calcă pragul Catedralei Sfântul Alexandru.

Anul 1994, anul aniversării a 160 de ani de la înființarea orașului Alexandria, avea să fie un an de cotitură în viața și istoria Catedralei Sfântul Alexandru. Atunci vrednicul de pomenire Leonida Guruianu în calitatea sa de primar al orașului, a reușit să transfere în luna martie 1994 sarcofagul cu osemintele domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica, acestea fiind așezate în partea dreaptă a pronaosului Catedralei. Osemintele au fost deshumate din cimitirul bisericii Ghica Tei din București, iar sarcofagul a

fost adus de la Muzeul Militar Național unde fusese depus, în 1976. Era ca o întoarcere acasă, după lungi peregrinări, a fostului domnitor Alexandru Dimitrie Ghica, în fapt a ctitorului. Sarcofagul, un adevărat monument, de o frumusețe excepțională fusese executat din marmură de Cararra, în Italia la comanda domnitorului Alexandru Ioan Cuza, un bun prieten al lui Alexandru Dimitrie Ghica, încă de pe când se afla la Paris.

POEZIE CREȘTINĂ

LUMINA ASCUNSĂ

Adriana MIU

*Mă uit la chipul transfigurat
Fin, cu pleoapele căzute, ce acoperă
Lumina cea blândă a ochilor.
Este atâta liniște pe chip, atâta blândețe și
Parcă aștepți, din clipă în clipă
Ridicarea ușoară a genelor,
Aștepți să te pătrundă privirea, cea din alte lumi,
Venită alături, străfulgerând privirea noastră,
Cea din suflate...
Parcă este străfulgerarea cosmosului, a energiilor astrale.
Acea lumină pe care o vezi în inima ta.
Te curăță ca o flacăra, ca o arșiță adâncă
Ce te străpunge și te vindecă instantaneu!
O blândețe înfricoșată te cuprinde, dar
Este pace în suflet, un molcom dureros și profund,
De adânc înălțător ce te îngenunchează!
Din dragostea și lumina sufletului
Curg lacrimile curățitoare și cântul murmurat,
Pentru toata lumea!*

PRUNC MINUNAT

Carmen MUTU

*În mintea-ntunecată de griji fără răspuns,
O raza se arată, trezindu-mă din vis.
E tulburare multă, căci îngerii vestesc
Minunea ce se-arată prin duh dumnezeiesc,
O naștere divină, de-o mama preacurată,
Căci prunc Iisus se naște, treziți-vă în șoaptă,
Veniți, veniți cu toții, cu drag să ne-nchinăm,
La Pruncul cel din iesle, cu daruri ne-aplecăm!
Copile minunat, tu ești comoara noastră,
A mea, a ta și-a tuturor,
A celor necăjiți și plini de mare dor,
Arzând în trupul lor de-a te vedea
Cum crești iar ei să fie-n umbra ta.
N-ai plâns o clipă, copilule cel pur,
Ne-ai ridicat pe toți pe drumul cel mai bun,
Un drum al mântuirii, pavat cu dalbe dale,
Credința, adevărul vor fi nemuritoare
Și dragostea să fie bagajul tău spre nemurire!
Chiar dacă drumul e greu și-anevoios,
Nu te opri, creștine, căci n-ai nici-un folos,
Dăm slava lui Hristos pentru iubirea Sa,
Ne-a scos din rea povara și din robia grea!*

CURÂND ÎN UNIVERS

Rodica CONSTANTINESCU

*Curând în univers se va ivi o stea
Și va cânta ferice că s-a născut iubirea,
Lumina ei cea sfântă o cale ne va da
Spre Cel ce pentru noi aduce mântuirea.*

*Prin tainica minune ne copleșește firea
Fiul lui Dumnezeu se va-ntrupa ca noi,
La porțile cerești se va-nălța iubirea
Vestind că vom scăpa de-abisuri și noroi.*

*Din cer vor coborî toți îngerii cu-o cheie
Ca să deschidă inimi ce-au stat întemnițate,
Ne vor reaminti că-avem și noi scânteie
Și îngeri putem fi, în gând, cuvânt și fapte.*

*Tu, suflete, revino din timpul nepăsării
Privește cu iubire la cel lovit de soartă,
Stă în puterea ta căldura mângâierii
Și miluiește acum pe cel venit la poartă.*

*Răsplată să n-aștepți, căci ea va fi să fie
Surâsul din privire, un licăr de speranță,
Iar din puținul strâns tu fă o bucurie
Și-ajută o suflare să prindă cutezanță.*

RECENZII

Juliana Schmemmann, „Bucuria de a sluji. Gânduri pentru preoteasa și pentru femeia ortodoxă”, traducere din limba engleză de Mirela Scăunașu, Editura Teofilia, Făgăraș, 2013, 77 pagini.

În contextul declarării anului 2015 de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române drept „Anul omagial al misiunii parohiei și mănăstirii azi” vă supunem atenției cartea „Bucuria de a sluji. Gânduri pentru preoteasa și pentru femeia ortodoxă”, cu o prefață semnată de renumitul teolog Jean-Claude Larchet. Lucrarea aparține doamnei Juliana Schmemmann, preoteasă octogenară, soția unuia dintre cei mai cunoscuți și apreciați teologi ortodocși din America, Alexander Schmemmann, fost decan al seminarului „Sfântul Vladimir” din New York și administrator bisericesc implicat în nașterea Bisericii Ortodoxe din America.

Lucrarea de față expune, așa cum și titlul sugerează, o seamă de gânduri izvorâte din experiențe și trăiri personale în deceniile de viață petrecute alături de regretatul preot și în mijlocul comunității în care sfinția sa și-a desfășurat misiunea. Astfel, pornind de la „privirea spre sine” pentru a înțelege rostul și rolul său, autoarea analizează aspecte precum: „soțul meu, preotul”, copiii, soț și soție-o familie în slujba Bisericii, libertatea, serviciul în parohie și în afara ei, rolul preotesei și misionarismul. De asemenea abordează și problemele de mare sensibilitate sufletească prin care a trecut: maternitatea și văduvia.

„Sunt încă soție de preot” (p. 8) afirmă doamna preoteasă încă de la începutul lucrării (deși părintele a plecat dintre noi acum mai bine de 30 de ani), arătând că după atâția ani petrecuți în continuarea slujirii ca preoteasă

poate să observe cu bucurie „că bun este Domnul”. (p. 10)

A privit slujirea de preoteasă ca pe un răspuns la chemarea Mântuitorului: „Urmează-mi!” (p. 11), o chemare la care fiecare om poate să răspundă indiferent dacă este angrenat în viața bisericii sau în afara ei, în lume. Trebuie doar să-și dorească și să aibă credința că poate să o facă.

În acest context o preoteasă trebuie să răspundă chemării pe care în cele din urmă și-a ales-o, conștientizând faptul că orice soție plătește câte un preț pentru ocupația sau profesia soțului ei. Iar când simte că greutățile o copleșesc să le pună, laolaltă cu bucuriile la picioarele Crucii Domnului, alături de Maica Sa. Acest lucru, alături de analiza lucidă și obiectivă a fiecărei situații copleșitoare va ajuta preoteasa să treacă peste vulnerabilități și să devină o femeie puternică și perseverentă în lucrurile bune pe care dorește să le facă.

Preoteasa trebuie să fie obiectivă și determinată și în susținerea soțului ei, mai ales atunci când acesta întâlnește situații dificile în parohie, când se simte descurajat. „Adu-ți aminte de Domnului pe Cruce” (p. 14). Dar peste toate greutățile trebuie așezată bucuria Liturghiei, una mai puternică decât oricare alta, una care face să „auzi vocea înceată și liniștită a Duhului Sfânt înăuntrul tău” (p. 19). Această stare de bucurie sublimă trebuie transmisă și celorlalte femei din comunitate, mai ales în momentele grele ale vieții lor, bucuria de a dăruir fiind mai mare decât aceea de a primi.

Când vine vorba despre copiii preotului și despre creșterea lor, autoarea mărturisește că trebuie foarte mare atenție mai ales în contextul unei lumi care a întors spatele lui Dumnezeu. Copiii nu trebuie inhibați cu ideea că sunt ai preotului. Lor trebuie să li se trezească de mici dragostea de Dumnezeu, de slujbe și de sărbători, fiind lăsați să-și descopere singuri drumul în viață precum și propriile veleități sociale. Și copiii, ca și preoteasa, trebuie să participe activ la evenimentele sociale din viața parohiei (reuniuni, hramuri, mese sociale), legând prietenii și trăind experiențe pe care și le vor aminti toată viața.

De asemenea copiii trebuie să fie respectați și chiar apărați de răutățile și comentariile tendențioase ale celor din jur. Apărarea însă trebuie să se facă într-un mod elegant și ferm în același timp din partea preotesei printr-o reacție de genul: „Iertați-mă, fac tot ce pot!” (p. 25). Și mai găsim și alte sfaturi și păreri prețioase legate de alte situații asemănătoare.

Vorbind despre familie în slujba Bisericii cuvântul de ordine trebuie

să fie: civilizat. Orice situație din familie, care iese din limitele discreției trebuie să se rezolve prin discuții în particular, iar dacă nu se poate astfel se poate apela și la un consilier. Încrederea căpătată poate fi consolidată privind exemplele biblice și, mai ales, lumea „bună foarte” creată de Dumnezeu. Comunicarea este bună dar insuficientă, dacă este lipsită de încredere.

Pornind de la texte scripturistice din Epistola către Galateni-capitolul 5 și II Corinteni-capitolul 3 (p. 33), autoarea vorbește despre valoarea libertății nu doar ca deziderat ci, mai ales, ca realitate. A fi liber nu constați pe baza unor criterii filozofice sau unor reguli, ci pe baza sentimentului că a fi liber înseamnă a simți că aparții Domnului, călăuzit(ă) de Duhul Sfânt. Această libertate nu poate fi limitată de faptul că o femeie este soție de preot ci, dimpotrivă, este accentuată de sentimentul nobil că ai puterea de a dăruia, de a oferi fără să aștepti răsplătă. Simplul fapt că femeia alege să trăiască în virtute, în răbdare și sacrificiu pentru ceilalți este expresia libertății. Acest tip de libertate se opune așa-zisei libertăți a femeii moderne de a trăi în spiritul lumii secularizate care, în realitate, o înrobește. Adevărata libertate vine și din dragostea și bucuria de a trăi și a sluji în Biserică fără frustrări, fără meschinării și fără sentimentul vulnerabilității. Astfel putem sărbători liber viața noastră, conștiente că fiecare clipă este un dar. „*Deci a trăi înseamnă a sărbători*” (p. 40) conchide autoarea această temă.

Legat de serviciul în afara parohiei, autoarea pledează de asemenea pentru libertatea femeii de a alege: să rămână acasă devenind stălpul primitor al familiei sau, dacă necesitățile familiei o cer, să lucreze pentru a asigura necesarul de bani al familiei. Înaintea oricărei alegeri femeia trebuie să pună îndatoririle ei de mamă și de femeie creștină, mai ales dacă este și preoteasă. (p. 42) Iar dacă nu știe ce alegere să facă să se roage ca Dumnezeu să-i lumineze mintea pentru a lua hotărârea cea bună.

Consilierea din partea unor persoane străine- prieteni sau consilieri profesioniști (psihologi)- poate să folosească dar poate să fie și riscantă, mai ales prin faptul că unele sfaturi pot înclina către slujirea propriului interes, individualist, în defavoarea celui creștin pe care femeia, mai ales preoteasa, și l-a ales. (p. 45) Cu atât mai mult cu cât de la individualism la mândrie, iar apoi la pierzare nu este decât foarte puțin, grija trebuie să fie foarte mare.

Situațiile dramatice precum văduvia trebuie abordate și ele cu demnitate și credință. Mai ales în astfel de situații trebuie să ne umplem viața cu activități de slujire a aproapelui (la serviciu sau în comunitatea

bisericească) și în mod special cu creșterea nepoților și astfel cu trăirea împreună cu ei a bucuriilor și noutăților din viața lor.

În viața de parohie nu există o formulă care să stabilească misiunea concretă a preotesei (p. 49). În genere putem spune că ea poate arăta prin exemplul propriu-mai ales tinerilor- ceea ce se poate și ceea ce trebuie făcut fără a încerca să-și impună punctul de vedere ci, pur și simplu, să lucreze. Uneori preoteasa este cea care trebuie să vină în întâmpinarea celor care vor să fie integrați. Acest lucru, deși dificil, poate să aibă rezultate admirabile chiar dacă ele nu apar instantaneu, ci în timp. Împletită cu meseria de profesor această atitudine a ajutat-o pe autoare să simtă că împlinește chemarea Mântuitorului Hristos. (p. 51)

Pentru a înțelege viața parohiei doamna preoteasă Schemann îndeamnă pe celelalte preotese să se pună în postura enoriașului, cu toate așteptările și reticențele sale. Comuniunea cu ceilalți se va consolida în timp, mai ales dacă și enoriașii înțeleg dificultățile pe care le întâmpină un preot în slujirea lui (p. 53).

Cât despre maternitate aceasta nu este numai un aspect biologic al vieții ci, mai ales, un talant care trebuie înmulțit și cultivat. Prin acest dar femeia învață să emane viață în jurul ei și să (se) jertfească celorlalți așa cum face pentru proprii copii: fără a aștepta ceva în schimb. Îmbrățișarea întregii creații cu grijă, atenție, generozitate și dragoste reprezintă împlinirea maternității nu numai pentru mame ci și pentru cele care (încă) nu au născut copii, femeia fiind prin creație „dăătoare de viață” în jurul ei. Emanând viață și bucurie în jur ea înmulțește talantul primit de la Dumnezeu. (p. 57)

Desigur că în viața parohiei și, implicit, a familiei preotului pot exista situații neprevăzute, tensionate. În acest caz prezența unor persoane neutre (chiar dintre superiorii preotului) poate să ajute, iar preoteasa are datoria să-l susțină pe preot și să apere demnitatea familiei. Și, din nou, rugăciunea și contemplarea Patimilor Domnului ne pot ajuta și întări ca să trecem peste orice situație dificilă.

„Unitatea nu exclude diversitatea” (p. 63) este ideea de bază în privința unității parohiei. Unitatea înseamnă participarea activă la bucuria vieții în Biserică și nu trebuie umbrită de micile dereglări din viața comunității. Dacă Hristos ne iubește așa cum suntem, cu toate nevredniciile noastre, suntem datori să iubim și să-i acceptăm pe cei din jurul nostru. Legătura dragostei este liantul care menține vie și reală unitatea parohiei, cu toate

neajunsurile pe care le pot provoca unii dintre membrii ei. Iar când există oameni deosebiți aceștia sunt o binecuvântare pentru parohie și pentru unitatea ei prin energia și lumina pe care le răspândesc în jur. Libertatea și unitatea parohiei sunt stâlpii acesteia.

După modelul misionarismului Mântuitorului fiecare dintre noi trebuie să fie misionari în mediul său și în felul său, nu din obligație ci din bucuria de a împărtăși și celorlalți credința ta. În acest sens autoarea relatează experiențe personale care ilustrează că fiecare dintre noi avem ocazia, dacă nu să atragem pe alții, măcar să dovedim propria noastră credință vie și statornică. Desigur trebuie să facem asta tot cu dragoste dar și cu discreție știind că oamenii urăsc intenția de a li se impune o idee sau o credință. Iar când ne simțim neputincioși în această misiune să nu ezităm să chemăm în ajutor pe Duhul Sfânt, „Domnul de viață făcătorul” care ne luminează viața prin fiecare Liturghie și prin fiecare „Împărate ceresc” pe care îl rostim (p. 72). Lumina aceasta a Duhului Sfânt este cel mai de folos lucru pe calea noastră către Împărăție. Pe această cale nu putem să mergem pur și simplu, fără o pregătire potrivită, așa cum facem în legătură cu fiecare călătorie obișnuită.

De fapt toată viața noastră în Biserică este o bucurie pentru că prin ea anticipăm bucuria vieții veșnice cu Dumnezeu și întru Duhul Sfânt. Golindu-ne de cele mici și neînsemnate creem premisele umplerii noastre de darurile Sfântului Duh care ne fac să simțim că „Împărăția este aici. Deja. Deși nu încă...” (p. 76). Și Biserica lui Hristos este aici pentru fiecare dintre noi și pentru toți laolaltă. În ea Îl cunoaștem pe Domnul Hristos, Îl primim și Îl iubim, așa cum ne-a iubit El. Aceasta este concluzia cu care autoarea își încheie împărtășirea experienței de viață ca preoteasă și femeie creștină.

Prof. **Tanța-Mirela CÎRNARU**,
Preoteasă și femeie ortodoxă

RESTITUIRI

DESPRE SFÂNTA TAINĂ A MĂRTURISIRII*

Diac. Prof. **Orest BUCEVSCHI**

Sfânta Taină a Mărturisirii este una dintre multele probe ale iubirii și bunătății divine, căci fără ea viața credincioșilor ar cunoaște nenumărate frământări morale.

Sfânta Mărturisire face parte din grupul celor șapte sfinte Taine ale Bisericii, care constituie izvorul vieții duhovnicești creștine, căci „cu ajutorul lor ne naștem la viața duhovnicească, cu ajutorul lor creștem în ea și ajungem să ne unim în chip strălucit cu Însuși Mântuitorul nostru”, spunea N. Cabasila (*Despre viața în Hristos*, trad. T. Bodogae, Sibiu 1946, p. 9 urm.). Mai spune același autor: „Biserica se arată prin Taine nu ca prin niște simboale, ci cum se arată inima prin mădule, rădăcina pomului prin ramuri...”. Biserica este „câmpul de acțiune al energiei harului ce țâșnește din Hristos” și sfintele Taine instituite de Hristos ne împărtășesc sub o formă vizibilă acest har invizibil al lui Hristos spre mântuirea noastră.

În ce privește sfânta Taină a Mărturisirii, necesitatea ei pentru viața duhovnicească se desprinde din faptul că greșelile morale n-au devenit imposibile pentru credincios după ștergerea păcatului original în sfânta Taină a Botezului. Ispitele, solicitările la abateri din drumul indicat de învățătura Mântuitorului nu-l ocolește pe nimeni în viața pământească, - și dacă uneori ele sunt înfrânte, alteori înfrâng ele pe credincioși, ducându-i la căderi morale de natură mai grea sau mai ușoară. Și cum conștiința morală nu poate fi suprimată – ci, cel mult adormită pentru un timp, – sub apăsarea păcatului ea produce grea neliniște sufletească, chiar și celui

---

* Publicat în *Revista Studii Teologice*, seria II-a, anul XI, nr. 3-4 (martie-aprilie) 1959, pp. 131-137

mai înveterat făcător de rele. Dar conștiința de a fi săvârșit fapte potrivnice învățaturii Mântuitorului îl tulbură îndeosebi pe credinciosul râvnitor să-și câștige mântuirea sufletească. Păcat săvârșit de el și care s-a interpus între el și Mântuitorul, dezorganizându-i viața harnică necesară mântuirii, îi apasă cu greutate sufletul și de aici dorința lui fierbinte de a se elibera de această apăsare și a se apropia din nou de Mântuitorul. Și Mântuitorul a pus la îndemâna credincioșilor mijlocul pentru a-și putea curăța și ușura sufletul de chinurile produse de conștiința de a fi săvârșit fapte rele. Este sfânta Taină a Mărturisirii, în care, în fața duhovnicului, penitentul își poate dezvălui, fără reticențe, întreg interiorul său sufletească și poate primi iertare, ușurarea sufletească, mângâierea și întărirea morală mult dorite, putându-și astfel normaliza viața harnică.

Iar fiindcă „dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată strâmbătatea” (I Ioan I, 8-9) – sfânta noastră Biserică, prin slujitorii ei sfințiți, stăruie mereu asupra datoriei și trebuinței credincioșilor de a se apropia cu toată încrederea de sfânta Taină a Mărturisirii. E ceva imperativ necesar pentru purificarea și sporirea vieții duhovnicești. Porunca a patra bisericească cere să ne spovedim și să ne cuminecăm în fiecare din cele patru posturi mari de peste an, ori, dacă nu putem, cel puțin odată pe an, în postul Sfințelor Paști.

Importanța sfintei Taine a Mărturisirii pentru viața duhovnicească a credincioșilor, firește, impune duhovnicului să fie cu toată atenția la administrarea ei, mai ales că structura morală a credincioșilor este atât de variată și uneori se prezintă cazuri morale atât de complexe și care totuși trebuie descifrate și soluționate spre liniștirea sufletească a credincioșilor. Duhovnicului îi descoperă credinciosul toată starea sa sufletească; ceea ce nu descoperă nici celui mai bun prieten, îi mărturisește duhovnicului, știind că stă în fața unui slujitor sfințit al Bisericii, conștient de demnitatea și responsabilitatea morală a misiunii sale sacerdotale, având în plus și certitudinea sigiliului mărturisirii. Astfel duhovnicul, datorită puterii sale sacerdotale, poate pătrunde ca nimeni altul în interiorul conștiinței morale a penitentului, stabilindu-se între ei o relație sufletească unică în relațiile dintre faptele umane. Dar această relație este în funcție de felul cum înțelege duhovnicul să-i trateze pe penitenți în scaunul mărturisirii,

influențând în bine întregul proces al dezvoltării vieții lor duhovnicești. Duhovnicii cu experiență știu bine acest lucru.

Am voi totuși să reliefăm un aspect al sfintei Taine a Mărturisirii, căruia, poate, nu i se dă de toți și totdeauna atenția cuvenită, deși are cea mai binefăcătoare influență morală asupra credincioșilor.

Desigur, preotului îi revine misiunea imperativă să lămurească credincioșii în privința sfintei Taine a Mărturisirii, arătându-le necesitatea ei în procesul mântuirii, și necesitatea lor de a se pregăti pentru ea, printr-un examen serios al stării lor morale. Credincioșii fac acest lucru, în măsură mai mare sau mai mică. Oricum, ei se apropie de scaunul mărturisirii cu dorința de a-și ușura și liniști sufletul, dar și cu oarecare neliniște, teamă, prevăzând că dezlegarea de păcate, dacă o vor obține de la duhovnic, în orice caz va fi însoțit de muștrare aspră, poate și umilitoare. Teamă aceasta, când izvorăște nu din conștiința propriei păcătoșenii, ci din asprimea duhovnicului, îi face penitentului anevoios drumul spre eliberarea de apăsarea conștiinței. Teamă este explicabilă pentru cei cu conștiința greu încărcată; explicabilă, până la o anumită măsură, este și muștrarea duhovnicului în acest caz. Firească este neliniștea sufletească pentru orice penitent care-și dă seama de importanța actului sfintei Mărturisiri.

Altfel însă este cazul cu muștrarea duhovnicului. Da, în scaunul sfintei Mărturisiri duhovnicul, pe lângă învățător și medic sufletesc, apare și în calitate de judecător, căruia îi revine datoria să aprecieze moral faptele mărturisite de penitent, legând sau dezlegând, după caz, să dea epitimia cuvenită, chiar și să mustre. Dar muștrarea duhovnicului să fie totdeauna cea a părintelui iubitor față de fii. În scaunul sfintei Mărturisiri duhovnicul este și judecător, dar în primul rând părintele sufletesc al celor încredințați păstoririi sale și deci trebuie să aibă față de ei și față de oricine atitudinea coresponszătoare. Porunca privitoare la iubirea aproapelui este doar asemenea cu porunca iubirii față de Dumnezeu (Mt. XXII, 36-40).

Se pare însă – fără să generalizăm – că muștrarea aspră este socotită indispensabilă la Sfânta Mărturisire, „element constitutiv” al ei, căci unii duhovnici numai muștră, negăsind nici un singur cuvântel de laudă la adresa penitentului. Pentru respectivii duhovnici penitentul nu-i decât un păcătos, care n-ar mai dispune de nici o resursă de bine și deci trebuie numai muștrat, și cât mai aspru. Adăugându-se la aceasta, poate, și teama penitentului că mărturisindu-și păcatele, duhovnicul nu-l va mai privi cu ochi buni, atunci

este explicabil de ce unii penitenți își formează un concept fals despre sfânta Mărturisire. Asprimea duhovnicului i-a făcut să uite însemnătatea și necesitatea sfintei Mărturisiri pentru mântuire și s-o interpreteze numai prin musturarea duhovnicului. Evident, în astfel de cazuri, sfânta Mărturisire nu mai procură penitentului nici o bucurie duhovnicească și este chiar evitată. Dar acesta-i „un tratament duhovnicesc” pentru care nu se vor găsi probe în viața și lucrarea pământească a Mântuitorului care a întâlnit atâți păcătoși, și mari și mici. Pe femeia samarineană întâlnită la fântâna lui Iacob, Mântuitorul o convertește fără s-o mustre pentru trecutul ei reprobabil, deși primul Său cuvânt adresat ei putea fi de aspră musturare... și femeia a plecat plină de bucurie să-L vestească concetățenilor pe Mântuitorul.

Administrarea sfintei Taine a Mărturisirii, prin însuși obiectivul fixat ei de Mântuitorul, trebuie să-i fie duhovnicului prilej pentru a procura bucurie duhovnicească chiar și penitentului cu conștiința cea mai încărcată. Cu iubire părintească duhovnicul poate găsi totdeauna în mărturisirea fiecărui penitent ceva ce poate fi apreciat și laudat. Unul a venit la Mărturisire, să zicem, în afară de timpurile obișnuite, – e motiv să fie laudat că a venit să-și ușureze sufletul atunci când a simțit trebuință; altul, mărturisește fără ezitare, ceea ce-i apasă sufletul, arătând, poate, și cauza greșelilor sale morale: a lucrat cu ușurință, n-a chibzuit bine, nu s-a rugat, adăugând spontan că nu va mai săvârși faptele respective. Felul acesta de a-și descoperi lăuntru sufletesc nu trebuie să-l treacă cu vederea duhovnicul și să găsească un cuvânt de apreciere pentru penitent oricare i-ar fi abaterile morale și pe care, desigur, le va condamna, dând lămuririle și sfaturile necesare. Pe fiul risipitor (Lc. XV, 11-32) întors la casa părintească, părintele l-a zărit de departe și l-a primit cu brațele deschise, fără să-i pretindă întâi recunoașterea vinovăției sale. Iar după ce fiul și-a mărturisit greșeala, părintelui i-a sporit iubirea față de el, încât acestuia i s-a umplut inima de bucurie. O atitudine aspră n-ar fi putut contribui la completa vindecare sufletească a fiului și la desăvârșita lui reintegrare filială în casa părintească.

În această ordine de idei menționăm, în paranteză, un caz. Un penitent vine la sfânta Mărturisire, pe care o evitase ani de zile. Duhovnicul, văzându-l în fața sa și știind că-i cam certat cu anumite porunci morale, fără nici o introducere și fără să aștepte ca penitentul să înceapă a-și face mărturisirea, îi pune direct și cu asprime întrebarea: ai călcat cutare poruncă? Penitentul, care ani de zile nu se apropiase de sfânta Taină a

Mărturisirii, dar în care se trezise conștiința despre păcătoșenia sa și deci voia să se elibereze din această chinuitoare stare sufletească și să-și recâștige bucuria vieții duhovnicești, desigur, a fost rău impresionat de acest tratament și n-a răspuns nimic. Duhovnicul și-a repetat întrebarea în formă înăsprită. Urmarea? Penitentul, fără a rosti un cuvânt, s-a ridicat și, aruncându-i duhovnicului o privire aspră, a plecat. Venise cu dorința arzătoare să-și mărturisească durerile sufletești părintelui său duhovnicesc să primească sfat, mângâiere, întărire morală pentru a-și câștiga bucuria vieții duhovnicești și în schimb a plecat adânc amărât și distrus moral.

Evident, pentru a putea aprecia moral corect faptele penitentului și a putea da mijloacele de vindecare sufletească potrivite, duhovnicul trebuie să-și câștige claritate asupra celor mărturisite și asupra stării psihologice a penitentului, ceea ce nu se desprinde totdeauna din mărturisirea lui în astfel de cazuri duhovnicul va căuta să se lămurească prin întrebări, dar puse cu blândețe, cu iubire și nicidecum cu asprime. Sunt necesare și câteva cuvinte introductive, după situația penitentului, îndeosebi când acesta se află mai la periferia vieții morale și el va fi îndemnat părintește să-și facă mărturisirea. Întrebările vor fi mai mult complementare, firește, fără generalizare pentru toți penitenții. Sunt cazuri când duhovnicul va trebui să pună mereu întrebări, în urma constatării că penitentul nu-i în stare să-și facă mărturisirea cursivă, fie din neștiință, fie din motive de ordin emotiv, de mare depresiune sufletească, de infirmitatea intelectuală ș.a.

Cert e că vrednicia duhovnicului se arată și în felul cum, și ce întreabă. Penitentul vine la duhovnic să-și afle liniștea și pacea sufletului. Prin felul cum, și ce întreabă duhovnicul, se cuvine să i le dea. Nici în tonul întrebărilor puse, duhovnicul, nu trebuie să vădească nervozitate, nerăbdare, ci numai liniște, bunătate părintească. Prin acesta va inspira penitentului încredere și-i va crea dispoziția sufletească potrivită pentru a da răspunsuri depline. Întrebările nervoase, repezite, îl tulbură pe penitent, făcându-l adesea să dea răspunsuri nelămurite, chiar false, fără intenție.

A pune întrebări în scaunul sfintei Mărturisiri nu-i lucru tocmai ușor, ceea ce știi bine duhovnicii conștiincioși în împlinirea misiunii lor. Îndeosebi trebuie evitate întrebările care ar urmări, din curiozitate, aflarea anumitor lucruri, poate, numai presupuse că ar fi fost săvârșite sau care n-au nici o legătură cu mărturisirea penitentului. Asemenea trebuie evitate și întrebările inutile pentru descifrarea situației morale a penitentului. Astfel

de întrebări, îndeosebi când e vorba de penitenți tineri, mai curând trezesc curiozitatea acestora și neprimind lămuriri de la duhovnic le vor cere altora, poate total neindicați pentru aceasta. O întrebare chibzuită face superfluă o serie de alte întrebări și deschide drumul spre o bună mărturisire.

Pe cei timizi și care-și mărturisesc greșelile cu mulțime de amănunte, care n-au însemnate, nu-i potrivit a-i întrerupe cu întrebări privitoare la o anumită faptă. Întreruperile adesea îi deconcertează, ceea ce-i face să dea răspunsuri neclare și care nu servesc la nimic. Pe aceștia e potrivit a-i sfătui părintește să nu se lase stăpâniți de o timiditate neîntemeiată și a le vorbi despre bunătatea și îndurarea lui Dumnezeu.

Duhovnicul trebuie să dea dovadă de „tact pastoral” atât în ce privește forma, cât și obiectul întrebărilor. Forma să cuprindă cuvinte alese, căci aceasta pretinde sfințenia Mărturisirii și stima datorată penitentului, orice greșeli morale ar fi făcut. Iar obiectul întrebărilor să nu lezeze sensibilitatea personală a penitentului. „Tactul pastoral” pretinde aplicarea chibzuită a principiilor morale cu această nobilă însușire: tactul, maniera bună în comportarea cu semenii și prin cultivare reușesc să se ridice tot mai sus sub acest aspect, – alte persoane se pot împodobi cu această însușire prin educația bună primită de timpuriu. Duhovnicul, în orice caz, trebuie să dea dovadă de „tact” în comportarea față de fiii săi duhovnicești, astfel nu va putea înregistra succesele dorite.

Dar atenți trebuie să dea duhovnicul și felului în care se exprimă penitentului, pentru a nu-l înțelege greșit. Un caz. Penitentul își mărturisise greșelile. Duhovnicul, înainte de a-i da dezlegarea, îi dă anumite lămuriri și îndrumări și-l îndeamnă să-i promită că nu va mai săvârși cutare greșeală morală. Penitentul tace. Duhovnicul repetă întrebarea și primește ca răspuns: „nu pot”. „Ei, dacă nu poți, atunci nici eu nu-ți dau dezlegarea”, răspunde duhovnicul și fără alt cuvânt, fără a încerca o lămurire, termină brusc cu penitentul. Procedeu corect? În aparență da, în realitate nu, fiindcă la mijloc era o neînțelegere. Duhovnicul interpretase pe „nu pot” al penitentului în sensul de „nu voiesc”, – pe când penitentul a voit să spună alt ceva și anume: el nu poate da făgăduiala cerută, fiindcă din experiență știe că, deși nu voiește să mai săvârșească fapta respectivă, tot a mai săvârșit-o, – deci nu poate face promisiuni formale că nu o va mai săvârși. Voiește să nu mai cadă în greșeala respectivă, dar aceasta i-a devenit oarecum obiceiul și el o săvârșește mai mult mecanic. Deci penitentul a spus „nu pot”, nu

fiindcă ar fi voit să mai săvârșească fapta respectivă, ci fiindcă nu s-a simțit destul de întărit moral împotriva ei. E doar deosebire între păcatul faptei și voința spre păcat. Păcatul faptei îl avea penitentul respectiv, dar voința spre păcat îi lipsea. Duhovnicul avea datoria să-l întrebe de ce nu poate făgădui și, aflând motivul, să-i vină în ajutor, să-i indice mijloacele potrivite pentru fortificarea lui morală împotriva greșelii respective și apoi să-l întrebe dacă voiește să împlinească cele indicate. În urma acestor lămuriri, desigur, ar fi primit un răspuns afirmativ și penitentul ar fi plecat întărit moral, cu bucurie duhovnicească și nicidecum deprimat sufletește.

Desigur, făgăduințe din categoria celei menționate sunt necesare și duhovnicul e îndreptățit să le pretindă. Dar făgăduințele să nu se rezume la exprimarea lor prin cuvinte. Dumnezeu nu voiește cuvinte simple, ci urmate de fapte.

Evident, misiunea duhovnicului implică multe și variate dificultăți, fiindcă variate sunt și întâmplările vieții și variată este structura psihologică și morală a credincioșilor. Dar utilitatea și binecuvântarea aduse credincioșilor de sfânta taină a Mărturisirii sunt incontestabile pentru procesul mântuirii sufletești. Mărturisirea bună, sinceră, plină de căință și urmată de pocăință, îl apără pe credincios de primejdia autoînșelării sub aspect moral creștin și contribuie la buna cunoaștere de sine morală. Adeseori ea constituie începutul unei noi vieți morale creștine, deschizând ochii spirituali pentru o mai bună înțelegere, asimilare și adâncire a principiilor morale creștine. Unii apreciază doar drept greșeli față de aproapele numai faptele cele grele, săvârșite cu vădită intenție rea, dar sunt insensibili la mulțimea intrigilor și defăimărilor pe care ei înșiși le țin semenilor. Respectivii sunt foarte sensibili față de tot ce privește persoana lor, dar total insensibili față de actele cu care ei înșiși îi chinuiesc pe semenii. Respectivii trăiesc viața superficial, numai la suprafață, fără să-i pătrundă rostul ei adevărat. În sfânta Taină a Mărturisirii însă sunt îndrumați să-și supună unui sever control moral gândurile, cuvintele și faptele și să pătrundă până la izvorul lor, ceea ce le oferă lămuriri asupra fenomenelor vieții interioare și asupra felului cum trebuie să se comporte față de ele. Duhovnicul are doar datoria să identifice rădăcina viciilor și s-o distrugă, redând penitentului pacea, liniștea sufletească și bucuria vieții duhovnicești.

Asemenea, să nu uite duhovnicul că sunt mulți credincioși îmbunătățiți moral. În cursul sfintei Mărturisiri trebuie să se ocupe și de

aceștia. Lămurindu-i asupra faptelor mărturisite, să le amplifice viața morală, să le vorbească și lor despre frumusețea vieții viitoare și să nu-i expedieze cu câteva cuvinte, socotindu-i buni și deci că n-are rost să se mai ocupe de ei. Virtutea morală trebuie mereu cultivată, altfel își pierde din tăria ei.

Deci, comportarea duhovnicului să fie astfel, încât în scaunul sfintei Mărturisiri penitentul să aibă teama păcatului și nu teama duhovnicului, a asprimii și muștrărilor lui. Duhovnicul trebuie să știe a-și apropia păstoriții, încât ei să se apropie de sfânta Mărturisire cu toată încrederea și cu ferma convingere că, făcând o mărturisire sinceră, curată, completă, însoțită de căință de aceeași factură morală și de căință fermă a îndreptării, nu vor fi lezați în sensibilitatea lor morală, deși nu pot fi lăudați pentru greșelile săvârșite. Vor fi muștrați părintește pentru ele, dar apreciați cu iubire și pentru binele săvârșit, ceea ce-i va îndemna să pășească mai cu hotărâre pe drumul desăvârșirii morale.

Duhovnicul bun e apropiat credincioșilor, păstrând totuși o anumită „distanță”. Un duhovnic poate fi plăcut și binevenit în societate și totuși credincioșii să nu i se prea adreseze cu frământările lor sufletești. Motivul? Le apare prea „laicizat”, cu caracterul misiunii sacerdotale prea puțin reliefat la el, – deci „fără distanță” față de ei. Dispărând „distanța” dintre duhovnic și credincioși, a scăzut și încrederea acestora în el. Credincioșii se voiesc apropiați de duhovnic, dar apropierea să fie de un specific deosebit, impregnată de nimbul sacerdoțiului.

Iată de ce duhovnicul să înțeleagă că el trebuie să fie apropiat credincioșilor și totodată „depărtat” de ei. Nu distant, în accepția minoră a cuvântului, adică mândru, disprețuitor, ci respectuos, plin de prețuire și iubire față de oricine. Credinciosul face duhovnicului destăinuirii pe care nu le face nici unei alte persoane, se recunoaște în fața lui de păcătos, îi permite să-i pătrundă în toate tainele sufletului, ceea ce-l face pe duhovnic să-i fie foarte apropiat. Și totuși nimeni nu-i este mai îndepărtat ca duhovnicul. Când stă în sfântul altar, în fața sfintei mese, săvârșind serviciile religioase, preotul e distantat spațial de credincioși, ceea ce simbolizează „distanța sacerdotală” dintre ei. Când iese din sfântul altar, preotul este „apropiat” credincioșilor, întrucât se află în mijlocul lor le propovăduiește cuvântul divin, le primește mărturisirea faptelor. După cum Dumnezeu-Omul ca Dumnezeu este infinit „departe” de noi și totuși ca Om foarte „aproape”,

și preotul este departe și totodată aproape de credincioși. Dar „apropierea și depărtarea” dintre preot și credincioși, sunt posibile numai când preotul e în stima credincioșilor. Vrednicia morală de a ști păstra „distanța” care generează „apropierea”, e poate mai de preț decât darul de a fi „numai aproape”. A fi „aproape” implică primejdia de a nu mai putea fi „departe”. După cum e dăunător activității duhovnicești ca preotul să păstreze numai „distanța”, fără apropiere de credincioși, tot atât de dăunător este să nu știe păstra „distanța” împreună cu „apropierea”.

Deci, în concluzie: duhovnicul să nu interpreteze sfânta taină a Mărturisirii numai ca dezlegare de păcate însoțită de aspră mustrare. Viața morală creștină nu înseamnă simplu lipsa păcatului, ea pretinde imperativ prezența virtuții. Duhovnicul să nu fie în scaunul sfintei Mărturisiri un căutător de păcate, ci deschizător de drum spre bucuria vieții duhovnicești prin tratamentul părintesc aplicat penitenților.

Sfânta Taină a Mărturisirii e taina împăcării și a păcii sufletești, a iertării și întăririi morale, a bucuriei duhovnicești.

